

נציב קבילות החיילים

דוח שנתי

47

**התשע"ט
2018**

הדוח מוגש לשר הביטחון ולוועדת החוץ והביטחון
של הכנסת על פי סעיף 557 (א) לחוק השיפוט הצבאי,
התשט"ו-1955

אתר הנציבות באינטרנט
www.mod.gov.il/nakhal

הודפס באמצעות משרד הביטחון – ההוצאה לאור
תל-אביב, אייר התשע"ט – מאי 2019

תוכן העניינים

7..... פרק א – דבר הנציב ועיקרי הדוח

7..... מבוא

13..... סוגיות בפיקוד ובמנהיגות

13..... אי מימוש זכויות על ידי מפקדים

19..... השיח הפיקודי

24..... השירות המשותף

29..... טיפול מפקדים בנושאי רפואה

37..... זכויות הפרט

37..... אופן מימוש מדיניות בצה"ל

44..... הטיפול בחיילים בתחום תנאי השירות

47..... אוכלוסיית העתודאים

50..... מערך הנגדים בצה"ל

53..... מנהל שאינו תקין

53..... החלטות והבטחות מפקדים בלא סמכות

56..... אופן הטמעת שינויים בצה"ל

59..... ליקויים בתיקון רישומי הצבא

61..... חוות הדעת והדירוג החילי

63..... הפניית חיילים על ידי גורמי הצבא להגשת קבילה

65..... שירותי הרפואה בצה"ל

65..... זמינות השירות בענף מיון רפואי שבמחלקת שירותי הבריאות

66..... צמצום הפערים הטכנולוגיים ככלי לשיפור המענה הרפואי

66..... החובשים בצה"ל

68..... מערך הרפואה השלישונית בצה"ל

71..... מיועדים לשירות הביטחון (מלש"בים)

75..... מערך חיילי המילואים בצה"ל

77..... אחרית דבר

פרק ב – המלצות עקרוניות שניתנו בעקבות טיפול בקבילות ואופן

יישומן על ידי רשויות הצבא.....81

- 81 הסדרת אופן הטיפול בזכויות חייל שנפצע תוך כדי אימון ובעקבותיו או בפעילות מבצעית
- 81 רישום ימי מחלה בגין סיפוח למתקן רפואי צבאי בזמן שמירת היריון עוד במהלך השירות הצבאי ולא לקראת הפרישה
- 83 שיהוי בהפניית חיילים לפגישות עם גורמי בריאות הנפש עד לקבלת חוות דעת פיקודית
- 84 קשיים בניפוק אסמכתה תקציבית לצורך הפניה של חיילים המשרתים במשמר הגבול לחדר מיון ולרפואה מקצועית
- 86 הסדרת לינה למיועדים לשירות הביטחון המתגוררים באילת והעתידים להשתתף בהליכי מיון ואיתור במרכז הארץ
- 87 ייעול וקיצור משך ההמתנה לפגישה עם גורמי בריאות הנפש במדור מתנדבים שבימיטב'
- 88

פרק ג – נתונים וסיכומים מספריים.....95

פרק ד – דוגמאות לקבילות לפי נושאים.....107

- 107 יחסי מפקד-פקוד
- 133 רפואה – טיפול המפקדים וגורמי הרפואה
- 165 תנאי השירות ותשלומים
- 195 שירות הקבע
- 227 סדרי שירות המילואים
- 237 מיועדים לשירות הביטחון (מלש"בים)

נספחים.....251

- 251 נספח א: מבנה יחידת נציב קבילות החיילים ודרכי פעולתה
- 261 נספח ב: חוק השיפוט הצבאי התשט"ו-1955
- 267 נספח ג: פקודת המטכ"ל 33.0336, נציב קבילות החיילים – נוהל פנייה וסמכויות ..

פרק א

דבר הנציב ועיקרי הדוח

פרק א

דבר הנציב ועיקרי הדוח**מבוא**

1. מכוח האמור בסעיף 557 (א) לחוק השיפוט הצבאי, התשט"ו-1955 (להלן: החוק), הריני מתכבד להגיש לשר הביטחון ולוועדת החוץ והביטחון של הכנסת דין וחשבון על פעילות נציב קבילות החיילים בשנת העבודה 2018.
2. דוח זה מוגש גם לנשיא המדינה, והוא נשלח אף לרמטכ"ל, לצמרת צה"ל, למפקדי היחידות ולמפקדים בכירים במילואים, לרבות אלפי מפקדים בשירות הסדיר ובשירות המילואים, במטרה להביא לפני המפקדים בדרך ישירה ובלתי-אמצעית את הנושאים העיקריים שבהם מטפל הנציב, שהרי בשמם ובשם חייליהם הוא פועל.
3. דוח זה המוגש לפניכם פורס את עיקרי עשיית נציבות קבילות החיילים ומביא את תמצית התובנות מהקבילות אשר התקבלו במהלך שנת העבודה 2018.
4. בתאריך 10 בינואר 2019 מוניתי כממלא-מקום נציב קבילות החיילים. בשנת הדוח שימש כנציב קבילות החיילים אלוף (במילואים) יצחק בריק, ולפיכך הקבילות המוצגות בדוח זה הן קבילות שהוא טיפל בהן.
5. בהזדמנות זו, אני מבקש להביע את מלוא הערכתי לנציב היוצא על פעילותו הנמרצת והחשובה במשך עשור שנים לשמירת הזכויות של חיילי צה"ל. אלוף (במילואים) יצחק בריק העביר לי יחידה מאורגנת ומסודרת ובה קצינים, אזרחים וחיילים העושים עבודתם ביעילות, במסירות ובאחריות.

6. להלן סוגיות מרכזיות שעלו מבירור קבילות החיילים בשנת 2018:

א. **טיפול מפקדים בזכויות חיילים** – הגורם הראשון הממונה על כיבוד הזכויות של חיילים הוא המפקד. מפקד טוב יידע קודם לטפל בבעיות חיילו ולהפנותם בהתאם לצורך לטיפול גורמי הצבא המקצועיים המתאימים. מפקד מצוין יודא כי אנשי המקצוע אכן טיפלו בחייל, והוא אף יסייע בקידום ענייני החייל ופתרון בעיותיו. **למרבה הצער מספר לא מבוטל של קבילות מצביע שלא זו בלבד שחלק מהמפקדים אינם מודעים לזכויות פקודיהם, אלא המפקדים אף פוגעים בזכות החיילים לקבל את המגיע להם על פי דין.** בחלק מהמקרים מדובר בפגיעה בחיילים הזכאים לתנאי שירות מיוחדים בשל אופי שירותם, הכשרתם או נסיבותיהם האישיות או המשפחתיות. במקרים אחרים פגעו מפקדים בזכויות הרווחה של חיילים, כדוגמת הזכות לצאת לחופשה. חמורים מכולם המקרים שבהם מפקדים מנעו זכויות רפואיות מחיילים באופן העלול לגרום להם לפגיעה פיזית או נפשית. תהיינה הזכויות הנפגעות אשר תהיינה, אין להקל ראש ולו באחת מהן. פגיעה בזכות החייל משמעה פגיעה בכבודו, ומוטב יהיה לו כבוד החייל יהא חביב על המפקד כשלו. על כך אמר בן-גוריון: "לא די שידע המפקד את מלאכתו, עליו להיות אוהב את האדם".

ב. **השיח הפיקודי** – בעוד שניתן לציין לטובה את הירידה במספר הקבילות המצביעות על אלימות פיזית מצד מפקדים כלפי פקודים, לא ניתן להתעלם מהעובדה שחלה עליה במספר הקבילות שעניינן אלימות מילולית ושיח פיקודי בלתי ראוי כלפי חיילים. **נראה כי יש מפקדים שאינם מודעים להשלכות ההרסניות של שיח בוטה ופוגע המתרחש לעיתים תוך הלבנת פני פקודים ברבים.** התופעה אף עלולה להיות בעלת ממדים חמורים בהרבה בעידן הנוכחי שבו משתמשים באמצעים טכנולוגיים מהירים להעברת מידע. לא אחת מכיל מידע זה תוכן אישי או חסוי הנוגע לצנעת הפרט, כדוגמת מצבו הרפואי או המשפחתי, ושימוש שגוי ובלתי מושכל ברשתות החברתיות עלול לגרום להפצת תוכן המידע באופן נרחב עד כדי הפיכתו לנחלת הכלל. שומה על מפקדי צה"ל כי ישכילו לנהוג באיפוק ובשום שכל, טרם יעשו שימוש בלתי זהיר בלשונם או במידע פרטי המגיע אליהם בנוגע לפקודיהם.

ג. **הטיפול באוכלוסיות ייחודיות** – הייעוד המרכזי של צה"ל הוא שמירת ביטחונה הלאומי של מדינת ישראל ותושביה. לשם כך מתגייסים טובי בני המדינה ובנותיה ומשרתים בצבא במגוון תפקידים. חיילי צה"ל מציגים פסיפס מרהיב של תרבויות, עדות ואמונות. כל חייל הוא עולם ומלואו המביא איתו לשירות הצבאי מטען של יכולות, דעות וצרכים. צה"ל מודע לייחודיות של האוכלוסיות השונות המרכיבות אותו, אך יש בצה"ל מפקדים או רשויות אשר אינם יודעים תמיד את האופן שבו יש להתמודד עם המורכבות של אוכלוסיות אלה. **בשנים האחרונות גדל מספר הקבילות העוסקות בקשיים שבהם נתקלים חיילים חרדים, חיילים בודדים, מתנדבים לשירות הביטחון ועתודאים.** חיילים ומיועדים לשירות הביטחון, הנמנים על אוכלוסיות אלה, מצביעים לעיתים על בעיות בתקשורת עם גורמי הצבא, טיפול בירוקרטי שאינו יעיל, משך זמן טיפול ארוך בבקשות שונות ותחושת תסכול קשה בעיקר ממענה שאינו מקצועי או משירות שאינו מיטבי. מיקוד הבעיות לאור החשיבות של אוכלוסיות אלה לחוסנו של צה"ל ולעוצמתו הוא תנאי יסודי ליכולת לטפל ולשפר את הליקויים שהתגלו בתחומים אלה. אם לא כן, עלול התסכול המתמשך להוביל לפגיעה במוטיבציה ולאובדן האמון במערכת הצבאית.

ד. **אופן הטיפול בשינויים פנימיים בצה"ל** – המערכת הצבאית מודעת היטב לחשיבות של שינויים להצלחת ארגון כה גדול שאינו קופא על שמריו. חשיבה יצירתית ועידוד יוזמות לחדשנות ולקדמה הן תופעות מבורכות בצה"ל, וראוי להמשיך ולטפחן. לצד זאת ניכר כי במקרים רבים שינויים שאותם מבקש צה"ל להטמיע, נתקלים בקשיים הנובעים מאי-העברת מידע כנדרש לדרג המפקדים באופן המונע את מימוש השינוי כיאות והגורם לפגיעה בפרט או במערכת הצבאית, בהתאם למהות השינוי. מנגד, בחלק מהקבילות התגלתה תופעה הפוכה של החלת השינוי מייד ובאופן שאינו הדרגתי, בלי לקבוע 'דור מעבר', באופן הפוגע בציפיות סבירות של הפרט ואף בהסתמכותו. **צה"ל נדרש למצוא את שביל הזהב לגבי האופן שבו מוחלים שינויים במסגרתו, וללמוד את המקרים שבהם נתקלו רשויות הצבא בקשיים בהטמעת השינויים, בהבנתם או ביישומם, בלי לפגוע בחיילי צה"ל ובמשרתים בו.** לצערי נתקלתי בלא מעט שינויים, ארגוניים ואחרים,

שנעשים על ידי מפקדים שלא בסמכות. לתופעה זו השלכות רבות על הפגיעה בפרט.

ה. **שירותי הרפואה בצה"ל** – בדוחות קודמים כבר ניתנה הדעת בהרחבה לקשיים המאפיינים את מערך הרפואה הצבאי, והסוגיה עוררה הדים רבים בציבור בעקבות מסקנות ועדת שפירא שהמליצה על מיקור-חוץ של שירותי הרפואה הניתנים לחיילי צה"ל. אלא שעד קבלת החלטות סופיות בנושא זה נדרש צה"ל להמשיך ולספק שירותי רפואה מקצועיים ויעילים לחייליו. **אומנם יש מספר תחומים שבהם חלה התקדמות משמעותית, כדוגמת צמצום הפערים הטכנולוגיים לשיפור המענה הרפואי, אך בעיות מרכזיות רבות עדיין דורשות מאמץ משולב, טיפול ממוקד והתייחסות מיוחדת, כדי למנוע פגיעה בבריאות החיילים.** בין הבעיות המרכזיות אליהן נחשפה הנציבות השנה ניתן לציין את מעמד החובשים בצה"ל, את מערך הרפואה השלישונית ואת זמינות שירותי ענף מיון רפואי שבמחלקת שירותי הבריאות.

ו. **מיועדים לשירות הביטחון** – הביקורת על אופן הטיפול במתגייסים לצה"ל התגברה בשנים האחרונות וניכר כי רשויות הצבא, בדגש על 'מיטב', הפנימו את הצורך בשינויים מרחיקי לכת בתחום זה. אמנם חל שיפור משמעותי בכל הנוגע לקשר עם המלש"בים אך מגמת העלייה במספר הקבילות של אוכלוסייה זו נמשכה גם השנה. לצד הנושאים המגוונים עליהם קובלים המתגייסים עולה גם תמונה מדאיגה של מענה לקוי ובלתי מקצועי לפניותיהם. קושי נוסף נוגע למענה בתחום בריאות הנפש בלשכות הגיוס, הגורם לעיכוב בהשלמת נתוני היסוד של המתגייסים ולפגיעה הן בהליכי גיוס והן בסיכויי התמודדותם על תפקידים משמעותיים. 'מיטב' ורשויות הגיוס נדרשים להמשיך במאמצים לשיפור תמונת המצב בתחום זה, המהווה חלון הראווה של צה"ל והבסיס לגיוס מלש"בים מלאי מוטיבציה, מבלי שכבלי הבירוקרטיה יהוו משקולת מיותרת על רצונם לתרום ולהשפיע.

7. צה"ל הוא ארגון חזק ורציני אך אין לקבל תופעות אלו כגזירת גורל, ויש בידי צה"ל הכלים המתאימים ללימוד האירועים והליקויים העולים מהם; להפקת הלקחים המתאימים מהמקרים השונים ואבחונם כהלכה; ולהטמעת שינויים מתאימים לתיקון המצב ולשיפור יכולות המפקדים ואנשי המקצוע להתמודד באופן טוב יותר עם הקשיים שבהם נתקלים חיילי צה"ל.

8. דוח זה כולל כמובן נושאים חשובים ומשמעותיים נוספים בתחומי סדרי המנהל, שירות הקבע, מערך המילואים והמיועדים לשירות הביטחון. בכולם יש תובנות והיבטים הדורשים טיפול, השקעה ומחשבה נוספת, וייטיבו רשויות הצבא עשות לו ייחסו את החשיבות הנדרשת למקרים אלו המעידים באופן נטול פניות על הפערים והקשיים הממשיים שבהם נתקלים המשרתים בצה"ל.

9. כנציב קבילות החיילים שם אני לנגד עיני את טובתם של המשרתים בצה"ל כערך עליון בו אני עוסק. לתפיסתי מענה מערכתית לנושאים שכיחים בקבילות הוא המענה הנכון, אשר מחד גיסא נותן פתרון לפרט במערכת ומאידך גיסא נותן פתרון מערכתית ובכללו המענה לפרט. על המערכת הצבאית מוטלת האחריות להוביל לפתרונות מסוג זה.

10. כולי תקווה כי דוח זה יהווה בסיס לתהליכי עבודה משמעותיים בצה"ל אשר יצמצמו באופן משמעותי את הפערים והבעיות העולים מהדוח.

סוגיות בפיקוד ובמנהיגות

אי מימוש זכויות על ידי מפקדים

לא ההיגיון ולא הכורח ולא אהבת המולדת ולא שום שיקול אחר, יהא אשר יהא – מצדיקים עשיית דין על דעת עצמו ושליטת זכות הזולת.¹

1. ב'רוח צה"ל', הוא 'הקוד האתי של צה"ל', קבועים הערכים ונורמות ההתנהגות שהוגדרו ככללים ועקרונות מחייבים, ובכלל זה ערכי האמינות, הדוגמה אישית, המקצועיות והרעות, כמו גם ערכי היסוד, כדוגמת כבוד האדם.
2. מפקדי צה"ל מחויבים לאפשר לפקודיהם לממש את הזכויות המגיעות להם, כנדרש על פי פקודות הצבא. הקפדה זו מחזקת את אמון החיילים במפקדיהם, מסייעת למפקדים להחדיר בפקודיהם מוטיבציה לביצוע משימותיהם ויוצרת מחויבות של החייל כלפי מפקדו בעתות שגרה, חירום ומלחמה. באופן זה מפקד יוכל להיות סמוך ובטוח כי החייל ילך אחריו בכל מצב, לא רק מתוקף דרגת המפקד ותפקידו, אלא גם מתוקף מעמדו הערכי והאנושי.
3. רוב שעות היממה נמצא המפקד בקרבת חייליו והוא עבורם גורם מדריך, מחנך ומטפל. עם זאת, מפקד שאינו מגלה עניין בחיי פקודיו, אינו מכיר את הרקע שממנו הם מגיעים ואינו מודע לבעיות שעמן הם מתמודדים, יתקשה לתת להם את המענה ההולם את מצוקותיהם, הגם שאין חולק על מגבלות הזמן של המפקד אל מול המשימות השונות המוטלות עליו וריבוי פקודיו.

¹ שופט בית-המשפט העליון חיים כהן, ע"ב 1/65 ירדור נגד יו"ר ועדת הבחירות לכנסת ה-6, פ"ד יט(3) 365, 379.

4. במסגרת הקבילות שטופלו השנה נחשפה הנציבות לא אחת למקרים שבהם פגעו גורמי הפיקוד בזכויות החיילים וחרגו מפקודות הצבא, התעלמו מהמצוקות ומהנסיבות האישיות המורכבות של פקודיהם ולא נתנו את הדעת למשמעות הנובעת מהמענה הפיקודי החסר ולהשלכתו על התנהלות הפרט.
5. כך לדוגמה, באחת הקבילות (קב' 333665/8) הלין אבי חיילת בשירות החובה על הליך הרחקת בתו מקורס הקצינים (להלן: קק"ץ). לדברי האב, מפקד הגדוד ומפקדי החיילת בהכשרה הודיעו לה כי הוחלט לדון בעניינה בוועדת הרחקה, מכיוון שלא עברה את מבחן הכשירות הגופנית – נתון המשקף, לדבריהם, פער אישי ביישום עיקרון 'הדבקות במשימה'.
6. במהלך בירור הקבילה אישר מפקד הגדוד כי לא הוצגו לחיילת ממצאי המשוב הסוציומטרי שנערך בעניינה, והבהיר כי רק בפגישה עם היועץ הארגוני של הקורס ניתן לחשוף את הצוער לממצאי משוב זה. מאחר שהחיילת לא ביקשה להיפגש עם היועץ הארגוני, היא לא נחשפה למשוב הסוציומטרי בעניינה. בהקשר זה נמסר מגורמי אגף כוח-האדם כי אם מחליטים גורמי הפיקוד לדון בעניין צוער בוועדת הרחקה מהקורס, יש להפנותו לגורם מקצועי (יועץ ארגוני, פסיכולוג) שיסקור לפניו את התהליך המיועד ללא קשר לעילת ההרחקה. בנוסף הובהר כי הרחקת חיילת מקק"ץ עקב אי מעבר בוחן כשירות גופנית היא עילה לדון בעניינה בוועדת הרחקה על רקע 'התקדמות שאינה מספקת'.
7. גורמי זרוע היבשה מסרו כי צוערים שעניינם נדון בוועדת הערכה על רקע פערים בהיבטי 'הדמות', 'המנהיגות', 'המוטיבציה' וכדומה, מחויבים להגיע לריאיון אישי מובנה עם גורם מקצועי שהוכשר לכך, שבו יוצגו לצוער גם תוצאות המשוב הסוציומטרי.
8. במקרה זה נמצא פגם בהליך הרחקת החיילת מקק"ץ, בכך שהסיבות שבגינן היא הורחקה מהקורס לא הוצגו לפניו באופן ברור בכל שלבי התהליך. קיים הבדל שאינו מבוטל בין הסיבות להרחקה של החיילת כפי שהוצגו לה על ידי גורמי הפיקוד, ובין הסיבות שהציג לפניו מפקד היחידה.

9. הודגש כי על המפקד להעביר את חוות דעתו לפקודיו באופן בהיר וחד-משמעי, לא כל שכן אם מדובר בחוות דעת במסגרת הליך הרחקת צוערים מקק"ץ, שבו יש חשיבות יתרה לכך שההליך יתקיים באופן שקוף ועקבי, ויש להציג לצוער במיוחד את הסיבות שבגינן הוחלט לדון בהרחקתו מקורס הקצינים.

10. בעקבות מסקנות אלו הומלץ למפקד היחידה להיכנס לעובי הקורה בנושא אופן ניהול הליך הרחקת הצוערים מההכשרה, על מנת לוודא שהליך זה יתקיים מראשיתו באופן עקבי, בהיר ובשקיפות מלאה, לשם מניעת הישנות מקרים דומים בעתיד.

11. פגם נוסף נמצא באופן התנהלות גורמי הפיקוד ביחידה, בכך שהם לא הפנו את החיילת לריאיון לפני גורם מקצועי, בין היתר לצורך הצגת תוצאות המשוב הסוציומטרי שנערך בעניינה. לפיכך הומלץ למפקד היחידה להסדיר את נוהל הצגת ממצאי המשוב הסוציומטרי והפניית הצוער ליועץ הארגוני במסגרת הליך הרחקתו מקק"ץ.

12. במקרה נוסף (קב' 335007/1) הלין חייל בשירות החובה על כך שמפקד המחלקה שבה הוא משרת מנע ובהמשך עיכב את הגעתו לפגישה עם קצינת בריאות הנפש (להלן: קב"נית). לדברי מפקד המחלקה, החייל אכן ביקש להיפגש עם קב"נית. אולם כשהורה המפקד לחייל להגיע אליו לצורך מילוי טופס חוות דעת מפקד לשם תיאום הפגישה, לא שיתף החייל פעולה. בהמשך, לאחר שטופס חוות הדעת מולא, נשלחה בקשה לתיאום מועד לפגישה עם הקב"נית.

13. יובהר כי פקודות הצבא קובעות שמילוי טופס חוות דעת מפקד עבור קב"ן אינו תנאי לקבלת טיפול.

14. ביום הפגישה שוחרר החייל מהיחידה בשעות הבוקר בהנחה שמשך הנסיעה עד למקום הפגישה הוא כשעתיים וחצי. עם זאת, מסיבות שאינן ידועות למפקד המחלקה, איחר החייל לפגישה והקב"נית החליטה לא לקבלו.

15. מפקד הגדוד מצא פגם בכך שהחייל שוחרר לפגישה עם הקב"נית בשעה מאוחרת מדי בבוקר, והדבר הוביל לכך שאיחר לפגישה. לפיכך מצא לנכון מפקד הגדוד לקבוע נוהל חדש בגדוד, ולפיו חיילים ישוחררו להפניה רפואית יום קודם למועדה או, לחלופין, במועד שיאפשר מקדם ביטחון להגעתם ליעד בהתחשב בעיכובים האפשריים בדרך.

16. במקרה זה נמצא פגם גם בכך שמפקד המחלקה לא הפנה את החייל לקב"ן כאשר הוא ביקש זאת לראשונה, וחייב אותו למלא טופס חוות דעת מפקד לפני שהפנה את בקשתו לגורמי בריאות הנפש – דבר שהוביל לעיכוב בהפניה לקב"ן. כל זאת, כאמור, בניגוד לקבוע בפקודת הצבא בנושא זה.

17. על המפקד מוטלת האחריות להקפיד כי חייליו מממשים את כלל זכויות היסוד שלהן הם זכאים על פי פקודות הצבא, ובכלל זה מפגש עם גורם בריאות נפש.

18. על כן, מעבר לצעד הארגוני שנקט מפקד הגדוד נוכח הפגם שמצא בשחרור החייל באיחור לפגישתו עם הקב"ן, נמצא לנכון להסב את תשומת לב מפקד המחלקה לאופן התנהלותו הלקוי במקרה זה, על מנת שיפיק את הלקחים הנדרשים לשם מניעת הישנות מקרים דומים.

19. במקרה אחר מפקדי חייל בשירות החובה דרשו ממנו להישאר בבסיס לצורך תורנות במהלך חג השבועות ובמהלך סוף השבוע הסמוך לחג, באופן שאינו תואם הקלות בתנאי השירות (להלן: הקלת"ש) שאושרו לו (קב' 333512/2).

20. הוראות הצבא קובעות כי הקלת"ש במדרג 03, כפי שאושרו במקרה זה, מזכות את החייל ללון במשך שלושה לילות בשבוע בביתו, ושישי ושבתי יימנו כלילה אחד. עוד קובעות הוראות אלה כי מפקד שדרגתו אלוף-משנה ומעלה יהיה רשאי לשלול זכאות להקלת"ש, באופן מלא או חלקי ובאופן זמני, בהתאם לנדרש מקיום מצב חירום או מסיבות מיוחדות לפי הוראות שעה מאגף כוח-האדם. שלילת הזכאות מוגבלת לתקופה של 60 ימים לכל היותר.

21. בירור הקבילה העלה כי בשבוע שבו התקיימה התורנות שהוטלה על החייל, התרחשו מספר אירועים ביטחוניים שהובילו להערכת מצב שבמסגרתה הוחלט על צמצום משמעותי של יציאות החיילים מהיחידה. במסגרת הערכת מצב זו החליט מפקד החייל, קצין בדרגת רב-סרן, לשחררו באותו השבוע ללילה אחד בביתו.

22. גורמים מיחידת החייל אישרו כי ניתן היה לתאם את יציאותיו לביתו באופן טוב יותר, וכי הוא לא שוחרר ללינה בביתו לכל הלילות שלהם היה זכאי, בהתאם להקלת"ש שאושרו לו, עקב המצב הביטחוני הרעוע.

23. עם זאת הבהיר קצין תנאי השירות ביחידה כי על אף הנסיבות, מפקד בדרגת רב-סרן אינו מוסמך למנוע מחייל לממש את זכאותו להקלת"ש, והיה מצופה לקבל אישור ממפקד בדרגת אלוף-משנה כדי לשלול זכאות זו בהתאם לפקודות הצבא המחייבות.

24. יצוין כי עם תחילת הבירור בקבילה ובעקבות התערבות מברר בכיר בנציבות, שוחרר החייל לביתו לחג השבועות ולסוף השבוע הסמוך לחג.

25. במקרה זה נמצא פגם בכך שלא התאפשר לחייל לממש את זכאותו להקלת"ש כנדרש או, לחלופין, שאת ההחלטה על כך לא קיבל הגורם המוסמך לכך על פי פקודות הצבא.

26. יש לזכור כי במרבית המקרים מקור ההחלטה להעניק לחייל הקלות בתנאי השירות הוא בצורך שבו הכירו רשויות הצבא לאפשר לחיילים לסייע למשפחותיהם. לא ניתן להתעלם מזכות משמעותית זו של החייל, אשר גורמים בכירים בצה"ל בחנו אותה ואישרו אותה, ויכולים לשלול אותה אך ורק הגורמים שהוסמכו לכך בפקודות הצבא, בכירים אף הם, ומטעמים מבצעיים חריגים בלבד.

27. לפיכך, מעבר לסעד הפרטני שניתן מייד לחייל, נמצא לנכון להעיר לגורם הרלוונטי ביחידה על ההתנהלות השגויה במקרה זה. כן הומלץ כי ינקוט בצעדים הארגוניים הרלוונטיים לשם מניעת הישנות מקרים דומים בעתיד.

28. מפקדי צה"ל מופקדים על שלום חייליהם וביטחונם, ומתוקף חובתם זו נדרש מהם אף להקפיד על זכויות החיילים, קלה כחמורה, על מנת שיוכלו לקבל את המענה שלו הם זקוקים לצורך השמירה על כשירותם ויכולתם המקצועית והמבצעית. אי-מימוש זכות עלול לפגוע לא רק בתקינות ההליכים ובסדרי המנהל התקין, אלא גם, במקרים קיצוניים, בשלמות הגוף והנפש.

29. ראשית הטיפול בחייל היא בהכרת פקודות הצבא. במקרים לא מעטים נמצא כי מפקדים אינם בקיאים בפקודות השגרה בצה"ל. על נושא זה לקבל מענה בקורסי הפיקוד וביחידות.

השיח הפיקודי

הגדול שבטובין הוא לשוחח יום, יום, על המידות הטובות, לבחון את עצמי ואת הזולת, כי חיים ללא מבחן הם חסרי ערך לאדם.²

1. השיח הפיקודי הוא כלי משמעותי הנתון בידי כל מפקד להעצמת החיילים ולשיפור יכולותיהם ותחושותיהם.
2. הדרך המרכזית בה יוכלו מפקדי צה"ל לפקד ולחנוך את פקודיהם ולטפחם היא באמצעות שיחה עימם. ההתמודדות עם המשימות המקצועיות והאישיות העומדות לפתחו של כל מפקד מחייבת שימוש בכלים פיקודיים ומנהיגותיים מגוונים, אך כבר הוכח לא אחת כי התקשורת הישירה והבלתי אמצעית יעילה לאין שיעור מאמצעים אחרים.
3. בשנה האחרונה עסקה הנציבות לא מעט בשיח הפיקודי, הן השיח הישיר עם הפקודים והן השיח המתנהל לא אחת, למרבה הצער, באמצעות הרשתות החברתיות והטלפון החכם. מעבר לבעייתיות המתעוררת מקיום השיח הפיקודי באמצעות מגע עקיף, לעיתים השיח המתנהל הוא פוגעני, אלים ובלתי ראוי ואף חמור מכך – חשוף לעיני חיילים ומפקדים אחרים, והדבר מעצים באופן משמעותי את הפגיעה בפרט.
4. אחת הדוגמאות הבולטות לסוגיה זו באה לידי ביטוי בקבילה (קב' 331343/4) שבה הלין חייל על כך שמפקדו הישיר ומפקד נוסף ביחידה הפרו את זכותו לסודיות רפואית והתבטאו באופן מזלזל ובלתי הולם במסגרת קבוצה ביישומון להעברת מסרים ('וואטסאפ'), שבה חברים גורמי פיקוד נוספים ביחידה.

² סוקרטס (399-470 לפני הספירה), פילוסוף יווני, מחשובי הפילוסופים בעת העתיקה. נחשב להוגה כה משמעותי עד כי את הפילוסופיה שקדמה לו כינו בשם "קדם-סוקרטית".

5. בירור הקבילה העלה כי לאחר שהחייל עבר הליך רפואי ואושרו לו ימי מחלה, הוא עדכן את מפקדו הישיר על ימי המחלה שאושרו לו באמצעות שליחת מסרון המכיל העתק של המסמך הרפואי שניתן לו במרפאה. המפקד הישיר בחר לשלוח את העתק המסמך הרפואי לקבוצה ביישומון ה'וואטסאפ' שבה חברים מפקדים נוספים מהיחידה.
6. לאחר שליחת העתק המסמך הרפואי לקבוצה החל בה שיח הנוגע לקבלת ימי מחלה כדי להימנע מהשתתפות בתורנויות. במסגרת השיח התבטאו חברי הקבוצה באופן מזלזל ובלתי הולם. לאחר זמן קצר, כשנודע למפקד נוסף ביחידה כי תוכן השיחה הועבר לחייל, הוא שלח הודעה בקבוצה, ובה הודיע שהוא מאוכזב מכך שתוכן השיחה שהיה מיועד למפקדים בלבד, הועבר לחיילי היחידה.
7. במסגרת העדויות, אשר נגבו במהלך הבירור שנערך בנציבות, מסר המפקד הישיר כי שליחת טופס סיכום המפגש במרפאת 'ביקורופא' לקבוצה ביישומון ה'וואטסאפ' נעשתה כדי לעדכן את כל הגורמים הרלוונטיים על היעדרות החייל, כמקובל במקרים מסוג זה. זאת, על מנת שהחייל לא יימנה על כוח-האדם ביחידה ובתורנויות בזמן שייעדר, ולא כדי לפגוע בו או בפרטיותו. בהקשר זה הוסיף המפקד, כי לא ייחס את ההתכתבות בקבוצת ה'וואטסאפ' לפגיעה בחייל אלא להתייחסות המפקדים לקושי שהתעורר באיוש תורנויות בתקופה זו, ולכן לא מצא לנכון לעצור את השיח בקבוצה.
8. מפקד היחידה תחקר את המקרה וקבע כי הוא רואה בחומרה את שליחת טופס סיכום המפגש במרפאה לקבוצה ביישומון ה'וואטסאפ', וכי הבהיר למפקד הישיר של החייל שהיה עליו לעדכן את הגורמים הרלוונטיים על ימי המחלה ללא שליחת טופס סיכום המפגש הרפואי. עוד מסר מפקד היחידה כי הוא רואה בחומרה גם את השיח שהתנהל בקבוצת ה'וואטסאפ' לאחר שליחת הטופס, וכי בראייתו שיח זה הוא חריגה חמורה מהנורמות הנדרשות ממפקדים ומקצינים בצה"ל.

9. מפקד היחידה מצא לנכון להעמיד לדין משמעותי הן את המפקד הישיר של הקובל והן את המפקד הנוסף ביחידה מאחר שפגעו בזכות של החייל לסודיות רפואית, לא מנעו את השיח הבלתי הולם שהתקיים בקבוצת ה'וואטסאפ' ואף תרמו לו. עוד ציין מפקד היחידה כי יוודא שכל המפקדים ביחידה יכירו את פרטי האירוע, ללא ציון פרטי המעורבים, כדי שיטמיעו את ערך כבוד האדם ביחידה וימנעו הישנות מקרים דומים בעתיד.

10. במקרה זה נמצא פגם בכך שהמפקד הישיר של הקובל חשף מסמכים רפואיים בעניינו בקבוצה ב'וואטסאפ'. כן נמצא פגם בכך שמפקד נוסף ביחידה התבטא באופן שאינו ראוי בקבוצת ה'וואטסאפ' ואף לא עצר את השיח הבלתי הולם שהתנהל בקבוצה.

11. מפקד נדרש לנהוג באופן מכובד וענייני ולהקפיד על פרטיות פקודו. בשנים האחרונות שבהן השימוש ברשתות החברתיות ובטלפונים החכמים הוא כה נפוץ, ונוכח האפשרות לעשות שימוש לא ראוי בכלים אלה באופן העלול לפגוע בפרטיות החיילים, מצופה מהמפקדים לשמש דוגמה ומופת לפקודיהם, להימנע ככל הניתן מפגיעה בצנעת הפרט ומשימוש בשפה בוטה ולא מכבדת, ולהקפיד על נורמות התנהגות ואמות מידה מחמירות כדי להבטיח את שמירת זכויות החייל.

12. בנסיבות אלה הוער בחומרה הן למפקד הישיר של החייל והן למפקד הנוסף ביחידה והודגש כי עליהם לפעול באופן זהיר, להתבטא באופן מאופק יותר ולהימנע מפגיעה בפרטיות פקודיהם. כן הומלץ לגורם הרלוונטי לתיק את ההערות בתיקים האישיים של המפקדים, על מנת שיפיקו את הלקחים הנדרשים וימנעו הישנות מקרים דומים בעתיד.

13. דוגמה מסוג אחר היא בקבילה שבה טען חייל ממוצא אתיופי (קב' 334122/9), כי מפקד הכיתה התבטא באופן פוגעני וגזעני כלפיו וכלפי יתר חיילי המחלקה בני העדה האתיופית ("כל האתיופים תחייכו כדי שיראו אתכם בחושך").

14. מבירור הקבילה עלה כי מפקד הכיתה אכן התבטא באופן שיוחס לו במהלך מסדר ערב בתגובה לדברים שאמרו חיילי הכיתה. מפקד הגדוד, אשר בדק את המקרה, ציין כי הוא רואה בחומרה את התנהלות מפקד הכיתה, והגם שלא הייתה למפקד כוונה להשפיל את החייל, היה מצופה ממנו כמפקד לא להיגרר אחר אמירות החיילים ולעצור אירוע מסוג זה.

15. מפקד הגדוד מצא לנכון להעיר למפקד הכיתה על אופן התנהלותו במקרה זה ולהעמידו לדין משמעתי. בנוסף ציין מפקד הגדוד כי ערך שיחה לכלל החיילים שבמסגרתה הוצגו פרטי המקרה כדי למנוע הישנות מקרים דומים בעתיד.

16. יש לראות בחומרה כל התבטאות בעלת אופי גזעני, כל שכן אם מדובר בהתבטאות של מפקד כלפי פקודו, ויש להוקיעה. במקרה זה נקט מפקד הגדוד צעדים פיקודיים וארגוניים ההולמים את חומרת המעשה, ועל כן לא נמצא מקום להמלצות נוספות.

17. דוגמה נוספת לשיח בלתי ראוי ניתן לראות בקבילה שבה הלין חייל על אופן ההתבטאות של מפקדו הישיר, קצין בדרגת סגן (קב' 334089/0).

18. במקרה זה אישר הקצין כי אכן התבטא באופן בלתי ראוי במספר הזדמנויות, אך לדבריו עשה כן בבדיחות הדעת. הקצין הבהיר כי הבין שאין זה ראוי להתבטא באופן שאינו מתאים ומכבד מערכת יחסים בין מפקד לפקוד. חייל נוסף ביחידה אישר כי הקצין התבטא באופן דומה ברגע של צחוק ובאופן חברי.

19. מפקד הבסיס, אשר תחקר את המקרה, הבהיר כי הקצין, כמפקד בצה"ל, לא היה צריך להתבטא באופן שאינו ראוי, תהיינה הנסיבות אשר תהיינה, ולפיכך מצא לנכון להעיר לו על כך. עוד ציין מפקד הבסיס כי בעקבות הקבילה ובעקבות התחקיר שערך, זימן את הקצין לשיחה פיקודית שבה הדגיש את חשיבות קיום השיח ההולם בין מפקד לפקודו ואת הצורך בקביעת נורמות ברורות של התנהגות מפקדים. הוא הדגיש בעיקר את תפקיד המפקד ביצירת רוח חיובית בקרב חייליו והעלאת המוטיבציה של החיילים למילוי המשימה הצבאית תוך מימוש הערך "אחרי".

20. מאחר שמפקד הבסיס העיר במקרה זה לקצין על אופן התבטאותו וזימן אותו לשיחה פיקודית שבה הדגיש את הלקחים שעליו להפיק ממקרה זה, ועמד עימו על ההיבטים הערכיים הנובעים מהתנהלותו, לא נמצא מקום להתערבות נוספת במקרה זה.

21. דוגמאות אלה מדגישות את החשיבות שעל מפקדים לייחס למוצא פיהם ולמעמד הייחודי שבו הם נמצאים ביחס לפקודיהם. המפקד, כדמות האמורה לעורר הערכה והזדהות, אינו יכול להתבטא ללא מעצורים ובאופן המתעלם מכך שבמעשיו ובהתנהגותו הוא אמור לא רק לתת דוגמה אישית, אלא אף להיות אישיות לדוגמה. על מפקדים להגדיר לעצמם גבולות שאותם אין לחצות בשיח עם פקודים, שכן אין לפרש נכונות ליצור קירבה עם החיילים, המבורכת כשלעצמה, כאשראי בלתי מוגבל להתבטאויות בוטות, פוגעות או שאינן מכובדות או מכבדות את אומרו.

השירות המשותף

חברים יקרים! בים, ביבשה, באוויר, במלחמה ובשלום,
אנחנו כולנו הולכים למטרה אחת. כל אחד מאתנו יעמוד
על מקומו – אין הבדל בין תפקיד לתפקיד.³

1. בשנים האחרונות משתלבות נשים ביחידות רבות יותר בצה"ל ובמגוון הולך וגדל של תפקידים. במקביל חל גידול גם בשילוב של חיילים דתיים וחרדים ביחידות צה"ל השונות – אף הם במגוון רב של תפקידים. המציאות המשתנה חייבה את צה"ל לגלות רגישות ולפעול בשום שכל נוכח המפגש בין אוכלוסיות אלו.

2. בשל כך החליטו רשויות הצבא להסדיר את מערכת היחסים בין האוכלוסיות השונות בצה"ל ולהתאים את פקודות הצבא והוראותיו למצב החדש שנוצר, באופן שייתן מענה לבעיות שונות ומגוונות העולות ממצבים רגישים אפשריים בשירות הצבאי. עם זאת, ונוכח המורכבות שנוצרה בחיי היום יום בצה"ל ובמיוחד ביחסי הגומלין בין גברים לנשים במקרים הרלוונטיים, קורה שמפקדים וחיילים נתונים במספר מקרים בחוסר בהירות בנוגע להוראות המחייבות. זאת על אף שהרושם שעלה מהקבילות בנושאים אלו, הוא כי ככלל עושים מפקדי הצבא מאמצים רבים כדי למנוע אי נעימות או תחושת פגיעה במי מחיילי צה"ל, תהא השתייכותו למגדר או למגזר זה או אחר אשר תהא. המאמצים ננקטים באמצעות הקפדה על העקרונות שנקבעו בפקודות הצבא, ובאמצעות מתן פתרונות יצירתיים במקרים הנדרשים.

3. באחת הקבילות (קב' 333528/8) הלין בעילום שם חייל על כך שגורמי הפיקוד ביחידתו לא אכפו את פקודת ההופעה והלבוש, מאחר שהחיילות ביחידה נוהגות ללבוש מכנסיים מסוג צמודונים ('טייטס').

³ חנה סנש (1921-1944), לוחמת ומשוררת יהודייה, מצנחני היישוב, שהתנדבה לשרת בצבא הבריטי במלחמת העולם השנייה. נתפסה בהונגריה, ארץ הולדתה, לאחר שצנחה בה בתקופת שלטון גרמניה הנאצית, נחקרה ועונתה, ולבסוף הוצאה להורג.

4. מפקד הגדוד שבו שירת החייל והגורם הממונה על הנוהג והמשמעת באגף כוח-האדם מסרו בתגובה למקרה זה כי מצאו שהחיילות ביחידה מתנהלות בהתאם לפקודות הצבא בנושא ההופעה והלבוש. גורמים אלו לא מצאו כי קיימת כל מדיניות נוספת באשר לאופן לבישת בגדי ספורט בכלל ומכנסיים מסוג צמודונים בפרט.
5. במקרה זה, הגם שמצאנו לנכון לקבל את המסקנה כי לא היה פגם באופן אכיפת פקודות הצבא בנושא ההופעה והלבוש בגדוד, נמצא כי קיים חוסר בהירות ביחידות הצבא באשר להוראה בנושא ההופעה והלבוש של בגדי ספורט בצה"ל. על כן הומלץ לגורם המוסמך באגף כוח-האדם לרענן בקרב הגורמים הרלוונטיים ביחידות צה"ל את הפקודות וההוראות המחייבות בדבר אופן ההופעה והלבוש של חיילים בבגדי ספורט.
6. בקבילה נוספת (קב' 329611/8) טען חייל כי בבסיס שאליו נשלח לתעסוקה מבצעית לא הקפידו על תנאי הכשרות המחייבים, וכי לא הקפידו על פקודת השירות המשותף.
7. גורמי הצבא שבדקו את טענות החייל, מצאו כי אכן נפל פגם באופן ההתנהלות של גורמי המטבח בבסיס בסוגיית ההקפדה על הכשרות, ועל כן תוקנה מייד החריגה וחודדו נוהלי הכשרות בקרב הגורמים הרלוונטיים בבסיס. מפקד היחידה גם העיר לגורמים אלו כדי למנוע הישנות מקרים דומים. לצד זאת לא נמצא כי הייתה חריגה מפקודות הצבא בסוגיית תנאי השירות המשותף.
8. במקרה אחר (קב' 334187/2) הלין חייל, גם הוא בעילום שם, על היעדר הקפדה על תנאי השירות שלהם זכאים חיילים המשרתים במסלול בני ישיבות ההסדר.
9. מפקד הגדוד מסר בתגובה כי במהלך תרגיל שטח ישנו כל החיילים והחיילות במאהלים בהתאם לפקודות הצבא בנושא. לדבריו, חלק מהחיילים הבחינו בחיילת מחליפה בגדים במאהל סמוך במהלך התרגיל, אך הסיבה לכך הייתה משב רוח שהעיף את הבד המכסה את מתחם הבנות. עוד עמד מפקד הגדוד על

כך שכל החיילים ממחזור גיוס זה מימשו את זכאותם לימי ההשתלמות התורנית בהתאם לפקודת הצבא.

10. במקרה זה לא נמצא פגם באופן התנהלות גורמי הפיקוד משום שלא ניתן היה למנוע את האירוע שתואר בקבילה, אשר אומנם גרם להפרה בעקרונות השירות המשותף, אך מקורו בגורם חיצוני ובלתי נשלט (משב רוח).

11. במקרה נוסף הלינה אָם חיילת על התנהלות מפקדיה כלפיה (קב' 332136/1), ובכלל זה היא טענה כי לא הקפידו על ההוראות המחייבות לעניין לינת חיילות במגורים.

12. פקודת המטה הכללי 33.0207, שעניינה "השירות המשותף", קובעת כי חיילת לא תלוך ביחידת מגורים, אלא אם במגורים שוהות לפחות שתי חיילות, אשר אינן מוצבות לשמירה מחוץ לתחום המגורים, והחיילת אינה מנותקת ומבודדת משאר החיילות ביחידה בכל תקופת הלינה ביחידה.

13. מפקדי החיילת שללו את הטענה כי החיילת לנה ביחידה ללא נוכחות חיילות נוספות, שכן על אף שחיילות לא שהו עם החיילת במקום מגוריה, הרי שחיילות מיחידות שונות שהו במרחק של עד 300 מטרים ממנה.

14. עם זאת הגורם הממונה על המשטר והמשמעת בצה"ל הבהיר כי אופן הלנת החיילת באירוע שתואר בקבילה לא עלה בקנה אחד עם פקודות הצבא המחייבות, שלפיהן במקום מגורי החיילת חייבות להימצא לפחות שתי חיילות – תנאי שלא קוים במקרה זה.

15. במקרה זה נמצא פגם בכך שהחיילת לנה במגוריה באופן שאינו עולה בקנה אחד עם פקודות הצבא בנושא זה. על המפקדים הייתה מוטלת האחריות להקפיד שזכות החיילת להלנה הולמת ובטוחה לא תיפגע מתוך מחויבות לביטחונה.

16. לפיכך הוער למפקד הממונה, בנושא באחריות הפיקודית, על אופן ההתנהלות במקרה זה, והומלץ למפקד היחידה לחדד בקרב ממלאי התפקידים הרלוונטיים הנמצאים תחת פיקודו את פקודות הצבא המחייבות בנושא זה לשם מניעת הישנות מקרים דומים.

17. במקרה נוסף (קב' 331008/3) הלין חייל על כך שבמסגרת פעילות הסברתית ביחידה בנושא הטרדה מינית הוצגה מצגת צה"לית, שכללה תכנים הפוגעים באורח חייו הדתי.

18. במסגרת בירור הקבילה נמסר מגורמי לשכת יועצת הרמטכ"ל לענייני מגדר (להלן: יוה"ם) כי קיימת מצגת מקבילה בנושא הטרדה מינית, אשר תכניה הותאמו לציבור הדתי, והיא נגישה לכלל גורמי הצבא באתר יוה"ם.

19. בעקבות הקבילה הוחלט לרענן בקרב גורמי הצבא הרלוונטיים את האפשרות להעברת מצגת מותאמת, כאמור, בפני חיילים דתיים.

20. באיגרת שפרסם ראש אגף כוח-האדם בצה"ל בחודש יולי 2018 הובהר, בעקבות מספר מקרים שבהם החליטו מפקדים להחמיר עם כללי ההופעה והלבוש הקבועים בפקודות הצבא, כי החלטות אלו עומדות בניגוד לפקודות הצבא ולמדיניות המחייבת, פוגעות שלא לצורך בקבוצות רחבות מבין המשרתים, ואינן עולות בקנה אחד עם אחריותם של המפקדים בצה"ל. על כן, אין מפקד רשאי להחליט על דעת עצמו להקל מהן או להחמיר בהן.

21. באיגרת הודגש כי שערי צה"ל פתוחים לכל חלקי החברה הישראלית, וכי השתתפות כלל חלקי החברה במאמץ ההגנה על העם והארץ היא חלק מתפיסת היות צה"ל צבא עם ממלכתי. ראש אגף כוח-האדם עמד על כך שפקודות הצבא מביאות לידי ביטוי את ערכי המשמעת והאחידות הצבאיים, את הייעוד המבצעי של צה"ל ואת לכידות המסגרת הצבאית. הן נועדו להבטיח שירות מכובד ומכבד לכל החיילים. לכן מצופה מהמפקדים למצוא את שביל הזהב שיאפשר שירות מכבד לכל החיילים הנמצאים תחת פיקודם.

22. השילוב בין אוכלוסיות מרקע שונה ואורחות חיים שונים יוצר התמודדות מאתגרת לחיילים ולמפקדים כאחד, הנדרשים לשמור על אורך רוח, הבנה ומתינות. על צה"ל להמשיך לפעול ולהרבות בהדרכה ובהסברה, בקירוב לבבות ואיחוד השורות, כדי לקיים סביבת שירות מאפשרת ומכבדת לכלל המשרתים בו, מתוך היותו צבא העם, שבו נפגשים כל חלקי העם הנוטלים חלק במילוי חובתם ובזכותם לשרת בצה"ל.

טיפול מפקדים בנושאי רפואה

**ראה חיילך כבנים וילכו אחריך עד העמוקה שבבקעות,
ראה אותם כבנים החביבים עליך ויעמדו לימינך עד
מוות.⁴**

1. צה"ל נושא באחריות לבריאות החיילים ומייחס חשיבות רבה לשמירה על זכויותיהם בנושאי רפואה. מטבע נסיבות השירות הצבאי חיילי צה"ל אינם חופשיים לממש את זכויותיהם הרפואיות באותו האופן שבו אזרחי המדינה רשאים לעשות כן. לעיתים המפקדים אף מעורבים בהליכים רפואיים בעל כורחם של החיילים. על כן האחריות המוטלת על המפקדים היא כפולה ומכופלת, שכן חזקה עליהם שיקפידו ויאפשרו לחיילים לממש את זכויותיהם הרפואיות, כדי שיובטח הטיפול הרפואי בהם, ויישמרו שלומם ובריאותם.

2. במספר קבילות שבוררו השנה בנציבות הוצגו מקרים שבהם מפקדים התערבו בהליכים רפואיים או קיבלו החלטות בעניינים רפואיים, בלי שנועצו בגורמי הרפואה המוסמכים לכך. לעיתים התערבות המפקדים אף עיכבה את איכות המענה הרפואי שקיבלו חייליהם או פגעה בה.

3. למותר לציין כי בנושאי הרפואה מחויבים המפקדים לשקול בכובד ראש כל טענה רפואית של חייל, קלה כחמורה, ולהקפיד כי יוענק לו ללא דיחוי הטיפול הרפואי הנדרש לו, כמתחייב מפקודות הצבא ומהנחיות הדרג הרפואי המוסמך. אל לו למפקד להתערב בשיקול הדעת של הגורמים הרפואיים המקצועיים במקרה שבו אין ביכולתו ובסמכותו לאבחן את חומרת המצב הבריאותי של החייל.

⁴ סוֹן דָּזָה, הנקרא גם "סוֹן צו" או "סוֹן טסו" (בסינית: החכם סוֹן, 495-543 לפני הספירה), הוא מצביא סיני, מחבר הספר 'אמנות המלחמה', אחד מהספרים המשפיעים ביותר על האסטרטגיה הצבאית.

4. בירור הקבילות בנושא זה העלה שמפקדים רבים מורים היתר לעצמם ליטול סמכויות לא להם בנושאי רפואה ומקבלים החלטות רפואיות בעלות משקל בנוגע לפקודיהם, אשר יש בהן כדי לפגוע בבריאות החיילים.
5. באחת הקבילות החמורות (קב' 330403/7) שעסקו בתופעה זו, הלין חייל על התנהלות גורמי הפיקוד ביחידתו בנושא מימוש המלצות רפואיות שניתנו לו. לצורך בירור הקבילה זומנו החייל וגורמי הפיקוד ביחידה למתן עדויות בנציבות, ואף נערך ביקור במקום פעילות היחידה מטעם הנציבות. במהלך הביקור נגבו עדויות מחיילים ששירתו עם החייל הקובל במועד הכשרתו הראשונית.
6. עדויות החיילים אישרו את טענות החייל הנוגעות לחריגת גורמי הפיקוד מהנחיות רפואיות, לשיח על נושאים אישיים בפורום צוותי ולנוקשות יתרה מצד המפקד הישיר של החייל כלפיו. כן ציינו החיילים כי הם חוששים לפנות למפקד בנושאי רפואה.
7. עוד עלה מבירור הקבילה כי לאחר שהחייל נפצע במהלך זחילה בשבוע שדאות בידו וברגליו, הוא פונה לחובש. לדברי המפקד, מאחר שהחייל פנה מספר פעמים לחובש ללא אישורו, הנחה את החייל להוריד את תחבושותיו. בהמשך לכך ובעקבות אופן התנהלות החייל דרש המפקד מהחייל להזדחל יחד עימו בשטח, מתוך רצון לחזקו ולשפר את עמידתו במצבי לחץ.
8. במסגרת עדותו הביע המפקד הישיר חרטה על אופן התנהלותו באירוע וציין כי החלטתו להורות לחייל להוריד את תחבושותיו לפני אימון זחילה הייתה שגויה.
9. המפקד מסר כי בריאות חייליו היא ערך עליון בעיניו, וכי הוא מכבד כל החלטה רפואית הניתנת בעניינם. כן הדגיש המפקד כי לא מנע מחייליו לקבל מענה רפואי, וכי עקב בעיות זמינות של גורמי הרפואה בבסיס האימונים הוא קבע סדר עדיפות של ההפניות לגורמים רפואיים והורה שחיילים יפנו לחובש פלוגתי רק באישורו. עוד ציין המפקד כי הוא מודע לכך שחייליו חוששים לפנות אליו

בנושאים רפואיים, כפי שעלה מעדויותיהם, ועל כן יפיק את הלקחים הנדרשים לשם מניעת הישנות מקרים מסוג זה בעתיד.

10. מפקד הגדוד שבו משרת החייל מסר כי אופן התנהלות המפקד הישיר הוא בבחינת חריגה חמורה מהנורמות הפיקודיות המצופות ממפקדים במעמדו. מפקד הגדוד ציין כי ערך עם המפקד שיחת אזהרה שבמהלכה הבהיר לו שאם יישנה מקרה דומה הוא יודח מתפקידו.

11. מפקד הגדוד סקר את הליך ההכשרה וציין את התהליכים שבכוונתו לערוך כדי לשפר את התנהלות היחידה. מפקד הגדוד הוסיף שהוא רואה בקבילה ובממצאי הביקור ביחידה כלי לשיפור פני היחידה, תוך מתן הדגש על אכיפת פקודות הצבא ושיפור הנורמות הפיקודיות.

12. במסגרת המענה לקבילה הודגש כי נמצאו פגמים חמורים באופן ההתנהלות של המפקד הישיר של החייל. בין היתר באירוע שבו הוא הורה לו להסיר את תחבושותיו טרם תרגול זחילה שביצע יחד עימו, כתגובה לפנייתו לחובש ללא אישורו, וכן באשר להנחיית המפקד שיש לקבל את אישורו ולקביעת סדר עדיפות מצידו בנוגע למצב הרפואי של פקודיו טרם פנייתם לגורמי הרפואה.

13. הגם שלא ניתן להתעלם מההשקעה הרבה של המפקד הישיר של החייל ומדרישתו למצוינות, תוך חניכה צמודה ומתן דוגמה אישית, הרי שהמפקד נהג באותה העת בנוקשות יתרה ולא ברגישות הנדרשת והמצופה מגורם פיקודי במעמדו.

14. על המפקד מוטלת האחריות לשלום חייליו ובריאותם, והוא מחויב לפעול לשם מניעת פגיעה במצבם הרפואי ובכלל זה לכבד הקלות רפואיות שאושרו להם. יש לראות בחומרה התנהלות מפקדים בניגוד לפקודות הצבא ולהמלצות רפואיות תוך הפעלת שיקול דעת רפואי שאינו בסמכותם – התנהלות העלולה להוביל לפגיעה ולהחמרה במצב הרפואי של פקודיהם.

15. נוכח האמור לעיל, וחרף הצעדים שנקט מפקד הגדוד באירוע המדובר, הוער בחומרה למפקד הישיר של החייל על אופן התנהלותו, והערה זו תויקה בתיק האישי של המפקד.

16. דוגמה נוספת להתערבות בהמלצות רפואיות מצד מפקד ניתן למצוא בקבילה שבה הלינה חיילת על אופן התנהלות המפקד הממונה עליה ביחידתה כלפיה (קב' 333456/2). המפקד הנחה אותה לצאת למשימת אבטחת יישובים (להלן: אבט"ש), על אף שהיה ברשותה באותה העת פטור רפואי, שלפיו היא לא תצא למשימה זו עד לפגישה עם גורמי בריאות הנפש.

17. בירור הקבילה העלה כי החיילת יצאה למשימת האבט"ש לפני פגישתה עם קצין בריאות הנפש (להלן: קב"ן), עקב הנחיית המפקד הממונה, שקבע עבודה את המועד לפגישה עם הקב"ן ליום האחרון של המשימה.

18. במקרה זה נמצא פגם באופן התנהלות המפקד הממונה שהחליט כי החיילת תשתתף במשימת האבט"ש על פי שיקול דעתו, בלי שהתייעץ עם גורמי הרפואה המוסמכים ובניגוד לקבוע בפקודות הצבא בנושא זה.

19. מפקד נדרש לכבד את ההחלטות שנתנו גורמי הרפואה, ואף אם סבר כי יש מקום לשקול את ההחלטה מחדש, לא ניתן לעשות זאת ללא התייעצות עם גורם רפואי מוסמך כאמור. מצופה היה מהמפקד הממונה לוודא כי החיילת תיפגש עם הקב"ן בהקדם ולעקוב אחר מימוש המלצותיו כדי למנוע את הפער שנוצר באיוש המשימה.

20. נוכח האמור לעיל, הוער למפקד הממונה על אופן התנהלותו במקרה זה, במיוחד על כך שפעל בניגוד לסמכותו ולפקודות הצבא המחייבות, על מנת שיפיק את הלקחים הנדרשים ולשם מניעת הישנות מקרים דומים.

21. במקרה אחר (קב' 336647/3) עדכן חייל בשירות החובה את מפקד המחלקה שבה שירת, שאושרו לו מספר ימי חופשת מחלה. בהתאם לנוהלי היחידה שוחח המפקד בנושא עם החובש הפלוגתי, אשר עדכן אותו שעל החייל להתייצב ביחידה בתום ימי חופשת המחלה. כאשר דרש מפקד המחלקה מהחייל להתייצב ביחידה, עמד החייל על כך שתוקף ימי חופשת המחלה שאושרו לו הם למשך יום נוסף.

22. מפקד המחלקה אישר כי במהלך שיחתו הטלפונית עם החייל הודיע לו כי עליו להתעלם מפקודות הצבא ולהישמע להוראתו. נוכח זאת התייצב החייל ביחידה יום לפני תום ימי חופשת המחלה.

23. מפקד המחלקה גם אישר כי שלל את בקשת החייל להיבדק במרפאת 'ביקורופא' והבטיח לו כי רופא יבדוק אותו עם הגעתו ליחידה. לדבריו, בשל המצב הביטחוני באותה העת נדרשו החיילים למשימות מבצעיות, ועל כן הוא התייעץ עם החובש הפלוגתי בנוגע לדחיפות הפניית החייל לרופא. מאחר שהחובש לא מצא את המקרה כדחוף, לא הופנה החייל לרופא.

24. החובש הפלוגתי אישר את דברי מפקד המחלקה והוסיף כי התייעץ עם הרופא היחידתי על דחיפות הפניית החייל לבדיקת רופא נוכח מצבו הרפואי, והחליט כי לא קיימת דחיפות כזו.

25. עוד אישר מפקד המחלקה חלק מההתבטאויות שייחס לו החייל. לדבריו, הוא הביע את מורת רוחו מאופן ההתנהלות המקצועית והמשמעתית של החייל בלי שהתבטא באופן חריג כלפיו, והדברים נאמרו לחייל בשיחה אישית ולא במסגרת ציבורית.

26. מפקד הגדוד שבו שירת החייל מצא פגם באופן ההתבטאות של מפקד המחלקה כלפי החייל, ועל כן מצא לנכון להעיר למפקד על כך, על מנת שיפיק את הלקחים הנדרשים ולשם מניעת הישנות מקרים דומים בעתיד. פרט לכך לא מצא מפקד

הגדוד פגם נוסף באופן ההתנהלות של מפקד המחלקה כלפי החייל, והוא אף התרשם כי מרבית הפעולות הנדרשות מגורמי הפיקוד בעניינינו נעשו באופן ראוי.

27. פקודת המטה הכללי 61.0104, שעניינה "טיפול רפואי בחייל", קובעת כי חובה על המפקד לקבל את ההוראות הרפואיות שנתן הגורם המטפל, לבצען וליישמן. עוד קובעת הפקודה כי ככלל כל חייל זכאי לטיפול רפואי לפי דרישתו בהקדם. חייל המעוניין בטיפול רפואי מחוץ לשעות הפעילות של המרפאה, יופנה למרפאה הקרובה או למרפאה האזורית.

28. במקרה זה נמצא כי מפקד המחלקה פעל בנוקשות יתרה כלפי החייל ולא ירד לעומק הדברים, כאשר החייל עדכן אותו בנוגע למועד תום תוקף ימי חופשת המחלה שאושרו לו. כן נמצא פגם בכך שמפקד המחלקה הורה לחייל להתעלם מפקודות הצבא בנושא זה, והדבר הוביל להתייצבותו ביחידה במהלך חופשת המחלה שבה שהה.

29. עוד נמצא פגם בכך שמפקד המחלקה אסר על החייל לגשת למרפאת 'ביקורופא', בניגוד לקבוע בפקודות הצבא המחייבות, ובכך שהתבטא כלפיו באופן בלתי הולם.

30. על המפקד לגלות רגישות כלפי חייליו ולוודא מימוש זכויותיהם בהתאם לפקודות הצבא, במיוחד אם מדובר בזכויותיהם הרפואיות. כן מצופה ממפקד לשמור על איפוק וקור רוח ולהתבטא באופן ראוי ומכבד כלפי פקודיו, חרף מורת רוחו מהתנהלותם המשמעתית.

31. נוכח האמור לעיל, וחרף הצעד שנקט מפקד הגדוד כלפי מפקד המחלקה, הוער למפקד המחלקה באופן אישי בגין אופן התנהלותו והומלץ לקצינת משאבי האנוש היחידתית לתייק הערה זו בתיק האישי של מפקד המחלקה.

32. כן הומלץ למפקד הגדוד לחדד לפני ממלאי התפקידים הרלוונטיים הכפופים לו את פקודות הצבא בנושא הטיפול הרפואי בחייל, במיוחד את האפשרות הנתונה לחייל לפנות למרפאת 'ביקורופא', אם הוא נדרש לכך.

33. **בריאות החיילים וכשירותם הם יעדים שווי ערך להצלחה מבצעית, והם תנאים מכריעים לתפקוד התקין של היחידה. הכוח המוסרי של צה"ל מושתת, בין היתר, על ההבנה כי שמירה על בריאות משרתיו ועל כבודם היא מערכי היסוד שלו. על כתפי המפקדים מוטלת האחריות לבריאות פקודיהם ולאופן מימושה, שכן אי מימוש אחריות זו עלול להוביל לפגיעה ישירה בחיילים ובכשירותם המבצעית והמקצועית, כמו גם בכשירות צה"ל ויחידותיו.**

34. **שמירה על בריאותם וכשירותם של החיילים בצה"ל היא חלק מרכזי מתפקידו של המפקד בכל הרמות. ב'חוזה' שבין החברה לצבא מצופה כי המפקדים ידאגו לבריאותם של החיילים ללא סייג.**

זכויות הפרט

אופן מימוש מדיניות בצה"ל

המדיניות העליונה אינה אלא היגיון פשוט המיושם לדברים גדולים.⁵

1. בשנים האחרונות חלו בצה"ל שינויים רבים במדיניות בנושאים מגוונים ושונים. מבירור הקבילות בסוגיות אלה נמצא כי במקרים מסוימים גורמי הפיקוד לא היו מודעים לשינויים שחלו במדיניות הצבא בנושאים השונים, ולעיתים הוביל הדבר לכך שהם פגעו בלא כוונה בפקודיהם. מעבר לכשלים שנפלו במקרים מסוימים מצד גורמי הפיקוד בעקבות שינויים במדיניות צה"ל בנושאים שונים, לא אחת פגעו גורמי הפיקוד בזכויות החיילים בכך שלא יישמו מדיניות מחייבת אשר לא השתנתה שנים רבות.

2. יודגש כי חלק מהשינויים שצה"ל הוביל גרם ליצירת מצבי ביניים, אשר בגינם נפגעו חיילים שונים. במקרים אלו מצופה כי גורמי הפיקוד וגורמי משאבי האנוש יפעלו כדי לפזר את חוסר הבהירות ויפעלו ביתר שאת כדי למנוע מצבים שבהם חיילים נפגעים בתקופת הביניים משינויי המדיניות, אם בעת גיוסם או בתחילת שירותם הם לא היו מודעים למשמעות הנובעת משינויים אלו.

3. דוגמה לכך ניתן לראות בקבילה שהגישו מספר חיילות (קב' 332265/8), אשר חתמו על התחייבות להתנדב לשירות חובה נוסף של שמונה חודשים בגין מקצוע מסוים, כדי להשוות את משך שירותן למשך שירות של חיילים (דין אישה כדין גבר', לפי סעיף 16א' לחוק שירות ביטחון [נוסח משולב], התשמ"ו-1986, להלן: חוק שירות ביטחון). בתחילת ההכשרה למקצוע התברר לחיילות כי ההכשרה

⁵ נפוליאון בונפרטה (Napoléon Bonaparte, 1769-1821), שליט צרפת, מייסד הקיסרות הראשונה, ומגדולי המצביאים בהיסטוריה. מחשובי האישים שעיצבו את המאה ה-19. ייסד את קוד נפוליאון, קובץ החוקים של צרפת שהשפעתו ניכרת עד היום. חידש והגה רעיונות צבאיים מרחיקי לכת, טקטיים ואסטרטגיים, המקובלים עד עצם היום הזה.

היא למקצוע השונה לכאורה מהמקצוע שבגיננו הן התחייבו לשירות החובה הנוסף.

4. לטענת החיילות, כאשר פנו למפקד הקורס באותה העת וביקשו לוותר על התנדבותן, נמסר להן כי הן מחויבות במשך שירות של 24 חודשים בלבד. אלא שלאחר ההכשרה, כאשר החיילות כבר שובצו ביחידותיהן, התברר להן כי משך השירות ברישומי הצבא בעניינן שונה ל-32 חודשים. לפיכך הן ביקשו לקצר את שירות החובה שלהן חזרה ל-24 חודשים, כפי שהוסבר להן בתחילת ההכשרה.

5. מבירור הקבילה עלה כי התפקיד שבו משרתות החיילות אושר בתקנות מכוח חוק שירות ביטחון בחודש יוני 2016. החיילות החלו בהכשרה הראשונה למקצוע זה לאחר כניסת התקנות בעניינן לתוקפן, ולאחר שכבר חתמו טרם הגיוס ובמעמד הגיוס כי תידרשנה למשך שירות של 32 חודשים. לאחר חתימת הקובלות על טופסי ההתחייבות החליטו גורמי הצבא לפצל את המקצוע הצבאי המדובר לשני מקצועות צבאיים, כך שההכשרה למקצוע החדש החליפה את ההכשרה הישנה של המקצוע שאושר בתקנות. בחודש ספטמבר 2016 נפתחה ההכשרה הראשונה במקצוע החדש (שמספרו המקצועי לא השתנה).

6. העמדה המקצועית של גורמי הצבא הייתה כי הפיצול לא שינה את מהות המקצוע שעליו התחייבו החיילות, והוא נחשב בגדר אותו מקצוע כמשמעותו בתקנות, ואף מספר המקצוע לא השתנה. לפיכך לא היה בשינוי שעשו רשויות הצבא במקצוע הצבאי כדי לגרוע מתוקף ההתחייבות של החיילות, שכן תכולות התפקיד שבו הן משרתות בפועל, הן אותן התכולות שנגעו לתפקיד שאליו התחייבו טרם גיוסן.

7. בימים הראשונים להכשרה ניגשו מספר חיילות למפקדותיהן וטענו כי בשל העובדה שההכשרה מסמיכה למקצוע אחר מהמקצוע שבגיננו התחייבו לשירות החובה הנוסף כפי שסברו, הן מעוניינות להתיר את התנדבותן ולהמשיך במסלול שירות של 24 חודשים בלבד. לאור פניות אלו פנה מפקד הקורס לגורמי משאבי האנוש בבסיס ההדרכה, אך מבדיקה זו התברר כי משך השירות הקבוע לחיילות ברישומי הצבא הוא 24 חודשים בלבד. מפקד הקורס עדכן את החיילות על כך

ולדבריו, לאחר שמסר להן מענה זה, לא ניגשו החיילות לסגל המפקדים באופן פרטני וביקשו לוותר על התנדבותן.

8. לאחר סיום הכשרת החיילות בחודש דצמבר 2016, התברר כי הנתונים ברישומי הצבא בעניין משך שירותן הצבאי אינם מעודכנים כנדרש. בעקבות התקלה במערכות הצבא נערכו מספר בדיקות ותיקונים גם לגבי מחזורי גיוס של קורסים במקצועות התנדבות נוספים באותו השנתון, וכל היחידות עודכנו בהתאם בנוגע למשך השירות העדכני במהלך החודשים אפריל ומאי 2017. כן חודדו הנהלים הנדרשים בעניין משכי השירות בקרב גורמי ההדרכה בבסיס ההכשרה כדי למנוע הישנות מקרים דומים במחזורי הגיוס העוקבים למשרתים במקצוע המדובר, ואכן קבילות על תקלות מעין אלו לא התקבלו בנציבות במהלך שנת 2017 ואילך.

9. גורמי הפיקוד ומשאבי האנוש בקורס שבו השתתפו החיילות מסרו, כי אכן הם לא הכירו את סוגיית משך השירות של החניכות וכי לא פנו בנושא זה לגורמי משאבי האנוש במערך הרלוונטי בחיל כדי לברר את הסוגיה לעומקה. מנגד הסתבר כי גם גורמי משאבי האנוש במערך זה לא נקטו את הצעדים הנדרשים טרם ההכשרה כדי לחדד את הנושא בקרב גורמי הפיקוד, במיוחד כשהיה מדובר במחזור הראשון של הכשרה זו. בד בבד הובהר כי גורמי הפיקוד בקורס מכירים היום היטב את סוגיית ההתנדבות של החיילות למשך שירות של 32 חודשים.

10. רשויות הצבא סברו כי גם לאחר שנודע לחיילות באיחור שהן נדרשות לשרת במשך 32 חודשים במקום 24 חודשים, מצופה היה מהן לנקוט מייד בצעדים ולהודיע בתוך שבועיים מיום שנודע להן על ההחלטה, כי הן מעוניינות לוותר על מקצוען הצבאי ולקצר את משך השירות בהתאם. לדברי גורמי הצבא, העלאת הטענות באיחור ובסמוך לתום 24 חודשים ממועד גיוס החיילות גורמת לנזק לרשויות הצבא, שכן אם הטענות היו עולות בשלב מוקדם יותר ייתכן שהייתה אפשרות טובה להיערך למחסור הצפוי בכוח-האדם.

11. גורמי הצבא עמדו על כך שנוכח כל האמור לעיל, ובשל העובדה שטרם גיוס הקובלות וביום הגיוס עצמו הן אישרו את התנדבותן למשך שירות של 32 חודשים, בהתאם למקצוע שבו שובצו, אין הצדקה לשנות את משך שירותן.

12. במקרה זה נמצא פגם חמור בכך שגורמי הפיקוד בהכשרה שבה השתתפו החיילות לא הכירו לעומק את סוגיית משך השירות שהן מחויבות לו, בהתאם למקצוע שבו שובצו ובהתאם להתחייבויות שעליהן חתמו טרם הגיוס ואף לאחריו. עוד נמצא פגם בכך שברישומי הצבא צוינה תקופת שירות שגויה לגבי החיילות, הקצרה מזו אליה התחייבו. הטעות מנעה מהן את האפשרות להתיר את התנדבותן בהתאם למדיניות הצבא בנושא זה ולהתחייבות שעליה חתמו.

13. בהקשר זה הובהר כי היה מצופה הן מגורמי אגף כוח-האדם והן מגורמי משאבי האנוש בחיל להיערך באופן יסודי לשינוי שחל בעקבות הוספת המקצוע שבו משרתות הקובלות לרשימת המקצועות המחייבים משך שירות של 32 חודשים מכוח חוק שירות ביטחון. שינוי כה משמעותי, שיש לו השלכות על משך השירות, דורש מעקב שוטף ויישום מוקפד מול גורמי הפיקוד וההדרכה בשטח, במיוחד במחזור הראשון של ההכשרה לאחר כניסת התקנות הרלוונטיות לתוקפן. נמצא כי גורמי הצבא לא נקטו צעדים אלו באופן מלא, והדבר הוביל, כאמור, לחוסר הבהירות שנוצר בעניין החיילות.

14. לפיכך, והגם שכלל הגורמים הרלוונטיים נקטו את הצעדים הנדרשים לאחר איתור התקלות, ולמרות שחודדו הנהלים בקרב גורמי ההדרכה בבסיס ההכשרה לשם מניעת הישנות מקרים דומים, הוער לגורמים הממונים הרלוונטיים, מתוקף תפקידם ואחריותם הפיקודית והמקצועית, על ההתנהלות הלקויה במקרה זה ברוח האמור לעיל.

15. למרות זאת, מאחר שהחיילות אישרו את התנדבותן למשך שירות של 32 חודשים טרם גיוסן וביום הגיוס, בהתאם למקצוע שאליו שובצו ובו הן משרתות בפועל, ונוכח ההשלכות הכבדות של קיצור שירותן על כוח-האדם הנחוץ ביחידותיהן, לא נמצא מקום להתערבות בהחלטת רשויות הצבא שלא להתיר את התחייבותן למשך שירות חובה נוסף.

16. לאורך השנה התקבלו בנציבות מספר קבילות של מאבטחי מתקנים (קבי' 332000/9, 327973/4, 334876/0, 335264/8, 334690/5, 336391/8), אשר הלינו על כך ששירותם לא קוצר בהתאם לזכאותם לכך, משום שלא נשלחו לקורס המסמך אותם למקצועם.

17. המדיניות בנושא זה (הוראת קבע אגף כוח-האדם 31-03-24) קובעת כי גורמי היחידה אחראים לוודא שחייל המוצב בה כמאבטח מתקנים יוכשר לתפקידו במהלך ששת החודשים הראשונים מיום הגעתו ליחידה כמאבטח. חייל ששירת שירות תקין במשך 18 חודשים בתפקיד זה, יהיה זכאי לקיצור משך שירותו הסדיר ל-24 חודשים.

18. מבירור הקבילות עלה כי קיים קושי בהכשרת חיילים למקצוע מאבטח מתקנים בצה"ל, והדבר מונע את קיצור משך שירותם על פי פקודות הצבא. הסיבה לקושי זה היא המספר, שאינו מבוטל, של חיילים המשרתים כמאבטחי מתקנים אל מול המספר המצומצם של ההכשרות למקצוע זה במהלך השנה.

19. במהלך דיון שנערך בנציבות בנושא זה נמסר כי הסוגיה עתידה להיפתר במהלך השנה לאור מיזם כלל צה"לי, שבמסגרתו חיילים המתגייסים למקצוע מאבטח מתקנים יעברו הכשרה בת שבעה שבועות, ובסיומה הם יוסמכו למקצוע ולרמת רובאות 03. כן צוין כי במסגרת המיזם יוכלו החיילים לעסוק בעבודות אבטחה שמשרד הביטחון יתאים עבורם כחלק מתוכנית "מקצוע לחיים".

20. עוד הוצגו בדיון מספר פתרונות אפשריים, כדוגמת בקרה והקפדה על הכשרת מרבית מאבטחי המתקנים בתחילת שירותם הצבאי ופתיחת הכשרות יחידתיות למקצוע בהתאם לצורך, כך שיחידות תוכלנה להכשיר מאבטחי מתקנים באופן עצמאי. נוסף על כך גובשה מדיניות שלפיה ראש ענף תכנון כוח-אדם סדיר באגף כוח-האדם יבחן בקשות חריגות לקיצור שירות של חיילים ששירתו במקצוע ולא הוסמכו מסיבות שאינן נוגעות אליהם.

21. מעבר לכך הוחלט לבחון מחדש את התנאים להסמכת חיילים למקצוע מאבטח מתקנים במסגרת ההכשרה ולפעול להסדרת מעמד החיילים שטרם הוכשרו למקצוע עד אותה העת, ולהכשרתם במסגרת יחידותיהם.

22. במקרה זה נמצא פגם מערכתי באופן ההכשרה של מאבטחי המתקנים בצה"ל באופן שפגע בזכאותם לקיצור משך שירותם על פי פקודות הצבא. על הגורמים המוסמכים בצבא מוטלת האחריות להקפיד שכל החיילים מקבלים את הזכויות שהם זכאים להן כדין. בכלל זה הכשרתם למקצוע, לא כל שכן אם הכשרה זו מהווה תנאי לקיצור משך שירותם לפי הפקודות. יצוין כי בעקבות התערבות של מברר בנציבות קוצר השירות של מאבטחי המתקנים שהיו זכאים לכך עוד במהלך בירור קבילותיהם.

23. מאחר שרשויות הצבא הציגו במהלך בירור הקבילות את אופן הטיפול המערכתי והפרטני בסוגיה זו, הוחלט להמשיך בבקרה ומעקב אחר ההתקדמות בנושא, לרבות דיון מעקב בנציבות עם הגורמים הרלוונטיים בצה"ל.

24. אחת הסוגיות שבהן טיפלה הנציבות לאורך השנים הייתה מימוש הזכות של חיילי צה"ל, במיוחד לוחמים, לנצל את זכאותם לימי חופשה. הדבר נובע מתוך הבנת המשמעות והחשיבות של החופשה לרווחתם ולחוסנם של החיילים הנדרשים, ככל אדם, להפוגה זו לצורך מנוחה מהעשייה הצבאית היומיומית והשוחקת, שמירה על הקרבה למשפחה ולחברים וצבירת כוחות מחדש. למרבה הצער גם במהלך שנת 2018 התקבלו בנציבות קבילות רבות על כך שלא התאפשר לחיילים לוחמים לממש את מלוא ימי החופשה השנתית שהם זכאים לה (קב' 336945/1, 330985/3, 336099/7).

25. על מפקדי צה"ל מוטלת האחריות להקפיד כי חייליהם מממשים את כלל זכויות היסוד שהם זכאים להן על פי פקודות הצבא, ובכלל זה ימי חופשה שנתית.

26. במקרים אלו אומנם נקטו מפקדי היחידות צעדים פיקודיים וארגוניים כדי להבטיח מניעת הישנות מקרים דומים ומתן מענה ללוחמים במימוש זכאותם לימי חופשה, אך העובדה כי קבילות מסוג זה חוזרות ונשנות מדי שנה מחייבת את רשויות הצבא לבחון היטב את האופן שבו יש לשלב בין הצרכים המבצעיים והמקצועיים ובין תכנון החופשות. זאת משום שחיילים שלא ייצאו כנדרש לחופשותיהם, עלולים לגלות חוסר מוטיבציה, ולאורך זמן אף להישחק תחת העומס, ובסופו של דבר הכשירות המבצעית והמקצועית עלולה להיפגע.

27. לאחרונה ערכו רשויות הצבא מספר דיונים בנושא חופשות חיילי החובה ועמדו על הפערים בין הפקודות למדיניות לצורך מציאת פתרונות מתאימים. מהדיון עלה כי השינויים במדיניות חופשות חיילי החובה, אשר חלקם פורסמו במסמכי מדיניות ואף הוטמעו במערכות הצבא הממוחשבות, לא הוטמעו בפקודות הצבא. מצב זה הוביל לאירועים שבהם זכויות חיילי החובה לחופשות לא מומשו ואף נפגעו. במסגרת הדיון נקבעו מספר צעדים לתיקון הפערים וניתנו הנחיות להטמעת השינויים בפקודות הצבא ולהפצת עדכונים מתאימים.

28. מבירור הקבילות ומדיונים מקצועיים עם גורמי הצבא עלה לעיתים כי ישנן החלטות משמעותיות, כגון הגדלת משך חופשות חיילי החובה, אשר לגביהן לא נבחנו כל המשמעויות על צה"ל וכשהן מופעלות בשטח ישנו קושי רב במימושן, הגורם לתסכול בקרב החיילים, אי-עמידה בפקודות ופגיעה בפרט.

29. הקפדה על נהלים ומדיניות סדורה בצה"ל אינה דרישה בירוקרטית אלא הכרח שנועד לוודא, מלבד תקינות ההליכים המנהליים ואמינות המערכת הצבאית, כי חיילי צה"ל מקבלים את המגיע להם על פי דין. אי-עמידה בפקודות ובמדיניות עלולה לפגוע באופן ישיר בחיילים ובצה"ל עד כדי אי-עמידה במשימות וביעדים השונים המוטלים על הצבא, שכן מקור כוחו ועוצמתו הם האנשים המשרתים בו. פגיעה בזכויות של החיילים יש בה כדי לפגוע ביכולותיהם ובמוטיבציה שלהם לשירות, בעוד שעמידה על זכויות אלה תרתום אותם להמשך עשייה מועילה ולשירות משמעותי עבורם ועבור צה"ל. על צה"ל חלה אחריות לקיים בחינה מעמיקה, רחבה ויסודית טרם שינוי פקודות בכלל ושגרה בפרט על מנת למנוע תסכול ואי-עמידה בפקודות.

הטיפול בחיילים בתחום תנאי השירות

אם זרועות שתיים לך להושיע למה תעזור אך ביד אחת.⁶

1. חיילי צה"ל הם בבואה של החברה הישראלית בשל היותם בשר מבשרה, מגיעים ממנה ושבים אליה בתום שירותם הצבאי. כפועל יוצא מכך החיילים שמשובצים ביחידות צה"ל השונות ושנחשפים לאוכלוסיות מגוונות מכלל המגזרים, המגדרים והמעמדות בארץ, מייצגים את הרבדים השונים של החברה הישראלית. לא ניתן להתעלם מכך שכל חייל מגיע מסביבת חיים שונה, מרקע משפחתי אחר וממציאות כלכלית שאינה זהה לזו של עמיתו המשרת עימו כתף אל כתף.

2. על אף שצה"ל מחויב לספק לחייליו את כל צורכיהם במהלך השירות הצבאי, טבע צה"ל על דגלו גם את המחויבות לרווחת החיילים מחוץ למסגרת הצבאית, בהיותם בקרב משפחותיהם או, במקרים מורכבים יותר, בהיעדר חיק משפחתי קרוב ותומך. על כן הוקם במסגרת מערך משאבי האנוש תחום תנאי השירות (להלן: ת"ש) שבו משרתים ממלאי תפקידים מחויבים ומסורים הפועלים מתוך מחויבות לסייע לחיילים הזקוקים לתמיכה כלכלית או אחרת עקב קשיים כלכליים או משפחתיים. גורמי הת"ש ידועים בפעילותם הנמרצת, ואין מרחק גדול מדי עבורם בעת מילוי תפקידם. לא אחת הם נדרשים לבקר בבתי חיילים, לבחון תיעוד רב ולהתמצא בהליכים מורכבים כדי לאפשר מענה ראוי והולם לצרכים של אלו שלעיתים גורלם לא שפר עליהם, ומצויים במצוקה או נדרשים לעזרה. והכל כדי שיוכלו להשלים בכבוד ועל הצד הטוב ביותר את שירותם הצבאי.

3. במספר קבילות שטופלו השנה בנציבות הלינו חיילים על טיפול לקוי בעניינם מצד גורמי הת"ש ביחידותיהם. חלק מחיילים אלו נזקק לסיוע מגורמי הצבא בשל מצב כלכלי רעוע או בשל נסיבות אישיות או משפחתיות קשות. ברי כי האחריות המונחת לפתח סגל הת"ש היא גדולה, ומצופה כי גורמי הת"ש יעמדו

⁶ שלמה רובין (1823-1910), מראשי תנועת ההשכלה בגליציה, סופר עברי פורה ומתרגם לעברית של ספרי מדע ופופולרי רבים, ספרי הגות וספרים קלאסיים. מתוך ספרו "ספר המידות: משלי חכמה", וינה, 1854.

על המשמר בכל הנוגע לזכויות החיילים הפונים אליהם בתחום אחריותם. הטיפול בנושאי הת"ש השונים – כדוגמת הכרה בחייל כבודד, סיוע כלכלי, תשלומי משפחה, שכר דירה, הקלות בתנאי השירות ועוד – כרוך בעמידה בכללים הקבועים בפקודות הצבא ובנהליו, כמו גם בהליך בירוקרטי המלווה במילוי טפסים רבים והצגת אסמכתאות שונות. לצד זאת נדרשת מגורמי הת"ש רגישות רבה בטיפול בחיילים ולעיתים אף חשיבה שונה ויצירתית, כדי לבחון דרכים שאינן שגרתיות לסייע לחיילים אלו.

4. טיפול שאינו מקצועי דיו, שאינו רגיש או שהוא בלתי מדויק, באוכלוסייה הזקוקה לסיוע מסוג זה, עשוי לגרום לכך שחיילים או בני משפחותיהם לא יקבלו את הזכויות המגיעות להם, ולעיתים אף עלול להחמיר את מצבם. כך למשל הלינה חיילת על טיפול בלתי הולם ויחס לא ראוי מצד גורמי הת"ש בעניינה באופן שהוביל לעיכוב בטיפול בבקשתה לסיוע כלכלי ולתשלומי משפחה (קב' 334318/3).

5. קצינת הת"ש היחידתית בדקה את המקרה ומצאה כי גורמי הת"ש הקודמים והנוכחיים ביחידה טיפלו באופן לקוי בבקשות החיילת. על כן מצאה לנכון קצינת הת"ש לזמן את מש"קית הת"ש הנוכחית לשיחת נזיפה בראשות מפקדיה הממונים. בהמשך לכך אף ננקטו צעדים פיקודיים לשם מניעת הישנות מקרים דומים בעתיד. בנוסף הוחלט לעדכן את כל מפקדי יחידת החיילת במקרה זה לשם איתור ליקויים ופערי זכאויות נוספים ותיקונם, כמו גם קיום פגישות עבודה בתדירות יומית עם מש"קית הת"ש שטיפלה בעניין החיילת.

6. חשוב להדגיש כי טיפול בת"ש אינו חונה לפתח מש"קיות הת"ש בלבד, על אף שלרוב הן תהיינה הראשונות שתטפלנה בחיילים בנושאים אלה, ומוטלת עליהן האחריות לעמוד עימם על זכויותיהם. מצופה כי קצינות הת"ש וגורמים בכירים יותר יבקרו את הטיפול בנושא באופן שוטף. כך לדוגמה, במסגרת קבילה של חייל בעניין שיהוי שחל בטיפול בבקשתו להכיר בו כחייל בודד, נמצא כי נפלו פגמים רבים באופן ההתנהלות בעניינו, כמו גם בעצם אי קיום אמצעי בקרה הולמים (קב' 334264/9). אשר על כן הומלץ על נקיטת צעדים שיהיה בהם כדי לוודא קיום של אמצעים אלו.

7. במקרה נוסף הלין חייל נשוי ואב לתינוק על טיפול לקוי בו מצד גורמי הת"ש ביחידתו (קב' 333191/5). מבירור הקבילה עלה כי אכן היו ליקויים בהתנהלות גורמי הת"ש ביחידת החייל, אשר לא פעלו ביתר שאת כדי להשלים את הטיפול בבקשת החייל לסיוע הכלכלי שנדרש לו, ושכלל לא קיבל אותו בסופו של דבר. במקרה זה הומלץ להשלים את הטיפול בבקשת החייל על אף שכבר השתחרר מצה"ל, ולבחון את זכאותו לסיוע כלכלי למפרע. כן הומלץ כי יינקטו צעדים אישיים נגד קצינת הת"ש נוכח התנהלותה החמורה במקרה זה. בהמשך לכך אף הסתבר כי הוחלט על סיום התפקיד של קצינת הת"ש נוכח הליקויים שעלו באופן תפקודה, ובכלל זה בטיפול בחייל הקובל.

8. אכן, המערכת הצבאית מחויבת לפעול בהתאם למגבלות החוקיות המוטלות על רשויות המדינה בסיוע לנזקקים, כדוגמת המוסד לביטוח לאומי, ובשל כך נדרשים החיילים לא אחת להציג תיעוד רב ואסמכתאות שונות להצדקת הסיוע שהם מבקשים. עם זאת שומה על רשויות הצבא לוודא כי הטיפול הבירוקרטי לא יהיה מכשול או חסם בפני החיילים, אשר לבד מהצורך בהמצאת מסמכים ממקורות שונים (בנקים, מקומות תעסוקה, מוסדות שלטון וכדומה), נאלצים לעיתים להיתקל בטיפול קלוקל או ביחס בלתי ראוי מצד גורמי הת"ש, האמונים על הטיפול המקצועי בהם ועל קידום עניינם, באופן שיש בו כדי לפגוע ברוחם של החיילים ובאמונם במערכת הצבאית ובמידת יעילותה. הקפדה על אמות מידה מקצועיות, על יושרה והגינות ועל סבר פנים יפות כלפי הזקוקים לכך יותר מכל – יש בהם כדי לקדם את הטיפול הראוי וההולם בהם ולמצב את מעמד מערך הת"ש כזרוע המושטת של צה"ל לא רק לחיילי צה"ל אלא גם למשפחותיהם ולאלו הנסמכים עליהם.

אוכלוסיית העתודאים

לא זו בלבד שעלינו לרכוש חוכמה אלא לדעת להשתמש בה לטובתנו.⁷

1. מסלול העתודה האקדמית קיים שנים רבות בצה"ל ונועד לאפשר לאוכלוסייה בעלת נתונים אישיים גבוהים לצאת ללימודים אקדמיים טרם גיוסם כדי לשלבם בשירות הצבאי במקצועות חיוניים שונים, לרכוש ניסיון מקצועי ופיקודי ולשרת כקצינים במגוון תפקידים מאתגרים ומשמעותיים בצה"ל.
2. למותר לציין כי גורמי הצבא משקיעים רבות באוכלוסייה זו, באיתורה, במימון לימודיה ובשילובה ביחידות הצבא השונות. מאחר שמסלול העתודה מורכב משלבי שירות שונים הכוללים דחיית שירות בתקופת הלימודים, שירות חובה פעיל ולאחריו שירות קבע משמעותי, נדרשים מעקב ובקרה סדורים אחר המיועדים לשירות במסלול, כדי לוודא כי הם ישובצו בשירות החובה בסמוך לסיום לימודיהם ובתפקידים העולים בקנה אחד עם הכשרתם והשכלתם. זאת תוך שיקוף מלא של זכויותיהם וחובותיהם טרם שיבוצם במסלול זה.
3. במהלך השנה האחרונה התקבלו עשרות קבילות מצד מיועדים לשירות הביטחון (להלן: מלש"בים) שביקשו להתמין למסלול העתודה, מלש"בים שאושרו ללימודי העתודה, ועתודאים במהלך שירותם הצבאי. מרבית הקבילות עסקו בהיעדר מענה מצד גורמי העתודה האקדמית במשך תקופה ארוכה, חרף הפניות הטלפוניות של הקובלים, אשר ניסו ליצור קשר באמצעות מספרי הטלפון הרשמיים שפורסמו באתרי המרשתת הרלוונטיים.
4. באחת הקבילות (קב' 335595/5) הלין מלש"ב על המענה הלקוי במדור העתודה האקדמית בעת שפנה בבקשות לסיוע ולייעוץ מקצועי בנוגע למסלול הלימודים שאליו הוא התקבל.

⁷ מרקוס טוליוס קיקרו (בלטינית: Marcus Tullius Cicero) (106-43 לפני הספירה), מדינאי, סופר, פילוסוף ונואם רומי. הגותו עסקה בסוגיות השליטה והבחירה של האדם, בעצמיותו, ביחסיו עם הזולת ובהתנהלות הציבור והמדינה.

5. גורמי העתודה האקדמית ציינו בתגובתם כי במהלך שנת 2018 נשלחו לכתובת מגורי המלש"ב, כפי שזו עודכנה ברישומי הצבא, צווים ותזכורות המפרטים את מסלול השירות שאליו התקבל, לרבות מועד תחילת הטירונות ואופי ההכשרה הראשונית. לכתובת זו נשלח גם זימון לכנס עתודאים בחיל הרפואה שבמהלכו נהוג להבהיר לעתודאים על מסלול הלימודים ועל הפרק הצבאי במסלול זה.
6. במהלך בירור הקבילה עלה כי המידע שנשלח לכתובת המלש"ב, לא הגיע לידיעתו בשל ליקויים בהסדרי הדואר במקום מגוריו. גורמי העתודה מסרו כי ללא קשר למקרה זה, לאחרונה, במקביל לשליחת צווים והודעות באמצעות דואר ישראל, נשלחים זימונים גם באמצעות מסרונים ישירות לטלפונים הניידים של העתודאים. כן נעשו שינויים משמעותיים במוקד השירות של העתודה האקדמית, ובכלל זאת נוספה מערכת מסרונים סולריים; נפתח עמוד 'פייסבוק' עבור עתודאים הנמצאים בלימודים אקדמיים; שופרו כלל התשתיות הטלפוניות במוקד; ושונה תקן מפקד מוקד השירות.
7. בקבילה זו אומנם ניתן מענה למלש"ב בפגישה אישית שקיים עימו ראש מדור עתודה אקדמית, אולם במקרה זה, כמו במקרים רבים אחרים, ההתרשמות הייתה כי קיים פער במתן מענה מגורמי העתודה האקדמית לפניות של מלש"בים וחיילים מסיבות התלויות בקשיים טכנולוגיים והיעדר כוח-אדם מקצועי.
8. על אף שננקטו צעדים ארגוניים משמעותיים בכל הנוגע לאופן המענה לפרט מצד גורמי העתודה האקדמית, וחלק ניכר מהליקויים במענה האנושי ובאמצעים הטכנולוגיים תוקנו, בכוונתי להמשיך ולעקוב אחר אופן המענה לאוכלוסיית העתודאים לאור הבנת חשיבות מסלול העתודה האקדמית וטיפול ההון האנושי במסלול שירות זה.
9. לאחר שהתקבלו קבילות נוספות דומות הופנתה הסוגיה לגורמי הפיקוד הבכירים באגף כוח-האדם, והודגש לפניהם כי לצד ההתרשמות מהמאמצים שנעשים לטיפול אוכלוסיית העתודאים, ונוכח החשיבות הרבה שמייחסים למסלול העתודה ולתרומתו הניכרת לצה"ל, לא ניתן להתעלם מהמספר הרב של

הקבילות שהובאו לפתח הנציבות בשנה האחרונה. עיקר הקבילות הוא בעקבות חוסר זמינות במענה הטלפוני לאוכלוסיית העתודאים או מענה מבלבל, מטעה ושאינו מקצועי.

10. במסגרת פנייה זו הוצגו דוגמאות למענה הלקוי של ממלאי התפקידים הרלוונטיים והוסבה תשומת הלב של גורמי הפיקוד הבכירים לאירועים אלו, על מנת שינקטו לאלתר את הצעדים הפיקודיים והארגוניים הנדרשים לשם מניעת הישנות מקרים דומים בעתיד.

11. יש לקוות כי גורמי הצבא הנמנים על הטיפול באוכלוסיית העתודה האקדמית, בפרט אלה הממונים על הקשר הראשוני של צה"ל עם המלש"בים, הן באיתור למסלול העתודה והן למסלולים נוספים, יהיו דוגמה למתן שירות יעיל וראוי לבאים בשערי הצבא כדי לשלבם באופן מיטבי בצה"ל במשך שנים רבות. טיפול לקוי באוכלוסייה זו עלול לפגוע במוטיבציה של מלש"בים להתגייס למסלול זה ובכך לפגוע באיכות כוח-האדם המגיעה לצה"ל, ביחוד בתחום הטכנולוגי.

מעריך הנגדים בצה"ל

**הכרת תודה היא מהדברים הפשוטים אך רבי העוצמה
שבני אדם יכולים להפנות אלה אל אלה.⁸**

1. בשנים האחרונות עסק צה"ל רבות במעמד הנגדים בשירות הקבע – החל מסוגיות הנוגעות לקידום, טיפוחם ופיתוחם המקצועי, דרך היבטים הנוגעים לשכרם ולזכויותיהם השונות, וכלה בנושאים הקשורים לשחרורם מצה"ל ויציאתם לגמלאות. הנציבות נדרשה אף היא להיבטים רבים העוסקים במעמד הנגדים מתוך הכרה בחשיבותם לא רק כגורמים מקצועיים מן המעלה הראשונה, אלא גם כמפקדים וכמובילי דרך שהם המנוסים והוותיקים ביחידותיהם, במיוחד הנגדים הבכירים.
2. ניכר כי רשויות הצבא אכן פועלות במרץ כדי לשפר את היחס כלפי הנגדים מתוך הבנה לתפקיד המרכזי של הנגדים במרקם החברתי העדין של יחידות צה"ל. העובדה כי הנגדים נשארים בשירות הצבאי לפרקי זמן ממושכים יותר מקצינים, אך מדגישה את הצורך למצוא דרכים יצירתיות ומתאימות להוקירם ולהביע תודה והערכה על פועלם. זאת לצד החובה הבלתי מתפשרת להקפיד על זכויותיהם, קלה כחמורה.
3. כך למשל בשנים האחרונות ניכר היה כי נעשו תהליכים משמעותיים להסדרת תוכן רישומי הצבא בנוגע לנגדים המשרתים ביחידות שונות. במסגרת זו נערכה עבודת מטה מקיפה, אשר תוצאותיה הובילו לשינוי המעמד של נגדים בהיבטי המינוי בתקן בכיר או ההורדה ממינוי כזה.
4. המשמעות לגבי חלק מן הנגדים, אשר תוצאות עבודת המטה גרמו לשינוי ברישומי הצבא בעניינם, הייתה הורדה ממינוי בכיר. לעיתים הוצב נגד במסלול המזכה במינוי בכיר במשך יותר מעשר שנים, אך בעקבות עבודת המטה האמורה הוחלט כי לא יוגדר עוד כזכאי למינוי בכיר.

⁸ רנדולף פרדריק "רנדי" פאוש (Randolph Frederick "Randy" Pausch, 1960-2008), פרופסור אמריקני למדעי המחשב, שהתפרסם בזכות נאומו "ההרצאה האחרונה" שעובד לספר, ושב פירט את מחשבותיו לקראת סוף חייו.

5. על אף שניכר כי פעולות אלה נעשו בשום שכל ומתוך מחשבה מרובה, וכי לחלק מהנגדים שהורדו מהמסלול הבכיר אף ניתנו הטבות מסוימות בדמות קיבוע תמריצים ומתן אפשרות לקידום לדרגת רב-נגד (רני"ג), הרי שיש מקום במקרים אלו להקפיד על הסברה מפורטת ומדוקדקת. על ההסברה ללוות את מהלך הסדרת המעמד של כלל הנגדים באופן שיתווך את חשיבותו הכללית לצבא ואת הפתרונות והמענה שניתנו במקרים הפרטניים שבהם המהלך הכללי פגע בנגדים, מתוך רצון לצמצם את הפגיעה בהם.

6. הטיפול בקבילות בנושא זה, כמו שיח עם הנגדים במהלכו, מובילים למסקנה כי התהליך לא הוסבר באופן מיטבי לנגדים, אשר הושפעו באופן משמעותי מהתהליך ונותרו עם תחושות קשות ממנו עד כדי פגיעה במוטיבציה שלהם להמשך שירות בצבא.

7. בחלק מהמקרים נמצא גם כי תהליכים מסוימים בתחום הסגל, כדוגמת עיכוב נגד בקידום בדרגה על רקע התנהלותו, התקיימו באופן שלא עלה באופן מלא עם הקבוע בפקודות הצבא ומדיניות הסגל בצה"ל, וכי גם במקרים אלו התהליך לא נעשה בשקיפות מלאה ובאופן שהעביר לפרט את המידע כנדרש על נסיבותיו וסיבותיו השונות.

8. כפי שהודגש כבר בעבר, קיימת חשיבות עצומה לטיפול בעניין של משרתי הקבע, ובכלל זה של הנגדים, שכן אלו מהווים את השדרה התומכת בכלל פעילות הצבא. פגיעה בהם תביא בהכרח לפגיעה במוטיבציה שלהם לשירות צבאי משמעותי, אשר מלכתחילה מיועד למשך שירות ארוך, באופן שיאפשר התמקצעות ותרומה משמעותית בתפקידים שבהם הם מוצבים.

9. לכן על צה"ל לייחד לתחום זה משאבים ומאמצים רבים, כפי שנעשה בשנים האחרונות, כדי למנוע תקלות ופגיעה מיותרת בפרט ככל הניתן וכדי למצוא פתרונות מעשיים וכלים משמעותיים שיחוללו שינוי וישפיעו לחיוב על אופי השירות של הנגדים, כמו גם על רצונם להישאר בשירות הצבאי.

10. מוטיבציה נמוכה בקרב הנגדים המלווה בתגמול כספי נמוך לנגדים בשלב הראשוני של שירותם בצה"ל, עלולה לפגוע קשות בגיוס דור ההמשך לצה"ל. חלק מהנגדים ישפיעו באופן משמעותי על רציפות הלחימה של צה"ל במערכותיו הבאות. מכאן החשיבות בשמירת דור המשך איכותי, ובעל רצון לשרת בצה"ל. על צה"ל ועל מדינת ישראל לפעול בדחיפות לטיפול בעניין זה.

מנהל שאינו תקין

החלטות והבטחות מפקדים בלא סמכות

הנדר בלי תשלום, כרעם בלי גשם.⁹

1. השירות הצבאי מאלץ לעיתים מפקדים להתמודד עם מצבים פיקודיים מאתגרים ומחייב אותם להיות יוזמים, יצירתיים ורבי תושייה. בשל כך עושים לא אחת מפקדי צה"ל מאמצים להתגבר על קשיים ומכשולים שונים באמצעות חיזוק רוח פקודיהם ויכולותיהם בכלים שונים – תמריצים, תגמולים, חיזוקים חיוביים, סיוע אישי או יחידתי והחלטות או הבטחות למיניהן. אין חולק על כך כי במרבית המקרים כוונות המפקדים הן טובות ומטרתם היא חיובית ומבורכת. אך לא אחת עלולים מפקדים לשגות ולקבל החלטות שאינן בגדרי סמכותם, ואף לתת הבטחות הנתפסות בעיני החיילים מחייבות, משום שנתנו אותן מפקדיהם שעליהם הם סומכים ושמים בהם את מבטחם.

2. כפי שצוין בדוחות העבר, נורמה יסודית בחברה מתוקנת היא כי הבטחה יש לכבד. שורת הדין, המתיישבת עם שורת הצדק, מחייבת כי הבטחה שהבטיח מפקד תקוים הלכה למעשה. **אי-קיום הבטחה עלול לגרום לתסכול רב ולחוסר אמון של החייל במפקדים ובמערכת הצבאית ואף לחוסר מוטיבציה להמשך השירות.** עם זאת במקרים לא מעטים הבטחות שנתנו מפקדים נעדרי סמכות ממשית לקיימן, מוליכות את הפרט שולל ועשויות לגרום לו לנזק ממשי, אם לא ניתן לממש את ההבטחות מטעמים כבדי משקל אחרים. למרבה הצער חלק מהמקרים אינם מאפשרים לזכות את הפרט בסעד בגין הנזק שנגרם לו, בין משום שיש במתן הסעד משום פגיעה בעקרונות יסוד אחרים (שוויון, צדק, הגינות), ובין משום שחלוף הזמן ושינוי הנסיבות (שינוי תפקיד, מעבר יחידה, שחרור מצה"ל) אינם מאפשרים זאת.

⁹ ר' אברהם אבן חסדאי הלוי (1180-1240), איש מדע, פילוסוף משורר ומתרגם, מראשי הקהילה היהודית בברצלונה, כונה "הנשיא".

3. גם במהלך השנה החולפת התקבלו קבילות שעניינן הבטחות מצד גורמי פיקוד או גורמי צבאיים מקצועיים, בעיקר גורמי משאבי אנוש, אשר בסופו של דבר לא קוימו. באחת הקבילות הלין נגד שקיבל הודעה שזכאותו למלגה אושרה, כי לא קיבל את המלגה בשל שחרורו מצה"ל, שכן המדיניות בנושא המלגות קובעת כי נדרשת יתרת שירות של חצי שנה – מידע שלדברי הנגד כלל לא נמסר לו. הגורם הרלוונטי ביחידה של הנגד הביע צער על המקרה וציין כי הוחלט שמעתה לא יופצו עוד ביחידה החלטות בנוגע לדיונים רגישים טרם קבלת אישור סופי מהגורמים המוסמכים לכך. המקרה גם הוצג בכינוס של מפקדי הבסיס שבמסגרתו חודדו הדגשים בדבר רגישות המידע ובדבר החובה לדייק בהעברת מסרים (קב' 330752/7).

4. במקרה אחר ניתנה לקצינה הבטחה ממפקדה שלפיה היא תזוכה בדירוג צבאי ייחודי (דצ"י) בגין לימודיה, הגם שעל פי המדיניות בנושא זה היא כלל לא הייתה זכאית לכך. במקרה זה הבהירו גורמי אגף כוח-האדם האמונים על הנושא כי מפקדים אינם גורם מוסמך לעניין מדיניות שכר בצבא, ולכן לא ניתן היה לאשר את זכאות הקצינה על סמך הבטחה כזו (קב' 329337/0).

5. דוגמה נוספת ניתן לראות בקבילה של קצין, אשר מפקד יחידתו הודיע לו טרם שהתחייב להארכת שירותו בקבע כי יזוכה בתוספת שכר הניתנת לקצינים בתפקידי לחימה, הגם שבפועל הוא לא היה זכאי לכך. במקרה זה הוער למפקד היחידה על המידע הבלתי מבוסס שנמסר לקצין (קב' 329793/4).

6. בקבילה אחרת הלין נגד בדרגת רב-נגד (רני"ג) על כך שקצין בכיר הבטיח לו כי אם יעבור לתפקיד אחר, יזוכה עם כניסתו לתפקיד בתמריץ מימון רכב. הנגד שהסתמך על הבטחה זו הסכים לעבור לתפקיד האמור. הנגד טען כי משלא מומשה הבטחה זו ובשל הקשיים הכלכליים הנובעים מהירידה בשיעור שכרו עם תחילת תפקידו, ביקש לפרוש מצה"ל מייד, אך רשויות הצבא סירבו גם לכך. התנהלות מעין זו אינה מתיישבת עם כללים בסיסיים של מנהל תקין, ובסופו של דבר היא עלולה לפגוע בפרט, אשר פיתח ציפיות על סמך הבטחת המפקד, נקט צעדי היערכות ממשיים ונפגע מאי-מימוש ההבטחה. במקרה זה לאחר שקצין

החיל הראשי בחן את העניין, הוחלט לאפשר לנגד לפרוש מצה"ל (קב' 331538/9).

7. מפקדי צה"ל הם שלוחי הצבא ונציגיו, ולכן הם מחויבים באמות מידה של אמינות, מהימנות ודיוק. מתן הבטחות על ידי מפקדים שאין בסמכותם לעשות כן, פוגע באמון החיילים והציבור בצה"ל, וחמור מכך הוא עלול לגרום לנזקים משמעותיים לפרט ולמשפחתו ולעיתים אף לצבא עצמו, אם יימצא כי הסתמכות הפרט על הבטחת המפקד הייתה סבירה וגרמה לו לנזק בר-פיצוי. שומה על המפקדים להכיר היטב את מגבלות סמכותם, לגלות זהירות ואחריות במידע שהם מוסרים לפקודיהם, ולוודא כי הם אינם חורגים מהקבוע בפקודות הצבא בעת שהם מבקשים להיטיב עם הפרט ולנסות לשפר את מצבו.

אופן הטמעת שינויים בצה"ל

אלי, תן בי את השלווה – לקבל את הדברים שאין
ביכולתי לשנותם, את האומץ – לשנות את אשר
ביכולתי, ואת התבונה – להבדיל ביניהם.¹⁰

1. צה"ל כפוף לעקרונות המשפט המנהלי ולכללי הצדק הטבעי בשל הגדרתו 'רשות מנהלית'. עקרונות אלו מחייבים את צה"ל לנהוג בשוויון, בהגינות, בסבירות ובמידתיות ביחס למשרתים בו. מכאן שבפעולותיו השונות, ובכלל זה שינוי פקודות, מדיניות ונהלים, יידרש הצבא לאזן באופן ראוי והולם בין צורכי הצבא ובין זכויות הפרט של החייל העלולות להיפגע או להשתנות כתוצאה מהשינוי שמבקשות רשויות הצבא להחיל.
2. אין משמעות הדבר ששינוי אינו לגיטימי או מקובל. אדרבא, לעיתים שינויים מסוג זה הם הכרחיים ואף רצויים, בוודאי בארגון גדול וחשוב כמו צה"ל. עם זאת גם אם מתקבלת החלטה על שינוי משמעותי ומהותי, נכון יהיה להטמיעו בצורה הדרגתית ומבוקרת ובאופן שבו הפגיעה בפרט תהא פחותה ככל הניתן ותאפשר לו להיערך כיאות ובזמן לשינוי.
3. בשנה החולפת עסקה הנציבות במספר שינויים שנעשו בצה"ל באופן שאינו מיטבי ושאינו עולה בקנה אחד עם העקרונות שצוינו לעיל. כמה מהקבילות הצביעו על הטמעת שינויים באופן חד ובלתי מבוקר, בלי שניתנה אפשרות להיערכות מספקת מצד הפרט.
4. כך למשל התקבלו בנציבות קבילות שעניינן החלת מדיניות חדשה בנוגע לרכיב שכר בשם 'המענק הסקטוריאלי', אשר קבעה משך זמן ארוך יותר של התחייבות לשירות הקבע לצורך קבלת המענק ואף הפחיתה את שיעורו. במסגרת הבירור של קבילות אלו עלתה ביתר שאת הבעייתיות הקיימת בהחלת המדיניות לאלתר ובאי-קביעת 'דור מעבר'. בעקבות בירור הקבילות הוחלט על קביעת 'דור מעבר'

¹⁰ ריינהולד ניבוור (Reinhold Niebuhr, 1892-1971), תאולוג פרוטסטנטי אמריקאי ופעיל חברתי במאבק לזכויות האדם. מתוך חיבורו המפורסם "תפילת השלווה".

בהתאם לסיווג האוכלוסיות השונות הזכאיות למענק באופן שנתן מענה לקשיים שהתעוררו עקב הטמעת השינוי במדיניות (קב' 328341/3, 329936/9, 329221/6, 329984/9).

5. דוגמה נוספת היא המדיניות החדשה שהתגבשה במסגרת עבודת המטה להגדרת 'מיהו לוחם' בצה"ל, שהתקיימה בחודש נובמבר 2017. בסיום עבודת המטה הוחלט להגדיר אוכלוסיית 'לוחמי חוד' שתזוכה בתוספת ייחודית. לשם כך נדרש היה לסמן את האוכלוסייה הזכאית לתוספת זו ברישומי הצבא. בתחילה עלו פערים באפיון האוכלוסיות המיוחדות, כגון חיילים הזכאים לתוספת מתוקף שימור מעמדם כלוחמים (הגם שהם אינם משמשים עוד כלוחמים), או קצינים שהגיעו מיחידות שהוגדרו כמזכות במעמד 'לוחם חוד'. רק לקראת סוף חודש מרץ 2018 הוסדר הטיפול גם באוכלוסיות אלה (קב' 331257/6, 331333/5, 331651/0, 331694/0).

6. מקרה אחר עסק בפדיון ימי חופשה על ידי משרתי הקבע בשנת שחרורם. פקודות הצבא בנושא זה עודכנו בתחילת שנת 2017 באופן שאינו מאפשר עוד פדיון ימי חופשה ממכסת ימי החופשה העומדים לרשות משרת הקבע בשנת שחרורו מהשירות הצבאי, והוא נדרש לנצל את כל ימי החופשה השנתית העומדים לרשותו בשנת הפעילות שבה הוא משתחרר. עם זאת מבירור מספר קבילות עלה כי קיימת אי-בהירות בקרב גורמי משאבי האנוש ביחידות הצבא בקשר לפדיון ימי החופשה בשנת השחרור, ולא אחת מסרו גורמים אלו למשרתי הקבע כי יוכלו לפדות את ימי החופשה שייוותרו להם בשנת שחרורם. לפיכך הומלץ לגורמי המדיניות בצה"ל להפיץ מסמך ריענון של המדיניות בנושא זה בקרב סגלי משאבי האנוש ביחידות השונות (קב' 333781/3).

7. צה"ל נדרש להתאים עצמו למציאות המשתנה, לאיומים המתגברים ולמגבלות השונות המוטלות עליו חדשות לבקרים. התאמות ושינויים הם מנשמת אפו של כל גוף החפץ חיים ואורך נשימה, ודאי אם מדובר במערכת כה מורכבת וגדולה. עם זאת שינויים ועדכוני מדיניות נכון שייעשו באופן מושכל ושקול תוך בחינת כל ההשלכות הנובעות משינויים אלו, איתור מקרים חריגים וטיפול בהם,

**קביעת 'דור מעבר' ופתיחות לעריכת התאמות לפי הצרכים המשתנים
והנסיבות הייחודיות של כל מקרה.**

ליקויים בתיקון רישומי הצבא

הלכה היא, שעל-מנת שרשות ציבורית תמלא את תפקידה כהלכה, עליה לדאוג תחילה שכל העובדות והנתונים הנוגעים לעניין יהיו לפני¹¹.

1. רישומי הצבא נועדו להציג תמונת מצב מדויקת ככל האפשר על אודות מסלול השירות הצבאי של החייל. זאת לצורכי שליטה בכוח-האדם, תשלום תגמול ההולם את מאפייני השירות הייחודיים של כל חייל, שיקוף רמתו המקצועית והשכלתו ועוד. בשל כך יש חשיבות יתרה להקפדה על כך שרישומי הצבא ישקפו נאמנה את מלוא רכיבי השירות בצה"ל – מקצועות, תפקידים ומינויים; הכשרות, קורסים והשתלמויות; הצבות וסיפוחים; תוספות שכר, דירוגים מקצועיים ודירוגי השכלה; לימודים, הסמכות ותעודות; וכיוצא באלה.

2. כבכל שנה, גם בשנת 2018 התקבל מספר לא מבוטל של קבילות שעניינן רישומים אישיים שאינם תקינים של חיילים. אין המדובר בדבר של מה בכך, אלא בנושא שיש לו השפעה ישירה על החיילים, הן בהיבט קידום והן בהיבט זכויותיהם הכלכליות הנגזרות מרישומי הצבא, אשר אף עלול לפגוע באמונם במערכת הצבאית ובמוטיבציה שלהם לשירות תקין ומשמעותי. לפיכך, ומשום שלרישומים יש השלכה ישירה על חיילי צה"ל, על גורמי משאבי האנוש מוטלת האחריות והחובה המקצועית והמוסרית להקפיד על תקינות הרישומים הצבאיים, ושומה עליהם לנהוג, קלה כחמורה, ולוודא באופן מעשי ויזום כי רישומים אלו מהימנים ומדויקים.

3. חובה זו אינה חלה רק על גורמי משאבי האנוש אלא על כל ממלא תפקיד הקשור לחייל ונוגע לשירות הצבאי, כדוגמת המפקדים, מערך הסגל, גורמי הרפואה, גורמי תנאי השירות וכדומה. מעבר למחויבות המוטלת על גורמים אלו להקפיד על עריכת רישום ותיעוד מדויקים ולהעביר דיווחים נכונים לגורמי משאבי האנוש בהיבטים הנוגעים לטיפולם הישיר, הרי שלא אחת נדרשים ממלאי תפקידים אלו להיות גורם מקשר או מתווך בין החייל לגורמי משאבי האנוש או

¹¹ שופט בית-המשפט העליון **תיאודור אור**, בג"ץ 2013/91 עיריית רמלה נגד שר הפנים, פ"ד מו(1) 271, 279.

לגורמי המטה העוסקים בתחום הרישום הצבאי – בין באמצעות העברת מסמכים חיוניים הנוגעים לחייל (חוות דעת, אישורים, טפסים, סיכומי ראיונות ועוד) ובין באמצעות עדכון בדבר התפתחויות שונות הנוגעות לחייל (מצב רפואי עדכני, שינויים במצב כלכלי, דיווח על שינויים בהתנהגות וכדומה). מכאן שגם על גורמים אלו לנהוג במשנה זהירות ולהקפיד במילוי חלקם בקידום עדכון רישומי הצבא של החייל, על מנת שהוא יזוכה במגיע לו על פי דין וכדין.

4. כך למשל עסקה הנציבות בקבילה שעניינה אי-פרסום מינוי לפי תקן רב-סמל ברישומי הצבא (קב' 332109/8); קבילה על טיפול לקוי בנושא דיווח על רמות פעילות (קב' 332090/0); קבילות בנושא עדכון שגוי של רישומי הצבא בדבר מצבי שירות (קב' 332927/3 וקב' 332479/5); וקבילה על כך שברישומי הצבא של איש קבע 'הוצמד' לו רכב צבאי במועד מוקדם יותר מהמועד שבו קיבל את הרכב בפועל, באופן שגרם לניכוי רכיב שכר של הוצאות נסיעה ברכב פרטי משכרו בגין תקופה שבה כלל לא היה ברשותו רכב צבאי (קב' 330381/5). בכל המקרים ובמקרים נוספים שבהם טיפלה הנציבות השנה, הגם שמדובר בעדכונים של רישומי הצבא שניתן לעשותם בדיעבד, הרי שעד תיקונם נגרמת לפרט פגיעה כלכלית מתמשכת, אשר מתווספים לה גם עוגמת נפש, תסכול ותחושת חוסר אמון במערכת.

5. הקפדה על דיווחים מדויקים, בקרה על מהימנות הרישומים ומעקב אחר התקדמות הטיפול הם כלים מתחייבים לשם מניעת הישנות מקרים אלו, וכל זאת לצד גילוי אחריות, דאגה ואכפתיות לפרט ולזכויותיו מצד המפקדים ומצד הגורמים הצבאיים המקצועיים השונים.

חוות הדעת והדירוג החילי

עלינו להיות מצוידים באוזניים שלא תצלנה כדי להקשיב לדברי ביקורת כנים.¹²

1. חוות הדעת התקופתיות והדירוג החילי הם מופעים שנתיים האמורים להציג באופן עיתי לפני הקצינים והנגדים בצה"ל את הערכת מפקדיהם בנוגע לתפקודם, להתנהלותם, לנקודות שעליהם לשפר, כמו גם לנקודות החוזק שקיבלו ביטוי בתקופה שאליה מתייחסת חוות הדעת התקופתית. כן נועדו כלים אלו לאפשר למוערך להכיר את מיצובו ומעמדו ביחס לשאר המשרתים בקבוצת הייחוס שלו במבט צופה פני עתיד בנוגע לאופק שירותו הצבאי.
2. לחוות הדעת ולקביעת הדירוג החילי יש חשיבות רבה בשיקוף למשרת בצה"ל את מעמדו ואת הנושאים שעליהם עליו לשים הדגש בהמשך שירותו הצבאי בראייה של השתפרות מתמדת ומתוך כוונה לסייע לו למלא את תפקידו, להשלים את שירותו באופן המיטבי ואף להתקדם לתפקידים בכירים יותר.
3. במהלך השנה החולפת התקבלו בנושאים אלו מספר קבילות, אשר בירורן העלה כי במקרים לא מעטים קיימים פערים בהבנת חשיבות כלים פיקודיים ומערכתיים אלו. הפערים התבטאו באי-הקפדה על הפקודות והנהלים הנוגעים לאופן מילוי חוות הדעת והדירוג החילי, התוכן המופיע בהם והאופן שבו המידע הרשום בהם נמסר למוערכים ולמדורגים.
4. כך לדוגמה, באחד המקרים (קב' 335143/4) עמד חלק מחוות דעת שמולאה בעניין של נגד בסתירה לעמדת המפקדים ביחס להתנהלות הנגד. מידע רב שנמסר למפקדי הנגד העיד על בעיות קשות בהתנהלותו היום-יומית בהיבט יחסי האנוש. למרות זאת ועל אף שמפקדיו הציגו לו מעת לעת בעיה זו, לא מצאו הדברים את ביטויים בחלק העוסק ביחסי האנוש בחוות הדעת התקופתיות של

¹² מישל דה מונטן (Michel de Montaigne, 1533-1592), מסאי ופילוסוף צרפתי ממוצא יהודי, בן תקופת הרנסנס.

הנגד. במקרה זה הוער למפקדים על החשיבות שיש לייחס לכך שחוות הדעת התקופתיות תשקפנה באופן מדויק ככל הניתן את התנהלות המוערך.

5. במקרה נוסף (קב' 336128/4) החליטו מפקדים של קצין בדרגת רב-סרן לשנות את דירוגו החילי הגבוה בעקבות החלטתו לא להמשיך בשירות הקבע, וזאת לאחר שכבר נמסר לקצין דירוגו החילי ונערכה לו שיחת משותף לגבי דירוג זה. במסגרת בירור הקבילה הסתבר כי שינוי הדירוג נעשה ללא סמכות ולא בהתאם לנוהלי הצבא המחייבים בחינת בקשה חריגה זו על ידי מחלקת הסגל. על כן הדירוג החילי של הקצין שונה חזרה לדירוג שנמסר לו בראשונה.

6. במקרה אחר טען קצין בדרגת סגן-אלוף (קב' 332994/3) כי לא נערך לו משותף בנוגע לחוות דעת שמולאה לגביו, ובשל כך הוא לא חתם על טופס חוות הדעת. במסגרת בירור הקבילה עלה כי טופסי חוות הדעת אינם נסרקים למערכות הממוחשבות של הצבא, והדבר מקשה על שימור המידע הרשום בהן ועל האפשרות לאחזורו בשעת הצורך. במקרה דנן רק לאחר שהקצין הצליח לאתר את טופס חוות הדעת, כעבור זמן ממושך, ניתן היה להתרשם כי אכן הוא לא חתם על הטופס, וכי ככל הנראה המשותף לגבי חוות הדעת כלל לא הועבר לו. בסופו של דבר הוחלט על מחיקת חוות הדעת מרישומי הצבא של הקצין, והומלץ להסדיר נוהל לסריקת טופסי חוות הדעת לרישומי הצבא בעניינם של המוערכים לשם מניעת הישנות מקרים דומים ולשיפור אפשרויות הבקרה על תהליכי העברת חוות הדעת.

7. ככלל מערכת מאורגנת ומסודרת, במיוחד מערכת צבאית, המעוניינת כי אנשיה ישקיעו מאמצים ויפעלו מתוך שאיפה להשתפרות מתמדת, נדרשת לעשות כל מאמץ כדי לשקף להם נאמנה את האופן שבו נתפסת עשייתם בעיני מפקדיהם ובעיני סביבתם בדרך קבע וביתר שאת בהזדמנויות ובכלים הפיקודיים שנקבעו בפקודות הצבא ובנוהליו. על המסורים המועברים במסגרת השימוש בכלים הפיקודיים ובשיחות המשותף להיות ברורים, נהירים ועקביים, כדי לשקף לחייל תמונה מלאה, מהימנה ומפורטת ככל הניתן על מנת שיוכל ללמוד ממנה ולהשתפר.

הפניית חיילים על ידי גורמי הצבא להגשת קבילה

1. תחומי האחריות של מפקדים אינם מוגבלים רק לעמידה במשימות וביעדים מבצעיים או מקצועיים. לא אחת עמדה הנציבות על כך שמפקד, מתוקף הגדרתו ותפקידו, אמון על הדאגה לזכויות חייליו, לרווחתם ולשלומם. כשם שהמפקד מוודא כי חייליו יעמדו במשימותיהם, כך שומה עליו לוודא כי הם מקבלים את מלוא זכויותיהם בהיבטים שונים, ואם הסתבר לו כי לא נעשה כן – חובתו לפעול באופן אישי כדי שענייני פקודיו יובאו לפתח גורמי המקצוע הרלוונטיים ושיטופלו כיאות, תוך המשך ליווי של המפקד את הטיפול בענייני חייליו. אחריות דומה מוטלת על גורמי תנאי השירות, משאבי האנוש, הרפואה, הסגל והאחרים.

2. במהלך השנה החולפת ציינו מספר חיילים שקבלו, בין במסגרת קבילתם ובין במסגרת שיח ישיר עם אנשי הנציבות, כי מפקדיהם או גורמי משאבי האנוש הפנו אותם להגיש קבילה, וזאת בין משום שלא מימשו את החובה המוטלת עליהם לסייע לקובלים בפנייה לגורמים הרלוונטיים לטיפול בעניינם, ובין משום שניסיונותיהם לעשות כן לא צלחו. **בחלק מהמקרים אף הודו אותם גורמי פיקוד ומשאבי אנוש באופן מפורש לפני אנשי הנציבות כי ייעצו לחיילים להגיש קבילה כדי לקדם באופן טוב יותר את הטיפול בעייתם ולהביא לפתרונה.**

3. יודגש כי הגשת קבילה היא אמצעי לגיטימי ומקובל הנתון לכל הרואה עצמו נפגע מהתנהלות המערכת הצבאית באופן הגורם לו עוול או מונע ממנו זכות המגיעה לו על פי דין. עם זאת מפקדים וגורמי המקצוע הצבאיים מחויבים, בראש ובראשונה, לממש את אחריותם לטיפול בפרט ובמצוקותיו ולנקוט לשם כך את כלל האמצעים העומדים לרשותם, לרבות פנייה למפקדים ממונים ובכירים כדי לסייע לחייל בקבלת המגיע לו ובפתרון בעייתו. הפניית חיילים לערוץ הקבילה בלי שמוצו כלל האפשרויות הנתונות למפקדי צה"ל ולפועלים מכוחו, עשויה להשתקף כהתחמקות וכהסרת אחריות ועלולה לגרום לנזק בתדמית המפקדים והמערכת הצבאית בעיני הפרט ובאמונו בהם.

4. יוצע כי צה"ל יבחן את הטעמים לקשיים שעימם מתמודדים המפקדים וגורמי המקצוע, האמונים על הטיפול בפרט, ושבגינם מופנים החיילים לא פעם לדרך הגשת הקבילה. יתכן שיש מקום לנתח את התהליכים השונים העוסקים במימוש זכויות חיילים ולבחון האם הליכים אלו מורכבים או מסובכים יתר על המידה. לאחר מכן ניתן יהיה לשקול את הדרכים המתאימות ליעול תהליכים אלו, בין באמצעות פשוטם ובין באמצעים יצירתיים אחרים.

5. נוסף על כך יש למצוא את האופן שבו מפקדים וממלאי התפקידים האוחזים בידע המקצועי, כדוגמת אנשי משאבי האנוש, הסגל ותנאי השירות, יגלו מעורבות גדולה יותר בטיפול בחיילים באמצעות חיזוק קשרי הגומלין ושיתופי הפעולה בין גורמים אלו. שיפור ההדדיות ושילוב הידע בין גורמי הפיקוד לגורמי המקצוע עשוי לשפר את המיומנויות בטיפול בפרט, ובעיקר לחזק את תחושתו ואמונו שקיימת לו ביחידה כתובת ראויה ומתאימה לפנייתו.

6. הפניית חיילים על ידי מפקדים ועל ידי גורמי צבא אחרים לערוץ הגשת הקבילה היא עדות לכך שלעיתים אין למפקדים עצמם כלים ויכולות להתמודד עם בעיות שאותן חווים חייליהם, ופעמים אף נובעת מבירוקרטיה מסורבלת במערכת הצבאית. מצב זה נכון שיעורר שאלות בקרב האחראים לעניין בצה"ל תוך מחשבה מעמיקה על מענה לכך.

שירותי הרפואה בצה"ל

השנה בוררו בנציבות כאלף קבילות שעסקו בהיבטים שונים של איכות שירותי הרפואה בצה"ל. מענה רפואי איכותי מושתת על האיזון בין איכות קלינית (טיפול מקצועי ומידת ההצלחה של טיפול) ואיכות השירות (זמינות המענה ונגישותו, יחס המטפלים וכדומה) ובין איכות ארגונית (כדוגמת שימוש הולם במשאבים). עיקרי המגמות שעלו מבירור הקבילות, כפי שיפורטו להלן, נסובו סביב סוגיות זמינות השירותים, רציפות הטיפול והתקשורת בין המטפלים למטופליהם ובינם לבין עמיתיהם וגורמי הפיקוד.

זמינות השירות בענף מיון רפואי שבמחלקת שירותי הבריאות

1. קבילות רבות עסקו בזמינות הנמוכה של המענה לפונים לענף מיון רפואי בכל הקשור לטיפול בערעורים שהוגשו על מדרג הכשירות הרפואי לשירות (פרופיל) שנקבע למיועדים לשירות הביטחון ולחיילים, ולקביעת כשירות המתנדבים לשירות.

2. מבירור הקבילות עלה כי נוכח פערי כוח-אדם רפואי בחיל הרפואה לא אוישו השנה מספר תפקידי מפתח בענף מיון רפואי. נתון זה גרם לעומס רב ולעיכוב במענה שניתן לפונים. במהלך בירור הקבילות היה ניכר כי גורמי חיל הרפואה המוסמכים מודעים לפערים ופועלים לתגבור הענף ברופאים מיחידות רפואה שונות.

3. גורמי החיל גם שקדו על גיבוש תוכנית למתן פתרון משמעותי לשיפור הזמינות והאיכות של המענה שניתן לפונים לענף, ובחצי השני של השנה החלו הפניות לענף להיעשות באמצעות מוקד הפניות של חיל הרפואה שזמינותו לכלל הפונים גבוהה, ויש באפשרותו לנתב את הפנייה לגורם הרלוונטי ולעקוב אחר התקדמות הטיפול בה.

צמצום הפערים הטכנולוגיים ככלי לשיפור המענה הרפואי

1. השנה חל שיפור במענה הטכנולוגי לניהול משאבי הריפוי, בכלל זה באמצעות הכנסת טכנולוגיות דיגיטליות חדשות לשורות חיל הרפואה. פורטל חיל הרפואה, אשר עלה לאוויר באתר צה"ל במרשתת האזרחית ושהגישה אליו מתאפשרת גם באמצעות יישומון בטלפון הנייד, מנגיש את כלל המידע הרפואי לכל החיילים בשירות סדיר (חובה וקבע).
2. מוקד זימון התורים למרפאות המומחים החל לפעול השנה גם באמצעות מסרונים ודואר אלקטרוני והורחבו דרכי הפנייה לייעוץ במוקד "מקול הלב".
3. יושמו פתרונות שגובשו זה מכבר כחלק מתוכנית אסטרטגית רחבה, שהוביל ראש מחלקת שירותי הבריאות בחיל הרפואה להעלאת ההיצע, הזמינות והנגישות של שירותי הרפואה המייעצת לחיילי צה"ל.
4. כל אלה הובילו למגמת ירידה בקבילות שעניינן זמינות התורים במרפאות צה"ל.

החובשים בצה"ל

1. השירות הצבאי מתאפיין במעבר תכופ של חיילים ממסגרת אחת לאחרת מחד גיסא ובתחלופה של הגורמים המטפלים מאידך גיסא. כתוצאה מכך הטיפול הרפואי בחייל מאופיין בריבוי מסגרות טיפול ומטפלים. השמירה על רציפות הטיפול הרפואי היא אתגר מרכזי לחיל הרפואה במימוש אחריותו למתן טיפול רפואי איכותי ובטוח לחיילי צה"ל, כמתחייב מחוק ביטוח בריאות ממלכתי, התשנ"ד-1994.
2. בחינת קבילות שונות שבוורו השנה בנציבות העלתה פער במימוש האחריות של גורמי הרפואה השונים לבריאות החיילים, ולא אחת התבטא הדבר בעיכוב במענה הרפואי שחיילים נדרשו לו. במהלך בירור הקבילות התברר **התפקיד**

המרכזי של החובשים בצה"ל כגורמים מטפלים המהווים חולייה בשרשרת הטיפול בחייל.

3. משך קורס החובשים בצה"ל הוא בין הקצרים בין צבאות העולם, אך בה בעת צה"ל הוא בין היחידים בצבאות העולם שבהם נהוג כי החובש הוא חלק משרשרת הטיפול הרפואי ברפואת השגרה. פעמים רבות משמש החובש גורם ממיין הקובע את דחיפות המצב הרפואי של חיילים המבקשים לקבל טיפול. החובש גם משמש גורם המוודא את מימוש ההמלצות שנתן גורם מטפל בכיר לחייל, ומוטלת עליו האחריות לקבוע תורים לייעוץ, לבדיקות ולטיפולים הנדרשים לחייל.

4. בהיותם גורמים מטפלים מחויבים החובשים לתעד תיעוד רפואי הולם, כמתחייב מחוק זכויות החולה, התשנ"ו-1996. **בקבילות רבות שבוורו בנציבות התגלה פער מהותי בתיעוד הרפואי שתיעדו חובשים.** בחלק מהמקרים הם לא תיעדו את כל המפגשים עם המטופל, במרפאה ובשטח, לרבות התייעצויות שערכו בעניין של חיילים עם מטפלים בכירים. במקרים אחרים לקה התיעוד בחסר. יודגש כי תיעוד מפגשי חובש הוא כלי מהותי לבחינת המצב הרפואי של חייל בזמן אמת ולהעברת מידע עדכני בין מטפלים לשם הבטחת טיפול רפואי נאות ואיכותי. מבירור הקבילות עלה כי בחלק מהמקרים נבע הפער בתיעוד הרפואי ממחסור באמצעים טכניים למימושו (היעדר עמדות מחשב מספיקות וכשלים בהליך ניפוק כרטיסים אישיים המאפשרים גישה לרשומה הרפואית הממוחשבת), אך בחלק אחר של המקרים נובעים פערי התיעוד מכשל בהבנת החובשים את סמכותם ואת חובתם כמטפלים.

5. **פער נוסף שעלה בהקשר לפעילות החובשים הוא היעדר בקרה מספקת אחר תפקוד החובשים והיעדר תמיכה מקצועית רצופה חרף היקף האחריות המוטלת על כתפיהם.** במספר מקרים חלו עיכובים משמעותיים בקביעת תורים לבדיקות ולטיפולים להם נדרשו חיילים. במקרים אחרים חרגו חובשים מסמכותם, אם בהנחיית מטפל בכיר ואם בלעדיה, באופן שחל עיכוב בבדיקה הבלתי אמצעית של החיילים על ידי רופא. פערים אלו הובילו לפגיעה ברצף הטיפול ובאיכותו. מבירור הקבילות בנושאים אלו עלה כי מנגנוני הבקרה ואבטחת רציפות הטיפול, כגון מנגנון המעקב אחר ההפניות והעובדה שהרופא

הוא גם מנהל המקרה הרפואי, לא הספיקו במקרים אלו. זאת בשל חילופי ממלאי תפקידים, עומס עבודה וגישת המטפלים הבכירים המעצימה את אחריות החובש גם ברפואת השגרה שבה ידיעותיו והבנתו הן מצומצמות למדי.

6. יודגש כי מחלק מהקבילות עלה גם פער במיצוב מעמד החובש מול גורמי הפיקוד. אין עוררין שבנושאי הרפואה מחויבים המפקדים להתייחס בכובד ראש לכל טענה רפואית של חייל, קלה כחמורה, ולהקפיד כי יוענק לו ללא דיחוי הטיפול הרפואי כמתחייב מפקודות הצבא ומהנחיות הדרג הרפואי המוסמך. למרות זאת קבילות רבות שבוררו השנה בנציבות העידו שמפקדים רבים נוטלים לעצמם סמכויות לא להם בנושאי רפואה ומקבלים בנוגע לפקודיהם החלטות רפואיות כבדות משקל, אשר יש בהן עד כדי פגיעה בבריאותם. במקרים אלו עלתה לא אחת תמונת מצב עגומה שבה הנחו חובשים את גורמי הפיקוד באשר לטיפול הנדרש, אך המפקדים ביטלו את דבריהם ולא שעו להנחיותיהם, על אף סמכות החובש כמטפל הבכיר בשטח.

7. נוכח האמור לעיל, נראה כי נדרש לקיים מחשבה נוספת ומעמיקה באשר לאחריות ולסמכות המוטלות על החובשים בתחום רפואת השגרה ולבחון את הכשרתם לתפקיד. בהתאם לממצאים ולהחלטות שיתקבלו, יהיה מקום להסדיר את תפקידי החובש ומעמדו בקרב כלל גורמי הרפואה והפיקוד בצה"ל.

מערך הרפואה השלישונית בצה"ל

1. מערך הרפואה השלישונית בצה"ל מספק מעטפת שירותים ייחודית לחיילים המאושפזים ולבני משפחותיהם. המערך הוא ייחודי למערכת הבריאות בצה"ל, והוא יוצר תודעה ציבורית של נורמות הטיפול המצופות בחיילי צה"ל הפצועים והמאושפזים. בשנים האחרונות עבר המערך שינויים תכופים בתפיסת ההפעלה שלו, ובמקביל צומצמו באופן משמעותי מספר הגורמים המטפלים בו ואף מדרג הפיקוד בו ירד. פערים אלה פגעו ביכולת המערך לממש את ייעודו, כפי שהדבר בא לידי ביטוי במספר הקבילות שהתקבלו בשנתיים האחרונות בנוגע להתנהלות גורמי הרפואה במערך – מספר הקבילות הוכפל בהשוואה לשנים קודמות.

2. נוכח פערים אלו בחנו בשנה האחרונה בכירי מערך הרפואה השלישונית את תפיסת ההפעלה במערך. במסגרת הבחינה נבדקו, בין היתר, התנאים לסיפוח למערך, וחודד ייעוד המערך כגוף המטפל בחיילים הזקוקים לבירור רפואי מורכב או לטיפול רפואי אינטנסיבי, אשר מבחינה מנהלית גורמי הרפואה ביחידה אינם יכולים לתת אותו. בעקבות בחינה זו נקבע כי במקרים שבהם לא יימצא יתרון טיפולי בסיפוח למערך, ימשיכו הבירור והטיפול בחייל במסגרת מרפאת היחידה על ידי הרופא המטפל בחייל בשגרה, גם אם המשך הבירור והטיפול כרוכים בשהות של החייל בחופשת מחלה ממושכת. שינוי מדיניות זה הוחל כבר במחצית השנה החולפת.

3. מבירור הקבילות בנושא מערך הרפואה השלישונית עלה כי שינוי התפיסה, אשר לא הבשיל לכדי עבודת מטה מסודרת עם כלל גופי המטה האמונים על הטיפול במשאב האנושי בצה"ל, והשינוי במדיניות שהוחל זה מכבר, אינם מתווכים דיים לחיילים ולבני משפחותיהם, כך שהפער בין ציפיותיהם לבין ההחלטות המקצועיות המתקבלות בעניינם מסב להם תסכול ומביא לתחושת חוסר שביעות רצון. על כן יש מקום להמשיך ולעסוק בהטמעת תפיסת ההפעלה החדשה במערך הרפואה השלישונית, הן בקרב הגורמים המטפלים בחיל הרפואה, והן בקרב מפקדי צה"ל וחייליו.

מיועדים לשירות הביטחון (מִלְשָׁ"בִים)

1. בשני הדוחות השנתיים האחרונים הודגש כי הטיפול של גורמי הצבא באוכלוסיית המיועדים לשירות הביטחון (להלן: מִלְשָׁ"בִים) הוא ייחודי בשל היותם אזרחים הנתונים למרות הצבא והכפופים באופן מסוים למערכת הפקודות והנהלים הצבאיים. כן הוזכרה חשיבות ההקפדה על ההתנהלות של יחידות 'מיטב' ולשכות הגיוס המייצגות את הצבא בקשר עם המִלְשָׁ"בִים והמהוות עבורם מעין "חלון ראוה" בממשקים הראשוניים שלהם עם הצבא.
2. על כן, ובהמשך להתרשמות ולהמלצות שקיבלו ביטוי בדוחות האמורים, ניתן לציין כי הרושם העולה מהטיפול בקבילות המִלְשָׁ"בִים במהלך השנה החולפת הוא של **שיפור ניכר בכל הנוגע לקשר עם המִלְשָׁ"בִים** באמצעות לשכת הגיוס ברשת של 'מיטב'. זאת בין היתר בעקבות הכנסה לשימוש של מערכת תקשורת חדשה, אשר סייעה לייעל את הליכי המיון והגיוס ולטייבם.
3. לצד זאת ניתן היה ללמוד מהקבילות כי ישנם מספר עניינים שטרם הוסדרו כנדרש, ומגמת העלייה במספר הקבילות שִׁמְלָשָׁ"בִים מגישים נמשכה זו השנה השלישית ברציפות. כך למשל לצד השיפור שחל בקבלת המענה מגורמי 'מיטב' ובזמינות גורמים אלו, עדיין קיימים פערים משמעותיים בנוגע לתוכן המענה הניתן למִלְשָׁ"בִים הפונים למוקדי השירות. תלונות רבות נגעו לקבלת תשובות שונות, לעיתים סותרות, שניתנו בשיחות שונות עם המוקד הטלפוני של 'מיטב', באופן שגרם לתחושות קושי, תסכול ולעיתים אף להתמרמרות בקרב המִלְשָׁ"בִים הפונים. מענה לקוי ושאינו מקצועי עלול להוביל לא אחת לפגיעה באמון המִלְשָׁ"בִים בצה"ל ובפועלים מכוחו, באופן שיפגע בנכונותם ובמוטיבציה שלהם לשרת שירות משמעותי ומלא ולהפנות את מירב מרצם לשירות הצבאי לאחר שיתגייסו.

4. **מהקבילות שבוררו בנציבות הסתבר כי קיים מחסור בגורמי בריאות הנפש בלשכות הגיוס.** המחסור גרם להמתנה לפרקי זמן ארוכים שנדרשו לצורך קביעת תורים לבדיקת גורמי בריאות הנפש. עיכוב זה פגע בהליכי ההיערכות לגיוס הכוללים את השלמת נתוני היסוד של המלש"בים ובירורים נוספים שנדרשו בעקבות מידע שעלה במסגרת בדיקות אלו.
5. **אומנם לקראת סוף השנה חל שיפור מסוים בפרקי הזמן שנדרשו לקביעת תורים לבדיקות בתחום בריאות הנפש ולבחירת ענייני המלש"בים, אך ניכר כי סוגיה זו עדיין דורשת שיפור משמעותי בצמצום פרקי הזמן הנדרשים לשם קביעת תורים לבדיקות פסיכיאטריות, לבדיקות קציני בריאות הנפש ולכינוס ועדות רפואיות.**
6. **כפי שצוין בדוח השנתי אשתקד, לאור העובדה שמידע רב הנוגע למלש"בים נמצא כבר היום בחלק ממשרדי הממשלה, כדוגמת משרד הפנים, משרד הרווחה, משרד הבריאות ועוד, שב ועולה הצורך בהגברת שיתוף הפעולה בין משרדי הממשלה ובין יחידות 'מיטב' לשם העברת מידע חיוני ומקדים לצה"ל לגבי מלש"בים, באופן שייעל את הליכי המיון והגיוס לצה"ל.**
7. **מעבר לאמור לעיל בשנה האחרונה שבו ועלו פערים בתחום הטיפול במתנדבים לשירות ביטחון. בעיה זו באה לידי ביטוי בעיקר בפרקי הזמן הממושכים שנדרשו להשלמת שלבים שונים בתהליך בדיקת אפשרות להתנדבות מלש"בים, שהוחלט לפטור אותם משירות ביטחון מטעמים רפואיים. במחצית הראשונה של השנה, עקב מחסור בכוח-אדם רפואי ובממלא תפקיד הממונה על ריכוז הטיפול במתנדבים, ארך הטיפול במלש"בים אלו זמן ממושך, והתגלו עיכובים ממושכים בבדיקות השונות הנערכות על ידי גורמי המקצוע.**
8. **גם כאן יש לציין כי במחצית השנייה של השנה חל שיפור בתחום זה עקב מינוי קצין מטה הממונה על סוגיית הטיפול בבקשות התנדבות של מלש"בים שהוחלט לפטור אותם משירות ביטחון.**

9. למרות שהרושם העולה מהטיפול בקבילות בשנה החולפת הוא כי חלה התקדמות בטיפול בנושאים ובפערים השונים שעליהם הצביעה הנציבות בשנים האחרונות, לא ניתן להתעלם מכמות הקבילות הגדולה של המלש"בים גם אם חלקן אינן צודקות. קיימת עוד כברת דרך שנדרש לעבור עד תיקון הליקויים בכל הנוגע לקשר עם המלש"בים כדי למזער את הסיכון להתפתחות משבר אמון בין המלש"בים ובני משפחותיהם לבין רשויות הצבא העלול אף להוביל לירידה במוטיבציה לשירות.

10. מבחינת המלש"ב השיח עם 'מיטב' הוא המפגש הראשון שלו עם הצבא וכך מצטייר בעיניו צה"ל, בהתאם לאיכות השיח והטיפול מול 'מיטב'. על צה"ל ועל משרד הביטחון להמשיך ולטפל בנושא ביתר שאת תוך ראייה כוללת והקפדה על יצירת תהליך מאורגן ומתואם המטפל בסוגיות אלה מן המסד עד הטפחות.

מערך חיילי המילואים בצה"ל

1. בבואנו לבחון את המשמעויות העולות מקבילות שהגישו חיילי מערך המילואים, יש לזכור, בראש ובראשונה, כי המדובר באוכלוסייה ייחודית שבה הפרט אינו עוד חלק מן המערכת הביטחונית הסדירה אלא אזרח במדינה המנהל שגרת חיים פרטית, וברוב המקרים הוא אף בעל משפחה, הורה לילדים ומועסק או מעסיק במקום עבודה שהוא מחויב להם. לצד חייו הפרטיים ובעת שצה"ל קורא לו לשירות, מתייצב חייל המילואים בגאווה ובתחושת שליחות לכל משימה שיידרש לה. הוא עושה זאת תוך שהוא עוזב את מקום מגוריו, את התא המשפחתי ואת עסקיו ועיסוקיו השונים, עם כל הקשיים הכרוכים בכך (הרגשיים, המשפחתיים, הכלכליים ועוד), ולו בשל כך ראויים חיילי המילואים להערכה ולהוקרה יתרה.
2. מערך המילואים הוא גם מקור ידע וניסיון שמסייעים לצה"ל בצרכיו המבצעיים והמנהליים, בנוסף לתרומה המשמעותית של כוח-אדם מקצועי ומבצעי לכוחות הסדירים של הצבא.
3. אין חולק שיש לשמר כוח זה של מערך המילואים, לטפח אותו ולנהוג בו בכבוד הראוי. בתוך כך מוטל על רשויות הצבא להקפיד על טיפול מיטבי בחיילי המילואים, לשמור על זכויותיהם ולאפשר להם להבין כי תרומתם לא נעלמה מעיני צה"ל.
4. **בשנת 2018, כמו בשנת 2017, חלה עלייה במספר הקבילות שהתקבלו בנציבות מתוך מערך המילואים.** בכל אחת מהשנים הללו חלה עלייה בשיעור של כ-16 אחוזים במספר אנשי המילואים שפנו לנציבות בנושאים שונים – 735 קבילות שהוגשו בשנת 2018, אל מול 632 קבילות שהוגשו בשנת 2017 ו-544 קבילות שהוגשו בשנת 2016.

5. מניתוח הנתונים ניתן לזהות בבירור עלייה משמעותית במספר הפונים הנמצאים במעמד מילואים, אשר קבילותיהם מתייחסות דווקא ליחידות שבהן שירתו במהלך שירותם הסדיר, בעיקר בנושאי שכר ותשלומים, תעודות לוחם, יחסי מפקד-פקוד, מענה רפואי, מענה לוגיסטי ועוד.

6. **במהלך שנת 2018 התקבלו בנציבות עשרות קבילות של אנשי מילואים המלינים על הקושי בזימון לוועדות רפואיות (יותר מ-70 קבילות בנושא זה).** כתוצאה מבירור קבילות אלה ניתן היה לזהות לאורך הזמן בעיות הנוגעות למשך זמן הטיפול בפניות חיילי המילואים לזימון לוועדות רפואיות. חיילי המילואים שפנו לנציבות בנושא זה זכו למענה מהיר ויעיל לטיפול בעניינם (קב' 333279/8).

7. נתח משמעותי מהקבילות של אנשי המילואים, אשר הנציבות טיפלה הן לאורך השנה, עסק בסוגיות הקשורות לאופן הטיפול של גורמי משאבי האנוש בחיילי המילואים בנושאים שונים: זימון לקוי לשירות מילואים פעיל, רישום שגוי או חסר של ימי שירות מילואים פעיל, אי-קבלת החזרי הוצאות נסיעה, תקלות בעדכון פרטים אישיים, אי-קידום בדרגות במילואים, אי-קבלת הטבות המגיעות למערך המילואים ועוד (קב' 333130/3, קב' 332049/6).

8. לצד זאת יש לציין כי במערך המילואים התקבלו קבילות ספורות בלבד בתחום יחסי מפקד-פקוד ובתחום המענה הלוגיסטי.

9. נראה כי על רשויות הצבא לפעול דווקא בהיבטים הנוגעים למעטפת הניתנת לפרט המתייצב לשירות המילואים חדור מוטיבציה ונכונות לתרום מזמנו, ממרצו ומיכולתו לחוסנו של צה"ל, אך הנתקל לא אחת בקשיים הנוגעים לטיפול המנהלי בו טרם שירות המילואים, במהלכו ולעיתים גם בסיומו. **כשם שצה"ל יודע להפעיל את מערך המילואים ביעילות ומצליח לרתום אותו למשימותיו בהתאם לצורכי השעה, כך ישכילו הגורמים הממונים על מערך זה לפעול אם יטו ליבם גם לצורך לאפשר לאנשי המילואים לקבל את המגיע להם על פי דין כתגמול הולם על תרומתם החשובה לביטחון המדינה.**

אחרית דבר

1. גם בשנת הדוח הנוכחי נחשפה הנציבות לסוגיות הנוגעות לטיפול בחיילים ובמפקדים, הן מצד מפקדיהם והן מצד גורמים צבאיים מקצועיים שונים. התובנות המוצגות בדוח זה הן פרי מחשבה וניתוח של הקבילות שהתקבלו בנציבות לאורך השנה, כמו גם הרשמים שעלו מביקורים שערכו אנשי הנציבות ביחידות הצבא.
2. מפקדי הצבא חדורי רצון להגשים את ייעודם ולבצע את משימותיהם באופן מיטבי לצורך עמידה ביעדי צה"ל ושמירה על ביטחון אזרחי מדינת ישראל. לרוב נמדד מפקד טוב באיכות ביצוע המשימות, בשיקול הדעת בעת פעילות מבצעית ובקור הרוח בעת מצוקה. מפקדים מעוררי הערכה הם אלו שפקודיהם רואים במעשיהם דוגמה אישית בבחינת "ממני תראו וכך תעשו"; שפעולות המפקדים והחלטותיהם מקובלות על החיילים משום שיש בהן היגיון, תבונה ותובנה; ושמחויבותם לטיפול בפרט אינה נופלת ממחויבותם להצלחה בשדה הקרב. בדרך זו רותם המפקד את החייל לעשייה הצבאית תוך חיזוק רוחו ותחושת מחויבותו.
3. משכך, ישכיל צה"ל לעשות אם ילמד את הנושאים המרכזיים שבהם לא אחת נתקלים חיילי צה"ל ומפקדיו בקשיים במימוש זכויותיהם ובקידום רווחתם ותנאי השירות הנדרשים להם. יש לזכור כי אין המדובר במותרות אלא בתשתית בסיסית ומתחייבת שהיא היסוד לשירות צבאי משמעותי ומכבד המעניק לחיילי צה"ל את ההכרה בחשיבות ובהוקרה הנדרשים להם לצורך מילוי ייעודם ותפקידם הצבאי. לאורך שנים פעלו ופועלים גורמי הפיקוד הבכירים בצה"ל ורשויות הצבא השונות בשיתוף פעולה פורה ומבורך עם הנציבות לצורך קידום מעמד החיילים וזכויותיהם, מתוך הבנה כי בכך אף יחזק מעמד צה"ל. אני משוכנע כי גם בעתיד יפעלו גורמי הצבא בשום שכל ובפתיחות כדי להעמיק בנדרש תיקון ושיפור לצורך חיזוק צה"ל וחוסנו. הנציבות תמשיך לשמש מגן על זכויות החיילים, ולשם כך היא תחזק את קשרי הגומלין ההכרחיים עם צה"ל.

 איתן דהן

ממלא-מקום נציב קבילות החיילים

פרק ב

**המלצות עקרוניות שניתנו
בעקבות טיפול בקבילות ואופן
יישומן על ידי רשויות הצבא**

פרק ב

המלצות עקרוניות שניתנו בעקבות טיפול בקבילות ואופן יישומן על ידי רשויות הצבא

מכלל הקבילות שבוררו במהלך השנה החולפת בנציבות, ושבמסגרתן העלו חיילים טענות הקשורות לשגרת שירותם הצבאי, נחשף הנציב לעוולות המעידות על בעיות מערכתיות הנוגעות לא רק לפרט הקובל אלא לאוכלוסייה רחבה מקרב כל המשרתים בצה"ל.

לא אחת נחשף הנציב לעובדה כי בעיה שהתעוררה בקבילה הנוגעת ליחידה מסוימת, חזרה על עצמה בקבילה נוספת העוסקת ביחידה אחרת. טענות דומות שחזרו על עצמן במספר קבילות, העידו על בעיה מערכתית שהשפעותיה והשלכותיה חורגות מגדר המקרה הבודד ומצביעות על פגיעה בחיילים נוספים המשרתים ביחידה של הקובל או בחיילים מיחידות אחרות. בפרק זה תוצג סקירה של חלק מהנושאים שטופלו השנה ושחשפו בעיות כלליות כאמור, ואת האופן שבו יישמו רשויות הצבא את המלצות הנציב במקרים אלו.

▪ הסדרת אופן הטיפול בזכויות חייל שנפצע תוך כדי אימון ובעקבותיו או בפעילות מבצעית (קב' 330726/1)

חיילים וחיילות בתפקידים שונים, המבצעים משימות מאתגרות בתנאי שטח לא שגרתיים במהלך אימון או בפעילות מבצעית, נפצעים לעתים באופן המצריך תקופת החלמה מחוץ למסגרת היחידה. במהלך תקופת החלמה מסופחים החיילים ליחידות קליטה הנמצאות תחת סמכות חיל הרפואה עד חזרתם לשירות צבאי פעיל.

חוק קליטת חיילים משוחררים, התשנ"ד-1994 (להלן: החוק), קובע כי חייל אשר ראש אגף כוח-האדם (להלן: אכ"א) קבע כי הוא שוחרר מחמת פגיעה תוך כדי אימון או פעילות מבצעית ועקב אימון או פעילות מבצעית, יראו אותו, לעניין תקופת השירות לצורך הזכאות למענק שחרור ולפיקדון, כמי שהשלים את מלוא תקופת שירות הסדיר שהוא חייב בה לפי חוק שירות ביטחון [נוסח משולב], התשמ"ו-1986 (להלן: תקופת ההשלמה).

עוד נקבע בחוק כי חייל ששירת כלוחם או כתומך לחימה, ושראש אכ"א קבע כי הוא נפצע תוך כדי אימון או פעילות מבצעית ועקב אימון או פעילות מבצעית וחזר לשרת בשירות אחר, יראו אותו לעניין תקופת ההשלמה כלוחם או כתומך לחימה, לפי העניין.

חייל משוחרר, אשר שירת תקופה משמעותית בתפקיד לחימה, נפצע במהלך אימון שבו השתתף במסגרת שירותו הצבאי. בקבילתו הלין החייל על כך שבתום שירות החובה שלו לא נפקה לו 'תעודת שחרור בכבוד' בצבע זהב, לה זכאים לוחמים, ולא נפקה לו 'תעודת לוחם' המקנה זכויות כלכליות שונות, כדוגמת מענק שחרור ופיקדון, בדומה למי ששירת בתפקיד לחימה.

במהלך בירור הקבילה ובעקבות התערבות הנציב נופקו לחייל 'תעודת שחרור בכבוד' בצבע זהב ו'תעודת לוחם'. עם זאת הנציב מצא במקרה זה כי לעניין מענק השחרור והפיקדון הגורמים הרלוונטיים באכ"א אינם מיישמים הלכה למעשה את הוראות החוק בנושא תקופת השלמת השירות.

נוכח האמור לעיל, המליץ הנציב לגורם המוסמך באכ"א להסדיר את אופן הטיפול במקרים שבהם חיילים נפצעו תוך כדי אימון ובעקבותיו או במהלך פעילות מבצעית בהתאם להוראות החוק.

בעקבות המלצת הנציב התקיימה עבודת מטה שבה נכחו נציגים ממערך הנפגעים של צה"ל, מרכז 'מופת', חיל משאבי האנוש וחיל הרפואה. בסיכום עבודת המטה שראש אכ"א אישר אותה, הובהר כי אוכלוסיית החיילים הלוחמים, אשר נפצעו תוך כדי אימונים ובעקבותיהם או בפעילות מבצעית,

מחייבת מענה רגיש מאוד, ורשויות הצבא חייבות לאפשר לחיילים אלו למצות את זכויותיהם ולקבלן בהליך מובנה וסדור.

בתוך כך הוגדרו התנאים לבחינת זכויות החיילים הלוחמים שנפצעו תוך כדי שירותם הצבאי, במהלך אימונים, פעילות מבצעית או מסיבה אחרת, בכפוף לבחינת סיבת הפגיעה, משך השירות לפני הפגיעה ואחריה ואופי השירות לפני הפגיעה ואחריה.

▪ **רישום ימי מחלה בגין סיפוח למתקן רפואי צבאי בזמן שמירת היריון עוד במהלך השירות הצבאי ולא לקראת הפרישה (קב' 330294/0)**

מדיניות הצבא לעניין שמירת היריון קובעת, בין היתר, כי ימי שמירת היריון אינם נחשבים כימי מחלה, לעניין פדיון ימי חופשת מחלה שלא נוצלו על ידי משרתת קבע היוצאת לגמלאות (פורשת).

נוסף על כך נקבע כי במקרים שבהם שמירת ההיריון מאושרת בדיעבד, לאחר שמשרתת הקבע שהתה בחופשת מחלה במסגרת אשפוז בבית-חולים (הצבה או סיפוח למתקן רפואי צבאי), ניתן לבטל ימים אלו או להמירם בשמירת היריון רק במעמד הפרישה מצה"ל, בעת חישוב מכסת ימי המחלה. ימי שמירת ההיריון לא ייחשבו ימי מחלה לעניין פדיון ימי חופשת מחלה שלא נוצלו, בהתאם לאינדיקציה שתופיע בנושא זה ברישומי הצבא.

נוכח מדיניות זו התבקשה אשת קבע, שאושרה לה שמירת היריון וסופחה למתקן רפואי צבאי, לדווח על ימי מחלה עבור פרק הזמן שבו סופחה למתקן הרפואי הצבאי. רק במועד יציאת משרתת הקבע לגמלאות יכלה לבקש להמיר את ימי המחלה שדווחו בגין שמירת ההיריון, על מנת שתוכל לפדות ימים אלו כחלק ממכסת ימי המחלה שהיא לא ניצלה עד יציאתה לגמלאות.

מבירור הקבילה בנושא זה התרשם הנציב מהקושי האובייקטיבי שעיימו נדרשות משרתות הקבע העומדות לפני פרישה להתמודד, בכך שלא אחת עליהן להתחקות אחת השתלשלות אירועים שהתרחשו לפני שנים רבות, לצורך איתור תימוכין מתאימים בעת בחינת בקשתן להמיר את ימי המחלה בתקופת שמירת היריון.

במהלך בירור הקבילה ובעקבות התערבות הנציב החליטו הגורמים המוסמכים לפעול לביטול ימי המחלה או להמרתם בתקופת שמירת היריון כבר בסמוך לתקופת שמירת ההיריון, בלי להמתין עד פרישת משרתת הקבע מצה"ל.

במסגרת המעקב שערך הנציב אחר האירוע נושא הקבילה, עלה כי סוגיית הרישום הנוגע לנשות קבע המצויות בשמירת היריון וסופחו למתקן רפואי צבאי באה על תיקונה. עוד הוחלט כי בחינת עניינן של נשות קבע, אשר שהו בשמירת היריון וסופחו למתקן רפואי צבאי טרם השינוי שנעשה במערכות המידע, תיעשה לקראת תום שירותן הצבאי.

■ **שיהוי בהפניית חיילים לפגישות עם גורמי בריאות הנפש עד לקבלת חוות דעת פיקודית (קב' 1/335007)**

חיילי צה"ל, באשר הם מתמודדים עם אתגרים הנובעים ממשימותיהם הצבאיות ומאישיותם, זקוקים לא אחת למענה מגורם מקצועי שאינו פיקודי. במקרים רבים עשויה שיחה זו לאפשר לחיילים להמשיך בשירותם הצבאי התקין.

במהלך השנה החולפת התקבלו בנציבות מספר לא מועט של קבילות שעיקרן שיהוי בהפניית חיילים לגורמי בריאות הנפש (להלן: ברה"ן). מקבילות אלו בלטו המקרים שבהם גורמי הפיקוד עיכבו את הפניית הפרט לבדיקת קצין בריאות הנפש (להלן: קב"ן), בשל הבנתם המוטעית כי עליהם לכתוב תחילה חוות דעת פיקודית כתנאי להגעת פקודיהם לבדיקת קב"ן.

במקרים רבים טענו גורמי הפיקוד כי העומס שבו הם נתונים, מנע מהם לכתוב חוות דעת פיקודית תוך זמן סביר, באופן שעיכב את הגעת החיילים לפגישות עם גורמי ברה"ן. מהקבילות בנושא זה ניתן היה ללמוד כי על אף שצירוף חוות דעת פיקודית היא רצויה ומקדמת, גורמי הפיקוד אינם ערים לכך שבפקודות הצבא אין תנאי המחייב כתיבת חוות דעת פיקודית טרם הפניית החייל לקב"ן.

פקודת המטה הכללי 33.0219, שעניינה "טיפול בחייל הנמצא במצוקה נפשית", והוראת קצין הרפואה הראשי (להלן: קרפ"ר) 401.005, שעניינה "נוהל הפניית חיילים לטיפול גורמי בריאות הנפש", קובעות כי חייל הסבור שהוא נזקק לבדיקת גורם ברה"ן, על אף שלא נתגלה בו מצב של מצוקה נפשית, יופנה לטיפול רפואי. זאת על מנת שרופא או גורם בריאות הנפש יקבעו האם יש צורך בהפניית החייל לגורם ברה"ן ומהי מידת דחיפות ההפניה.

עוד נקבע בהוראת קרפ"ר 401.005, כי המפקד הישיר של החייל יענה לבקשת החייל לקבל הפניה לקב"ן ויצייד אותו בחוות דעת עדכנית. למען הסר ספק הודגש בהוראה זו כי חוות דעת מפקד אינה מהווה תנאי לקבלת טיפול גורם ברה"ן.

בראיית הנציב מוטלות על המפקד החובה והאחריות להקפיד שחייליו מקבלים את זכויותיהם בהתאם לפקודות הצבא, ובכלל זאת הפניית חייל לבדיקת קב"ן ללא תנאי על אף החשיבות שבכתיבת חוות דעת פיקודית.

הנציב המליץ לגורמי הפיקוד הרלוונטיים בקבילות השונות לפעול בהתאם לפקודות הצבא ובמידת הצורך לרענן את הפקודות בקרב גורמי הפיקוד הכפופים אליהם. לצד זאת מצא הנציב לנכון להמליץ לגורם המוסמך במחלקת בריאות הנפש של צה"ל לחדד בקרב כל גורמי הפיקוד בצה"ל את פקודות הצבא בנושא אופן הפניית חייל לקב"ן, במיוחד את העובדה שכתובת חוות דעת מפקד אינה מהווה תנאי להפניית חייל לקבלת טיפול מגורמי ברה"ן.

במסגרת המעקב אחר מימוש המלצות הנציב עדכן הגורם המוסמך במערך בריאות הנפש כי הסוגיה חודדה לכל ממלאי התפקידים במערך בריאות הנפש בחיל הרפואה. עוד נמסר כי המסקנות והלקחים שצוינו לעיל הועברו גם במסגרת יום עיון מקצועי למערך הקליני בצה"ל, וכי קציני בריאות הנפש הונחו להעביר את המשמעויות הנדרשות לגורמי הפיקוד במסגרת הרצאות עיתיות של מערך ברה"ן בנושאי איתור מצוקה. מלבד זאת הובהר כי מערך ברה"ן ימשיך במעקב ובבקרה מצד חונכים מקצועיים אחר הטמעת ההנחיות.

▪ **קשיים בניפוק אסמכתה תקציבית לצורך הפניה של חיילים המשרתים במשמר הגבול לחדר מיון ולרפואה מקצועית (קב' 328733/1)**

על פי חוק שירות ביטחון [נוסח משולב], התשמ"ו-1986, שר הביטחון רשאי, בהתייעצות עם השר לביטחון פנים, להורות בצו מכוח סמכותו החוקית כי יוצא צבא בטווח הגילאים שמונה-עשרה שנים עד עשרים-וחמש שנים ישרת במשמר הגבול (להלן: מג"ב) שבמסגרת ישראל.

בהוראת קצין הרפואה הראשי (להלן: קרפ"ר) 302.002, שעניינה "טיפול רפואי בשוטרי מג"ב – שירות חובה", נקבע כי הטיפול הראשוני לחיילי מג"ב בשירות חובה יינתן במסגרת המרפאות היחידתיות במג"ב או במרפאות צבאיות סמוכות.

עוד נקבע בהוראת קרפ"ר האמורה כי טיפול רפואי שניוני ושלישוני לחיילי מג"ב בשירות חובה – מרפאות מומחים, אשפוז בבתי חולים, בחדרי חולים המרחביים ובבית החלמה צבאי, כולל רישום ודיווח במתקן קליטה רפואי – ייעשה בהתאם לנהלים המקובלים בצה"ל.

בקבילה עלומת-שם (אנונימית) נטען כי עקב פערים טכנולוגיים ותשתיתיים יש פגיעה במענה הרפואי הניתן לחיילי מג"ב, ובפרט עיכוב בקבלת אסמכתה תקציבית לביקור בחדר מיון עבור שוטרים בשירות החובה או בהפנייתם לרפואה מקצועית.

בעקבות קבילה זו נערך דיון בנציבות בהשתתפות ממלאי התפקידים הרלוונטיים בצה"ל ובמג"ב. במהלך הדיון עלה כי יש פגיעה משמעותית במענה הרפואי השניוני והשלישוני הניתן לחיילי מג"ב בשירות החובה, על רקע פערים טכנולוגיים ותשתיתיים, בכל הקשור לרשומה הרפואית הממוחשבת של צה"ל (להלן: CPR). עוד הובהרה החשיבות הרבה של סוגיית המענה הרפואי לחיילי צה"ל בכלל ולחיילי מג"ב בשירות החובה הזכאים למענה רפואי במסגרת צבאית בפרט, במיוחד לאור הקבוע בהוראת קרפ"ר בנושא זה. בדיון הוצגו מספר הצעות לפתרון הבעיה, הן לטווח הקצר והן לטווח הארוך.

נוכח זאת המליץ הנציב לגורמים המוסמכים בצה"ל לעדכנו, בלוחות זמנים סבירים, על יישום הפתרונות שהוצגו לפניו. הנציב הבהיר כי בכוונתו להמשיך ולעקוב אחר התקדמות הטיפול בנושא ואחר מימוש הפתרונות הלכה למעשה.

במסגרת המעקב שהתקיים אחר מימוש הפתרונות שהוצגו, כאמור לעיל, פורטו עיקרי עבודת המטה שערכו נציגי חיל הרפואה עם נציגי מערכות המידע בצה"ל ובמג"ב לקידום הנושא, ותוארו השירותים הרפואיים שלגביהם ניתן כיום לנפק אסמכתה תקציבית לחיילי מג"ב בשירות החובה.

▪ **הסדרת לינה למיועדים לשירות הביטחון המתגוררים באילת והעתידים להשתתף בהליכי מיון ואיתור במרכז הארץ (קב' 330955/6)**

מיועד לשירות הביטחון (להלן: מלש"ב) המתגורר באילת זומן ליום גיבוש ליחידות השדה, המתקיים במרכז הארץ, בשעה 08:00 בבוקר. לצורך כך נופקו לו שוברי נסיעה בתחבורה הציבורית ליום הגיבוש.

הלכה למעשה, על מנת שיוכל להגיע ליום הגיבוש במועד שנקבע לו, והוא מוכן פיסית ומנטאלית במטרה לעבור בהצלחה את הגיבוש, נסע המלש"ב ערב לפני הגיבוש, באופן עצמאי, למרכז הארץ ואף מימן מכספו לינה בסמוך למקום הגיבוש.

על כן, ביקש המלש"ב בקבילתו החזר בגין הוצאות הנסיעה ביום שקדם לגיבוש וכיסוי של הוצאות הלינה, שאותן כדבריו חויב לשלם, כדי להגיע לגיבוש מוכן ובשעה שהוגדרה לו.

בעקבות קבילת המלש"ב ולאחר שהנושא הובא לבחינת הגורמים המוסמכים, הובהר כי ככלל ניתן לקבל החזר כספי בגין נסיעה בתחבורה הציבורית יממה קודם למועד הזימון, בכפוף להצגת שוברי הנסיעה ואישור בדבר המרחק הרב של מקום המגורים ממקום ההתייצבות כפי שנרשם בזימון.

בתוך כך ובמסגרת הפקת הלקחים מהמקרה הנזכר בקבילה הוחלט לאפשר למלש"בים הגרים באילת ללון בערב לפני יום הגיבוש בבית החייל. נוסף על כך הובהר כי כאשר מלש"ב פונה בבקשת לינה כאמור למוקד השירות של 'מיטב', תוצג לו אפשרות זו.

■ **ייעול וקיצור משך ההמתנה לפגישה עם גורמי בריאות הנפש במדור מתנדבים שב'מיטב' (קב' 333599/9)**

בדוח השנתי ה-44, לשנת 2015, סקר הנציב דאז בהרחבה את התרשמותו מהליכי גיוס המתנדבים לצה"ל. בתוך כך הצביע הנציב על מספר סוגיות מרכזיות שעלו מקבילות של מלש"בים, אשר ביקשו להתנדב לשירות בצה"ל. בכלל זה הם הלינו על משך הטיפול הארוך בבקשותיהם להיפגש עם גורמי הרפואה ובפרט עם גורמי בריאות הנפש (להלן: ברה"ן) על מנת לקדם את הטיפול בבקשותיהם להתנדב לשירות צבאי.

הנציב עמד בהרחבה על הצעדים שבהם הוא סבור כי יש לנקוט, לרבות קיום של עבודת מטה בראשות ראש אגף כוח-האדם ובהשתתפות כל הגורמים המטפלים באוכלוסיית המתנדבים לשירות צבאי, ב'מיטב' ומחוצה לו, כדי להציג פתרונות אפשריים לקשיים שאליהם נחשף הנציב במסגרת בירור קבילות אלו, וכדי לייעל את הטיפול בגיוס מלש"בים בעלי פטור רפואי או נפשי ולשמור על אמונם במערכת הצבאית ובגורמי הגיוס.

בעקבות הדוח השנתי ה-45, לשנת 2016, שבו ציין הנציב כי משך זמן הטיפול בבקשות המלש"בים להתנדבות לשירות ביטחון עדיין אינו עולה בקנה אחד עם משך הזמן הסביר להמתנה, מצא הנציב לנכון להמליץ לראש מחלקת ברה"ן בצה"ל לנקוט בצעדים הנדרשים לטיפול מהיר ויעיל יותר בבקשות התנדבות כאמור.

בעקבות המלצות הנציב, כאמור לעיל, התקיימה עבודת מטה במחלקת ברה"ן ונקבעו עקרונות וכללים לייעול ולקיצור משך הטיפול במתנדבים הפטורים משירות ביטחון על רקע נפשי.

בד בבד חלה במהלך שנת 2018 עלייה במספר קבילות המלש"בים, אשר הלינו על כך שעניינם תלוי ועומד במשך זמן רב, בלי שהוחלט על עתידם הצבאי או על זימונם למיונים מוקדמים שונים. הסיבה לעיכוב הייתה המתנתם הממושכת לפגישה עם גורמי ברה"ן שיכריעו על מדרג כשירותם הבריאותית.

בחלק מהקבילות שטופלו במשך השנה החולפת, ניכר כי פגישת המלש"ב עם גורמי ברה"ן התקיימה בסמוך למועד גיוסו, באופן שמנע ממנו לקבל זימון למיונים לתפקידים וליחידות שבהן היה יכול לתרום מכישוריו ומיכולותיו. מכאן שהמלש"ב לא זכה להליך מיון שוויוני ביחס ליתר המלש"בים במסגרת הליכי המיון והאיתור טרם גיוסו לצה"ל.

במקרים נוספים עלה כי משך ההמתנה לפגישה עם גורמי ברה"ן ארך לעתים חודשים רבים ואף שנה.

בחלק מהמקרים מלש"בים שזומנו לפגישות עם גורמי ברה"ן בלשכת הגיוס, עודכנו יותר מפעם אחת על דחיית הפגישה יממה טרם המועד שנקבע לקיומה, והדבר תרם לתסכול המלש"בים מהמערכת הצבאית ולפגיעה במוטיבציה שלהם לשירות צבאי משמעותי.

במהלך בירור הקבילות מסרו גורמי 'מיטב' וחיל הרפואה כי משך ההמתנה הרב הוא פועל יוצא של פערים בכוח-אדם מקצועי בלשכות הגיוס לצד ריבוי המקרים המחייבים בחינה מקצועית של אנשי ברה"ן.

במסגרת המעקב שמקיים הנציב בשנים האחרונות על אופן מימוש המלצותיו בנוגע למענה הבריאותי והנפשי הניתן למלש"בים בלשכות הגיוס, התרשם הנציב כי חל שינוי לטובה במענה לאוכלוסיית המלש"בים המבקשים להתנדב לשירות ביטחון. בד בבד התרשם הנציב מפגיעה במלש"בים שבמשך תקופה ארוכה וממושכת טרם הוחלט מדרג כשירותם הבריאותית לשירות – החלטה שיש בה כדי לפגוע בזכויות המלש"ב להליך מיון הגון ראוי ושוויוני טרם גיוסו לצה"ל.

בעקבות הקבילות בנושא המליץ הנציב למפקד 'מיטב' ולמפקד מערך בריאות הנפש **לפעול לאלתר** לטיפול בנושא פערי כוח-האדם המקצועי בלשכות הגיוס ולקבוע נוהלי עבודה שיגדירו את משך הזמן **המרב**י להמתנת מלש"ב לבדיקת גורמי ברה"ן, לרבות במקרים שבהם ביקש המלש"ב לדחות את הזימון עקב סיבותיו האישיות (מבחנים, לרבות בחינות הבגרות, חוות דעת רופא משפחה בדבר כשירותו להתייצב בלשכת הגיוס, אירועים חריגים הקשורים באורח חי המלש"ב וכדומה).

הנציב הדגיש כי בכוונתו להמשיך ולעקוב אחר סוגיה זו גם בשנים הבאות, ובמידת הצורך להיכנס לעובי הקורה בכל הנוגע לזמינות כוח-האדם הרפואי והמקצועי במערך ברה"ן, ובפרט בלשכות הגיוס.

מלבד זאת עודכן הנציב כי נערכה בחיל הרפואה עבודת מטה, שעיקרה בחינת צמצום המקרים המצריכים, לאחר הליך המיון הראשוני (צו ראשון), בדיקות משלימות של גורמי ברה"ן; הגדרת הסמכויות המקצועית בקרב קציני ברה"ן בלשכות הגיוס; ניסוח תבחינים מקצועיים עדכניים; בחינת שינוי התקינה בלשכות הגיוס; וגיוס קציני ברה"ן לשירות הקבע.

פרק ב : המלצות עקרוניות שניתנו בעקבות טיפול בקבילות ואופן יישומן על ידי רשויות הצבא 91

נוכח מסקנות הנציב עד כה ולצד ההבנה כי המלצותיו מיושמות הלכה למעשה, בכוונת הנציב להמשיך ולעקוב אחר אופן המענה הניתן למלש"יב הנדרש לבירור רפואי-נפשי טרם יוחלט על מדרג כשירותו הבריאותית לשירות ביטחון.

פרק ג

נתונים וסיכומים מספריים

פרק ג

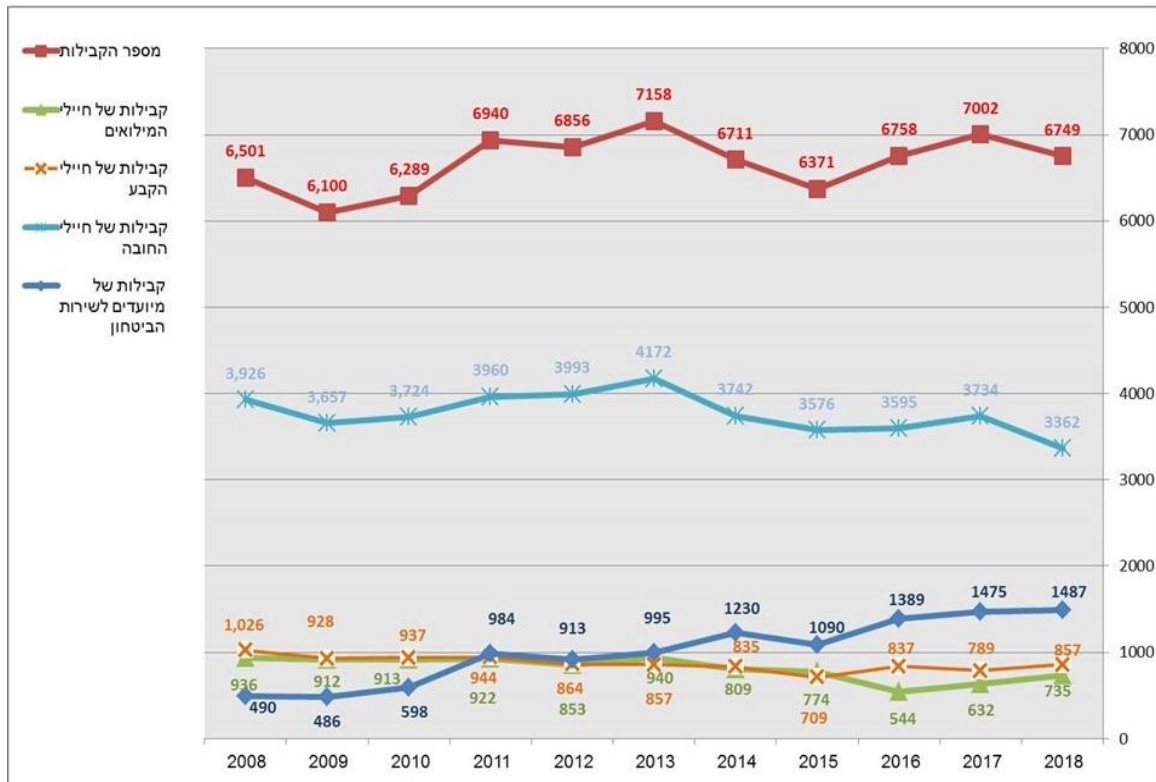
נתונים וסיכומים מספריים

1. הנתונים בפרק זה נוגעים למספר הקבילות אשר התקבלו בנציבות בתקופה שנמשכה בין 1 בינואר 2018 ועד 31 בדצמבר 2018.
2. מן הנתונים המובאים בפרק זה ניתן לעמוד על שינויים שחלו בשנת הדוח הנוכחית, לעומת השנה הקודמת, כדלהלן:
 - א. בשנת 2018 נתקבלו בלשכת נציב קבילות החיילים 6,749 קבילות בכתב, לעומת 7,002 קבילות בכתב אשתקד;
 - ב. מכלל מספר הקבילות שלגביהן ערכה הנציבות בירור מלא, נמצאו 61.31 אחוזים מוצדקות;
 - ג. מספר הקבילות של חיילים בשירות החובה היה השנה 3,362, שהן 49.81 אחוזים מכלל הקבילות, לעומת שנת 2017 – 3,734 קבילות, שהן 53.33 אחוזים מכלל הקבילות באותה שנה;
 - ד. מספר הקבילות של חיילים בשירות המילואים היה השנה 735, שהן 10.89 אחוזים מכלל הקבילות, לעומת שנת 2017 – 632 קבילות, שהן 9.03 אחוזים מכלל הקבילות;
 - ה. מספר הקבילות של חיילים בשירות הקבע היה השנה 857, שהן 12.70 אחוזים מכלל הקבילות, לעומת שנת 2016 – 789 קבילות, שהן 11.27 אחוזים מכלל הקבילות;
 - ו. מספר הקבילות שהתקבלו מאוכלוסיית המיועדים לשירות הביטחון היה השנה 1,487, שהן 22.03 אחוזים מכלל הקבילות, לעומת שנת 2016 – 1,475 קבילות, שהן 21.07 אחוזים מכלל הקבילות;
 - ז. בחינת משך הטיפול בקבילות מלמדת כי הטיפול ב-76.65 אחוזים מכלל הקבילות המתקבלות בנציבות הסתיים בפרק זמן של עד חודשיים, וכי הטיפול ב-92.93 אחוזים מכלל הקבילות המתקבלות בנציבות הסתיים בפרק זמן של עד שלושה חודשים;
 - ח. נוסף על הקבילות אשר התקבלו בכתב בשנת 2018, התקבלו 16,878 פניות במוקד הטלפוני שמפעילה הנציבות.

התפלגות אוכלוסיית הקובלים

אחוז	סה"כ קבילות לשנת 2017	אחוז	סה"כ קבילות לשנת 2018	
53.33%	3,734	49.81%	3,362	חיילים בשירות החובה
9.03%	632	10.89%	735	חיילים בשירות המילואים
11.27%	789	12.70%	857	חיילים בשירות קבע
21.07%	1,475	22.03%	1487	מלש"בים
0.67%	47	0.26%	17	אזרחים
2.85%	200	3.05%	206	חיילים בפטור
1.78%	125	1.26%	85	פונים בעילום שם
100.00%	7,002	100.00%	6,749	סה"כ

השוואה רב-שנתית של מספר הקבילות שהתקבלו בשנים 2008-2018

התפלגות אוכלוסיית הקובלים על פי דרגות

חובה				קבע				מילואים				
2017		2018		2017		2018		2017		2018		
אחוזים	מוחלטים	אחוזים	מוחלטים	אחוזים	מוחלטים	אחוזים	מוחלטים	אחוזים	מוחלטים	אחוזים	מוחלטים	
74.8%	2,793	70.6%	2,373	0.0%	0	0.0%	0	3.5%	22	3.1%	23	טורי' - רבי"ט
23.1%	860	26.5%	890	11.2%	88	14.2%	122	35.3%	223	42.9%	315	סמל - סמ"ר
0.0%	0	0.0%	0	11.3%	89	11.1%	95	13.8%	87	14.3%	105	רס"ל
0.0%	0	0.0%	0	21.2%	167	17.4%	149	14.7%	93	11.0%	81	רס"ם - רני"ג
2.1%	80	2.8%	97	22.7%	179	21.2%	182	11.9%	75	11.1%	82	סג"ם - סגן
0.0%	0	0.1%	2	32.1%	254	34.0%	291	20.1%	127	16.2%	119	סרן - רס"ן
0.0%	0	0.0%	0	1.5%	13	2.1%	18	0.7%	5	1.4%	10	סא"ל מעלה
100.00%	3,734	100.00%	3,362	100.00%	789	100.00%	857	100.00%	632	100.00%	735	סה"כ

פניות סג"ם-סגן כוללות גם פניות קמ"א (קצין מקצועי אקדמאי), קר"פ (קצין רפואה), קמ"ש (קצין משפטים)
פניות סרן-רס"ן כוללות גם פניות קא"ב (קצין אקדמאי בכיר)

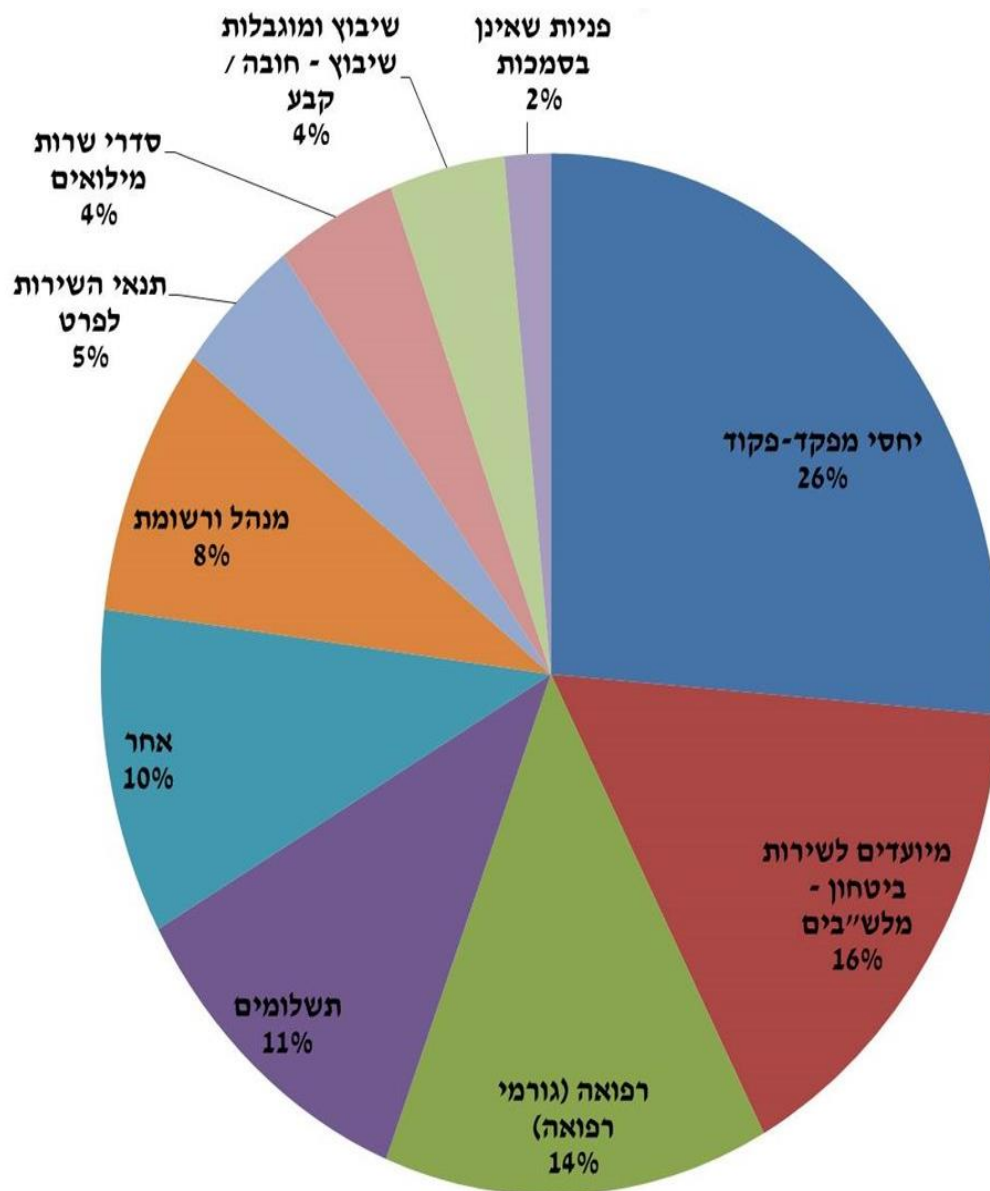
פירוט תוצאות הטיפול על פי כמות הקבילות

אחוזים	סה"כ קבילות	תוצאות הטיפול
61.31%	2,489	מוצדק
38.69%	1,571	לא-מוצדק
100.00%	4,060	סה"כ

אחוזים	סה"כ קבילות	תוצאות הטיפול
46.17%	1,344	ביטול קבילה, הפסקת בירור, טיפול מפקדים
45.52%	1,325	אין עילה
1.96%	57	לא בסמכות
4.19%	122	טיפול גורם אחר
2.16%	63	אחר
100.00%	2,911	סה"כ

* קבילות שהטיפול בהן הסתיים בשנת הדוח.

התפלגות נושאי הקבילה שבוררו בשנת 2018

פירוט נושאי הקבילות בשנים 2017 ו-2018

2017		2018		נושאי הקבילות	מס'ד
המרכיב האחוזי	סה"כ נושאים	המרכיב האחוזי	סה"כ נושאים		
1.1%	120	1.4%	154	אחזקה ולוגיסטיקה	1
0.5%	52	0.5%	53	אפסניה	2
0.6%	68	1.5%	169	דת	3
32.9%	3,536	26.2%	2,957	יחס מפקד פקוד	4
15.7%	1,686	15.9%	1,792	מלש"ב	5
6.1%	653	8.4%	948	מנהל ורישומת	6
0.3%	31	0.3%	32	מנהל מבצעי	7
0.4%	41	0.3%	39	נושאים מגדריים	8
4.9%	528	4.3%	488	סדרי שירות מילואים	9
2.2%	237	1.7%	187	פניות שאינן בסמכות	10
1.4%	147	1.5%	166	קידום	11
14.0%	1,511	13.8%	1,556	רפואה	12
4.2%	450	4.1%	465	שיבוץ ומגבלות שיבוץ	13
0.4%	48	0.5%	52	שיטור	14
2.6%	279	2.9%	324	שירות חובה	15
1.5%	156	1.3%	151	שירות קבע	16
5.0%	542	4.5%	504	תנאי שירות לפרט	17
6.2%	669	10.9%	1,228	תשלומים	18
100.00%	10,756	100.00%	11,265	סה"כ	

* אפשר שבכל קבילה יופיע יותר מנושא אחד.

יחסי מפקד-פקוד – פירוט נושאי הקבילות בשנים 2017 ו-2018

סה"כ נושאי הקבילות		נושאי הקבילות	מס"ד
2017	2018		
45	35	אוכל: מניעת מזון, אי הספקה	1
446	595	אי מתן מענה / טיפול לקוי בפניית חייל	2
2	1	בחירות - מימוש זכאות	3
44	24	בטחון אישי של חייל-אי דאגה/הפקרה	4
35	31	ביקור כלואים	5
13	12	ביקור נפקדים ועריקים	6
31	17	ביקור פצועים וחולים	7
2	7	דו"ח פציעה- מילוי/הפצה ע"י מפקד	8
105	89	הבטחות וסיכומים	9
76	70	הדחה או העברה מתפקיד	10
66	27	הנחיה גורפת פסולה	11
472	325	התבטאות ומעשים הפוגעים בכבוד	12
252	82	התנכלות לחייל (לרבות בעקבות הגשת קבילה)	13
19	26	חוות דעת תקופתית ומיוחדת	14
40	23	טרטור	15
117	94	יחס אלים - מילולית, פיזית	16
87	81	יחס מפלה	17
2	3	יחסים בין חיילים: ותיקים - צעירים	18
36	14	יחסים בין חיילים: כללי	19
1	0	כספים - התרמה ואיסוף למטרות יחידה	20
19	35	מניעת חופשה מוקנית: רגילה	21
6	1	מניעת חופשה מיוחדת / משפחתית	22
30	24	מניעת שינה	23
112	36	משמעת ומשטר מחנה	24
496	530	נוקשות יתרה	25
3	6	נטילת מסמכים	26
49	30	פגיעה בפרטיות {לרבות סודיות רפואית}	27
31	25	צעדים פיקודיים (שלילת חופשה / נזיפה)	28
29	27	ראיונות: אי הענקה / מניעה / סיכום ראיון	29
248	230	רפואי: אי התחשבות בנתון רפואי ע"י מפקד	30
100	88	רפואי: אי כיבוד המלצות רופא / חובש	31
198	133	רפואי: מניעה ועיכוב גישה לרופא ולהפניות רפואיות	32
238	171	רפואי: עיכוב הפניה או אי התייחסות מפקד לתלונה בתחום ברה"ן	33
18	28	רפואי: פינוי רפואי לקוי באחריות מפקד	34
68	37	תורנויות ומשימות-נטל, שעות פעילות	35
3,536	2,957	סה"כ	

רפואה – פירוט נושאי הקבילות בשנים 2017 ו-2018

סה"כ נושאי הקבילות		נושאי הקבילות	מס"ד
2017	2018		
18	12	אבחון רפואי-עייכוב באבחנה	1
104	205	אי התחשבות בנתון רפואי ע"י גורם רפואי	2
81	107	אי כיבוד המלצות רופא מומחה ע"י גורם רפואי	3
4	2	דו"ח פציעה- מילוי-אחריות רופא	4
21	28	החזר תשלומים-תרופות, צר"פ, טיפולים/בדיקות/משקפיים	5
32	27	הנפקה / אישור: תרופה, ציוד רפואי	6
41	72	טיפול לקוי ע"י הועדה הרפואית	7
175	187	טיפול לקוי על-ידי גורמי ברה"ן	8
31	29	טיפול רפואי לקוי - חובש / סייע / פרמדיק	9
289	216	טיפול רפואי לקוי - רופא	10
57	43	יחס גורם רפואי - חייל(לרבות סודיות רפואית)	11
0	4	ניתוחים אלקטיביים	12
259	291	סדר רפואי לא תקין-גורמי רפואה	13
6	4	סדרי פינוי באחריות רופא/חובש	14
1	0	סדרי תברואה-אחריות ענף ברה"צ	15
72	44	פטור משירות / פרופיל 21/24	16
43	71	פרופיל רפואי - בקשה לשינוי	17
5	9	רפואה תעסוקתית אחריות גורמי רפואה	18
171	126	שיבוץ - מגבלות שיבוץ מסיבה רפואית	19
7	4	שינויים - טיפול רפואי לקוי	20
9	12	שינויים - סדר רפואי לקוי	21
17	2	שירותי רפואה- מיקור חוץ (כללי)	22
1	2	שירותי רפואה - קופ"ח וביטוח משלים	23
1	1	תנאי אשפוז	24
66	58	תשלום לבי"ח אזרחי ולאמבולנס {לרבות עבור טיפול בחדר מיון}	25
1,511	1,556	סה"כ	

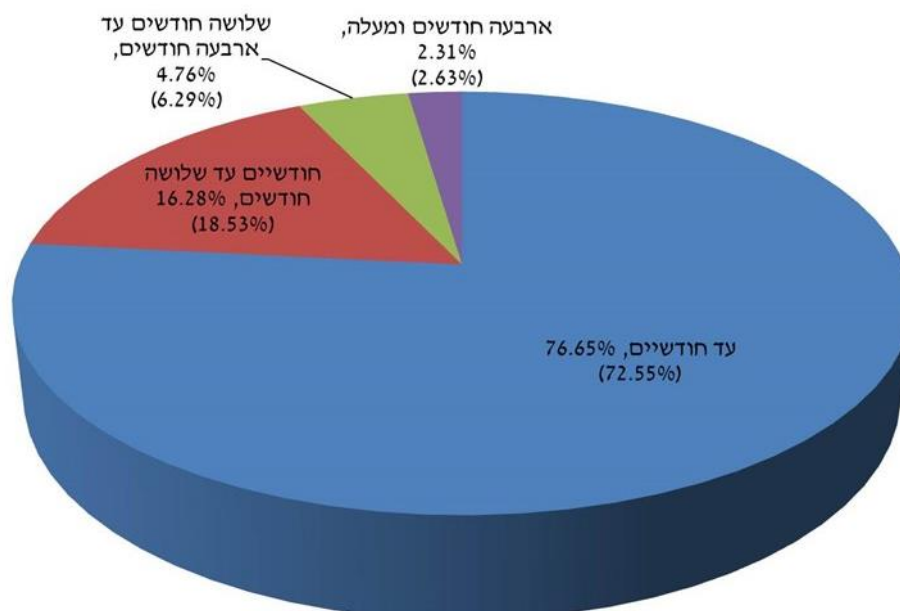
משך זמן הטיפול בקבילות*

שנת 2017			שנת 2018			משך זמן הטיפול בקבילות
באחוזים מצטברים	באחוזים	מס' קבילות	באחוזים מצטברים	באחוזים	מס' קבילות	
13.85%	13.85%	949	15.35%	15.35%	1,070	יום עד שבוע
30.83%	16.98%	1,163	32.03%	16.68%	1,163	שבוע עד שבועיים
43.08%	12.25%	839	42.81%	10.78%	751	שבועיים עד שלושה שבועות
53.80%	10.72%	734	53.41%	10.60%	739	שלושה שבועות עד חודש
72.55%	18.76%	1,285	76.65%	23.24%	1,620	חודש עד חודשיים
91.08%	18.53%	1,269	92.93%	16.28%	1,135	חודשיים עד שלושה חודשים
97.37%	6.29%	431	97.69%	4.76%	332	שלושה חודשים עד ארבעה חודשים
100.00%	2.63%	180	100.00%	2.31%	161	ארבעה חודשים ומעלה
	100.00%	6,850		100.00%	6,971	סה"כ

41	ימים
----	------

38	ימים	זמן טיפול ממוצע בקבילה (ברוטו)
----	------	--------------------------------

* קבילות שהטיפול בהן הסתיים בשנת הדוח.

* בסוגריים – מופיעים נתוני שנת 2017.

פרק ד

דוגמאות לקבילות

לפי נושאים

דוגמאות לקבילות לפי נושאים

יחסי מפקד-פקוד

במהלך שנת הדוח טופלו נושאים רבים ומגוונים בענייני מפקד-פקוד.

להלן פירוט הקבילות הנבחרות בנוסף על הקבילות שפורטו לעיל בפרק א' :

108	אלימות מילולית ופיזית מצד קצין כלפי חייל	332544/6 –
110	יחס אלים והתבטאות בלתי הולמת כלפי חייל	333887/8 –
112	התנהגות אלימה ופוגעת מצד מפקדת כלפי חייל	331556/1 –
113	התנהלות בוטה ואלימה מצד קצינה כלפי חיילת	332322/7 –
115	התנהלות נוקשה מצד מפקד וחוסר התחשבות במצב הרפואי של חייל	330403/7 –
		נוקשות יתרה, אי-התחשבות במצב רפואי ואופן התבטאות פוגע מצד מפקד	336647/3 –
118	מחלקה	
121	התבטאות בלתי ראויה והתנכלות מצד רס"ר יחידה	330727/9 –
123	התבטאות בלתי ראויות באווירת בדיחות מצד מפקד כלפי פקודו	334089/0 –
124	התבטאות בלתי ראויה של מפקד נוכח התנהלות שאינה תקינה של פקודו	333501/5 –
126	חוסר רגישות כלפי חיילת שאביה נפטר ואי-ביקורה במהלך ימי האבל	336415/5 –
129	אי-ביקור חייל כלוא	332971/1 –
130	אי-מתן מענה פיקודי הולם בבסיס כליאה	334322/5 –
130	חוסר התחשבות מצד מפקדים במצב רפואי של חיילת	334554/3 –

332544/6 – אלימות מילולית ופיזית מצד קצין כלפי חייל

רקע

חייל בשירות בחובה הלן על כך שקצין ביחידתו שבר את ידו והתבטא כלפיו באופן שאינו ראוי במהלך תרגיל חטיבתו.

ממצאים

מבירור הקבילה עלה כי במסגרת הדמיית ניסיון חטיפה במהלך התרגיל החטיבתי ניסה הקצין "לחטוף" את החייל, אך לאחר שהחייל סירב לבקשתו עיקם הקצין את יד החייל שנשברה.

לדברי הקצין, בלהט האירוע הוא נקט מגע פיזי, סובב את יד החייל והפסיק בכך רק לאחר ששמע קול שבירה. הקצין הבהיר כי פעל ללא כוונת זדון אלא רק בעקבות התלהבותו הרבה לממש את משימתו בתרגיל.

עוד העלו ממצאי הבירור כי התבטאות הקצין במקרה זה לא הייתה ראויה.

מפקד הגדוד שבו משרת החייל מסר כי עם סיום ההכשרה הראשונית והגעת החייל לגדוד (בחלוף מספר חודשים ממועד האירוע) התוודע לאירוע, ולכך שלא נערך לגביו תחקיר. לפיכך ערך מפקד הגדוד תחקיר בראשותו יחד עם הקצין ועם החייל. מפקד הגדוד מסר כי מהיכרותו את הקצין, את תפקודו ואת התנהלותו בשגרה, מצא לנכון להסתפק בהערה על אופן התנהגותו במקרה זה. בהמשך הוא אף החליט על קידומו נוכח העובדה שהאירוע היה חד-פעמי. מפקד הגדוד גם התנצל לפני החייל על האירוע ועל היעדר טיפול מהיר במקרה, כנדרש.

מפקד בסיס האימונים החטיבתי מסר כי התרגיל האמור נערך במסגרת האימון של הגדוד, ועל כן גורמי הפיקוד בבסיס האימונים לא הכירו את פרטי האירוע שעליו הלך החייל. לדבריו, נודע לגורמי הפיקוד כי מדובר באירוע בטיחותי של שבירת יד, ולכן לא נערך תחקיר באופן מסודר.

מפקד החטיבה מסר כי מצא פגם חמור באופן התנהלות הקצין, בכך שחרג מהוראות הבטיחות המחייבות בעת שבא עם החייל במגע פיזי במהלך התרגיל, על אחת כמה וכמה אם תוצאת המגע הייתה פגיעה פיזית מהותית בחייל.

עוד ציין מפקד החטיבה כי מצופה ממפקד לנהוג באיפוק במהלך תרגיל, ואין סיבה להזיק למשתתפים בו. יחד עם זאת התרשם כי הקצין שדיווח מייד על האירוע, לא שבר במכוון את יד החייל.

לדברי מפקד החטיבה בכוונתו להעמיד את הקצין לדין משמעתי בגין חריגה מהוראות הבטיחות ובשל תוצאת האירוע. כמו כן הוא מסר כי מצא פגם באופן ההתנהלות של גורמי הפיקוד בגדוד שבו משרת החייל, בכך שלא ערכו תחקיר מעמיק בנוגע לאירוע המתואר בקבילה, כמצופה מהם, ועל כן מצא לנכון להעיר להם על כך לשם מניעת הישנות מקרים דומים.

מסקנות והמלצות

הנציב מצא פגם חמור באופן התנהלות הקצין כלפי החייל, בכך שבמסגרת תרגיל חטיבתי פעל בניגוד להוראות והפעיל כלפיו כוח פיזי, באופן שגרם לפגיעה גופנית בחייל.

בראיית הנציב דמות הקצין משקפת בעיני חייליו את דמות צה"ל כולו, לא כל שכן קצין שהוא גם מפקד ביחידתם. מחובת קציני צה"ל ומפקדיו, אף בעת אימונים ותרגילים, לשמש דוגמה אישית בהתנהגותם, לפעול באיפוק ובקור רוח, תוך שמירה על פקודות הצבא בכלל ועל נוהלי הבטיחות בפרט.

הגם שהנציב התרשם כי הקצין פעל ללא כוונת זדון ובלהט הרגע, הרי שנוכח חומרת האירועים מצא לנכון להמליץ, בנוסף לצעדים הפיקודיים שנקט מפקד החטיבה, כי עותק מהודעתו יתויק בתיק האישי של הקצין ויירשם בקובץ הרישום האישי בעניינו, על מנת שמידע זה יונח לפני מקבלי ההחלטות בעת דיון בעניינו בעתיד.

הנציב מצא גם פגם באופן ההתנהלות של גורמי הפיקוד בגדוד שבו משרת החייל, שכן הם לא ערכו תחקיר מעמיק בסמוך למועד האירוע. בראיית הנציב במקרים שיש בהם פגיעה בגוף, לא כל שכן במסגרת תרגילים ואימונים כפי שאירע במקרה דנן, ראוי כי גורם בכיר יטפל ויחקור את האירוע באופן יסודי, ויועבר מסר ברור וחד-משמעי על אודות ההתנהלות הפסולה במקרה מסוג זה. יחד עם זאת הנציב מצא לנכון להסתפק בצעדים הפיקודיים שנקט מפקד החטיבה, אשר העיר לגורמי הפיקוד בגדוד על אופן התנהלות זה.

333887/8 – יחס אליים והתבטאות בלתי הולמת כלפי חייל

רקע

חייל בשירות החובה הלין על ההתנהלות האלימה ועל ההתבטאות הבלתי הולמת של מפקדו הישיר, קצין בדרגת סגן, כלפיו.

ממצאים

בירור הקבילה העלה כי החייל נרדם במהלך מטווח, והקצין בעט ברגלו על מנת להעירו וכדי שיעזור לחבריו במשימותיהם. לאחר שהחייל עזר לחבריו למחלקה, הוא חזר לשכב בשטח המטווח, והקצין בעט בו בשנית בעוצמה חזקה יותר.

לאחר הבעיטה השנייה של הקצין בחייל יצא החייל משטח המטווח והתבטא באופן בלתי הולם כלפי הקצין. בתגובה העיר הקצין לחייל על התנהלות זו והתבטא כלפיו באופן לא ראוי.

לאחר שהחייל הציג למפקד הפלוגה את המקרה, הנחה מפקד הפלוגה את החייל לשוחח על האירוע עם הקצין וציין שיערוך על כך בקרה ומעקב.

מפקד החטיבה שתחקר את המקרה, מצא פגם באופן התנהלות הקצין בכך שנקט כלפי החייל אלימות פיזית והתבטא באופן שאינו ראוי. על כן מצא לנכון להעמיד את הקצין לדין משמעת.

כן מצא מפקד החטיבה פגם באופן התנהלות מפקד הפלוגה, אשר מצופה היה ממנו לטפל באירוע באופן מהיר ויעיל יותר. לפיכך מצא לנכון להעיר לו על כך.

מסקנות והמלצות

הנציב מצא לנכון לקבל את ממצאי התחקיר שערך מפקד החטיבה, אשר מצא פגם בכך שהקצין נהג באלימות פיזית כלפי החייל והתבטא כלפיו באופן בלתי הולם, ופגם בכך שמפקד הפלוגה לא טיפל באירוע זה במהירות וביעילות.

בראיית הנציב על המפקד להקפיד לנהוג באופן מכבד, ענייני ושקול, ולשמש דוגמה ומופת לפקודיו, וקל וחומר שעליו להימנע מהתנהלות אלימה ומאובדן עשתונות חרף מורת רוחו מההתנהלות המשמעתית של הפקודים.

נוסף על כך, על הגורם הפיקודי הבכיר במקום לוודא שגורמי הפיקוד מתנהלים כלפי פקודיהם באופן מכבד תוך שימוש באמצעי המשמעת העומדים לרשותם. כמו כן עליהם לתת מענה מיטבי ומהיר לפניית חייל, ובפרט אם היא נוגעת להתנהלות בלתי תקינה כלפיהם מצד גורמי הפיקוד.

הנציב סבר כי הצעדים הפיקודיים שנקט מפקד החטיבה היו הולמים את חומרת המקרה, בכך שהחליט להעמיד את הקצין לדין משמעתי ולהעיר למפקד הפלוגה על התנהלותו כאמור לשם מניעת הישנות מקרים דומים. בהתאם לכך המליץ הנציב למפקד החטיבה לעדכנו בדבר הצעדים שנקט כלפי הקצין כאמור.

331556/1 – התנהגות אלימה ופוגעת מצד מפקדת כלפי חייל

רקע

חייל בשירות החובה הלין על התנהלות אלימה מצד מפקדת ביחידתו כלפיו, אשר גרמה לו לתחושת השפלה.

ממצאים

המפקדת אישרה כי בעת שהחייל שהה במשמרת בחדר הכוונות היחידתי, לצורך מילוי תפקידו, היא הגיעה למקום במסגרת תפקידה וסטרה לו. עם זאת, לדבריה, עשתה זאת בהומור ומתוך רצון להביע חיבה כלפי החייל ולא כפעולה אלימה. המפקדת התנצלה לפני החייל, הביעה חרטה וצער רב לאחר הבנת המעשה והבטיחה כי המקרה לא יישנה.

המפקד הממונה עמד על כך שמדובר במקרה חמור של הלבנת פני חייל ברבים והרמת יד. עם זאת מבדיקתו את המקרה הוא התרשם כי לא הייתה כוונה מצד המפקדת לפעול באלימות כלפי החייל, וכי אכן לא קדם למעשה זה ויכוח או חוסר הסכמה ביניהם.

המפקד הממונה מצא פגם באופן התנהלות המפקדת, אשר נהגה כלפי החייל באלימות והלבינה את פניו ברבים, ועל כן מצא לנכון לנזוף בה על כך והתריע כי אם מקרה כזה או אחר הדומה לו יתרחש בשנית, יומלץ מייד על סיום תפקידה.

המפקד הממונה הוסיף כי המפקדת התנצלה לפני החייל, הבינה את חומרת המעשה והדגישה כי המקרה לא יישנה בעתיד. עוד ציין כי המפקדת תעביר שיעור בנושא אלימות והלבנת פנים ברבים במסגרת כנס יחידתי ותמסור הדגשים על האסור והמותר ועל הימנעות ממקרים העשויים להוביל לאלימות או לפגיעה בחיילים. בכנס היחידתי ימסרו גורמי הפיקוד הבכירים הדגשים והנחיות בדבר הימנעות מאלימות פיזית או מילולית וייתנו דוגמאות.

מסקנות וסיכום

הנציב מצא לנכון לקבל את ממצאי בדיקת המפקד הממונה שמצא פגם באופן התנהלות המפקדת באירוע שעליו הלן החייל.

בראיית הנציב על המפקד להקפיד להשתמש בכלים הפיקודיים העומדים לרשותו בהתאם לפקודות הצבא ולהימנע מהתבטאות ומהתנהלות בלתי ראויות תוך הקפדה על התנהגות מכבדת כלפי פקודיו, גם אם הדברים נעשים בבדיחות הדעת.

הנציב סבר כי הצעד הפיקודי שנקט המפקד הממונה – נזיפה במפקדת על אופן התנהלותה כלפי החייל והתראה על סיום תפקידה מייד אם יקרה מקרה דומה – היה ראוי והולם בנסיבות העניין.

332322/7 – התנהלות בוטה ואלימה מצד קצינה כלפי חיילת

רקע

חיילת בשירות החובה הלינה על התגובה הבוטה והאלימה של קצינה בדרגת סגן כלפיה במהלך אירוע שהתרחש באוטובוס. לטענת החיילת, לאחר שהתיישבה באוטובוס שנסע לכיוון הבסיס, היא שמרה את המושב לצידה עבור חברתה, שהייתה אמורה לעלות לאוטובוס בהמשך, אך הקצינה עלתה לאוטובוס והתיישבה במושב האמור. כשביקשה מהקצינה לפנות את המושב ולעבור למקום פנוי אחר,

ענתה הקצינה בשלילה ואף התבטאה כלפיה באופן לא ראוי. בתגובה ניסתה החיילת לצלם את הקצינה באמצעות הטלפון הנייד, אך הקצינה סטרה לה ובעטה בה.

ממצאים

במסגרת בירור הקבילה מסרה הקצינה כי מושבי האוטובוס היו מלאים, מלבד המושב שלצד החיילת, שבו התיישבה, ולפיכך סירבה לקום ממקומה. לדבריה החיילת ניסתה לצלם אותה, ועל כן ביקשה ממנה להפסיק, תוך שאחזה בידה והבהירה לה כי היא מפרה את זכותה לפרטיות. הקצינה הבהירה כי החיילת היא שפעלה כלפיה באלימות, הדפה אותה ברגליה והתבטאה כלפיה באופן שאינו הולם.

הקצינה אישרה כי נקטה מגע פיזי באירוע, אולם שללה את האופן שבו הוצגו הדברים בקבילה, והדגישה כי פעלה מתוך הגנה עצמית. כן עלה מהבירור כי כתוצאה מהתערבות מפקד שנכח במקום, עזבה הקצינה את מקומה ועברה לשבת במקום אחר.

עוד ציינה הקצינה כי ניגשה לחיילת בהמשך כדי להתנצל, אולם החיילת הגיבה בכעס. הקצינה הביעה צער על התנהגותה באירוע והדגישה כי התנהגות זו אינה משקפת את התנהלותה השוטפת. בנוסף מסרה כי התנצלה לפני החיילת בשנית, ובשלב זה קיבלה החיילת את התנצלותה.

מפקד החטיבה, אשר תחקר את המקרה, ציין כי מצא שהקצינה לא פעלה כמצופה ממנה, שכן היה עליה לגלות איפוק בהתנהלותה. לפיכך החליט להעמידה לדין משמעתי לפניו, והיא נענשה בהתאם. עוד הדגיש כי בראייתו המדובר באירוע חמור, אשר ראוי היה כי יסתיים בדרכי נועם. כמו כן מסר כי הובהר לקצינה כי אם בעתיד יתרחש אירוע דומה, יישקל המשך שירותה בצה"ל.

מסקנות וסיכום

הנציב מצא לנכון לקבל את ממצאי התחקיר שערך מפקד החטיבה, אשר מצא פגם באופן ההתנהלות של הקצינה כלפי החיילת באירוע שתואר בקבילה.

בראיית הנציב מצופה ממפקד לשמור על איפוק וקור רוח ולהתבטא באופן הולם ומכבד בכלל וכלפי חיילים בפרט, גם אם הם אינם כפופים לו פיקודית וחרף מורת רוחו מהתנהלותם.

נוכח חומרת המקרה, ועל אף שהנציב התרשם מהצעדים הפיקודיים שנקט מפקד החטיבה, הנציב מצא לנכון להעיר לקצינה על אופן התנהלותה בכך שפעלה כלפי החיילת באלימות פיזית ומילולית, על מנת שתפיק את הלקחים הנדרשים ותימנע מהישנות מקרים דומים בעתיד.

330403/7 – התנהלות נוקשה מצד מפקד וחוסר התחשבות במצב הרפואי של חייל

רקע

חייל בשירות החובה הלין על התנהלות נוקשה וחסרת התחשבות של מפקדו כלפיו.

ממצאים

לצורך בירור הקבילה זומנו החייל וגורמי הפיקוד ביחידה לעדות במסגרת הנציבות. כמו כן נערך ביקור בראשות הנציב במקום פעילות היחידה, ובמסגרתו נגבו עדויות מחיילים ששירתו עם החייל הקובל במועד הכשרתו הראשונית.

החיילים ביחידה אישרו את טענות החייל הנוגעות לחריגת גורמי הפיקוד מהנחיות רפואיות, לשיח על נושאים אישיים בפורום צוותי, ולנוקשות יתרה מצד המפקד הישיר של החייל כלפיו. החיילים ציינו גם שהם חוששים לפנות למפקד בנושאי רפואה.

המפקד הישיר של החייל שלל את הטענה כי התנכל לחייל, ומסר כי עשה ככל יכולתו על מנת שהחייל יצליח לסיים את מסלול ההכשרה. לדבריו, במהלך תרגיל זחילה בשבוע שדאות נפצע החייל בידו וברגליו, ועל כן פונה לחובש. מאחר שהחייל פנה מספר פעמים לחובש ללא אישורו, הנחה את החייל להוריד את תחבושותיו.

בהמשך לכך ובעקבות התנהלות החייל דרש המפקד שהחייל יזחל יחד עימו בשטח מתוך רצון לחזקו ולשפר את עמידתו במצבי לחץ. במסגרת עדותו הביע המפקד הישיר חרטה על התנהלותו באירוע וציין כי החלטתו להורות לחייל להוריד את תחבושותיו לפני אימון זחילה הייתה שגויה.

לדברי המפקד, בריאות חייליו היא ערך עליון בעיניו, והוא מכבד כל החלטה רפואית שניתנת בעניינם. כן הדגיש כי לא מנע מחייליו לקבל מענה רפואי, אך נוכח בעיות זמינות של גורמי הרפואה בבסיס האימונים החטיבתי הוא קבע סדר עדיפות של ההפניות לגורמים רפואיים והורה כי יש לפנות לחובש הפלוגתי רק לאחר קבלת אישורו. עוד ציין בהקשר זה כי הוא מודע לכך שחייליו חוששים לפנות אליו בנושאים רפואיים, כפי שעלה מעדויות החיילים, ועל כן יפיק את הלקחים לשם מניעת הישנות מקרים מסוג זה בעתיד.

מפקד הגדוד שבו משרת החייל מסר כי אופן ההתנהלות של המפקד הישיר הוא בבחינת חריגה חמורה מהנורמות הפיקודיות המצופות ממפקדים במעמדו. בהקשר זה שלל מפקד הגדוד את הטענה כי התעלם מהאירוע דנן, וציין כי ערך עם המפקד שיחת אזהרה, שבמסגרתה הובהר לו כי אם מקרה דומה יישנה – הוא יודח מתפקידו.

מפקד הגדוד מצא פגם באופן ההתנהלות של מפקד נוסף בצוות, אשר התבטא כלפי החייל באופן שאינו ראוי במהלך אירוע שבו התפתח ביניהם דין ודברים.

נוסף על כך מצא מפקד הגדוד פערים ביחסי הגומלין בין גורמי הפיקוד במהלך ההכשרה הראשונית שאותם עוברים חיילי היחידה, ואשר אינם תחת אחריות היחידה, ובין מפקד היחידה. לפיכך מצא לנכון להנחות את כלל גורמי הפיקוד ביחידה, ובפרט את גורמי הפיקוד בהכשרה הראשונית, כי יש למלא אחר פקודות הצבא כלשונן, במיוחד את הפקודות העוסקות במענה רפואי הולם ומתן שעות שינה מספקות לחיילים.

כן סקר מפקד הגדוד את הליך ההכשרה וציין את הפעולות שבכוונתו לבצע כדי לשפר את התנהלות היחידה. הוא גם ציין כי הוא רואה בקבילה ובממצאי ביקור הנציב ביחידה כלי לשיפור היחידה ולמתן הדגש על אכיפת פקודות הצבא ושיפור הנורמות הפיקודיות.

מסקנות והמלצות

הנציב מצא פגמים חמורים באופן ההתנהלות של המפקד הישיר של החייל במספר אירועים, ובכלל זה באירוע שבו הורה לו להסיר את תחבושותיו טרם תרגול זחילה כתגובה לפנייתו לחובש ללא אישורו; בהנחייתו את פקודיו לקבל את אישורו טרם פנייתם לגורמי הרפואה בהתאם לסדר עדיפות שערך בנוגע למצבם הרפואי; ובשיחותיו עם כלל חברי הצוות על אופן ההתנהלות המקצועית של החייל – פעולה אשר גם אם נועדה לצורכי למידה, הרי שיש בה לעיתים כדי להביך ולפגוע במרקם היחסים בצוות ובאמון בו כמפקד.

הגם שלא ניתן להתעלם מהשקעתו הרבה של המפקד ומדרישתו למצוינות תוך חניכה צמודה ומתן דוגמה אישית, הרי שהוא נהג באותה העת בנוקשות יתרה ולא ברגישות הנדרשת וכמצופה מגורם פיקודי במעמדו.

בראיית הנציב על המפקד מוטלת האחריות לשלום חייליו ולבריאותם, והוא מחויב לפעול למנוע פגיעה במצבם הרפואי, ובכלל זה לכבד הקלות רפואיות שאושרו להם. הנציב רואה בחומרה התנהלות מפקדים בניגוד לפקודות הצבא ולהמלצות רפואיות תוך הפעלת שיקול דעת רפואי שאינו בסמכותם – התנהלות שעלולה להוביל לפגיעה ולהחמרה במצב הרפואי של פקודיהם.

נוכח האמור לעיל, וחרף הצעדים שנקט מפקד הגדוד, מצא הנציב לנכון להעיר בחומרה למפקד הישיר של החייל על אופן התנהלותו והמליץ לתיק הערה זו בתיק האישי של המפקד.

נוסף על כך הנציב מצא פגם באופן ההתנהלות של המפקד הנוסף בצוות כלפי החייל. הנציב הדגיש כי על המפקד להקפיד להשתמש בכלים הפיקודיים העומדים לרשותו בהתאם לפקודות הצבא ולהימנע מהתבטאות ומהתנהלות בלתי ראויות ושאינן מכבדות כלפי פקודיו חרף מורת רוחו מהתנהלותם המשמעתית.

לפיכך מצא הנציב לנכון להעיר למפקד הנוסף בצוות על אופן התנהלותו, על-מנת שיפיק את הלקחים הנדרשים ולשם מניעת הישנות מקרים דומים בעתיד.

336647/3 – נוקשות יתרה, אי-התחשבות במצב רפואי ואופן התבטאות פוגע מצד מפקד מחלקה

רקע

חייל בשירות החובה הלין על ההתנהלות של מפקד המחלקה שבה שירת כלפיו.

פקודות הצבא

פקודת המטה הכללי 61.0104, שעניינה "טיפול רפואי בחייל", קובעת כי חובה על המפקד לקבל את ההוראות הרפואיות שנתן הגורם המטפל, לבצען וליישמן.

עוד קובעת הפקודה כי ככלל כל חייל זכאי לטיפול רפואי לפי דרישתו בהקדם. חייל המעוניין בטיפול רפואי מחוץ לשעות הפעילות של המרפאה, יופנה למרפאה הקרובה או למרפאה האזורית.

ממצאים

מבירור הקבילה עלה כי החייל עדכן את מפקד המחלקה על כך שאושרו לו ימי חופשת מחלה. בהתאם לנהלי היחידה, שוחח המפקד בנושא עם החובש הפלוגתי, אשר עדכן אותו שעל החייל להתייצב ביחידה בתום ימי חופשת המחלה. כאשר מפקד המחלקה דרש מהחייל להתייצב ביחידה, עמד החייל על כך שתוקף ימי חופשת המחלה שאושרו לו הוא למשך יום נוסף.

מפקד המחלקה אישר כי במהלך שיחתו הטלפונית עם החייל התבטא באופן לא ראוי, וכי הודיע לו שעליו להתעלם מפקודות הצבא ולהישמע להוראתו. נוכח זאת התייצב החייל ביחידה יום לפני תום ימי חופשת המחלה.

מפקד המחלקה גם אישר כי שלל את בקשת החייל להיבדק במרפאת 'ביקורופא' והבטיח לו כי עם הגשתו ליחידה יבדוק אותו רופא. לדבריו, בשל המצב הביטחוני באותה העת נדרשו החיילים למשימות מבצעיות, ועל כן התייעץ עם החובש הפלוגתי בנוגע לדחיפות הפניית החייל לרופא. מאחר שהחובש לא מצא את המקרה כדחוף, לא הופנה החייל לרופא.

החובש הפלוגתי אישר את דברי מפקד המחלקה והוסיף כי התייעץ עם הרופא היחידתי על דחיפות הפניית החייל לבדיקת רופא נוכח מצבו הרפואי, והחליט שאין דחיפות כזו.

עוד אישר מפקד המחלקה חלק מההתבטאויות שהחייל ייחס לו. לדבריו הביע את מורת רוחו מאופן ההתנהלות המקצועית והמשמעתית של החייל, לא אמר אמירות חריגות כלפיו, והדברים נאמרו לחייל בשיחה אישית ולא במסגרת ציבורית.

מפקד הגדוד מצא פגם באופן ההתבטאות של מפקד המחלקה כלפי החייל, ועל כן מצא לנכון להעיר למפקד על כך, על מנת שיפיק את הלקחים הנדרשים ולשם מניעת הישנות מקרים דומים בעתיד. פרט לכך לא מצא מפקד הגדוד פגם נוסף באופן ההתנהלות של מפקד המחלקה כלפי החייל ואף התרשם כי מרבית הפעולות הנדרשות מגורמי הפיקוד בעניינו נעשו באופן ראוי.

מסקנות והמלצות

הנציב מצא כי מפקד המחלקה פעל בנוקשות יתרה כלפי החייל ולא ירד לעומק הדברים, כאשר החייל עדכן אותו בנוגע למועד תום תוקף ימי חופשת המחלה שאושרו לו. כן מצא הנציב פגם בכך שמפקד המחלקה הורה לחייל להתעלם מפקודות הצבא בנושא זה, והדבר הוביל להתייצבותו ביחידה במהלך חופשת המחלה שבה שהה.

עוד מצא הנציב פגם בכך שמפקד המחלקה אסר על החייל לגשת למרפאת 'ביקורופא' בניגוד לקבוע בפקודות הצבא המחייבות, וכן בכך שהתבטא כלפיו באופן בלתי הולם.

בראיית הנציב על המפקד לגלות רגישות כלפי חייליו ולוודא מימוש זכויותיהם בהתאם לפקודות הצבא, ובפרט אם מדובר בזכויותיהם הרפואיות. כמו כן מצופה ממפקד לשמור על איפוק וקור רוח ולהתבטא באופן ראוי ומכבד כלפי פקודיו חרף מורת רוחו מהתנהלותם המשמעתית.

נוכח האמור לעיל, וחרף הצעד שנקט מפקד הגדוד כלפי מפקד המחלקה, מצא הנציב לנכון להעיר באופן אישי למפקד המחלקה בגין אופן התנהלותו כאמור והמליץ לקצינת משאבי האנוש היחידתית לתייק הערה זו בתיק האישי של מפקד המחלקה.

הנציב מצא לנכון גם להמליץ למפקד הגדוד לחדד לפני ממלאי התפקידים הרלוונטיים הכפופים לו את פקודות הצבא בנושא הטיפול הרפואי בחייל, במיוחד את ההוראה שלפיה לחייל נתונה האפשרות לפנות למרפאת 'ביקורופא', אם הוא נדרש לכך.

330727/9 – התבטאות בלתי ראויה והתנכלות מצד רס"ר יחידה

רקע

קצין בדרגת סגן הלין על אופן ההתנהלות של רס"ר היחידה שבה הוא משרת כלפיו.

ממצאים

במסגרת תחקיר שערך מפקד היחידה בעקבות הקבילה, לא הכחיש רס"ר היחידה את האירועים שבהם תיאר הקצין כי הרס"ר השפיל אותו, ואף הסתבר כי חלקם התרחשו בשער הכניסה לבסיס, כאשר חיילים נוספים נכחו במקום. לדברי רס"ר היחידה מעולם לא צעק על הקצין, אולם אישר כי דיבר בתקיפות ואף נזף בו, וייתכן כי הקצין הבין את דבריו כהשפלה, על אף שלא הייתה לו כל כוונה לפגוע בו. עוד

ציין רס"ר היחידה כי זימן את הקצין מספר פעמים למשרדו וניהל עימו בדלתיים סגורות שיחה בנושא הופעה ולבוש.

באשר לטענה שלפיה רס"ר היחידה הורה לקצין לא לנוע ביחידה עם משקפי שמש, בניגוד להוראות הצבא בנושא זה, מסר מפקד היחידה כי הוא קיבל החלטה זו. עם זאת במהלך בירור הקבילה הבהיר המפקד כי ישנה את הנחייתו בהתאם להוראות הצבא, כנדרש.

מפקד היחידה הוסיף כי מממצאי התחקיר שערך אכן התרשם מיחס נוקשה, קפדני ותקיף, אשר התפרש כהשפלה מצד רס"ר היחידה. נוכח זאת זימן את רס"ר היחידה לשיחה שבה העיר לו על התנהלותו זו, והבהיר לו כי מצופה ממנו, מתוקף תפקידו, לשיח מכבד ומנומס, ללא משוא פנים או העדפה אישית, תוך שמירה על כבוד האדם. עוד הבהיר לרס"ר כי הערותיו ותלונותיו, אף שהן מוצדקות, מתפרשות כהשפלה, ועל כן נדרש שינוי בסגנונו.

מסקנות וסיכום

הנציב מצא לנכון לקבל את ממצאי תחקיר מפקד היחידה, אשר התרשם כי נפל פגם באופן התבטאותו של רס"ר היחידה כלפי הקצין, שכן גם אם לא היה בכוונתו לפגוע בקצין, והתבטאותו נבעה מתוקף תפקידו, הרי שמצופה ממנו לשמור על שיח מאופק ומכבד מול החיילים ואנשי הקבע בבסיס.

כן מצא הנציב לנכון לקבל את הצעדים שנקט מפקד היחידה בכך שהעיר לרס"ר היחידה על התנהלותו והבהיר לו את אופי השיח המצופה ממנו בתפקידו.

334089/0 – התבטאויות בלתי ראויות באווירת בדיחות מצד מפקד כלפי פקודיו

רקע

חייל בשירות החובה הלין על אופן ההתנהלות וההתבטאות של מפקדו הישיר, קצין בדרגת סגן.

ממצאים

מפקד הבסיס, אשר תחקר את המקרה בעקבות הקבילה, מסר כי הקצין שלל את טענות החייל. בד בבד מסר הקצין כי ייתכן שבעבר התבטא באופן בלתי ראוי במספר הזדמנויות, אולם לדבריו עשה כן בבדיחות הדעת ולא בהקשר ובסגנון שיוחסו לו בקבילה. מפקד הבסיס הדגיש כי הקצין הבהיר כי הוא מבין שאין זה ראוי להתבטא באופן שאינו מתאים ומכבד מערכת יחסים בין מפקד לפקוד.

חיילים אחרים המשרתים תחת פיקוד הקצין ציינו במהלך התחקיר של מפקד הבסיס כי הקצין הוא מפקד נוקשה, אולם מעולם לא פנה אליהם באופן משפיל או שאינו ראוי.

אחד החיילים מסר כי באירוע אחר התבטא הקצין באופן שאינו הולם, הגם שאינו זוכר את מלוא פרטי המקרה, אך למיטב זיכרונו ההתבטאות נאמרה ברגע של צחוק וביחס חברי, וכי מבחינתו לא נפגע מהאמירה והבין את הקשרה.

מפקד הבסיס הבהיר כי הקצין, כמפקד בצה"ל, לא היה צריך להתבטא באופן שאינו ראוי, תהיינה הנסיבות אשר תהיינה, ולפיכך מצא לנכון להעיר לו על הדברים. עוד ציין מפקד הבסיס כי בעקבות הקבילה והתחקיר שערך, זימן את הקצין לשיחה פיקודית שבה הדגיש את החשיבות של קיום שיח הולם בין מפקד לפקודיו ואת הצורך בקביעת נורמות ברורות של התנהגות מפקדים, ובעיקר את תפקיד המפקד ביצירת רוח חיובית בקרב חייליו והעלאת המוטיבציה של החיילים למילוי המשימה הצבאית, תוך מימוש הערך "אחרי".

מסקנות וסיכום

הנציב מצא לנכון לקבל את ממצאי התחקיר של מפקד הבסיס בעקבות הקבילה, אשר הצביעו על כך שנפל פגם באופן התבטאויות הקצין כלפי החייל בחלק מהאירועים, אשר פורטו בקבילה.

הנציב החליט גם כי אופן הטיפול של מפקד הבסיס במקרה זה היה מספק, בכך שמצא לנכון להעיר לקצין על אופן התבטאותו וזימן אותו לשיחה פיקודית שבה הדגיש לפניו את הלקחים המרכזיים ואת המצופה ממנו כמפקד.

333501/5 – התבטאות בלתי ראויה של מפקד נוכח התנהלות שאינה תקינה של פקודו

רקע

חייל בשירות החובה הלין על אופן ההתבטאות של רב-הסמל הפלוגתי (להלן: רס"פ) ביחידתו כלפיו.

ממצאים

בירור הקבילה העלה כי כחלק מההיערכות לתחרות גדודית, אשר בחנה את רמת השגרה והנראות במחנה, ביצעו החיילים מספר ימים לפני התחרות משימות לשיפור נראות הפלוגה. במסגרת משימות אלו נדרש החייל-הקובל להישאר בפלוגה כדי לסייע בניקיון החדרים, והרס"פ ביקש ממנו ומחייל נוסף להחזיר את המיטות שנצבעו לתוך החדרים. החייל סירב לבקשת הרס"פ והתבטא באופן בלתי הולם.

מאחר שהרס"פ הצטרף למפקד הפלוגה למשימה באותה העת, הוא ביקש ממפקד המחלקה לוודא כי המשימה שהוטלה על החייל ועל יתר החיילים תבוצע כנדרש. בהמשך היום סייע מפקד המחלקה לחייל ולחברו בביצוע המשימה וביקש כי יסיימו אותה בהקדם.

לאחר מספר שעות חזר הרס"פ למגורים והבחין כי חלק מהמיטות נותרו מחוץ לחדרים. לפיכך הנחה את החייל וחברו לסיים את המשימה מייד, אך החייל הודיע לו כי אינו מסוגל לבצע את המשימה מאחר שהוא סובל מכאבי גב. בתגובה התבטא הרס"פ באופן שאינו ראוי כלפי החייל.

מפקד הגדוד, אשר תחקר את המקרה, התרשם כי הרס"פ אכן התבטא באופן שאינו ראוי כלפי החייל, אך לא התנהל באופן בוטה כפי שציין החייל בקבילה. עוד מסר מפקד הגדוד כי למרות שלא נמצאו תימוכין לטענת החייל על התנהגות פוגעת של הרס"פ כלפיו באירוע האמור, העביר מפקד הפלוגה דיווח לאחראית יועצת הרמטכ"ל לענייני מגדר בגדוד, שהעבירה את הדיווח לגורמים הרלוונטיים.

מפקד הגדוד התרשם כי הרס"פ התבטא באופן שאינו ראוי ואופייני לאיש סגל בכיר, ועל כן מצא לנכון להעיר לו בחומרה על הדברים ולהסביר לו את הנדרש ממנו. מפקד הגדוד גם פעל לחדד את הנהלים בנושא זה בפלוגות הגדוד לשם מניעת הישנות מקרים דומים.

מסקנות וסיכום

הנציב מצא לנכון לקבל את ממצאי תחקיר מפקד הגדוד בעקבות הקבילה, אשר מצא פגם באופן ההתבטאות של הרס"פ כלפי החייל. כן קיבל הנציב את הצעדים שנקט מפקד הגדוד במקרה זה, בכך שהעיר לרס"פ בחומרה ואף נקט צעדים ארגוניים לשם מניעת הישנות מקרים מסוג זה בעתיד.

336415/5 – חוסר רגישות כלפי חיילת שאביה נפטר ואי-ביקורה במהלך ימי האבל

רקע

חיילת בשירות החובה הלינה על גילוי של חוסר רגישות לאחר פטירת אביה מצד גורמי הפיקוד בבסיס ההדרכה שבו הוכשרה בהכשרתה הראשונית. לטענתה מפקדיה לא ביקרו אותה בתקופה הישבעה ועסקו בעיקר בהיבטים המנהליים של שינוי שיבוצה וקליטתה בהכשרה המקצועית.

ממצאים

מבירור הקבילה עלה כי לאחר קליטת החיילת בהכשרה הראשונית היא ציינה בריאיון היכרות עם מפקדת הכיתה כי אביה חולה, אך מצבו הרפואי תקין והוא מתפקד ועובד. החיילת לא הגישה בקשה להקלות בתנאי השירות (להלן: ת"ש) נוכח רצונה להשתלב בהמשך בתפקיד משמעותי.

לאחר שהחיילת סיימה את הכשרתה הראשונית, ניתן לה צו הצבה ליחידתה החדשה. בערב שלפני הגעתה הצפויה של החיילת ליחידה, היא פנתה למפקדתה הישירה באמצעות מסרון וציינה כי אביה מטופל בבית-החולים במצב קשה. המפקדת הביעה את צערה והשיבה כי תבדוק את הנושא עם הגורמים הרלוונטיים. החיילת עדכנה גם את מפקדת הפלוגה, אשר יצרה קשר עם מפקד האמון על קליטתה ביחידה החדשה שאליה יועדה החיילת, והוא מסר כי החיילת תגיע להיקלט ותופנה מייד להמשך טיפול בעניינה.

לאחר שאחי החיילת התקשר למפקדתה הישירה וציין כי ברצונה לשהות לצד אביה, פנתה המפקדת למש"קית הת"ש, על מנת שתרושם עבורה חופשה מיוחדת בגין אשפוז אביה ותקדם טיפול לאישור הקלות ת"ש עבור החיילת.

למחרת, ביום שבו יועדה החיילת להתייצב ביחידתה החדשה, עדכנה החיילת את מפקדת המחלקה כי אביה נפטר במהלך הלילה. מפקדת המחלקה יצרה קשר עם המפקד מהיחידה החדשה של החיילת, אשר הציע לבטל את צו ההצבה, וכך גורמי הפיקוד בהכשרה הראשונית ימשיכו לטפל בחיילת.

המפקד הממונה הבהיר כי מפקדת המחלקה לא הייתה מודעת לכך שאושרה לחיילת חופשה מיוחדת בערב הקודם, ולכן כאשר שוחחה עימה היא ציינה את האפשרויות שאותן הציג המפקד ביחידתה החדשה.

בסופו של דבר הוחלט לבטל את צו ההצבה ולהמשיך את הטיפול בחיילת על ידי גורמי ההכשרה הראשונית. מפקדת המחלקה עדכנה את החיילת על כך, ולאחר מכן נרשמה לה חופשה מיוחדת בשל האבל על אביה ואושרו לה הקלות ת"ש להמשך שירותה.

מפקדי הקורס ציינו כי על אף שהתרשמו שמפקדי החיילת פעלו מתוך רצון לסייע לה, הרי שהתנהלותם התאפיינה בחוסר רגישות שפגעה ברגשותיה, שכן הקשר עימה התנהל באמצעות הודעות טלפון כתובות, וכן מאחר שהמפקדים לא ביקרו אותה במהלך תקופת ה'שבעה'. המפקדים הביעו צער על המקרה וציינו כי הפיקו את הלקחים המתבקשים לעתיד לבוא.

המפקד הממונה התרשם כי נפלו מספר ליקויים בהתנהלות המפקדים. לדבריו מצא כי העברת המידע בין המפקדים באירוע הייתה חסרה והובילה לחוסר תיאום בין מפקדת הפלוגה למפקדת המחלקה. כמו כן טענה מפקדת הפלוגה בכך שלא וידאה כי גורמי הפיקוד ביקרו את החיילת במהלך ימי ה'שבעה'. המפקד הממונה גם מצא פגם בכך שהשיח מול החיילת התקיים באמצעות הודעות טלפון. המפקד הממונה סבר כי ראוי היה שאירוע מסוג זה יעבור לטיפול גורמי פיקוד בכירים יותר בשלב מוקדם יותר.

המפקד הממונה הדגיש כי בשיחה אישית שערך עם החיילת התנצל באופן אישי על חוסר הרגישות ועל אופן ההתנהלות של גורמי הפיקוד כלפיה. הוא גם מצא לנכון להעיר למפקדת הפלוגה ואף לנזוף במפקדת המחלקה תוך תיוק ההערה בתיק האישי נוכח הפגמים שמצא בהתנהלות כאמור.

נוסף על כך הנחה המפקד הממונה את מפקד המגמה להציג את ממצאי האירוע לכל סגל המגמה, כדי ללמוד מאירוע זה ולמנוע את הישנותו בעתיד.

מסקנות וסיכום

הנציב מצא לנכון לקבל את ממצאי תחקיר המפקד הממונה, אשר התרשם כי מפקדי החיילת בהכשרה הראשונית לא נהגו כלפיה ברגישות הנדרשת לאחר פטירת אביה ופגעו ברגשותיה, כפי שתיאר בהרחבה בתחקירו.

בהקשר זה ציין הנציב כי מפקדים, מתוקף תפקידם, נדרשים להפעיל שיקול דעת ולנהוג ברגישות גם במקרים מאתגרים או מורכבים. אם המפקדים אינם קשובים ורגישים, אינם מכבדים את חייליהם ומתעלמים מהם, בפרט במקרים שבהם מתבקשת רגישות יתרה, כבמקרה דנן, הם פוגעים במוטיבציה של חייליהם, בתפקודם ובתפקוד היחידה.

בד בבד הבהיר הנציב כי נחה דעתו מכך שהמפקד הממונה מצא לנכון להתנצל לפני החיילת בשיחה אישית ואף נקט צעדים פיקודיים משמעותיים נגד המפקדות, כמו גם בצעדים ארגוניים במסגרת היחידה לשם מניעת הישנות מקרים דומים.

רקע

חייל הלין על כך שגורמי היחידה שבה הוא מוצב לא ביקרו אותו בעת שהיה כלוא בבסיס כליאה.

פקודות הצבא

פקודת המטה הכללי 35.0822, שעניינה "קליטת חייל חדש ביחידה – עריכת ראיונות, טיפול בפניות, איתור בעיות ומצוקות במהלך השירות", קובעת כי חייל הכלוא מעל עשרה ימים, יבקר בבסיס הכליאה שלו מפקדו הישיר, או מי שהוסמך מטעמו, בתיאום עם סגל הכלא.

ממצאים

מבדיקה שערכה המפקדת הממונה על החייל, קצינה בדרגת סגן-אלוף, הסתבר כי גורמי הפיקוד האמונים על החייל אכן לא ביקרו אותו בבסיס הכליאה, בניגוד לקבוע בפקודות הצבא בנושא זה. בעקבות הקבילה ביקרו המפקדת הממונה ומפקדת נוספת את החייל בבסיס הכליאה ושוחחו עימו.

המפקדת הממונה מצאה לנכון להסב את תשומת הלב של מפקדת בדרגת רב-סרן ביחידה למקרה זה, על מנת שיופקו הלקחים המתבקשים ויימנעו מקרים דומים.

מסקנות וסיכום

הנציב מצא פגם בכך שגורמי הפיקוד לא ביקרו את החייל הכלוא בבסיס הכליאה, כפי שנדרש על פי פקודות הצבא. לצד זאת סבר הנציב כי די בצעדים שננקטו לשם מניעת הישנות מקרים מסוג זה בעתיד, כמו גם בעובדה שגורמי הפיקוד ביקרו זה מכבר את החייל בבסיס הכליאה. על כן לא נמצא מקום להתערבות נוספת במקרה זה.

334322/5 – אי-מתן מענה פיקודי הולם בבסיס כליאה

חייל בשירות החובה, אשר היה כלוא בבסיס כליאה צבאי, הלך על אי-מתן מענה פיקודי ההולם את מצבו הרפואי מצד השוטרים הצבאיים, אשר שימשו מלווים, ומנעו ממנו בדיקה רפואית.

המפקד של השוטרים הצבאיים המעורבים באירוע תחקר את הנושא ומצא כי השוטרים אכן לא פעלו בהתאם להנחיות הרפואיות שניתנו בעניינו של החייל, ולא וידאו את השלמת הטיפול הנדרש בעניינו.

בעקבות זאת מצא לנכון המפקד לנקוט בצעדים פיקודיים ומשמעתיים נגד השוטרים הצבאיים ולרענן את כלל ההנחיות הנוגעות לנושא זה בקרב חיילי בסיס הכליאה לשם מניעת הישנות מקרים דומים בעתיד.

הנציב מצא לנכון לקבל את ממצאי התחקיר שערך המפקד בבסיס הכליאה, שבו נמצא פגם באופן התנהלות השוטרים הצבאיים כלפי החייל הכלוא. נוכח הצעדים האישיים והארגוניים שננקטו בבסיס הכליאה בעקבות הקבילה, לא מצא הנציב מקום להתערבות נוספת מטעמו במקרה זה.

334554/3 – חוסר התחשבות מצד מפקדים במצב רפואי של חיילת

רקע

חיילת בשירות החובה הלינה על חוסר התחשבות במצבה הרפואי מצד מפקדיה, אשר דרשו ממנה לצאת מהיחידה לצורך מימוש הפניות רפואיות, על אף שבאותה העת שהתה בבסיס בימי מנוחה שהרופא אישר לה.

ממצאים

מפקד הבסיס בדק את טענות החיילת והתרשם כי כוונת מפקדיה הייתה לקדם את הטיפול הרפואי בה, והדבר הוביל להשתלשלות האירועים שאותה תיארה החיילת בקבילתה, אשר נאלצה לנסוע מרחק רב למימוש ההפניות הרפואיות ולחזור לבסיס, על אף שלא חשה בטוב והייתה אמורה להיות במנוחה בבסיס.

בעקבות בדיקתו מצא מפקד הבסיס לנכון להעיר למפקדי החיילת על התנהלותם במקרה דנן ולרענן בקרב כלל הגורמים הרלוונטיים בבסיס את ההנחיות הנוגעות למתן מענה פיקודי במצבים רפואיים לשם מניעת הישנות מקרים מסוג זה בעתיד.

מסקנות וסיכום

במקרה זה מצא הנציב לנכון לקבל את תוצאות הבדיקה של מפקד הבסיס, אשר מצא פגם בהתנהלות מפקדי החיילת ונקט בצעדים פיקודיים וארגוניים מתאימים לשם מניעת הישנות מקרים דומים. על כן לא מצא הנציב מקום להמלצות מטעמו במקרה דנן.

רפואה – טיפול המפקדים וגורמי הרפואה

במהלך שנת הדוח טופלו נושאים רבים ומגוונים בענייני רפואה – טיפול המפקדים וגורמי הרפואה.

להלן פירוט הקבילות הנבחרות :

- 330182/7 – עיכוב במימוש המלצה רפואית לשינוי שיבוץ 134
- 333456/2 – אי-מימוש המלצות רפואיות על ידי מפקדים 137
- 331327/7 – עיכוב במתן מענה רפואי לחיילת שסבלה מדלקת חריפה בתוספתן 140
- 332724/4 – עיכוב במענה הרפואי על רקע תיעוד רפואי חסר והיעדר מעקב אחר מימוש המלצה לפינוי רפואי 142
- 332815/0 – עיכוב במימוש הפניות רפואיות ופער בהעברת מידע בין מטפלים 144
- 333123/8 – עיכוב בקביעת תורים על ידי חובש פלוגתי והיעדר בקרה מספקת על עבודתו מצד הרופא 146
- 331569/4 – ריבוי גורמים רפואיים מטפלים והיעדר תקשורת מספקת ביניהם 148
- 333409/1 ו-333014/9 – התנהלות לקויה של גורמי השירות הרפואי במכלולי הרפואה השלישונית 150
- 336419/7 – ליקויים בהתנהלות חובש אשר גרמו לעיכוב בטיפול שיניים ולפגיעה ברצף הטיפול 151
- 335433/9 – מענה לקוי מצד גורמי הרפואה בגדוד 153
- 335582/3 – התנהלות לקויה של חובשת פלוגתית בבסיס טירונות 155
- 336172/2 – מגע פיזי מצד קצין בריאות הנפש אשר התפרש כאלומות 157
- 335375/2 – קשיים בהתנהלות ובשליטה בכוח-האדם ביחידת ר"ם ד' 159
- 333006/5 ו-336090/6 – אסמכתאות תקציביות בדיעבד עבור פניות ישירות לחדר המיון של בית-החולים 'אסותא' באשדוד 161
- 335597/1 – הצורך בהטמעת פרוטוקולים ל"בניית הלוחם" בהוראות חיל הרפואה 162

330182/7 – עיכוב במימוש המלצה רפואית לשינוי שיבוץ

רקע

אבי חייל בשירות החובה הלין על כך שגורמי הפיקוד ביחידתו עיכבו את מימוש המלצות גורמי הרפואה בנוגע לשינוי שיבוצו לבסיס במתכונת שירות יומיות (להלן: בסיס פתוח).

פקודות הצבא

פקודת המטה הכללי 61.0104, שעניינה "הטיפול הרפואי בחייל", קובעת כי חובה על המפקד לקבל את ההוראות הרפואיות שנתן הגורם הרפואי המטפל, לבצען וליישמן. היה למפקד ספק בדבר תוכן ההוראות שניתנו, היקפן או משמעותן, יפנה מייד עם קבלתן אל הגורם הרפואי המטפל שנתן אותן כדי לקבל הבהרות. אין בפנייה כאמור כדי לעכב את ביצוע ההוראות שניתנו כהווייתן.

ממצאים

מבירור הקבילה עלה כי בחודש אוקטובר 2017 קבעה קצינת רפואה פעילה כי החייל אינו כשיר מבחינה רפואית לשרת בבסיס סגור, והנחתה על שינוי שיבוצו לבסיס פתוח בעקבות המלצה של גורם רפואי מומחה.

לאחר הקביעה הרפואית המפקד הישיר של החייל המליץ לו לצאת לחופשה ובסיומה יחליט החייל האם הוא מעוניין להמשיך לשרת ביחידה או לעבור לבסיס אחר. במהלך בירור הקבילה אישר המפקד כי אכן העברת החייל לבסיס פתוח התעכבה בשל רצונו להישאר ביחידה, ומאחר שביקש לחשוב על הדברים. לדברי המפקד אם מקבל חייל המלצה לשינוי שיבוץ, לרוב הוא בוחן עימו האם הוא מעוניין לעזוב את היחידה. המפקד הסביר כי לא היה מודע לכך שהמלצת הרופאה מחייבת.

קצין הרפואה החטיבתי עדכן את סגן מפקד היחידה של החייל כי יש לשנות את שיבוצו לבסיס פתוח, וסגן מפקד היחידה עדכן על כך את קצין משאבי האנוש (להלן: משא"ן). בהמשך ראיין המפקד הישיר את החייל וסיכום הריאיון יחד עם המסמך שבו נרשמה ההנחיה הרפואית על שינוי שיבוץ החייל, הועברו לקצין המשא"ן בדואר האלקטרוני. לקצין המשא"ן אף נשלח מסרון בנושא זה באמצעות יישומון להעברת מסרונים ("ווטסאפ"). קצין המשא"ן מסר כי בסמוך להעברת המסמכים יצא לקורס, ובמהלכו הוא לא היה זמין בטלפון או בדואר האלקטרוני, וכי רק לאחר חזרתו ליחידה ראיין את החייל כדי לבחון את המשך שירותו והבהיר לו כי הוא מעוניין להעבירו מהיחידה בשל מצבו הבריאותי.

קצין המשא"ן הסביר כי מדרג השיבוץ של חייל מושפע, בין היתר, ממדרג כשירותו הבריאותית, מהקלות בתנאי שירותו, מציון קשיי הסתגלות ומגורמים נוספים. לדבריו אם גורמי הרפואה, בריאות הנפש או תנאי השירות מעדכנים במערכות הצבאיות הממוחשבות על שינוי במדרג הכשירות או בהקלות בתנאי השירות, השינוי מוביל לעדכון אוטומטי של מדרג השיבוץ ומוצג מייד במערכות משאבי האנוש ביחידה. במקרים אלו הוא מנחה להעביר את החייל מהיחידה כדי להתאים את הנתונים האישיים של החייל לאופי היחידה שבה ישרת.

בהתאם למדרג השיבוץ של החייל טרם הקביעה הרפואית הוא התאים לשירות בגדוד לוחם, אך הדבר לא שונה במערכות הממוחשבות גם לאחר הקביעה הרפואית, שכן לא היה שינוי במדרג הכשירות הבריאותית של החייל, ולא נקבעו לגביו הקלות אחרות שיובילו לעדכון האוטומטי. בהקשר זה ציין קצין המשא"ן כי הקביעה הרפואית בעניינו של החייל עודכנה רק על גבי טופס 'מסדר חולים', בלי שצורפו מסמכים נוספים או שינוי במצבו הרפואי.

לאחר שבחן את עניינו של החייל מול גורמי כוח-האדם הממונים, הובהר לקצין המשא"ן כי לצורך אישור ההמלצה לשינוי שיבוץ החייל נדרש אישור מגורמי 'מיטב' למימוש ההנחיה. הבקשה הועברה לגורמי 'מיטב' והם אישרו אותה תוך זמן קצר.

קצין המשא"ן מצא כי אכן היה עיכוב בהעברת ההחלטה בעניינו של החייל מהמפקדים לגורמי המשא"ן ביחידה, בשל רצון החייל ורצון מפקדיו לאפשר לו להישאר בתפקידו ובבסיס שבו שירת. קצין המשא"ן הפיק את הלקחים מהאירוע וציין כי יחדד את הנהלים הרלוונטיים לכלל גורמי המשא"ן ביחידה לשם מניעת הישנות מקרים דומים.

מסקנות והמלצות

הנציב מצא פגם בכך שהגורמים הפיקודיים ביחידת החייל החליטו לפעול לא על פי קביעת גורמי הרפואה, באופן שהוביל לעיכוב בהליך שינוי שיבוצו. גם אם סברו המפקדים שיש מקום לשקול את השארת החייל ביחידה, ואף אם החייל היה מעוניין בכך, הרי שלא ניתן לעשות כן ללא התייעצות עם גורם רפואי מוסמך בהתאם לפקודות הצבא בנושא זה.

נוכח האמור לעיל, מצא הנציב לנכון להעיר למפקד של החייל על שעיכב את מעברו לבסיס פתוח בניגוד לסמכותו, והמליץ למפקד היחידה לרענן ולהטמיע בקרב כלל גורמי הפיקוד ביחידתו את הפקודות והנהלים בדבר חובות המפקד במימוש הוראות רפואיות.

הנציב מצא לנכון לקבל את ממצאי תגובת קצין המשא"ן, אשר תיאר את הנסיבות שהובילו לעיכוב מימוש ההחלטה בעניינו של החייל, והבהיר כי יחדד את הנהלים לכלל הגורמים הרלוונטיים במחלקת המשא"ן ביחידה כדי למנוע הישנות מקרים דומים בעתיד.

הנציב ציין כי מתגובת קצין המשא"ן למד כי קיים פער במימוש החלטות גורמי הרפואה בעניין מדרג השיבוץ של חיילים במקרים שבהם לא נעשה שינוי במדרג הכשירות הרפואית או בהקלות בתנאי השירות, המובילים לעדכון אוטומטי של מדרג השיבוץ במערכות הצבא. בעקבות כך נוצרו אי-הבנה ועיכוב בשל הצורך בקבלת אישור מגורמי 'מיטב' למימוש החלטה מסוג זה – דבר העלול לפגוע בבריאות הפרט.

על כן המליץ הנציב לגורם הרלוונטי באגף כוח-האדם כי יחד עם גורמי הרפואה במפקדת קצין הרפואה הראשי ייכנסו לעובי הקורה בסוגיה כדי למצוא פתרון לפער האמור, באופן שימנע את העיכוב במימוש ההנחיות הרפואיות הנוגעות לקביעת מדרג השיבוץ של חיילים.

333456/2 – אי-מימוש המלצות רפואיות על ידי מפקדים

רקע

חיילת בשירות החובה הלינה על כך שמפקדה הממונה הנחה אותה לצאת למשימת אבטחת יישובים (להלן: אבטי"ש) על אף שהיה ברשותה פטור רפואי שלפיו לא תצא למשימה זו עד לפגישה עם גורמי בריאות הנפש.

פקודות הצבא

פקודת המטה הכללי 61.0104, שעניינה "הטיפול הרפואי בחיילי", קובעת כי חובה על המפקד לקבל את ההוראות הרפואיות שנתן הגורם הרפואי המטפל, לבצען וליישמן. היה למפקד ספק בדבר תוכן ההוראות שניתנו, היקפן או משמעותן, יפנה מייד עם קבלתן אל הגורם הרפואי המטפל שנתן אותן כדי לקבל הבהרות. אין בפנייה כאמור כדי לעכב את ביצוע ההוראות שניתנו כהווייתן.

ממצאים

בירור הקבילה העלה כי החיילת שובצה למשימת אבטי"ש בתחילת שנת 2018, יחד עם חיילים נוספים ביחידה, במסגרת תוכנית האבטי"שים השנתית. המועד שבו שובצה למשימה היה בחודש אפריל 2018, מאחר שהיא הייתה צפויה להשתחרר בחודש אוגוסט 2018, וכדי שלא תבצע את המשימה בסמוך למועד שחרורה.

לאחר פרסום מועדי המשימות ניגשה החיילת למפקד הממונה וביקשה ממנו לצאת לחופשה בחו"ל בתאריכים שבהם שובצה למשימת האבט"ש. המפקד הודיע לה כי מצופה ממנה למצוא מחליף, ובמקביל פנה אל אחראית האבט"שים וביקש את עזרתה במציאת מחליפה עבורה. בסופו של דבר ביטלה החיילת את החופשה, ובמקביל שובצה למשימת אבט"ש חלופית בחודש מרץ 2018.

בסמוך למועד היציאה למשימת האבט"ש הודיעה החיילת למפקד הממונה כי אינה מסוגלת לצאת למשימה עקב בעיות נפשיות, ובאותה העת לא היה לה פטור רפואי מתאים. המפקד הבהיר לחיילת כי כל עוד אין ברשותה פטור רפואי, תיאלץ לצאת למשימה.

יום לפני היציאה למשימת האבט"ש ניגשה החיילת לרופא היחידה, אשר פטר אותה ממשימת האבט"ש עד פגישה עם קצין בריאות הנפש (להלן: קב"ן). על כן בערב היציאה למשימה הוזעקה חיילת אחרת תחתיה, והובהר לחיילת הקובלת כי לאור הנחיית הרופא שיבוצה במשימה יידחה עד למועד האחרון של המשימות, בחודש מאי 2018. עוד הודגש לחיילת כי באחריותה לתאם פגישה עם קב"ן עד למועד זה.

בתקופה שעד חודש מאי 2018 ניסתה החיילת, בשיתוף פעולה עם מפקדה הישיר, לקבוע תור לקב"ן, אך ללא הצלחה.

יום לפני משימת האבט"ש, בחודש מאי 2018, ניגשה החיילת למפקד הממונה והודיעה לו כי טרם נפגשה עם קב"ן, וכי בהתאם להמלצה הרפואית שברשותה היא אינה מתכוונת לצאת למשימה. בשלב זה הבהיר המפקד הממונה כי עמד לרשות החיילת זמן רב לטפל בזימון התור לקב"ן, ואף היה באפשרותה לפנות אליו לקידום הנושא. על כן ומאחר שנודע לו על כך רק יום לפני היציאה למשימת האבט"ש, הודיע המפקד לחיילת כי אין בכוונתו למצוא לה מחליף, וכי עליה לצאת למשימה. המפקד הישיר היה בקשר טלפוני ישיר עם החיילת באותו הערב, אשר הודיעה לו בשעה 23:00 בלילה כי תצא למשימה למחרת.

בבוקר היציאה למשימת האבט"ש שלח המפקד הממונה מסרון לחיילת ובו הוא ציין כי הוא גאה בה על החלטתה, וכי אם תזדקק לעזרתו, תעדכן אותו והוא ינסה לסייע לה ככל הניתן.

במהלך היום הראשון לשהיית החיילת במשימת האבט"ש היה המפקד הממונה בקשר טלפוני ישיר עם גורמי קצינת פניות הציבור באגף כוח-האדם, בעקבות פניית החיילת אליהם, וקבע לה בעזרתם פגישה דחופה עם קב"ן לשבוע לאחר מכן, ביום האחרון של המשימה.

לאחר לילה אחד שבו שהתה החיילת במשימה, היא פונתה למרפאת 'ביקורופא' ואושר לה יום מחלה, וסגל הפיקוד ביחידתה מצא לה מחליפה למשימת האבט"ש. בהמשך שבה הקובלת ליחידה ונפגשה עם קב"נית, אשר תיאמה עימה פגישה נוספת לצורך מעקב. הקב"נית גם אישרה לחיילת פטור זמני ממשימות אבט"ש.

ראש הענף הממונה על המפקד הממונה (להלן: ראשת הענף) מסרה כי חייל שאין ברשותו פטור רפואי, נדרש לצאת למשימת אבט"ש, ללא צורך בהפעלת שיקול דעת מצד מפקדים, וכי בטופס הרפואי שהחיילת הציגה לה לא צוין פטור רפואי ממשימת אבט"ש, אלא יש לדחות את השתתפותה במשימה עד לפגישה עם קב"ן.

ראשת הענף הבהירה כי ככלל פטור רפואי תחום בזמן ואף מצוינת בו המלצת הרופא לגבי פטור רפואי, ופרטים אלה לא נרשמו במסמך שהיה ברשות החיילת. לפיכך קיבלה את שיקול הדעת שהפעיל המפקד הממונה.

ראשת הענף הוסיפה כי בראייתה לאורך התהליך לא הייתה התערבות מספקת מצד המפקדים, אשר יכלו למנוע את הפגיעה בחיילת. על כן מצאה לנכון להדגיש לפני הסגל הפיקודי והחיילים את חשיבות העיסוק בפרט והצגת בעיות למפקדים ממונים מבעוד מועד, על-מנת שתהיה למפקדים אפשרות לספק מענה ראוי לחיילים.

מסקנות וסיכום

הנציב מצא פגם בהחלטת המפקד הממונה כי החיילת תשתתף במשימת אבטי"ש, בלי שהתייעץ עם גורמי הרפואה המוסמכים, כקבוע בפקודות הצבא המחייבות בנושא זה.

הנציב הדגיש כי בראייתו מצופה ממפקד לכבד את ההחלטות שנתנו גורמי הרפואה, שכן גם אם סבר שיש מקום לשקול את ההחלטה מחדש, לא ניתן לעשות זאת ללא התייעצות עם גורם רפואי מוסמך, כאמור.

בהקשר זה הוסיף הנציב כי מצופה היה מהמפקד הממונה לוודא שהקובלת תיפגש עם קב"ן בהקדם, לאחר שיציאתה למשימת אבטי"ש כבר נדחתה פעם אחת, ולעקוב אחר מימוש המלצותיו כדי למנוע את הפער שנוצר באיוש המשימה.

נוכח האמור לעיל, מצא הנציב לנכון להעיר למפקד הממונה על אופן התנהלותו במקרה זה, במיוחד על כך שפעל בניגוד לסמכותו ולפקודות הצבא בנושא, על מנת שיפיק את הלקחים הנדרשים ולשם מניעת הישנות מקרים דומים.

331327/7 – עיכוב במתן מענה רפואי לחיילת שסבלה מדלקת חריפה בתוספתן

רקע

חיילת בשירות החובה הלינה על מענה רפואי לקוי שנתנו לה גורמי הרפואה הצבאיים.

ממצאים

מבירור הקבילה עלה כי החיילת פנתה למרפאה בתלונות על כאבי בטן. החובש הפלוגתי ערך בדיקות בהתאם לסמכותו ומסר את תוצאותיהן לרופא, אשר לא שהה באותם הימים בגדוד. הרופא הנחה את החובש לעקוב אחר מצב החיילת ולתת לה משככי כאבים. החיילת פנתה לחובש מספר פעמים נוספות, והוא עדכן את הרופא כי מצבה לא הוטב. על כן הרופא הנחה על פינוי החיילת לבדיקת רופא אחר בגזרה, אך בשל אי-הבנה של החובשים, הפינוי לא התרחש בסופו של דבר. חמישה ימים לאחר שהחיילת התלוננה לראשונה על כאבי הבטן, הפנתה אותה רופאה של גדוד אחר בגזרה לחדר המיון, שבו היא אובחנה כסובלת מדלקת חריפה בתוספתן, ובעטייה היא נותחה למחרת.

קצין הרפואה הראשי התייחס למקרה כאל מקרה חמור, אשר במסגרתו הובילו כשלים בהתנהלות הצוותים הרפואיים בשטח לתחלואה ניכרת ולסיבוך, אשר ייתכן כי כלל לא היה קורה לו הטיפול בחיילת היה שונה. בכשלים צוינו פגמים מהותיים בתקשורת בין גורמי הרפואה השונים, בתיעוד ההתייעצויות שהתקיימו ובהחלטות שקיבלו הרופאים השונים בעניין החיילת.

בעקבות הקבילה הורה קצין הרפואה הראשי על נקיטת צעדים משמעותיים כלפי הרופאים שהיו מעורבים בטיפול בחיילת. קצין הרפואה הראשי הורה גם שבפורום הלמידה של מפקדי הרפואה בפיקודים יידונו לקחי הקבילה, הנהלים לגבי אופן עריכת ייעוץ טלפוני מרחוק, לרבות תיעודו, ושיחודדו לכל הצוותים המטפלים בחיל הרפואה סמכויות החובש בעת שהוא משמש כמטפל בכיר, בהיעדר רופא היחידה.

מסקנות וסיכום

הנציב מצא כשלים משמעותיים בהתנהלות של גורמי הרפואה הצבאיים, אשר הביאו לתחלואה ניכרת ולסיבוך במצב החיילת, אשר יתכן שהיה יכול להימנע.

הנציב מצא כי הרופאים השונים קיבלו את החלטותיהם בלי שערכו בדיקה גופנית בלתי אמצעית ובלי שהתחשבו במכלול הנסיבות, בשעה שהוצגו להם תלונותיה החוזרות של החיילת ואף החמרה במצבה. החובש הפלוגתי חרג מסמכותו בכך שלא פעל בהתאם להנחיות הרפואית שנתנו הרופאים שעימם נועץ בעניין החיילת, ובכך שלא פעל להפנותה לבדיקה בלתי אמצעית במרפאת 'ביקורופאי' או בחדר-מיון, בעת ששבה ופנתה לבדיקתו בגין אותה התלונה.

הנציב הדגיש כי נוכח מאפייני השירות הצבאי, לרבות מעבר תכוף של חיילים ממסגרת אחת לשנייה ותחלופה גבוהה של רופאים מטפלים, השמירה על רצף טיפולי נאות היא אתגר מרכזי לגורמים המטפלים בחיל הרפואה. הנציב התרשם כי במקרה זה כשלו גורמי הרפואה השונים בהבנת סמכותם וחובתם כמטפלים למימוש אחריותם למתן טיפול רפואי איכותי ובטוח.

הנציב התרשם כי ננקטו צעדים משמעותיים הולמים כלפי גורמי הרפואה שהיו מעורבים בטיפול בחיילת במקרה זה, בהתאם להמלצת קצין הרפואה הראשי, וכי גורמים אלו הכירו בטעותם והפנימו את הלקחים העולים מהמקרה.

נוכח זאת ומאחר שבעקבות הקבילה ננקטו צעדים ארגוניים לשם מניעת הישנות מקרים דומים בעתיד, לא מצא הנציב מקום להתערבות נוספת מטעמו במקרה דנן.

332724/4 – עיכוב במענה הרפואי על רקע תיעוד רפואי חסר והיעדר מעקב אחר מימוש המלצה לפינוי רפואי

רקע

חייל בשירות החובה הלין על המענה הרפואי שנתנו לו גורמי הרפואה ביחידתו.

ממצאים

בירור הקבילה העלה כי בשל תלונות על כאבי בטן, הקאות וסחרחורת פנה החייל למרפאת יחידתו, וחובשת בדקה אותו. החובשת נועצה ברופא, אשר בדק את החייל והנחה על מתן עירוי נוזלים ומשככי כאבים. הרופא הורה גם על מנוחה וחזרה למרפאה במקרה של החמרה. לאחר מספר שעות שב החייל למרפאה והלין על החמרה, אך הרופא שבו נועצה החובשת הסביר כי התלונות עלולות להימשך מספר ימים טרם תורגש הקלה, וביקש לשוב ולבדוק את החייל למחרת.

למחרת בדק הרופא את החייל, והוא לא התרשם מדלקת חריפה בתוספתן. בהמשך היום וטרם יצא החייל לביתו לחופשת סוף השבוע, הוא פנה שוב למרפאה והלין על החמרה במצבו. החובש שבדק את החייל התייעץ עם הרופא, אשר הורה על פינוי החייל לבית החולים. בחדר המיון אובחן החייל כסובל מדלקת חריפה בתוספתן ועבר הליך ניתוחי.

גורמי הרפואה הצבאיים עמדו על כך שתסמיני החייל לא היו אופייניים לדלקת בתוספתן.

עוד הסתבר מבירור הקבילה כי החלטת הרופא לפנות את החייל לבית-החולים לא תועדה ברשומות הרפואיות כנדרש, לרבות אופן הפינוי ומידת דחיפותו. כן התברר שהרופא לא וידא שהמלצתו מומשה תוך פרק הזמן הנדרש.

בעקבות הקבילה הופצו לקחי המקרה לכלל גורמי הרפואה בחיל והודגשו חשיבות התיעוד הרפואי, הגדרת קדימות הפינוי באופן ברור לגורמי הפיקוד, ווידוא מימוש המלצות לפינוי על ידי הגורם הרפואי המפנה.

מסקנות וסיכום

הנציב מצא פגמים באופן ההתנהלות של הרופא ביחידה, בכך שהתיעוד הרפואי לקה בחסר, בכך שהורה על פינוי החייל ללא ציון אמצעי הפינוי ומידת דחיפותו, ובכך שלא וידא כי הנחייתו מומשה תוך פרק זמן סביר – דבר שגרם לעיכוב בטיפול הרפואי שהחייל נדרש לו.

מאחר שהוער לרופא על התנהלותו, ומאחר שלקחי המקרה הופצו לכלל גורמי הרפואה בחיל, נחה דעת הנציב והוא לא מצא מקום להתערבות נוספת מטעמו.

332815/0 – עיכוב במימוש הפניות רפואיות ופער בהעברת מידע בין מטפלים

רקע

חייל משוחרר הלין על עיכוב בטיפול הרפואי בו בשל התנהלות לקויה של גורמי הרפואה והפיקוד בגדוד שבו שירת במהלך שירות החובה.

ממצאים

לקראת סוף שנת 2017 התחלפו מספר ממלאי תפקידים במרפאת הגדוד ולא נערכה 'העברת מקל' סדורה בין הרופאים המטפלים של החייל. הרופא החדש זימן את החייל לבדיקתו, אך בפועל לא התקיים מפגש רפואי והרופא ניפק את ההפניות הרפואיות הנדרשות לחייל ללא נוכחותו.

קצין הרפואה הפעילה בפיקוד הממונה על הגדוד הדגיש לפני הרופא הגדודי, כי עליו לוודא מראש את זמינותו לבדיקת חיילים שאותם זימן לבדיקתו.

בהיבט הפיקודי נמצא כי במשך כחצי שנה שהה החייל בביתו בלי שמפקדיו ביקרו אותו בביתו כנדרש, ובלי שזיכו אותו על נשקו האישי. מתחקיר בנושא זה עלה כי מפקד הפלוגה סבר שהחייל הועבר לפלוגת המפקדה, אך הוא לא וידא את ההעברה ואף לא שוחח עם החייל במשך כל התקופה שבה שהה בביתו. נוסף על כך לא התקיימו הליכי בקרה ומעקב מספקים אחר חיילים השוהים בחופשת מחלה ממושכת או המסופחים למכלול הרפואה השלישונית.

מפקד הגדוד מסר כי בעקבות הממצאים שעלו מהתחקיר, ננקטו צעדים משמעותיים נגד קצינת משאבי האנוש בגדוד ונגד מפקד הפלוגה שבה שירת החייל.

מסקנות וסיכום

הנציב התרשם כי נפלו פגמים רבים באופן שבו התנהלו גורמי הרפואה והפיקוד בגדוד, בכך שלא מימשו את אחריותם למיצוי זכויות החייל, הן בהיבט הבריאותי והן בהיבט תנאי שירותו, והדבר הביא לפגיעה ברצף הטיפול בו.

הנציב הדגיש כי בראייתו מפקדי צה"ל אחראים לשמירה על שלום פקודיהם ורווחתם. המפקד הוא הכתובת הראשונה במעלה לחייליו, ואליו נדרש לפנות בעת שמתעוררת בעיה כלשהי. לפיכך אמונים מפקדים, בין היתר, גם על הבטחת הטיפול הרפואי בחייליהם, ולעתים נדרשת מעורבותם הישירה מול גורמי הרפואה לשם מיצוי הטיפול הרפואי באופן מיטבי.

נוכח זאת, ולמרות התרשמות הנציב מהצעדים הארגוניים והמשמעותיים שנקטו לשם מניעת הישנות מקרים דומים בעתיד, הוא מצא לנכון להעיר למפקד הפלוגה על התנהלותו במקרה זה ולהסב את תשומת לב מפקד הגדוד, מתוקף תפקידו, נוכח החשיבות הרבה שהנציב מקנה להיבטים השונים של השליטה בכוח-האדם ולאחריות הכוללת המוטלת על מפקד הגדוד בהקשר זה.

333123/8 – עיכוב בקביעת תורים על ידי חובש פלוגתי והיעדר בקרה מספקת על עבודתו מצד הרופא

רקע

חייל בשירות החובה הלין על התנהלות גורמי הרפואה בבסיס האימונים החטיבתי שבו הוכשר, אשר בגינה חל עיכוב בבירור ובטיפול הרפואי בעניינו.

ממצאים

החייל הופנה לבדיקות שונות בעקבות מצבו הבריאותי. כעבור מספר חודשים ונוכח הממצאים שעלו בבדיקות, הופנה החייל לוועדה רפואית לעדכון מדרג כשירותו הבריאותית, לטיפול פיזיותרפיה וליעוץ אורתופדי. מבירור הקבילה עלה כי ההפניות לטיפול ולבדיקה לא מומשו כלל. במקביל הלין החייל על ירידה בשמיעה והופנה לבדיקת רופא אף-אוזן-גרון, אך גם הפניה זו לא מומשה.

ראשת מדור רפואה בפקוד הממונה על בסיס האימונים מסרה כי חל עיכוב בקביעת התורים לבדיקות ולייעוץ המומחים שאליהם הופנה החייל, וכי בבירור שערך מפקד המרפאה עם החובש הפלוגתי, אשר היה אמון על קביעת התורים לבדיקות, נמצא כי החובש לא שם לב להפניות שנופקו לחייל, ולכן חל עיכוב בקביעת התורים. בהמשך לא התייחס החובש לדוח מעקב תקופתי המופק כדי לוודא מימוש הפניות, משום שסבר שהחייל עתיד לעזוב את מסגרת הפלוגה ולעבור למסגרת אחרת.

בעקבות הקבילה הועבר החובש מתפקידו במסגרת הפלוגה. כמו כן, נוכח חשיבות תפקיד החובש הפלוגתי ומרכזיותו בכל הקשור לשירותי הרפואה הניתנים לחיילים, בעיקר בעת הכשרה, חל שינוי בהליך המיון והקבלה של חובשים פלוגתיים לבסיס האימונים החטיבתי. מפקד המרפאה בוחן את מידת התאמת החובשים המועמדים לתפקיד זה ואת מוכנותם לתפקיד משמעותי זה, ולאחר מכן מראיין אותם.

מאחר שעל פי נוהלי העבודה בבסיס האימונים מופק אחת לשבוע דוח מעקב אחר ההפניות הרפואיות, והוא מופץ לגורמי הרפואה והפיקוד, מצאה לנכון ראשת מדור הרפואה בפיקוד לעמוד עם מפקד המרפאה גם על הצורך בהידוק הבקרה והמעקב אחר עבודת החובשים ועל מימוש ההמלצות שנתן בעניינם של החיילים המטופלים.

ראשת מדור איכות ובטיחות הטיפול במחלקת שירותי הבריאות של חיל הרפואה מסרה כי בעקבות הקבילה הוחלט על עבודת מטה נרחבת, אשר תביא להסדרת הליכי ההכשרה של החובשים הפלוגתיים, שיבוצם והבקרה אחר תפקודם.

מסקנות והמלצות

הנציב מצא פגם מהותי במימוש האחריות של גורמי הרפואה בבסיס האימונים לבריאות החייל בכך שלא פעלו לקביעת תורים עבורו תוך פרקי זמן סבירים, והדבר הביא לעיכוב משמעותי בבירור והטיפול הרפואי בעניינו.

עם זאת, ומכיוון שהחובש הועבר זה מכבר מתפקיד, והרופא סיים את שירותו בבסיס, מצא הנציב לנכון לקבל את תגובת הגורם המוסמך ואת הצעדים שננקטו, כמפורט לעיל – צעדים שיש בהם כדי לסייע במניעת הישנות מקרים דומים בעתיד.

בשל החשיבות הרבה שהנציב מקנה לתפקיד המרכזי של החובשים הפלוגתיים במערך שירותי הרפואה בצה"ל, ולאחר שלמד כי בעקבות הקבילה תיערך עבודת מטה נרחבת להסדרת מעמדם ותפקודם, המליץ הנציב לראשת מדור איכות ובטיחות הטיפול בחיל הרפואה לעדכנו על התקדמות עבודת המטה, כאמור, תוך עמידה בלוחות זמנים סבירים, על מנת שיוכל לעקוב אחר הטיפול בנושא חשוב זה.

331569/4 – ריבוי גורמים רפואיים מטפלים והיעדר תקשורת מספקת ביניהם

רקע

חייל בשירות החובה הלין על ההתנהלות של הרופא ביחידה שאליה סופח ועל עיכוב בטיפול במצבו הרפואי.

ממצאים

במהלך השתתפותו בקורס בבסיס הדרכה ולאחר שנחבל בכף ידו, בדק את החייל רופא בבסיס ההדרכה. בסיכום המפגש הופנה החייל לבדיקת דימות שאותה השלים למחרת. הודעה טלפונית על אודות הממצאים שעלו בבדיקת הדימות נמסרה בשעות הערב לרופא, אשר הפנה את החייל לבדיקה, אך בתיקו הרפואי לא נמצא תיעוד לכך. פענוח הבדיקה עודכן בתיק הרפואי של החייל, אך מסיבה שאינה ברורה נשלחה התראה על 'תוצאה חריגה' למרפאת האם של החייל, בסיס אימונים חטיבתי, ולא למרפאה שבה טופל בבסיס ההדרכה.

על פי פקודות הצבא כל חייל המיועד לסיפוח לתקופה הארוכה מ-30 ימים חייב בקליטה רפואית ליחידה שאליה סופח. במקרה זה נקלט החייל בבסיס ההדרכה לצורך הכשרתו שאורכה כשלושה חודשים. מסיבה שאינה ברורה לא הופנה החייל לקליטה רפואית ולשיוך למרפאת בסיס ההדרכה, ולכן הועברה התראה על הממצאים שעלו בבדיקתו למרפאת האם שלו.

קצין הרפואה הפעילה במרכז הרפואי של בסיס ההדרכה מסר כי בעקבות הקבילה מצא לנכון לחדד את נוהל העברת 'תוצאה חריגה' מגורמי מעבדות ומכוני דימות לגורמי הרפואה במרפאה, לרבות תיעוד ההודעה ביומן המרפאה והעברתה מהפקידות לרופא המטפל בחייל דרך קבע.

כמו כן הנחה קצין הרפואה הפעילה לחדד את סוגיית הקליטה הרפואית של חיילים בסיפוח מול גורמי משאבי האנוש בבסיס ההדרכה, אשר תפקידם לוודא כי כל חייל הנקלט ביחידה לתקופה הארוכה מ-30 ימים יופנה לקליטה ולשיוך למרפאת הבסיס.

כשבועיים לאחר בדיקת הדימות בדק רופא במרפאת בסיס ההדרכה את החייל, אך עקב תקלה ברשומה הרפואית הממוחשבת לא הצליח הרופא לראות את פענוח הבדיקה. בעקבות הקבילה הוער לרופא על שלא חתר לבירור תוצאות הצילום נוכח הימשכות תלונות החייל, ולקחי הקבילה הוצגו בישיבת רופאים, לרבות חידוד אחריותם לשמירה על רצף טיפולי שהוא חלק מהותי מטיפול רפואי איכותי ויעיל.

מסקנות וסיכום

הנציב מצא כי נפלו מספר פגמים בהתנהלות גורמי הרפואה בעניינו של החייל: הגורם הרפואי שנמסרה לו הודעה בדבר ממצא חריג בבדיקותיו של החייל לא פעל כנדרש לזימונו לצורך המשך בירור וטיפול במצבו; החייל לא עבר קליטה רפואית כנדרש עם קליטתו לסיפוח ממושך בבסיס ההדרכה; בבדיקתו על ידי רופא נוסף, אשר בשל תקלה טכנית לא ראה את תוצאות בדיקת הדימות של החייל, לא ניסה הרופא לפעול בדרכים יצירתיות להשגת התוצאות לצורך קבלת החלטה מושכלת על המשך הטיפול בחייל.

הנציב התרשם כי רצף האירועים, כאמור לעיל, הוביל לפגיעה ברציפות הטיפול בחייל ולעיכוב בו. עם זאת מאחר שהובא לידיעת הנציב כי בעקבות הקבילה ננקטו צעדים, אשר יש בהם כדי למנוע הישנות מקרים דומים בעתיד, הוא לא מצא מקום להמלצות מטעמו במקרה זה.

333409/1 ו-333014/9 – התנהלות לקויה של גורמי השירות הרפואי במכלולי הרפואה השלישונית

רקע

חייל בשירות החובה ונגד בשירות הקבע הלינו על הטיפול הלקוי של גורמי השירות הרפואי במכלולי הרפואה השלישונית (להלן: מרש"ל) בעניינם.

ממצאים

בירור קבילת החייל העלה כי בחודש אפריל 2018 הוא עבר הליך ניתוחי בבית-חולים, ובעקבותיו הוא סופח ליחידת הקישור הרפואית (להלן: יק"ר) של בית-החולים. בתום אשפוזו נדרש החייל לאסמכתה לצורך בדיקת ביקורת לאחר הניתוח בבית-חולים אחר. במסגרת התגובות לקבילה נמסר כי ביק"ר של בית-החולים שאליו נקבעה הביקורת, אין חיבור לרשומה הרפואית הממוחשבת (CPR), ועל כן רכזות השירות ביק"ר נדרשות להיעזר בשירותי יק"רים בבתי-חולים אחרים לשם הדפסת אסמכתאות. במועד בדיקת החייל גם חלה תקלה טכנית במערכת התיק הרפואי, ובעטיה לא ניתן היה כלל להדפיס אסמכתאות.

מבירור קבילת הנגד עלה כי הוא אושפז במהלך חודש ינואר 2018 בבית-החולים לבירור תלונותיו וסופח ליק"ר כנדרש. מעיון בתיעוד הרשומות ביק"ר נמצא כי ניסיונות חוזרים מצד רכזות השירות להשיג את הנגד בתקופת האשפוז לא צלחו. במועד שחרור הנגד מהאשפוז שוחחו עימו הרכזות וביקשו ממנו להעביר את מסמך סיכום האשפוז, אך הן לא קיבלו אותו.

בהמשך החודש אושפז הנגד בשנית, ובמהלך אשפוז זה הוא העביר את מסמך סיכום האשפוז הקודם, שבו הומלץ על טיפול תרופתי, על המשך מעקב אורולוגי ועל השלמת בדיקות. שבוע לאחר מכן שוחח הנגד עם רכזת שירות וציין כי הוא נדרש למרשמים תרופתיים. מאחר שרכזת השירות שהתה מחוץ ליחידה במשך מספר ימים וטיפלה בבקשתו בעיכוב קל, רכש הנגד את התרופות באופן פרטי.

בעקבות קבילת החייל הונחו רכזות השירות ביק"ר להדפיס את כל ההפניות לבדיקות שלהן נדרשים חיילים המסופחים ליק"ר, לפחות יממה לפני מועד התור שנקבע למימושן.

בעקבות קבילת הנגד חודדו ביק"ר הנהלים בדבר הצורך לוודא הימצאות תרופות בידי החיילים המסופחים עם שחרורם מאשפוז. כמו כן הוסבר לנגד כי יש באפשרותו להגיש בקשה לקבלת החזר כספי עבור התרופות שרכש באופן פרטי.

מסקנות וסיכום

הנציב מצא פגם שמקורו בטעות טכנית בכל הקשור להדפסת אסמכתאות לחיילים הנדרשים להשלים בדיקות בעודם מסופחים ליק"ר. כן מצא הנציב שגם בכך שרכזות השירות במרש"ל לא וידאה את קיומן של התרופות שלהן נדרש הנגד עם שחרורו מהאשפוז.

מאחר שהנהלים בעניינים אלו חודדו ביק"רים, לא מצא הנציב מקום להתערבות נוספת מטעמו.

336419/7 – ליקויים בהתנהלות חובש אשר גרמו לעיכוב בטיפול שיניים ולפגיעה ברצף הטיפול

רקע

חייל בשירות החובה הלין על אופן ההתנהלות של החובש הפלוגתי ביחידתו, אשר התעכב בקביעת תורים לטיפול שיניים להם נדרש, באופן שגרם לפגיעה בזכאותו להשלמת הטיפולים טרם שחרורו מהשירות הצבאי.

ממצאים

במסגרת בירור הקבילה נמסר כי בבדיקה יזומה שנערכה לחייל עם קליטתו בבסיס האימונים החטיבתי, נמצא כי הוא זקוק לטיפול שיניים משמרים ולטיפול משקם (כתרים) במספר שיניים. בהתאם לכך טופל החייל, החל מחודש ינואר 2017, באופן אינטנסיבי במרפאת השיניים של בסיס האימונים. לאחר שהחייל לא התייצב לטיפולים בחודשים מרץ-ספטמבר 2017, הוא חזר למסגרת טיפולית לאחר ששובץ בגדוד. בהמשך הוא לא התייצב לטיפול עד לחודש אפריל 2018 שבו עבר טיפול שורש ומבנה. הטיפול הבא לאחר טיפול זה מתועד רק בחודש אוקטובר 2018.

מעת גיוסו נדרש החייל לטיפול משקם בארבע משיניו. עד למועד שחרורו מהשירות הצבאי הושלם הטיפול בשתיים משיניו בלבד, ומשך הטיפול הנדרש היה ארוך מיתרת שירותו.

ככלל חיילים המשרתים בגדוד יכולים לקבוע תורים לטיפול שיניים באופן עצמאי, בתקשורת ישירה עם גורמי רפואת השיניים במרפאה. למרות זאת החובש הפלוגתי לא מילא את תפקידו באופן מיטבי בכך שלא מימש את אחריותו לקביעת תורים לטיפול שיניים, שלהם נדרש החייל, בפרקי זמן סבירים.

מסקנות וסיכום

הנציב מצא כי נפל פגם בכך שהחובש הפלוגתי לא מימש את אחריותו ולא מילא את תפקידו כנדרש בכל הקשור לקביעת תורים לטיפול שיניים, שלהם נדרש החייל.

מאחר שבסופו של דבר התברר כי החייל התחיל בטיפול הנדרש לו, וכי החובש השתחרר משירות סדיר, לא מצא הנציב מקום להתערבות מטעמו במקרה זה.

335433/9 – מענה לקוי מצד גורמי הרפואה בגדוד

רקע

חייל בשירות החובה הליון על המענה הרפואי הלקוי שניתן לו מצד גורמי הרפואה ביחידתו.

ממצאים

בירור הקבילה העלה כי בשל מחסור ברופא קבוע בגדוד שבו שירת החייל, המענה הרפואי התבסס על פרמדיק המאייש את המרפאה באופן קבוע, ועל רופא העורך מסדרים בגדוד פעמיים בשבוע.

בתחילת שנת 2018 החל החייל בבירור רפואי נוכח תלונותיו ועברו הרפואי. במהלך חודש יולי 2018 שוחח החייל עם החובש הפלוגתי וביקש שרופא יבדוק אותו בשל הישנות תלונותיו. החובש הפלוגתי הנחה את החייל לפנות לבדיקת החובש התורן במרפאה.

מאחר שהבדיקה נערכה במהלך סוף השבוע, עדכן החובש בסיומה את הפרמדיק בממצאים שעלו בבדיקה, והפרמדיק הנחה על מתן משככי כאבים ועל המשך מעקב. בהמשך ונוכח פנייה חוזרת של החייל לחובש המליץ הפרמדיק על הפניה לבדיקת רופא, אשר נערכה יומיים לאחר מכן.

במסגרת הבירור הובהר כי הפרמדיק חרג מסמכותו, שכן הוא אינו מוסמך לקבוע טיפול במקרים מתחום רפואת השגרה, והיה עליו להפנות מייד את החייל לבדיקת רופא. בעקבות הקבילה נזפה ראשת מדור הרפואה בפיקוד הממונה על הגדוד בפרמדיק, ולקחי המקרה הופצו בקרב כלל סגלי הרפואה.

עוד נמסר כי חל עיכוב שאינו סביר בקביעת מועדי התורים לבדיקות שלהן נדרש החייל לצורך בירור מצבו, וכי גורמי הרפואה ביחידתו לא הקפידו על מעקב אחר מימוש הפניות כנדרש, דבר אשר עשוי היה לסייע בקידום הבירור בעניינו. נוכח זאת העירה ראשת מדור הרפואה בפיקוד הממונה לגורמי הרפואה בגדוד על אופן התנהלותם במקרה זה. היא גם מסרה שלקחי מקרה זה יופצו לכלל גורמי הרפואה בפיקוד הממונה ויוצגו במסגרת כנס הרפואה הפיקודי.

ראשת מדור איכות ובטיחות הטיפול במחלקת שירותי הבריאות של חיל הרפואה מסרה כי בעקבות קבילה זו וקבילות נוספות שעסקו בנושא החובשים בצה"ל, הוחלט על עבודת מטה נרחבת בסוגיית תפקיד החובשים ברפואת השגרה בצה"ל, לרבות הליכי הכשרתם והבקרה אחר תפקודם.

מסקנות והמלצות

הנציב מצא פגם מהותי במימוש האחריות של גורמי הרפואה בגדוד לבריאות החייל בכך שלא פעלו לקביעת תורים תוך פרקי זמן סבירים, והדבר גרם לעיכוב משמעותי בבירור ובטיפול בעניינו של החייל. כן מצא הנציב לנכון לקבל את מסקנות גורמי חיל הרפואה שלפיהן הפרמדיק בגדוד חרג מסמכותו, בעת שקבע טיפול במקרים רפואיים מתחום רפואת השגרה.

הנציב התרשם כי ננקטו צעדים משמעותיים ההולמים את חומרת המקרה, ובכלל זה נזיפה בפרמדיק והפצת לקחי המקרה לגורמי הרפואה לצורך למידה.

הנציב ציין כי בשל החשיבות הרבה שהוא מקנה לתפקיד המרכזי של החובשים במערך שירותי הרפואה בצה"ל, ולאחר שלמד כי בעקבות קבילה זו וקבילות נוספות תיערך עבודת מטה נרחבת לבחינת מקום חובשים ברפואת השגרה בצה"ל ולהסדרת הליכי הכשרתם והבקרה אחר תפקודם, המליץ לראש מדור איכות ובטיחות הטיפול בחיל הרפואה לעדכנו על התקדמות עבודת המטה האמורה, תוך עמידה בלוחות זמנים סבירים, לצורך המעקב אחר השלמת הטיפול בנושא זה.

335582/3 – התנהלות לקויה של חובשת פלוגתית בבסיס טירונות

רקע

חייל בשירות החובה הלין על אופן ההתנהלות של החובשת הפלוגתית (להלן: חופ"לת) בבסיס הטירונות בעניינו.

פקודות הצבא

פקודת המטה הכללי 61.0104, שעניינה "הטיפול הרפואי בחייל", קובעת כי חייל שפנה לחובש ודרש לראות רופא, יבדוק אותו הרופא תוך 24 שעות מפנייתו, אלא אם במסגרת טווח זמן זה נדרש רופא לעניינו של החייל ואישר עיכוב או דחייה של בדיקתו למועד מאוחר יותר. עוד קובעת הפקודה כי על החובש לתעד את החלטת הרופא, כאמור.

ממצאים

מבירור הקבילה עלה כי במהלך חודש אוגוסט 2018 הלין החייל על כאבים בירך הימנית ובברך הימנית, ובדקה אותו החופ"לת בבסיס הטירונות. מאחר שרופא היחידה התייחס לבעיה זו עם קליטת החייל בבסיס הטירונות מספר ימים קודם לכן, ומכיוון שלא הייתה דחיפות במצבו, לא הופנה החייל לבדיקת רופא. כעבור מספר ימים שב החייל לבדיקת חובש, חזר על תלונותיו והופנה לבדיקת רופא, אשר נערכה כעבור יומיים.

תיעוד המפגשים של החייל ברשומה הרפואית הממוחשבת לקה בחסר, ועקב בעיה טכנית בגישה לרשומה הרפואית הממוחשבת לא יכלה החופ"לת לתעד מפגשים רפואיים שערכה עימו, כך שמפגשים אלה תועדו לעתים תחת שמות של חובשים אחרים.

נוכח פערי התייעוד במקרה זה לא ניתן היה לקבוע באופן ודאי האם החובשת נועצה ברופא טרם שהחליטה לא להפנות את החייל לבדיקת הרופא תוך 24 שעות, בהתאם לדרישתו ועל פי סמכותה לפי פקודות הצבא.

ראש מדור הרפואה במערך הממונה על בסיס הטירונות הדגיש כי ראה בחומרה רבה את ההתנהלות של החופ"לת בנושא התייעוד הרפואי, וכי בעקבות הקבילה שוחח עימה באופן אישי ועמד על התנהלותה הפסולה במקרה זה. בעקבות המקרה ננקטו צעדים משמעותיים כלפי החופ"לת ומפקדת המרפאה שוחחה עם כל החובשים במרפאה ועמדה עימם על חשיבות התייעוד הרפואי ומהימנותו.

מסקנות וסיכום

הנציב מצא לנכון לקבל את ממצאי הבירור שנערך על ידי גורמי הרפואה, שלפיו נפל פגם בהתנהלות של החופ"לת בנושא התייעוד הרפואי במקרה זה.

הנציב הדגיש כי בראייתו תיעוד רפואי הוא כלי מהותי וחלק בלתי נפרד מכל מפגש רפואי. חשיבותו אינה רק לצורך השמירה על רציפות הטיפול וקיום מעקב שוטף, ראוי ואחראי אחר התפתחות האירועים לשם קבלת החלטות נאותות, אלא גם על מנת שישמש כלי בקרה, למידה והפקת לקחים. חסרון של תיעוד הולם מעיד על כשל בהבנת גורמי הרפואה השונים את סמכותם ואת חובתם כמטפלים.

מאחר שכאמור ננקטו הצעדים הנדרשים לשם מניעת הישנות מקרים דומים, לא מצא הנציב מקום להמלצות נוספות מטעמו בנושא זה.

336172/2 – מגע פיזי מצד קצין בריאות הנפש אשר התפרש כאלימות

רקע

חייל בשירות החובה הלין על ההתנהלות האלימה של קצין בריאות הנפש (להלן: קב"ן) ביחידתו כלפיו.

ממצאים

במסגרת התגובות לקבילה נמסר כי החייל הגיע לחדר הקב"ן וביקש שיבדוק אותו ללא תיאום מראש. הקב"ן הסביר לחייל כי עליו לעדכן את מפקדיו, על מנת שיבחנו את עניינו טרם בדיקתו. בהמשך אף שוחח הקב"ן עם המפקד של החייל ועם רב-הסמל הפלוגתי, אשר עדכנו אותו כי החייל פנה לבדיקתו נוכח דרישתם כי ייצא למשימת הגנת ישובים באותו היום. לבקשת הקב"ן הגיעו מפקדי החייל כדי ללוות אותו במשרדו.

לדברי הקב"ן, חרף הסבריו, הקיש החייל על דלת חדרו בתדירות גבוהה ואף פתח אותה מספר פעמים וביקש להיכנס, על אף שבאותה העת בדק הקב"ן מטופל אחר. נוכח התנהגותו, אשר הפריעה למהלך התקין של הבדיקה, נאלץ הקב"ן לקום כדי לסגור את דלת החדר. מאחר שהחייל סירב לזוז ממפתן הדלת, הקב"ן הסיט אותו קלות, על מנת שלא ייפגע מהדלת בעת סגירתה.

קב"ן הפיקוד הממונה על היחידה ציין כי הגם שאין באפשרותו לאמוד את עוצמת המגע שהפעיל הקב"ן כלפי החייל, מצא לנכון להעיר לקב"ן על התנהגותו ולעמוד עימו על כך שיש להימנע ככל הניתן ממגע פיזי עם מטופלים.

מסקנות וסיכום

הנציב התרשם כי אכן התרחש אירוע חריג במרפאת בריאות הנפש בעת שקב"ן המרפאה נאלץ לנקוט באמצעים שונים, לרבות זימון מפקדי החייל והוצאתו בצורה אקטיבית מחדרו, כדי להשיב את הסדר על כנו נוכח ההתנהלות של החייל.

הנציב מצא לנכון לקבל את תוצאות הבירור שערך קב"ן הפיקוד, אשר מצא פגם בהתנהלות הקב"ן במקרה זה, שכן מבלי להתייחס למחלוקת הקיימת בין החייל לקב"ן על עוצמת המגע הפיזי שהופעל, ראוי היה כי הקב"ן ימנע מכל מגע פיזי עם החייל, על אף שלא הצליח להסב את תשומת לבו לבקשתו באופן לגיטימי.

בראיית הנציב מאחר שלא היה מדובר במקרה של סכנת חיים, היה על הקב"ן לנהוג באיפוק הנדרש ממעמדו ומתפקידו ולנקוט בצעדים העומדים לרשותו להתמודדות עם התנהלות משמעתית בעייתית.

לצד זאת הנציב מצא לנכון להסתפק בצעד שנקט קב"ן הפיקוד, אשר העיר לקב"ן ועמד עימו על כך שיש להימנע להבא ממגע פיזי עם מטופלים.

מבלי להפחית מחומרת מעשי הקב"ן, הנציב מצא לנכון להבהיר כי כניסת החייל לחדר הבדיקה חרף התנגדות הקב"ן, הייתה פסולה מיסודה ופגעה בכלל מהותי של טיפול רפואי, והוא ההקפדה על פרטיות המטופלים בחדר הבדיקה. תהא הסיבה אשר תהא, התנהגות החייל המתוארת אינה עולה בקנה אחד עם ההתנהגות המתחייבת במתקן רפואי.

335375/2 – קשיים בהתנהלות ובשליטה בכוח-האדם ביחידת ר"ם ד'

רקע

קצין בשירות החובה הלין על החלטת הוועדה הרפואית בעניינו ועל ההתנהלות הלקויה של גורמי יחידת ר"ם ד' – יחידה בימיטב' שבה מוצבים חיילים שנקבע להם פרופיל בתחום אי-הכשירות הזמנית לשירות ביטחון.

ממצאים

בירור הקבילה העלה כי בחודש דצמבר 2016 עבר הקצין ניתוח, ולאחריו הוא סופח למערך הרפואה השלישונית לצורך המשך טיפול ושיקום. כעבור חודשיים בדק אותו רופא תעסוקתי, אשר קבע כי הקצין אינו כשיר לעבודתו עד לחודש יולי 2018 ואף המליץ לשקול פרישה רפואית.

בהתאם להמלצת הרופא התעסוקתי עמד הקצין לפני ועדה רפואית למקצועות נדרשים שבמסגרתה הותאם לו פרופיל זמני בתחום אי-הכשירות לשירות ביטחון למשך חצי שנה מהניתוח. כמו כן הומלץ כי טרם חזרת הקצין לשירות יבדוק אותו ראש תחום אורתופדיה בצה"ל.

בתום תקופת הפרופיל הזמני שהותאם לקצין, הוא זומן לוועדה רפואית לצורך הערכת מדרג כשירותו הבריאותית לשירות. מאחר שהמקצוע של הקצין הוגדר מקצוע נדרש, קבע הגורם המוסמך בענף מיון רפואי של חיל הרפואה כי עליו לעמוד שוב לפני ועדה רפואית למקצועות נדרשים.

על רקע חילופי ממלאי התפקידים במדור הממונה על יחידת ר"ם ד' לא עלה בידי הגורמים הרלוונטיים במדור להתחקות אחר הסיבה שבעטיה לא זומן הקצין לוועדה, כאמור. עוד עלה מבירור הקבילה כי המעקב אחר תנועות חיילים המוצבים ביחידת ר"ם ד' נערך באופן ידני על גבי טבלת 'אקסלי', אך מעיון בתיעוד הקיים

במערכת הממוחשבת לא ניתן היה לקבוע באופן ודאי מתי הועברו המסמכים הרלוונטיים לחיל הרפואה לצורך זימון הקצין לוועדה למקצועות נדרשים.

מהבירור נמצא כי הקשר בין גורמי יחידת ר"ם ד' לבין גורמי ענף מיון רפואי בחיל הרפואה אינו מיטבי, והדבר מקשה על התיאום ועל מתן שירות יעיל ומועיל לחיילים המוצבים ביחידת ר"ם ד'. הקשר בין גורמים אלו מתבסס על חלופת תכתובות בין-אישיות ועל היכרות אישית בין ממלאי התפקידים השונים. בהיעדר ערוץ סדור ונוהל בקרה ומעקב אחר כל הפניות עלול הטיפול בפרט להיפגע, בעיקר בעת חילופי ממלאי תפקידים בכל אחד מהמערכים.

מסקנות והמלצות

הנציב מצא כי חל עיכוב משמעותי בהליך בחינת מדרג הכשירות הבריאותית של הקצין לשירות, אשר נבע, בין היתר, מהיעדר מעקב ובקרה מספקים אחר תנועות כוח-האדם ביחידת ר"ם ד', ומתקשורת לקויה בין גורמי הפיקוד ביחידת ר"ם ד' לגורמי ענף מיון רפואי בחיל הרפואה.

נוכח זאת מצא הנציב לנכון להעיר לראשת המדור הממונה על יחידת ר"ם ד' על חוסר השליטה והיעדר בקרה ומעקב מספקים אחר תנועות כוח-האדם הנמצאים תחת אחריותה, כמי שנושאת באחריות הפיקודית במקרה זה, והמליץ כי ימוסדו נוהלי עבודה המחייבים תיעוד נאות והמבטיחים קיום מעקב סדור אחר תנועות כוח-האדם ביחידה.

הנציב גם המליץ לראשת המדור הממונה על יחידת ר"ם ד' ולראש ענף מיון רפואי בחיל הרפואה למסד נהלים סדורים לדרכי התקשורת בין גורמי יחידת ר"ם ד' לבין גורמי ענף מיון רפואי, ולדרכי המעקב אחר הטיפול בפניות המתקבלות בכל אחד מהמערכים לצורך שיפור התיאום וטיוב השירות הניתן לחיילים המוצבים ביחידת ר"ם ד'.

333006/5 ו-336090/6 – אסמכתאות תקציביות בדיעבד עבור פניות ישירות לחדר המיון של בית-החולים 'אסותא' באשדוד

רקע

במסגרת מספר קבילות נפרדות הלינו חיילים על כך שאין מאשרים להם אסמכתאות תקציביות בדיעבד עבור פנייתם הישירה לחדר המיון של בית-החולים 'אסותא' באשדוד.

פקודות הצבא

הוראת קצין הרפואה הראשי 281.119, שעניינה "התחייבות לתשלום בדיעבד עבור ביקור בחדר-מיון – טופס 119", קובעת כי חייל הפונה לחדר המיון בבית-החולים על דעת עצמו וללא הפניה צבאית המלווה באסמכתה תקציבית, מתחייב בפני בית-החולים לשאת בהוצאות הכרוכות בביקור זה. צה"ל יישא בהוצאות הביקור רק אם הגורם המוסמך לכך מצא בדיעבד כי פניית החייל לחדר המיון ללא הפניה הייתה מוצדקת, בהתאם לקבוע בהוראה. אם נדחתה בקשת החייל לקבלת טופס 119, הוא רשאי לערער באמצעות פנייה בכתב למדרג הנמצא מעל הגורם המאשר, ובמקרה של רופא יחידה – הוא יפנה לקצין הרפואה הפעילה הפיקודי או הזרועי (ערעור אחד בלבד).

ממצאים

במסגרת בירור הקבילה נמסר כי מאחר שבית-החולים 'אסותא' באשדוד הוא בית-חולים ציבורי חדש, טרם הושלמו ההתקשרויות החוזיות בין משרד הביטחון ובין הגורמים התקציבים בבית-החולים. הובהר כי בימים אלו מתקיימים מגעים בין הנהלת בית-החולים ובין הגורמים הרלוונטיים במשרד הביטחון להסדרת ניפוק האסמכתאות לטיפולים ולבדיקות, לרבות במחלקה לרפואה דחופה של בית-החולים.

בשני המקרים היו החיילים זכאים לקבלת אסמכתה בדיעבד, לאחר שגורמי הרפואה הצבאיים המוסמכים לכך בחנו את הנסיבות.

מסקנות וסיכום

הנציב התרשם כי נושא ניפוק אסמכתאות לבדיקות ולטיפולים בבית-החולים 'אסותא' שבאשדוד מוכר לגורמים הרלוונטיים בחיל הרפואה הפועלים כדי להסדיר סוגיה זו לרווחת החיילים.

לאחר סיום הטיפול בקבילות הובא לידיעת הנציב כי הנושא הוסדר, וכי נחתם הסכם התקשרות בין הצדדים הנוגעים בדבר.

335597/1 – הצורך בהטמעת פרוטוקולים ל"בניית הלוחם" בהוראות חיל הרפואה

רקע

חייל בשירות החובה הלין, בין היתר, על התנהלות גורמי הרפואה ביחידתו בעניינו.

ממצאים

מבירור הקבילה עלה כי בחודש ינואר 2018 הלין החייל לראשונה על כאבי ברכיים. רופא היחידה התרשם שקיימת בעיה מבנית בכפות הרגלים, ולפיכך הפנה אותו להתאמת מדרסים והנחה אותו להשלים טיפולי פיזיותרפיה באמצעות תרגול עצמי, ובהמשך בדק אורתופד את החייל. האורתופד התרשם כי מקור הכאב בתהליך דלקתי על רקע השטחת כפות הרגליים והמליץ על בדיקת MRI, על הפניה לבדיקת ריאומטולוג ואורתופד גב ועל הקלות תפקודיות שונות.

רופא ביחידה בדק את החייל כשלושה חודשים לאחר מכן והתאים לו הקלות תפקודיות בהתאם לאבחנת מצבו ובהתאם לפרוטוקול "בניית הלוחם" המקובל לטיפול במצב החייל. "בניית הלוחם" היא תוכנית הנפוצה ביחידות הצבא והכוללת לוחמים עם פציעה או הגבלה היכולה לפגוע בשירותם ובהכשרתם. הרופא גם העביר בקשה לאישור אסמכתה תקציבית לבדיקת MRI. את הבקשה בחן יועץ קצין

הרפואה הראשי לאורתופדיה, והוא המליץ על צילום ברך טרם הבדיקה. בהמשך הועבר פענוח צילום הברך לעיון יועץ קצין הרפואה הראשי לאורתופדיה, אשר קבע כי על פי הממצאים אין עילה לשליחת החייל לבדיקת MRI.

ראשת ענף רפואה במחלקת שירותי הבריאות של חיל הרפואה מסרה כי את הפרוטוקולים ל"בניית הלוחם" כתב צוות רב-תחומי שכלל אורתופדים ופיזיותרפיסטים מומחים. הפרוטוקול הוטמע בפקודות הצבא וקובע את ההקלות התפקודיות הנדרשות בתחלואים הנובעים מפעילות יתר.

מאחר שהפרוטוקולים מוטמעים כיום באופן רשמי בהוראת קצין חיל הרגלים והצנחנים הראשי ולא בהוראות חיל הרפואה השונות, הוחלט בעקבות קבילה זו לפעול להטמעת הפרוטוקולים גם בהוראות ענף מיון רפואי של חיל הרפואה.

מסקנות והמלצות

בנסיבות אלה שבהן הפרוטוקולים ל"בניית הלוחם" טרם הוטמעו בהנחיות מטעם חיל הרפואה, מצא הנציב לנכון להמליץ לגורמי החיל לעדכנו על התקדמות תהליך ההטמעה בהוראות ענף מיון רפואי, תוך עמידה בלוחות זמנים סבירים.

תנאי השירות ותשלומים

במהלך שנת הדוח טופלו נושאים רבים ומגוונים בענייני תנאי השירות ותשלומים.

להלן פירוט הקבילות הנבחרות :

166	329430/3 – הפסקת השתתפות בקורס מטעמים שאינם תקינים
167	336099/7 – מניעת אפשרות לנצל את מלוא ימי החופשה השנתית
169	332666/7 – הטיפול באוכלוסיית הטבעונים בצה"ל
		335409/9 – משך השירות של חיילת שהופסקה הכשרתה לתפקיד המחייב משך שירות של
173	חיילים
176	335955/1 – העסקת חייל כמאבטח מתקנים בניגוד לפקודות ובאופן הפוגע בזכויותיו
180	327169/9 – מענק לנגדי יחידות מחסני חירום בחיל הרפואה
180	329922/9 – שכר דירה לאב גרוש שילדיו מצויים עימו במשמורת חלקית
181	329847/8 – עדכון מצב שירות 'בית חולים' בזמן חופשה ללא תשלום
183	329355/2 – זכאות של בודקות ביטחוניות בבסיס הדרכה לרמת פעילות ב'
184	330381/5 – הסדרת רישום בדיעבד לגבי רכב
185	332663/4 – האצלת סמכויות בניגוד לפקודות הצבא
187	334138/5 – טיפול בגביית חובות על ידי מרכז 'מופת'
188	333309/3 – עדכון נתונים במעבר מעבודה כעובד צה"ל לשירות הקבע ולהיפך
190	335239/0 – פגיעה בזכאות לרמת פעילות עקב הפסקת מינוי ברישומי הצבא
		335313/3 – פגיעה בזכאות לגמול השתלמות עקב קורס שלא עודכן ברישומי הצבא בשל מגבלה
191	רפואית
		334103/9, 334379/5 ו-334972/7 – עיכוב בטיפול של 'מנהלת החרדים' בבקשות בתחום תנאי
192	השירות

329430/3 – הפסקת השתתפות בקורס מטעמים שאינם תקינים

רקע

חיילת בשירות החובה הלינה על סבירות ההחלטה להפסיק את השתתפותה בקורס שבו לקחה חלק, ללא הצדקה ולאחר שכבר השלימה את השתתפותה במרבית הקורס.

ממצאים

במסגרת בירור הקבילה נמסר כי בתחילת שירותה הצבאי סירבה החיילת לעבור תחקיר לצורך קביעת סיווג ביטחוני, הנדרש לשיבוצה, בשל אי-שביעות רצונה משיבוצה. על כן חתמה החיילת על מסמך שבו היא מאשרת כי היא מבינה שבעתיד היא לא תשובץ במקצוע הדורש סיווג ביטחוני. למרות זאת ולאחר שיבוצה ביחידתה יצאה החיילת לקורס מקצועי ואף עברה לשם כך תחקיר ביטחוני.

במהלך השתתפות החיילת בקורס הסתבר כי בתחילת שירותה סירבה לעבור תחקיר ביטחוני. לפיכך ובהתאם למדיניות הצבא בנושא "סרבני סיווג ביטחוני" אסור היה לאפשר לה להשתתף בקורס. על כן הונחו הגורמים הרלוונטיים להפסיק את השתתפות החיילת בקורס על אף שהייתה בשלבי סיומו.

בעקבות מקרה זה הופקו הלקחים הנדרשים לשם מניעת הישנות מקרים דומים, ואף הוחלט לערוך בקרה בנושא שינוי המקצוע של חיילים, באופן שבו יידרש אישור מיוחד לשינוי המקצוע במקרים מסוג זה בעתיד.

הקצין הבכיר הממונה על תחום משאבי האנוש בחיל מצא פגם בכך שלא צוינה הערה ברישומי הצבא על סירוב החיילת לעבור תחקיר ביטחוני בתחילת שירותה, והדבר הוביל להשתתפותה המוטעית בקורס. עם זאת לא מצא הקצין פגם בהחלטה להורות על הפסקת השתתפות החיילת בקורס.

מסקנות והמלצות

הגם שלא נסתר מעיני הנציב אופן ההתנהלות של החיילת בתחילת שירותה הצבאי, בשעה שסירבה לעבור תחקיר סיווג ביטחוני בשל אי-שביעות רצונה משיבוצה הצבאי, הרי שנמצא כי בעת יציאת החיילת לקורס היא פעלה בשקיפות מול גורמי הפיקוד, תוך שעמדה בכל התנאים הנדרשים לקורס. בהקשר זה מצא הנציב פגם בכך שהופסקה השתתפות החיילת בקורס בסמוך למועד סיומו רק מהטעמים שהוצגו לעיל, אשר היו אמורים להיות בידיעת החיל עוד במועד יציאתה לקורס.

נוכח האמור לעיל, המליץ הנציב לוודא כי החיילת תוסמך למקצוע שאליו הוכשרה במהלך הקורס.

הנציב התרשם כי ננקטו צעדי ארגון ובקרה הולמים לשם מניעת הישנות מקרים מסוג זה להבא.

336099/7 – מניעת אפשרות לנצל את מלוא ימי החופשה השנתית

רקע

בקבילה עלומת-שם (אנונימית) הלין חייל בשירות החובה על כך שלא התאפשר לו ולחבריו ליחידה לממש את כל ימי החופשה השנתית לה היו זכאים בשנת 2018.

פקודות הצבא

פקודת המטה הכללי 35.0402, שעניינה "חופשות חיילים בשירות חובה", ומסמכי מדיניות עדכניים בנושא זה מהשנים האחרונות קבעו כי חייל בשירות החובה זכאי ל-18 ימי חופשה בשנה קלנדרית, ומפקד רשאי לאשר לחייל עד חמישה ימי חופשה נוספים בשנה. עוד נקבע כי מפקד יאשר לחייל לממש את כל 18 ימי החופשה העומדים לרשותו, גם אם לא התקיימו כל ה'הדממות' ביחידה או נוצלו רק חלק

מהן, בנסיבות שאישר המפקד. ביחידות ברמת פעילות א' ומעלה ניתן יהיה לצבור עד חמישה ימי חופשה, אשר יתווספו לימים להם זכאים החיילים בשנה העוקבת.

ממצאים

במסגרת בירור הקבילה מסר מפקד הגדוד שבו משרת החייל כי מאחר שבמהלך ההכשרה הראשונית של החייל וחבריו לא אושרה לכל בני המחזור חופשת 'רגילה', נוצר מצב שבו לא מימשו כל החיילים את מלוא ימי החופשה להם היו זכאים.

לצד זאת הבהיר מפקד הגדוד כי יאפשר לכל החיילים לממש את זכאותם לימי חופשה שנתית עד תום שנת 2018, בהתאם לאילוצים המבצעיים, פרט לחמשת ימי החופשה שאותם יש באפשרותם לצבור לשנה העוקבת. מפקד הגדוד ציין כי לקראת שנת 2019 התקיים הליך למידה לשם מניעת הישנות מקרים דומים.

קצינת משאבי האנוש ביחידה אישרה כי לא ניתנה חופשת 'רגילה' לכל בני המחזור במהלך הכשרתם הראשונית. עם זאת לא עלה בידה לברר את הסיבה לכך בשל חלוף הזמן ותחלופת ממלאי התפקידים. לדבריה, ככלל, לכל מחזור גיוס ניתנת חופשת 'רגילה' בין ההכשרה הראשונית לבין האימון המתקדם.

מסקנות והמלצות

הנציב מצא פגם בכך שלא התאפשר לחייל ולחבריו לנצל את כל ימי החופשה להם היו זכאים בשנת 2018.

בראיית הנציב מוטלת על המפקד האחראיות להקפיד כי חייליו מממשים את כל זכויות היסוד שלהן הם זכאים על פי פקודות הצבא, ובכלל זה ימי חופשה שנתית למען רווחתם ומנוחתם.

מאחר שבמקרה זה מצא הנציב את הצעדים שנקט מפקד הגדוד מספקים כדי לאפשר לכל החיילים לממש את ימי החופשה שלהם היו זכאים, למעט חמישה ימי חופשה שאותם ניתן לאשר להם לצבור לשנה העוקבת, לא מצא מקום להתערבות נוספת מטעמו, פרט להמלצתו למפקד הגדוד לעדכנו בדבר מימוש זכאות החיילים לחופשה שנתית.

332666/7 – הטיפול באוכלוסיית הטבעונים בצה"ל

רקע

חיילים רבים בשירות החובה והמילואים הלינו על כך שהמענה הניתן בצה"ל לחיילים המנהלים אורח חיים טבעוני, הן בתחום המזון והן בתחומים נוספים, הוא חלקי בלבד ואינו מיטבי.

ממצאים

תחום המזון –

גורמי מערך המזון בצה"ל מסרו כי בשנים האחרונות הוביל אגף הטכנולוגיה והלוגיסטיקה (להלן: אט"ל) עבודת מטה נרחבת בנושא מענה ההזנה לאוכלוסיות מיוחדות ובין היתר לאוכלוסיית הטבעונים. במסגרת עבודת המטה הוסדר מענה ההזנה לטבעונים בצה"ל, אשר כלל את עדכון פקודות הצבא, בניית לוחות מזון לטבעונים המקבילים ללוחות המזון הרגילים, גיבוש תפריטים מומלצים ללא רכיבים מן החי, הפצת מנשרים, כתיבת ספרי מתכונים והעברת הדרכות והכשרות מקצועיות.

בחודש מרץ 2018 הופצה איגרת מידע בתפוצת כלל צה"ל שבמסגרתה פורטו הנחיות ליחידות בנוגע לאופן מתן מענה הזנה מותאם לאוכלוסיית הטבעונים. עוד נמסר כי במלאי בסיסי המזון קיימים פריטים רבים הפתוחים להזמנת היחידות באופן

חופשי והמאפשרים מענה מלא ומגוון לטבעונים. מערך המזון גם פועל להכנסת פריטי מזון נוספים המשמשים מקור נוסף לחלבון עבור הטבעונים.

באירועים המתקיימים מחוץ לחדרי האוכל, ניתן מענה על-בסיס בישול במטבח צבאי או על-בסיס הסעדה מחברות הסעדה חיצוניות. באירוע שבו המענה מתבסס על בישול במטבח צבאי, קובע מנהל המטבח את התפריט ועליו לספק את צורכי האוכלוסיות הייחודיות. בחוזי ההסעדה שילב מערך המזון מענה לטבעונים בכלל השירותים שהוא מספק, ומענה זה יינתן לפי דרישת היחידה.

בטיולים או בפעילויות יומיות מחוץ ליחידה מוגשות מנות טבעוניות או כריכים טבעוניים, כמו מנות קרב המותאמות לטבעונים. חייל היוצא למשימת הגנת ישובים נדרש לוודא מול מפקדו הישיר, טרם היציאה למשימה, כי גורמי הלוגיסטיקה או מפקדיו העבירו עדכון מראש ליחידה הקולטת, לרבות הצורך במתן מענה הזנה ייחודי. האחריות על מתן מענה הולם חלה על המפקדים, אך היא אינה מורידה מאחריות החייל לעדכן בנוגע לדרישתו למזון ייחודי בעת מעבר בין יחידות או ביציאה לפעילויות.

הובהר כי נושא מענה ההזנה לטבעונים נבדק במסגרת הביקורות הנערכות ביחידות ומשולב בימי עיון בתחום המזון ושגרת היחידה, וכי כוח-האדם המקצועי במטבחים עובר הכשרה עיונית ומעשית בנושא הבישול הטבעוני.

עם תחילת מתן מענה הזנה לאוכלוסיית הטבעונים המשרתים בצה"ל, הוסדר הנושא במסגרת עדכון פקודות והוראות צה"ל, ובחודש יוני 2015 פורסמה במרשתת הצבאית הוראת קבע אט"ל בנושא "תהליך הכרה בטבעונים". במהלך השנים האחרונות פורסמו ארבע איגרות מידע בתפוצה נרחבת לכלל צה"ל בנושא מתן מענה הזנה לטבעונים ונשלחו עדכונים שוטפים ליחידות, במיוחד לקצינות תנאי השירות, בנוגע לאופן ההכרה ומתן מענה לטבעונים.

הודגש כי מערך המזון באט"ל רואה חשיבות רבה במתן מענה הזנה הולם לכלל האוכלוסיות המשרתות בצה"ל. על כן מערך המזון ימשיך לפעול באופן שוטף למתן מענה הזנה מאוזן ומיטבי לאוכלוסיית החיילים הטבעונים באמצעות הגדלת גיוון פריטי המזון ללא רכיבים מן החי המשמשים מקור חלבון זמין. זאת במקביל להדרכה, לבקרה ולמעקב אחר הטמעת המענה התזונתי המתאים ביחידות.

תחום הציוד –

גורמי מרכז הציוד בצה"ל מסרו כי הם פועלים רבות כדי להעניק מענה מהיר והולם לצורכי החיילים המנהלים אורח חיים טבעוני בכל הנוגע לפריטי הציוד האישי המנופק להם במהלך שירותם הצבאי. זאת באמצעות ניפוק כומתה הארוגה מבד סינטטי בכל הצבעים, למעט שתי כומתות חדשות הנמצאות בתהליך רכש; דגמי נעליים העשויות מחומר סינטטי והכוללות נעליים גבוהות שחורות, נעליים גבוהות אדומות, נעלי בנות ונעליים חצאיות; שקי שינה, מעילים וכיסויי פנים המתאימים לאוכלוסיית הטבעונים בצה"ל.

באשר לעמידות הנעליים נמסר כי הנעליים הסינטטיות עשויות תחליף עור העשוי מחומר סינטטי מהסוג החזק ביותר. חומר זה עמיד ואם קיים פגם בנעל, תהליך החלפתן זהה לתהליך החלפת נעל בלוייה רגילה. עוד צוין בהקשר זה כי כיום סוליית הנעל ומבנה הנעל הסינטטית הם זהים לחלוטין, הן בתכונות והן במבנה, לנעלי חיל הרגלים הרגילות העשויות עור על כל מרכיביהן.

הודגש כי קיימת אבחנה ברורה, שאינה ניתנת לפשרה, בין ציוד שנועד לשימוש האישי של החייל, לבין ציוד יחידתי המשמש את החיילים לאימונים ולמשימות מבצעיות. הציוד היחידתי נועד להבטיח את ביטחון החיילים ושלומם ולמנוע פגיעה אפשרית במשימה, ולכן לא ניתן להתפשר על איכותו.

תחומים נוספים –

גורמי חיל הרפואה הבהירו כי בצה"ל ניתנים עשרה תוספי תזונה ורק שניים מהם מקורם מן החי והם אינם תוספי ברזל. עוד נמסר כי נבחנת האפשרות לספק ויטמין B12 לכלל אוכלוסיית הטבעונים באופן קבוע.

גורמי מערך המזון מסרו כי אם חייל טבעוני שובץ בתפקיד טבח, יש באפשרותו לעסוק במחלקות המזון במטבח שאינן באות במגע עם מוצרים מן החי. עוד הובהר כי ככלל חל איסור מוחלט על כל חייל המבצע תורנות מטבח להיות במגע ישיר עם מזון או להכינו. לפיכך לא קיימת בעיה לחייל טבעוני להשתבץ כתורן מטבח.

גורמי 'מיטב' מסרו כי יטפלו בהקדם ברישום הקיים באתר המרשתת שלפיו מיועדים לשירות ביטחון שהם טבעונים, נדרשים למלא הצהרה לצורך ההכרה בהם כטבעונים וזכאותם לדמי כלכלה בהתאם, שכן דמי הכלכלה בוטלו זה מכבר והליך ההכרה שונה אף הוא.

גורמי אגף כוח-האדם הבהירו כי יטפלו בטענת חיילי המילואים שלפיה אין אפשרות לסמן בחשבון האישי באתר המילואים כי הם מעוניינים במזון טבעוני, אלא במזון צמחוני בלבד. בסיום הטיפול תהיה אפשרות לסמן בקשה למזון טבעוני.

במסגרת בירור הקבילה ולאחר קבלת כלל התגובות נערך דיון בראשות הנציב ובהשתתפות כלל הגורמים הרלוונטיים. במהלך הדיון התרשם הנציב כי מתקיימת פעילות רצופה ומשמעותית למתן מענה לאוכלוסיית החיילים המנהלים אורח חיים טבעוני וציין כי בכוונתו להמשיך ולעקוב אחר נושא זה.

מסקנות והמלצות

כאמור הנציב התרשם כי מתקיימת פעילות רצופה ומשמעותית מצד כלל גורמי הצבא הרלוונטיים לצורך מתן מענה לאוכלוסיית החיילים הטבעונים בצה"ל, וכי

כלל הטענות שעלו בקבילה נבדקו באופן יסודי לצורך מתן פתרונות הולמים בהתאם.

בכוונת הנציב להמשיך ולעקוב אחר נושא המענה לחיילים המנהלים אורח חיים טבעוני בצה"ל.

335409/9 – משך השירות של חיילת שהופסקה הכשרתה לתפקיד המחייב משך שירות של חיילים

רקע

חיילת בשירות החובה הלינה על כך שמשך שירותה קוצר ל-27 חודשים בלבד ולא ל-24 חודשים, על אף שהפסיקה בפועל את הכשרתה למקצוע, אשר בגינו התחייבה למשך שירות ארוך יותר (32 חודשים), לאחר פחות מ-60 ימים ממועד פתיחת ההכשרה.

תשתית משפטית

סעיף 16 א' לחוק שירות הביטחון [נוסח משולב], התשמ"ו-1986, קובע כי דין חיילת (בלשון החוק – "יוצא צבא אישה") המשרתת על פי התנדבותה באחד המקצועות שקבע שר הביטחון בתקנות, באישור ועדת החוץ והביטחון של הכנסת, הוא כדין יוצא צבא גבר.

בתקנות שירות ביטחון (קביעת תפקידים לשירות נשים בהתנדבות), התשס"א-2001, פורסמו המקצועות הרלוונטיים שקבע שר הביטחון באישור ועדת החוץ והביטחון כאמור. ברשימת המקצועות הכלולה בתקנות מופיע גם המקצוע שבו החלה החיילת את הכשרתה.

הנחיית ענף תכנון כוח-אדם סדיר באגף כוח-האדם (להלן: אכ"א), שעניינה "מדיניות שירות נשים – 'דין אישה דין גבר' במקצועות התנדבות", קובעת כי חיילת שהופסקה השתתפותה בהכשרה מסיבה שאיננה רפואית – אם נשרה מהכשרתה עד 60 ימים מפתיחת ההכשרה – יקוצר שירותה ל-24 חודשים. אם נשרה מההכשרה החל מהיום ה-61, תחויב החיילת במשך שירות של 27 חודשים.

ממצאים

ממצאי בירור הקבילה העלו כי לאחר כחודש ימים בקורס ההכשרה למקצוע, החליטה החיילת כי אינה מעוניינת לעסוק במקצוע אליו יועדה ושוחחה על כך עם מפקדיה הישירים בקורס. בהמשך לשיחות אלו הוחלט לדון בעניינה בוועדת הערכה בראשות מפקד הבסיס. הוועדה שבה הוחלט על הפסקת השתתפות החיילת בהכשרה, התקיימה לאחר 61 ימים ממועד פתיחת ההכשרה, ולפיכך משך השירות של החיילת קוצר ל-27 חודשים, בהתאם למדיניות בנושא זה. גורמי משאבי האנוש בבסיס ההכשרה ציינו כי פנו לגורמי 'מיטב', אשר אישרו כי החיילת אינה זכאית לקיצור השירות מעבר לכך.

מפקד בסיס ההכשרה הבהיר כי ויתור על קורס יוקרתי כחודשיים לאחר תחילתו מהווה אירוע משמעותי בשל ההשקעה בחניך וההפסד שנגרם לצה"ל בתחום חשוב שבו קיים מחסור בכוח-אדם. לפיכך, לדבריו, הקלה והחרגה במקרה זה ממדיניות קיצור השירות עלולות לגרום לפגיעה במערך. לצד זאת ציין כי בשיחה עם החיילת התרשם כי פעלה בתום לב ולא בזדון, וכי היא אינה מעוניינת לעסוק במקצוע. לפיכך ביקש לשלבה במדור אחר בבסיס, על מנת שתוכל להעביר הכשרות בתחום אותו למדה.

מפקד הבסיס הוסיף כי במקרה זה לא סברו אנשי הסגל בקורס כי אין באפשרות החיילת לסיים את ההכשרה, אלא כי היא ויתרה מיוזמתה על המשך ההכשרה. לדבריו, החלטה על הפסקת הכשרה עשויה להתקבל בכל שלב בקורס, לרוב בחלקו השני, לאחר שניתנו לחניך הזדמנויות וכלים למיצוי יכולותיו. בעניין החיילת הוא אישר כי אומנם ההחלטה על הפסקת הכשרתה התקבלה פחות מ-60 ימים ממועד פתיחתה, אולם הוועדה שדנה בעניינה של החיילת התקיימה בתחילת השבוע העוקב

להחלטה, כאמור לאחר שחלפו 60 ימים ממועד פתיחת ההכשרה. בנסיבות אלו המליץ מפקד הבסיס על קיצור שירות החיילת לתקופה שלא תפחת מחודש ימים.

גורמי המדיניות באכ"א מסרו כי החיילת שובצה ביחידתה ובמקצועה על-סמך חתימתה על התחייבות לשירות במקצוע זה למשך 32 חודשים. במהלך הכשרתה ביקשה לעזוב את ההכשרה עקב חוסר רצון לשרת במקצוע. אי-לכך חישוב משך שירותה החדש מותנה ביום הנשירה מהקורס, ועל אף שהבקשה הוגשה מספר ימים לפני כן, הפסקת ההכשרה נעשתה לאחר 61 ימים, ולכן עליה לשרת 27 חודשים בהתאם למדיניות הצבא בנושא זה.

בהקשר זה ציינו גורמי המדיניות כי משך השירות תלוי ביום הנשירה בפועל ולא ביום הבקשה. כן הבהירו כי אף ללא המדיניות שהוזכרה לעיל, קביעת משך הקיצור בהתאם למועד הגשת הבקשה עלולה להוביל לבעיות חמורות, כדוגמת מחלוקת על מועד הבקשה או הגשת בקשות חוזרות ונשנות, אשר בסופו של דבר יובילו לקיצור השירות, גם אם השחרור בפועל התעכב. בהקשר זה נמסר כי הכוונה ביום הנשירה היא מועד סיום הקורס באופן מוחלט ורשמי, המתאפשר לאחר סיום הוועדה בלבד.

מסקנות והמלצות

הנציב מצא כי ההחלטה על קיצור משך שירותה של החיילת ל-27 חודשים, לאחר שהפסיקה את השתתפותה בהכשרה למקצוע, אשר בגינה התחייבה למשך שירות חובה ארוך יותר של 32 חודשים, התקבלה בהתאם למדיניות הצבא בנושא זה, שלפיה המועד הקובע בעניין משך הקיצור הוא מועד הוועדה שבה התקבלה ההחלטה על הפסקת השתתפות, ובמקרה זה – לאחר 60 ימים ממועד פתיחת ההכשרה.

עם זאת הבהיר הנציב כי התרשם שנסיבות עניינה של החיילת, כפי שתוארו בקבילה ובתגובות גורמי הצבא, מעלות צורך להתחשב בבקשתה. זאת, בין היתר, נוכח השלב המוקדם שבו הביעה את רצונה לעזוב את ההכשרה, ופרק הזמן הקצר שחלף בין אישור גורמי הפיקוד להפסקת ההכשרה ועד מועד כינוס ועדת ההערכה בעניינה,

אשר הביא לכך שהפסקת השתתפותה בהכשרה התקיימה לאחר 60 ימים ממועד פתיחתה. בהקשר זה הוסיף הנציב כי התרשם שגם מפקד הבסיס סבור כי יש מקום להתחשב בבקשת החיילת.

נוכח האמור לעיל, מצא הנציב לנכון להמליץ לגורמים הרלוונטיים ב'מיטב' להחריג את עניינה של החיילת ולאשר את קיצור משך שירותה ל-24 חודשים ממועד גיוסה.

335955/1 – העסקת חייל כמאבטח מתקנים בניגוד לפקודות ובאופן הפוגע בזכויותיו

רקע

חייל בשירות החובה ביקש לקצר את שירותו בהתאם לזכאותו לכך מתוקף שירותו במקצוע מאבטח מתקנים. לטענתו, למרות שהוא משרת במקצוע זה ממועד שיבוצו ביחידתו, המקצוע הקודם שאליו הוסמך טרם שונה כנדרש ברישומי הצבא, וכתוצאה מכך לא יצא לקורס הכשרה למקצוע מאבטח מתקנים, באופן שמנע את קיצור שירותו.

פקודות הצבא

הוראת קבע אגף כוח-האדם (להלן: אכ"א) 32-03-06, שעניינה "מקצועות צבאיים – שיבוץ", קובעת כי משנתקבל ביחידה חוגר, ישבצו מפקד היחידה בתפקיד המחייב לפי תקן את מקצועו.

הוראת קבע אכ"א 31-03-24, שעניינה "מאבטחי מתקנים – הכשרה, שיבוץ ליחידה ותנאי שירות" קובעת כדלקמן:

1. חייל, אשר שירת שירות תקין במשך 18 חודשים בתפקיד מאבטח מתקנים, יהיה זכאי לקיצור שירותו הסדיר ל-24 חודשים. "שירות תקין" מוגדר כשירות במקצוע מאבטח מתקנים, ללא תקופות בלתי נמנות.
2. חייל המוצב ביחידה כמאבטח מתקנים יבצע את הכשרתו כמאבטח מתקנים במהלך שלושת החודשים הראשונים מיום הגעתו ליחידה כמאבטח. באחריות היחידה לוודא זימון להכשרה של חייל שטרם הוכשר כמאבטח מתקנים.
3. החייל יגיש בקשה לקיצור שירות לענף תכנון כוח-אדם מילואים באכ"א באמצעות גורמי משאבי האנוש בזרוע. מפקד היחידה יוסיף לבקשת קיצור השירות את הערותיו והמלצותיו ויציגן לזרוע הרלוונטית.
4. באחריות הזרוע הממונה על יחידת החייל להעביר את הבקשה לקיצור השירות לענף תכנון כוח-אדם מילואים באכ"א לאחר השלמת 18 חודשי שירות תקין כמאבטח ולא יאוחר משלושה חודשים קודם למועד הזכאות לקיצור השירות.

ממצאים

מבירור הקבילה עלה כי במסגרת ריאיון הקליטה של החייל ליחידה הציג למפקד היחידה הקודם בעיות אישיות, ולפיכך הציע לו המפקד לשרת בתנאי שירות של 'שבוע-שבוע' בתפקיד מאבטח מתקנים כדי לסייע לו במצבו האישי והמשפחתי. כן ציין מפקד היחידה הקודם כי ימליץ על פסילת מקצועו, והבהיר לו כי אינו הגורם המוסמך לאשר את הבקשה.

מפקד היחידה הנוכחי הבהיר כי מחודש יוני 2017, המועד שבו שובץ החייל ביחידה, ועד חודש פברואר 2018, שירת החייל כמאבטח מתקנים במתכונת שירות של 'שבוע-שבוע'. עקב נסיבות מצבו המשפחתי ביקש החייל במהלך חודש פברואר 2018 לעבור לשרת במסגרת של יציאות יומיות, בתפקיד אבטחה, על מנת לסייע בביתו. בקשה זו נענתה בחיוב לאור הרצון לסייע לחייל.

עם הגעת מפקד היחידה הנוכחי ליחידה, בחודש מאי 2018, הוא זימן את החייל לריאיון עימו, ובמהלכו הוחלט כי נוכח מצבו ימשיך החייל בתנאי שירותו בתפקיד מאבטח מתקנים, כפי שהיה עד אז. מפקד היחידה הבהיר כי היחידה פנתה לגורמים המקצועיים באכ"א כדי לקצר את משך שירות החייל נוכח שירותו בפועל כמאבטח מתקנים. נוסף על כך בחודש יולי 2018 הוגשה בקשה דומה לגורמים המקצועיים בפיקוד הממונה, אך הבקשה נענתה בשלילה. נוכח שלילת הבקשה זומן החייל לריאיון לפני הגורם המקצועי בפיקוד כדי לבחון אפשרות לפסול את המקצוע שאליו הוכשר בעבר ולעדכן את המקצוע שאותו הוא מאייש בפועל.

הגורם המקצועי בפיקוד מסר כי בקשת היחידה נשללה בשל הצורך למצות את יכולות החייל במקצוע שאליו הוכשר ביחידה אחרת, וכי הובהר לו כי רק אם המיצוי לא יצלח, תיבחן הבקשה לפסילת מקצועו. בהקשר זה הודגש כי החייל הועסק כמאבטח מתקנים ביחידתו בניגוד לנהלים, שכן לא ניתן אישור לכך מהגורמים המוסמכים. כן נמסר כי המקצוע של החייל לא נפסל, מאחר שהוא ציין כי אינו מעוניין בשינוי שיבוץ או תפקיד, ולאחר שהועסק במשך תקופה ארוכה בתחום האבטחה ובשל נסיבותיו האישיות.

הגורמים המקצועיים במפקדת החיל הממונה וכן גורמי אכ"א מסרו כי לאור העובדה שמקצועו של החייל לא נפסל, ולא עודכן ברישומי הצבא בעניינו מקצוע מאבטח מתקנים, שבו הוא משרת בפועל, לא ניתן היה לקצר את שירותו בהתאם לפקודות הצבא.

במהלך בירור הקבילה ובעקבות התערבות גורמי הנציבות מסר הגורם המקצועי בפיקוד כי התרשם שמדובר במקרה חריג. לפיכך על אף שגורמי היחידה נהגו בניגוד לנהלים, מתוך כוונה לא לפגוע בחייל, בחן מחדש את הבקשה ומצא לנכון להמליץ על פסילת המקצוע שאליו הוכשר החייל, ועל עדכון מקצוע מאבטח מתקנים, שבו הועסק בפועל, ברישומי הצבא בעניינו. זאת על מנת שיתאפשר קיצור שירות החייל בכפוף לעמידה ביתר התנאים הנדרשים על פי פקודות הצבא בנושא זה.

בהמשך לכך ציינה קצינת משאבי האנוש של היחידה כי החייל עתיד לצאת להכשרה מתאימה לתפקידו, ולאחר מכן תוגש בקשה עדכנית בעניינו לגורמים הרלוונטיים לצורך קיצור השירות לו הוא זכאי.

מסקנות והמלצות

הנציב מצא פגם חמור באופן ההתנהלות של הגורמים ביחידת החייל, אשר העסיקו אותו במקצוע מאבטח מתקנים ביחידה במשך תקופה ארוכה בניגוד לקבוע בפקודות הצבא בעניין זה. בהקשר זה הבהיר הנציב כי חל עיכוב בהגשת הבקשה לפסילת מקצוע החייל, הוא לא נשלח להכשרה כנדרש ואף הועסק בתפקיד מאבטח מתקנים גם לאחר שלילת הבקשה ובניגוד להחלטת הגורמים המוסמכים בפקוד הממונה.

הנציב הדגיש כי הגם שהתרשם ששיבוץ החייל בתפקיד האמור נבע מתוך התחשבות בבעיותיו האישיות, הרי שהיה על גורמי יחידתו לסייע לו במסגרת הדרכים המקובלות כקבוע בפקודות הצבא (כגון באמצעות הגשת בקשה להקלות בתנאי השירות, בקשה להטבות כלכליות או לסיוע כלכלי, בקשה לחופשה מיוחדת או אף בקשה לשינוי שיבוץ). לחלופין ניתן היה לערער על החלטת גורמי הסמכות הממונה בעניינו.

נוכח האמור לעיל, מצא הנציב לנכון להעיר למפקד היחידה ולקצינת משאבי האנוש ביחידה על ההתנהלות במקרה זה והמליץ למפקד היחידה לנקוט בצעדים ארגוניים הולמים לשם מניעת הישנות מקרים דומים בעתיד.

לאור העובדה כי החייל שירת בפועל כמאבטח מתקנים במשך מרבית שירותו, כשנה וחצי, מצא הנציב לנכון להמליץ לגורמים המוסמכים באכ"א, **לפי שורת הצדק**, לעדכן את המקצוע הצבאי של החייל כמאבטח מתקנים, בתוקף למפרע ממועד שיבוצו ביחידתו ולעדכן בהתאם את מועד שחרורו.

327169/9 – מענק לנגדי יחידות מחסני חירום בחיל הרפואה

רקע

מספר נגדים בשירות הקבע, הנמנים על חיל הרפואה, הלינו על כך שלא זוכו במענק לנגדי יחידות מחסני חירום (להלן: ימ"חים), על אף ששירתו בפועל בימ"חים.

ממצאים

במסגרת בירור הקבילה עלה כי היחידה שבה משרתים הנגדים וכן מקצועות הרלוונטיים לחיל הרפואה, לא הוגדרו כמזכים במענק נגדי ימ"חים במסגרת ההסכם שנחתם עם משרד האוצר.

בעקבות הקבילה נבחן עניינם של הנגדים בוועדה לבחינת חריגים באגף כוח-האדם שבה הוחלט כי חיל הרפואה ימפה את התפקידים הרלוונטיים ויגיש את מאפייני התפקידים לבחינת ראש מטה אגף כוח-האדם.

מסקנות והמלצות

הנציב המליץ לגורם המוסמך במפקדת קצין הרפואה הראשי להשלים את הטיפול בעניינם של הנגדים ולעדכנו בדבר. בהמשך לכך נמסר כי עודכנה הזכאות של הנגדים למענק נגדי ימ"חים בהתאם.

329922/9 – שכר דירה לאב גרוש שילדיו מצויים עימו במשמורת חלקית

קצין בשירות הקבע הלין על כך שזוכה בהטבת השתתפות בשכר חדר – השתתפות בשכר דירה כפי שמזוכה רווק – ללא התחשבות בצרכיו כגרוש עם ילדים הלנים עימו בחלק מימות השבוע (משמורת חלקית).

פקודת המטה הכללי 36.0513, שעניינה "השתתפות בשכר דירה, בשכר חדר ובהוצאות העברת תכולת דירה לחיילים בשירות קבע", קובעת כי חייל רווק המשתייך לאוכלוסייה שנקבעה בפקודה, וגילו 23 לפחות, זכאי להשתתפות בשכר חדר בכל איזור בארץ. עוד נקבע בפקודה כי חייל נשוי שגילו 22 לפחות ושמשתייך לאותה האוכלוסייה, זכאי להשתתפות בשכר דירה בכל איזור בארץ.

באיגרת מדיניות, אשר פורסמה בתאריך 4 בפברואר 2014 ושעניינה "עדכון בדבר ביטול הטבת דיור לגרושים/פרודים", נקבע כי תבוטל הטבת דיור למשרת קבע גרוש מתוקף מצבו האישי, וכי משרת קבע גרוש יידרש לעמוד בכללי הזכאות הרגילים לצורך קבלת הטבת דיור.

לאחר שהקבילה הועברה אל גורמי הצבא לבחינת טענות הקצין, מסר הגורם המוסמך במרכז 'מופת' כי לאחר עיון בפסק-דין הגירושין שהציג הקצין, הוחלט לאשר את זכאותו באופן חריג להשתתפות בשכר דירה. עוד נמסר כי עתיד להתפרסם בקרוב מסמך מדיניות בנושא זה.

בנסיבות אלו המליץ הנציב לגורם המוסמך במרכז 'מופת' לעדכנו עם השלמת הסדרת המדיניות בסוגיה דנן.

329847/8 – עדכון מצב שירות 'בית חולים' בזמן חופשה ללא תשלום

רקע

קצין בשירות הקבע הלין על כך שהופחת משכרו מדי חודש חוב בגין עדכון ברישומי הצבא, שלפיו שהה בחופשה ללא תשלום (להלן: חל"ת), בעוד שבפועל אושפז באותה העת בבית-חולים וסופח ליחידת קישור רפואית (להלן: יק"ר).

פקודות הצבא

פקודת המטה הכללי 31.0517, שעניינה "חופשה ללא תשלום (חל"ת) – שירות קבע", קובעת כי חייל בחל"ת אינו זכאי לקבל כל תשלומי שכר מצה"ל בתקופת החל"ת, וכי חייל בחל"ת, הזקוק לאשפוז במתקן רפואי, יעודכן ברישומי הצבא בעניינו סיפוח ליק"ר.

ממצאים

במסגרת בירור הקבילה עלה כי במערכות הצבא מוגדר כי כאשר משרת הקבע מסופח ליק"ר בעודו בחל"ת, הרישום בדבר מצב שירותו יחזור למצב שירות 'רגיל' רק בסיום תקופת הסיפוח ליק"ר.

גורמי הייעוץ המשפטי בצה"ל הבהירו כי לא ניתן להאריך תקופת חל"ת בשל אשפוז בלבד שלא על פי בקשתו של החייל. לכן חייל, אשר אושפז במהלך חל"ת, ימשיך לשהות במצב שירות 'חל"ת' עד מועד הסיום המתוכנן של החל"ת. לאחר מועד זה, כל עוד החייל מאושפז ונרשם כי סופח ליק"ר, יעודכן ברישומי הצבא בעניינו מצב שירות 'בית חולים', המזכה בתשלום שכר.

מסקנות והמלצות

הנציב מצא כי המדיניות במקרה של משרת קבע המאושפז בתקופת חל"ת אינה מפורטת באופן ברור בפקודות הצבא בנושא זה, ולכן אף אינה נהירה לממלאי התפקידים הרלוונטיים בצבא. מדיניות זו אף אינה מעודכנת כיאות במערכות הצבא המשפיעות על הזכאות לשכר.

נוכח האמור לעיל, המליץ הנציב לגורמים המוסמכים בצה"ל לפרסם לממלאי התפקידים הרלוונטיים מסמך מדיניות מפורט בנושא משרת קבע המאושפז בתקופת חל"ת. כן המליץ הנציב לבחון את הצורך בעדכון פקודות הצבא בנושא זה ולפעול לעדכון מערכות הצבא בהתאם למסמך המדיניות שיפיץ הגורם המוסמך לכך.

329355/2 – זכאות של בודקות ביטחוניות בבסיס הדרכה לרמת פעילות ב'

רקע

מספר חיילות בשירות החובה שתפקידן הוא בידוק ביטחוני, הלינו על כך שהגם שבפועל שירתו בבסיס הדרכה, לא זוכו ברמת פעילות ב', כמו יתר החיילים בבסיס.

ממצאים

בירור הקבילה העלה כי במסגרת העברת היחידה במהלך חודש יוני 2016 ממחנה צריפין לבסיס ההדרכה הוחלט להעביר גם את שלוחת התחקור של היחידה כדי לתת מענה לחיילי ההכשרה בהיבטי סיווג ביטחוני. יחד עם זאת, מאחר שתקני המתחקרות שויכו לאגף אחר, לא עודכנה לגביהן בהתאם יחידת הרישום בפועל.

בהמשך לפניית החיילות אל גורמי משאבי האנוש בנוגע לזכאותן לרמת פעילות ב' לפי הזכאות בבסיס ההדרכה, פנו גורמי משאבי האנוש אל הגורמים המוסמכים באגף כוח-האדם ונענו, כי יש לעדכן את יחידות הרישום של החיילות ולספחן לבסיס ההדרכה. השינוי המבוקש לא נעשה, אולם בתאריך 7 במאי 2017 אושר להציב את החיילות ביחידתן לאלתר והחל ממועד זה הן מזוכות ברמת פעילות ב', כנדרש.

באשר לעדכון זכאות החיילות לרמת פעילות בתוקף למפרע, הובהר כי קיים קושי לעשות כן, מאחר שעדכון יחידת הרישום בדיעבד כרוך בהליך ארוך ומסורבל.

עם זאת נמסר כי מצב שבו רישומי הצבא אינם משקפים נאמנה את שיוכו הארגוני של חייל, אינו תקין, ולכן המענה הנכון במקרה זה היה לספח את החיילות ליחידתן, עד מתן תשובה בעניין הצבתן. לצד זאת יש מקום במצב דברים זה לעדכן את זכאות החיילות לרמת פעילות ב' בדיעבד, באופן חריג, על ידי הגורמים המוסמכים באגף כוח-האדם.

מסקנות והמלצות

הנציב מצא פגם בכך שלאחר העברת החיילות לבסיס ההדרכה לא עודכנה יחידת הרישום ברישומי הצבא בעניינן באופן המשקף נאמנה את מקום שירותן בפועל.

פגם נוסף מצא הנציב בכך שהגם שניתנה הנחיה מטעם הגורמים המוסמכים באגף כוח-האדם לספח את החיילות ליחידתן עד להסדרת הרישומים לגביהן, גורמי משאבי האנוש לא עשו כן.

נוכח האמור לעיל, מצא הנציב לנכון להעיר לגורמים הרלוונטים על ההתנהלות הלקויה בעניינן של החיילות והמליץ לגורמים אלו כי יפיקו את הלקחים הנדרשים וינקטו את הצעדים הארגוניים הנדרשים לשם מניעת הישנות מקרים דומים.

כן המליץ הנציב, לפי שורת הצדק, לעדכן ברישומי הצבא בעניינן של החיילות את זכאותן לרמת פעילות ב' בדיעבד, בהתאם למועד המעבר של כל אחת מהן לבסיס ההדרכה.

330381/5 – הסדרת רישום בדיעבד לגבי רכב

קצין בשירות הקבע הלין על כך שברישומי הצבא בענייניו צוין בטעות כי קיבל רכב צבאי במועד מוקדם יותר מהמועד שבו קיבל את הרכב בפועל, באופן אשר גרם לניכוי רכיב שכר של החזר הוצאות נסיעה ברכב פרטי משכרו בגין תקופה שבה כלל לא היה ברשותו רכב צבאי.

במהלך בירור הקבילה מסרו רשויות הצבא כי בשל מגבלות הקשורות למערכת הרישום הצבאית קיים קושי בעדכון בדיעבד של מועד תחילת השימוש בפועל ברכב הצבאי על ידי הקצין.

הנציב הסב את תשומת לב הגורם המוסמך באגף כוח-האדם לכך שלא יעלה על הדעת כי משרתי קבע ייפגעו בשכרם עקב בעיות מחשוב, והמליץ לגורם זה להיכנס לעובי הקורה בנושא זה ולקבוע נוהל עבודה סדור ביו הגורמים הרלוונטיים בצה"ל במקרים שבהם יש צורך בעדכון רישומי הצבא לעניין ההחזקה ברכב צבאי בדיעבד.

כן המליץ הנציב לזכות את הקצין בהחזר הוצאות נסיעה ברכב פרטי, בהתאם לזכאותו.

332663/4 – האצלת סמכויות בניגוד לפקודות הצבא

רקע

קצין בדרגת סגן הלין על כך שהגם שלא עשה שימוש ברכב במשך 14 ימים, בהתאם להנחיית מפקד הבסיס בשל עבירה שעשה, הוא חויב בתשלום דמי חכירה בגין תקופה זו.

פקודות הצבא

פקודת המטה הכללי (להלן: פ"מ) 36.0530, שעניינה "כללי הסדר רכב צמוד – זכאות ואחריות לנזקים", קובעת כי זכאי לרכב שנבצר ממנו זמנית השימוש ברכב זכאותו מטעמים מבצעיים, רפואיים או מטעמי יציאה לחו"ל מטעם צה"ל, יהיה מחויב להעמיד את רכב הזכאות לרשות יחידתו ולא יישא בסכום ההשתתפות לגבי התקופה שבה הועמד הרכב לרשות היחידה.

עוד קובעת הפקודה כי מבלי לגרוע מהאמור לעיל, בנסיבות שבהן הזכאי מנוע מלהשתמש ברכבו בשל הוראת מפקדו בדרגת תת-אלוף, מכוח סמכותו לפי פ"מ 33.0209, לא יעמיד את הרכב לרשות היחידה וימשיך לשאת בסכום ההשתתפות.

פ"מ 33.0209, שעניינה "נסיעה מחוץ למסגרת התפקיד", קובעת כי מפקד שדרגתו תת-אלוף רשאי להורות כי משרת ביחידתו או ביחידה הכפופה אליו, לא יהיה רשאי להשתמש ברכבו הצבאי באופן מלא או חלקי, לתקופה שלא תעלה על 15 ימים, אם ישנו חשד מבוסס לכך שהחייל עבר עבירת תנועה בעת שנהג ברכב הצבאי. בבואו להפעיל את סמכותו כאמור ייתן המפקד את דעתו למכלול שיקולים המפורטים בפקודה וישמע את תגובת החייל טרם הפעלת הסמכות. החלטת המפקד תתועד בטופס המצוי בנספח לפקודה והעתקו יועבר לחייל.

ממצאים

במסגרת בירור הקבילה מסר קצין החיל הראשי הרלוונטי כי האציל את סמכותו בדבר איסור השימוש ברכב צבאי למפקד יחידתו של הקצין בשל היקף המשרתים תחת פיקודו של מפקד היחידה והיכרותו עימם. לדבריו, לא ערך שימוע לקצין נוכח אי הכרת הפקודות בנושא זה. קצין החיל הראשי ציין כי הסוגיה תחודד בקרב יחידות החיל.

גורמי הפרקליטות הצבאית מסרו בתגובתם לקבילה כי הסמכות להורות כי חייל לא יהיה רשאי להשתמש ברכב צבאי, נתונה למפקד בדרגת תת-אלוף ומעלה, והוא אינו רשאי להאצילה לאחר. על המפקד לשמוע את תגובת החייל לפני שהוא מפעיל את סמכותו ולתעד את החלטתו. עם זאת הובהר כי פגם מסוג זה אינו בהכרח גורר את ביטול ההליך.

עוד נמסר כי אף אם נפלו פגמים בהליך שהתקיים בעניינו של הקצין, הרי שמאחר שהחלטה בעניינו התקבלה ומומשה, עיקר החשיבות היא בהפקת הלקחים לשם מניעת הישנות מקרים דומים.

גורמי השכר באגף כוח-האדם הדגישו כי הקצין אינו זכאי לקבלת החזרי דמי החכירה בגין איסור השימוש ברכבו הצבאי, שכן הוא אינו עומד בתנאים שצוינו בפ"מ 36.0530.

מסקנות והמלצות

הנציב מצא פגם בכך שקצין החיל הראשי האציל את סמכותו להורות על שלילת השימוש ברכב למפקד יחידתו של הקצין-הקובל, בניגוד לפקודות הצבא, ובכך שלא נערך בעניינו של הקצין ההליך הנדרש, הכולל מתן זכות טיעון לפני קצין החיל הראשי.

בעניין זה מצא הנציב מקום להסב את תשומת לב קצין החיל הראשי והמליץ כי יוודא נקיטת צעדים ארגוניים הולמים כדי למנוע הישנות מקרים מסוג זה בעתיד.

לגופו של עניין לא מצא הנציב מקום להתערבות בהחלטה המהותית שלא לאפשר לקצין לעשות שימוש ברכב, מאחר שלא התרשם כי נשקלו במקרה זה שיקולים זרים או בלתי סבירים.

334138/5 – טיפול בגביית חובות על ידי מרכז 'מופת'

משרת קבע שהשתחרר משירות צבאי הליון על כך שלאחר שקיבל הודעת חוב מגורמי צה"ל לאחר שחרורו, פנה למרכז 'מופת' בנושא זה, אך נמסר לו כי עליו לפנות למשרד משאבי האנוש ביחידתו. זאת על אף שבאותה העת כבר לא היו בידיו פרטים של אנשים קשר ביחידתו.

גורמי מרכז 'מופת' מסרו במהלך הבירור כי אם חייל פונה למרכז 'מופת' בקשר לחוב, ככלל לא נמסרים לו פרטי ההתקשרות עם גורמי משאבי האנוש ביחידתו, כיוון שפרטים אלו אינם מצויים בידי נציגות השירות של המרכז.

עם זאת במהלך בירור הקבילה ובעקבות התערבות אנשי הנציבות מסרו גורמי 'מופת' כי להבא יועברו פרטי גורמי משאבי האנוש לידי הגורמים המטפלים בגביית החובות במרכז 'מופת', על מנת שיוכלו למסור את פרטיהם לפונים, בהתאם לצורך.

333309/3 – עדכון נתונים במעבר מעבודה כעובד צה"ל לשירות הקבע ולהיפך

רקע

קצינה בשירות הקבע הלינה על כך שלאחר שסיימה את עבודתה כעובדת צה"ל (להלן: ע"צ) והתגישה לשירות הקבע, לא עודכן הוותק שצברה כע"צ באופן אוטומטי בנתוני שכרה כמשרתת קבע. לטענתה, משנודע לה על כך, לא התאפשר לה לעדכן את הוותק מתחילת שירות הקבע, אלא רק שבע שנים בדיעבד.

פקודות הצבא

פקודת המטה הכללי 35.0314, שעניינה "תשלום בדיעבד לחיילים ופיצוי בגין פיגור בתשלום" (להלן: הפקודה), קובעת כי חייל זכאי לקבל בדיעבד תשלום שלא שולם במועד ושמגיע לו על פי פקודות הצבא, אם טרם חלפו שבע שנים מהמועד לתשלום.

ממצאים

במסגרת בירור הקבילה נמסר כי הכלל המעוגן בפקודה ומגביל את התשלום בדיעבד לחייל דומה לכלל הקבוע בהוראות החשב הכללי לגבי הפרשי תשלומים לעובדי המדינה, והוא נקבע בהתחשב בהוראה בחוק ההתיישנות, התשי"ח-1958, שלפיה תובענה תתיישן בחלוף שבע שנים מיום שנולדה עילתה.

על פי הפרשנות המקובלת החריג לכלל שלפיו תובענה תתיישן בחלוף שבע שנים מיום שנולדה עילתה, יחול רק במקרה שבו במבחן אובייקטיבי לא היה בידי התובע כל "קצה חוט" הדרוש לבירור העניין, לא היה צריך להיות בידו "קצה חוט" שכזה

(ידיעה בכוח), ואף בזהירות סבירה הוא לא היה יכול לברר זאת. בכלל זה קיימת האפשרות להתוודע לעובדות הרלוונטיות באמצעות עיון בתלוש השכר או לעשות כן בדרך אחרת, ובכל מקרה לא תישמע טענה כי העובדות לא נודעו בשל אי-הבנת הרשום בתלוש השכר.

הובהר כי לאורך השנים לא ערכה הקצינה כל ניסיון לפנות לרשויות הצבא בנוגע לטעות שחלה בעדכון הוותק שלה, על אף שהיה עליה לדעת את הנתונים שעל בסיסם משולם שכרה, שכן אלו פורטו בתלושי השכר אשר נשלחו אליה מדי חודש. בהתאם לכך נמצא כי לא ניתן לחרוג במקרה זה מהכלל שנקבע בפקודה באופן שיזכה אותה בתשלומים בדיעבד מעבר לשבע השנים הקבועות בפקודה.

הגורמים המוסמכים במרכז 'מופת' מסרו כי ישנו קושי טכני לעדכן ותק שנצבר כע"צ באופן אוטומטי וללא צורך בהגשת בקשה למי שמתגייס לשירות הקבע. עוד נמסר כי יש מקום לבחון אם ניתן להחיל במקרים מסוג זה פתרון אשר יושם במקרים דומים.

מסקנות והמלצות

הנציב סבר כי ראוי שהמערכת הצבאית תעדכן נתונים המשפיעים על השכר במעבר בין סוגי שירות שונים, אשר כולם נתונים תחת אחריות צה"ל, באופן יזום ללא צורך בפנייה יזומה של הפרט.

נוכח האמור לעיל, המליץ הנציב למפקד מרכז 'מופת' להיכנס לעובי הקורה בנושא זה ולפעול לכך שנתונים המשפיעים על השכר, כדוגמת ותק, יעודכנו בעת המעבר מעבודה כע"צ לשירות הקבע ולהיפך ללא צורך בפנייה יזומה מצד הפרט.

הנציב לא מצא מקום להתערבות מטעמו בבקשת הקצינה להכיר בנתוני הוותק שלה כע"צ ממועד תחילת שירותה בקבע מהטעמים שרשויות הצבא פירטו לעיל.

335239/0 – פגיעה בזכאות לרמת פעילות עקב הפסקת מינוי ברישומי הצבא

רקע

קצין בדרגת סגן הלין על כך שהוא מזוכה ברמת פעילות א' בלבד, הגם שמתוקף תפקידו הוא זכאי לרמת פעילות א+.

ממצאים

בירור הקבילה העלה כי בעקבות בקשת הקצין לקצר את שירותו, מונה לו מחליף והופסק המינוי שפורסם ברישומי הצבא בעניינו. עם זאת, בפועל, הגורם המוסמך אישר את קיצור השירות לתקופה של מספר חודשים מאוחר יותר.

נוכח זאת החליטו גורמי החיל הרלוונטי כי הקצין לא ישמש עוד בתפקידו אלא כתגבור בלבד. חרף זאת, הקצין המשיך לשמש בתפקיד המזכה ברמת פעילות א+, אך הוא לא זוכה בו, כאמור בשל המינוי הלא עדכני ברישומי הצבא בעניינו.

מסקנות והמלצות

הנציב מצא פגם בכך שהוחלט להותיר את הקצין בתפקידו בניגוד להחלטות שהתקבלו על ידי גורמי הסגל בחיל הממונה עליו.

בנסיבות אלה המליץ הנציב לערוך תחקיר בראשות קצין החיל הראשי, שבמסגרתו יוער לגורמים אשר פעלו בחוסר סמכות בעניינו של הקצין, ויינקטו הצעדים הנדרשים לשם מניעת הישנות מקרים דומים.

מאחר שהנציב מצא כי הקצין מילא בפועל את התפקיד המזכה ברמת פעילות גבוהה יותר, המליץ לעדכן את זכאות הקצין לתוספת רמת פעילות א+ בהתאם.

335313/3 – פגיעה בזכויות לגמול השתלמות עקב קורס שלא עודכן ברישומי הצבא בשל מגבלה רפואית

רקע

שני קצינים הלינו על כך שקורס שבו השתתפו לא עודכן באופן תקין ברישומי הצבא בעניינם, ולכן הם אינם מזוכים בתוספת גמול השתלמות (להלן : גמו"ש) בגינו.

ממצאים

ממצאי הבירור העלו כי בבוקר תחילת הקורס נמצא כי לא ניתן לעדכן ברישומי הצבא את עובדת השתתפות הקצינים בקורס עקב מגבלה רפואית. בהתאם לכך הובהר לרפרנט המקצועי האחראי על הקורס, כי הקורס לא יהיה מוכר עבור קצינים אלו לגמו"ש, והוא התבקש לעדכןם על כך.

הובהר כי המגבלה הרפואית אינה מונעת השתתפות בקורס, אך הקורס מסמך לביצוע פעולות, אשר ככל הנראה בעלי מגבלות רפואיות מסוימות אינם יכולים לבצען. למגבלות הרפואיות אין משמעות לעניין הזכויות לגמו"ש, אך כיוון שלא ניתן היה לעדכן את הקורס ברישומי הצבא, לא ניתן היה להכיר בקורס לצורך גמו"ש עבור הקצינים.

מסקנות והמלצות

הנציב מצא פגם בכך שקורס שבו הקצינים השתתפו לא עודכן כנדרש ברישומי הצבא בעניינם באופן הפוגע בזכויותם לגמו"ש.

נוכח האמור לעיל, המליץ הנציב לתקן את רישומי הצבא לעניין המגבלות הרפואיות בקורס, בהתאם לתיק הקורס, ולעדכן ברישומי הצבא של הקצינים את העובדה כי עברו את הקורס בהצלחה.

כמו כן המליץ הנציב, **לפי שורת הצדק ובאופן חריג**, כי הקורס יוכר לצורך גמוי"ש עבור הקצינים, על אף שלא עודכן ברישומי הצבא בעניינם.

334103/9, 334379/5 ו-334972/7 – עיכוב בטיפול של 'מנהלת החרדים' בבקשות בתחום תנאי השירות

רקע

חייל חרדי בשירות החובה הלך על כך שחל שיהוי משמעותי בטיפול של סגל תנאי השירות (להלן: ת"ש) ב'מנהלת החרדים' בבקשותיו השונות לסיוע ת"ש.

ממצאים

במסגרת בירור הקבילה עלה כי בחודש נובמבר 2017 הוקמה 'מנהלת החרדים' באגף כוח-האדם, ובחודש מאי 2018 הועבר טיפול הת"ש בחיילים חרדים ל'מנהלת החרדים'. עד לחודש זה הוצבו החיילים החרדים בפיקוד המרכז וסגל הת"ש בפיקוד המרכז טיפל בהם.

בחודש מאי 2018 החלו לפעול במסגרת 'מנהלת החרדים' שלושה מש"קי ת"ש, אך לא מונה קצין ת"ש. במהלך תקופה זו נעשו ניסיונות רבים לאייש את תפקיד קצין הת"ש, ובינתיים איישו ממלאי תפקידים זמניים את התפקיד לסירוגין.

מאחר ש'מנהלת החרדים' פעלה ללא קצין ת"ש קבוע במשך תקופה ארוכה, הצטברו מאות בקשות, אשר המתינו לבחינת קצין ת"ש ואשר טופלו עד סוף חודש ספטמבר 2018.

מסקנות והמלצות

הנציב מצא פגם חמור בכך שבעת מעבר אוכלוסיית החיילים החרדים מפיקוד המרכז לימנהלת החרדים' באגף כוח-האדם לא מונה קצין ת"ש ייעודי לתפקיד, באופן שגרם לפגיעה מתמשכת בטיפול בנושאי הת"ש של החיילים החרדים.

על אף שזה לא מכבר החל טיפול בבקשות הת"ש בימנהלת החרדים', מצא הנציב לנכון להסב את תשומת לב הגורם המוסמך באגף כוח-האדם לליקויים שעלו במסגרת הבירור והמליץ כי ינקוט בצעדים הארגוניים הנדרשים לשם מניעת הישנות מקרים דומים, לרבות קביעת גורם מקצועי ממונה, אשר יערוך בקרה על עבודת סגל הת"ש בימנהלת החרדים'.

שירות הקבע

במהלך שנת הדוח טופלו נושאים רבים ומגוונים בענייני שירות הקבע.

להלן פירוט הקבילות הנבחרות :

196	ליקויים בנוהל הפקת אישורים לחיילים ביום שחרורם	329496/4
199	טיפול לקוי בגיוס מהאזרחות לתקן עובד צה"ל	329403/0
202	אי קיום התחייבות למעבר לחיל אחר	330772/5
205	הסדרת תקינה לנגדים הממלאים תפקיד בכיר	330082/9-ו-329502/9
207	ליקויים בפרסום מכרז לתפקיד נגד בכיר	329024/4
210	העברת מידע שגוי ומסרים סותרים בנוגע למועד פרישה	332896/0
215	מסירת מידע שגוי ומטעה בנוגע לאפשרות קידום של קצינה	332806/9
218	טיפול לקוי בבקשה לקיצור שירות	334308/4
221	העברת חוות דעת תקופתית באופן שאינו תואם את פקודות הצבא	336264/7
222	שינוי דירוג חילי של קצין לאחר שכבר נקבע והוצג לו בשיחת משוב	336128/4
223	ליקויים בהצבת נגד במינוי בכיר ובהליך ההודעה על קבלת המינוי	336011/2

329496/4 – ליקויים בנוהל הפקת אישורים לחיילים ביום שחרורם

רקע

קצינה בדרגת סגן הלינה על כך שלמרות שאושר שחרורה בתאריך 23 באוקטובר 2017, הרי שביום השחרור נמסר לה כי לא ניתן להשלים את הליך השחרור מטעמים טכניים. בעקבות זאת לא קיבלה אישור על שחרורה ונמנעה ממנה האפשרות להתחיל לעבוד במקום עבודה חדש במשרד ממשלתי, להירשם לקופת-חולים ולקבל טיפול רפואי, לשלם דמי ביטוח לאומי ולקבל את יתר הזכויות כחיילת משוחררת.

יצוין כי עם תחילת בירור הקבילה נערכה פנייה לגורמי יחידת הקצינה ולמדור שחרורים באגף כוח-האדם (להלן: אכ"א), וסוגיית שחרורה הוסדרה באופן שבו השחרור עודכן בתוקף למפרע מתאריך 23 באוקטובר 2017. עם זאת הקצינה ביקשה לקבל שכר קבע בגין הימים שבהם לא היה באפשרותה להשתכר ולהתחיל בחייה האזרחיים.

ממצאים

מבירור הקבילה עלה כי הקצינה הגישה בקשה לקיצור שירות בהתראה קצרה לצורך תחילת לימודים בחודש אוקטובר 2017, אשר בסופו של דבר אושרה בתאריך 22 באוקטובר 2017 – יום לפני מועד השחרור המבוקש. בעקבות זאת נערך שיח בין יחידתה ובין גורמי התמיכה ומדור שחרורים באכ"א לגבי שיבוץ הקצינה בעקבות השחרור ולגבי היכולת לשחררה במערכות המחשוב.

הקצינה הגיעה ליחידתה כדי להשתחרר כנדרש, ובהתאם לפקודות השחרור היחידה נדרשה להנפיק טופס המאשר שחרור מצה"ל עד לקבלת יתר מסמכי השחרור (תעודת חוגר מילואים ותעודת שחרור) בדואר. בשל תקלה טכנית לא ניתן היה לעדכן באותו היום, באופן כללי, שחרורים במערכת הממוכנת, ועל כן לא ניתן היה לעדכן גם את שחרור הקצינה.

לאחר מספר ניסיונות להסדרת הנושא מול גורמי מדור שחרורים באכ"א ומחלקת הסגל, בסופו של דבר, לאחר שיח של נציגת היחידה עם ראש מדור שחרורים והסברת הסוגיה, בתאריך 1 בנובמבר 2017, לפנות ערב, התקבל אישור כי הקצינה שוחררה כנדרש והבעיה תוקנה.

גורמי מחלקת הסגל הבהירו כי הצבא מנהל פרויקט גדול של מעבר למערכת ממוכנת חדשה, אשר לצד הקדמה הטכנולוגית מלווה גם בחבלי לידה מובנים והכרחיים. עוד הובהר כי הגורמים המוסמכים לכך מטפלים בתקלות הקיימות במערכת, ונעשה כל שניתן כדי למזער את הפגיעה בפרט.

הקצינה מצידה עמדה על כך שעם שחרורה התחילה תהליך מיון למקום עבודה במשרד ממשלתי, אך לא היה באפשרותה להתקבל אליו כל עוד לא קיבלה מסמך המאשר את שחרורה הרשמי. כך גם לא הייתה יכולה להירשם לביטוח הלאומי או לשלם מס בריאות, כשם שלא הייתה יכולה לקבל טיפול תרופתי ורפואי מקופת-חולים. עוד עמדה הקצינה על כך שלא ניתן היה להפיק כל אישור רשמי על שחרורה.

ראשת מדור שחרורים באכ"א מסרה בהקשר זה כי האישור המופק ביום השחרור נועד לצורך הרישום בקופת-החולים בלבד, ובכל יתר ההליכים להם נדרש חייל משוחרר ניתן לטפל גם בדיעבד באמצעות תעודת השחרור הנשלחת אליו בדואר. לדבריה ניתן להפיק את האישור הרשמי האמור רק אם השחרור מעודכן כנדרש ברישומי הצבא, אך מדור שחרורים יכול להפיק גם אישורים חלופיים, בהתאם לצורך, אם לא ניתן להפיק את האישור הרשמי מסיבות טכניות, כפי שאירע בעניינה של הקצינה. ראשת מדור שחרורים הבהירה כי לא הגיעה אליהם פנייה כלשהי להפקת אישור חלופי עבור הקצינה.

מסקנות והמלצות

הנציב מצא פגם בכך שלא הופק לקצינה ביום שחרורה אישור כלשהו בדבר סיום שירותה ושחרורה מצה"ל. אף אם אירעה תקלה טכנית במועד השחרור, אשר מנעה את רישום השחרור באופן מעשי, הרי שמרגע שבו נמסר לקצינה כי היא משוחררת

באופן רשמי, היה מקום לפעול בכל דרך כדי להפיק לה אישור חלופי שעימו תוכל לעשות שימוש לשם תחילת חייה האזרחיים.

מעבר לכך הנציב התרשם כי קיים חוסר ודאות בנוגע למשמעויות הנובעות מאי קבלת תעודת השחרור במועד השחרור, כבעבר, שכן הקצינה נתקלה במספר תהליכים הדורשים הצגת אישור רשמי על השחרור, מעבר לרישום בקופת-החולים. ניכר כי הבנת תהליכים אלו על ידי גורמי משאבי האנוש ביחידה של הקצינה הייתה מחדדת את הצורך באיתור פתרון חלופי ובו במקום לאישור שלא ניתן היה להפיק עברה ביום השחרור.

נוכח זאת המליץ הנציב לראש מדור שחרורים באכ"א כי נוהל הפקת האישורים לחיילים ביום שחרורם ייבחן באופן יסודי כדי לוודא כי מופקים לחיילים כלל האישורים הנדרשים לצורך תחילת חייהם האזרחיים, וכדי לקבוע מנגנון להפקת אישורים חלופיים במקרים שבהם לא ניתן להפיק אישור רשמי ביום השחרור מסיבות שונות. כן המליץ הנציב כי יופץ ריענון לכל סגלי משאבי האנוש בצה"ל בנושא זה כדי למנוע הישנות מקרים דומים בעתיד.

עוד המליץ הנציב כי לקחי מקרה זה יופקו בקרב גורמי משאבי האנוש ביחידת הקצינה כדי לחדד את הצורך שלהבא יתערבו גורמים בכירים במקרים מסוג זה.

מבלי לקבוע עמדה בנוגע לזכאותה הופנתה הקצינה לבחון את מיצוי זכויותיה על פי חוק ולתבוע פיצוי, ככל שהיא זכאית לו, אם היא סבורה שנגרם לה נזק כלכלי כלשהו בגין התנהלות גורמי הצבא בעניינה. כן הובהר לקצינה כי יש באפשרותה לפנות במכתב מפורט לחטיבת הביטוח והתביעות במשרד הביטחון ולבקש כי יבחנו את בקשתה לפיצוי.

329403/0 – טיפול לקוי בגיוס מהאזרחות לתקן עובד צה"ל

רקע

חיילת משוחררת הלינה על עיכוב בטיפול בבקשת העסקתה כעובדת צה"ל (להלן: ע"צ), ובסופו של דבר נמסר לה כי לא תועסק כלל מטעמים שאינם ענייניים.

ממצאים

מבירור הקבילה עלה כי החיילת רואיינה לתפקיד באחת מיחידות צה"ל, ולשם קידום הליך הגיוס לתפקיד בתקן ע"צ היא העבירה מסמכים, אשר החיל הרלוונטי ומרכז תעסוקת עובדי צה"ל (להלן: תע"ץ) בחנו אותם. המפקד שראיין את החיילת (להלן: המפקד) עמד על כך שהחלטת החיילת לא לחפש מקום עבודה אחר באותה העת נבעה מבחירתה הבלעדית והייתה באחריותה, שכן ממילא לא הייתה לו כל סמכות למנוע ממנה לחפש עבודה אחרת. לדבריו אומנם בתחילת ההליך נאמר לו כי תהליך הגיוס עתיד להיות מושלם במהרה, אך בשום שלב לא נאמר לחיילת לא לחפש מקום עבודה אחר. אדרבא, משהובן כי התהליך מתעכב מעל המצופה, נאמר לחיילת כי כדאי לבדוק גם כיוונים נוספים.

קצינת משאבי האנוש שטיפלה במקרה מסרה, כי ככלל ועל בסיס הניסיון שנצבר ביחידה בשנה האחרונה, ניתן לסיים תהליך תקין שבו טופסי הבקשה מוגשים ללא פערים בטווח זמן של שלושה שבועות. זאת אם אין פערים בטפסים, שאותם נדרש המועמד לגיוס להגיש, פערי אישורים או תקופת חגים. עוד הודגש כי בכל שלבי הגיוס אין הם מבטיחים למועמד או מתחייבים על תאריך גיוס ומועד כניסה לתפקיד טרם קבלת אישור רשמי ממרכז תע"ץ. לדבריה תהליך העסקת החיילת אופיין בשיח נרחב עם המפקד הקולט שלה ביחידה ועם אנשי החיל הרלוונטיים. במשך חודשים רבים התקיים שיח רצוף ויומיומי בניסיון להשלים את מילוי כל הטפסים בהתאם לנדרש. עוד הבהירה קצינת משאבי האנוש כי העיכוב בטיפול בעניינה של החיילת נבע מקושי בהנפקת אישור מתאים ממוסד הלימודים שבו למדה החיילת, ומהצורך בהשלמת מספר טפסים מצד החיילת.

בסופו של דבר הוחלט להפסיק את תהליך גיוס החיילת. המפקד הסביר כי ההחלטה לעצור את הליך הגיוס הייתה עניינית לחלוטין ונבעה מההבנה כי ההתנהלות של החיילת אינה תואמת את המצופה ממשרת פעיל בצה"ל. לדבריו, כמפקד, הוא אינו מעוניין להעסיק פקוד המאיים בהגשת תביעה משפטית או קבילה עוד טרם החלה העסקתו. בעיניו המדובר בסימן המעיד על פקוד העלול לייצר יותר נזק מתועלת. קצינת משאבי האנוש הסבירה כי אין הם רואים לנכון לגייס למשרת ע"צ בצה"ל את מי שאינו מבין את אילוצי המערכת ופועל בגסות ובבוטות מול הקצינים המטפלים בעניינו, וזאת על אף שפעלו מול החיילת בשקיפות מלאה לאורך כל שלבי התהליך.

החיילת הבהירה כי לא התחילה בחיפוש אחר מקום עבודה חדש, שכן המשוב שקיבלה לפניותיה בנושא ההעסקה היה כי התהליך עתיד להסתיים תוך זמן קצר, ועל כן לא ניתן היה לתכנן את תחילת התעסוקה במקום אחר. לדבריה כל שביקשה הוא כי גורמי הצבא ינהגו בה בהגינות ובשקיפות ויעדכנו אותה באופן יזום על התקדמות התהליך או על עיכובים בו.

מסקנות וסיכום

הנציב מצא כי משך הטיפול בבקשת העסקתה של החיילת כע"צ ארך זמן ארוך מהצפוי ומהמקובל במקרים מסוג זה. הנציב התרשם כי הטעמים לכך היו שונים ונבעו הן מהצורך בהשלמת מסמכים מצד החיילת, הן מהצורך בקבלת אישור תקציבי מהחיל והן מהצורך בקבלת אישור סופי לגיוס החיילת ממרכז תע"ץ.

עם זאת, תהיינה הסיבות לעיכוב בתהליך אשר תהיינה, העובדה כי הן החיילת והן חבריה ללימודים, אשר היו מועמדים אף הם להעסקה במסגרת אותה יחידה, נדרשו לשוב ולפנות פעם אחר פעם אל אנשי הקשר בחיל לצורך בירור הסיבות לעיכוב בטיפול בעניינם, מעידה על כך שהקשר עימם בנושא זה לא היה מספק ולקה בחסר.

הגם שהנציב התרשם כי טופסי הבקשה לוו בהסברים על כך שההעסקה מותנית באישור מרכז תע"ץ, הרי שמן הראוי היה לחדד לאורך הדרך כי חל עיכוב בהליך, וכי הוא אינו מתקדם בשלב זה בקצב הרצוי, על מנת שיוכלו המבקשים לכלכל את צעדיהם בהתאם.

מעבר לכך הנציב סבר כי קיים קושי בעצם ההחלטה לא להמשיך בהליך ההעסקה של החיילת ושל סטודנטים אחרים, לאחר שלדברי המפקד וקצינת משאבי האנוש ביחידה "איימו" הסטודנטים בהגשת תביעה או קבילה נוכח השיהוי הממושך בטיפול בעניינם. הגם שהציפייה בנוגע לאופן ההתנהלות של זה העתיד לשרת כעובד בצה"ל היא מובנת, הרי שממוש זכות משפטית או חוקית אחרת על ידי אזרח, החש כי נפגע מבחינה ממשית מפעולותיה או מחדליה של רשות מנהלית, אינה צריכה לעמוד לו לרועץ בהמשך התנהלותו והטיפול בו על ידי אותה הרשות.

הנציב הבהיר כי אין להתעלם בנסיבות אלו, שבהן אזרחים כדוגמת החיילת-הקובלת מבקשים להתמודד על מקום תעסוקה, מכך שהם נדרשים לדאוג מדי יום לפרנסתם ולפרנסת בני משפחתם. לפיכך כל עיכוב בלתי צפוי במשך הטיפול בבקשת העסקתם, המשבש את שגרת חייהם והתכנון הכלכלי הנלווה לכך, יש בו משום פגיעה בלתי רצויה בתוכניותיהם וביכולתם לכלכל באופן מושכל את צעדיהם והמשך דרכם. לפיכך אין מקום לזקוף לחובתם את הדרישה לקבל מידע ראוי והוגן לגבי הטיפול בעניינם או, לחלופין, במקרים חריגים של פגיעה מתמשכת בהם, ואם זו אכן תוכח, אף את הצורך בנקיטת צעדים קיצוניים יותר.

נוכח האמור לעיל, מצא הנציב לנכון להעיר למפקד ולקצינת משאבי האנוש על אופן התנהלותם במקרה דנן, על מנת שיפיקו את הלקחים המתבקשים ויימנעו מהישנות מקרים דומים בעתיד.

330772/5 – אי קיום התחייבות למעבר לחיל אחר

רקע

קצין בדרגת סרן בשירות הקבע הלין על כך שחרף סיכום ועדה חילית בעניינו מחודש ינואר 2017, שבה הוחלט כי יתאפשר מעברו לחיל אחר בחודש ינואר 2018, והגם שאכן מצא תפקיד כאמור אליו התקבל בחיל האחר, סירב החיל שבו שירת להעבירו כמובטח.

ממצאים

בירור הקבילה העלה כי הקצין חתום על התחייבות ממושכת לשירות הקבע עקב הכשרתו לתפקיד לחימה (להלן: התחייבות קשיחה). לאחר זמן מה החליט הקצין כי הוא אינו מוצא עניין בתפקידו, וכי הוא מעוניין לעבור ליחידה בחיל אחר. מפקדי הקצין טעו ושלחו אותו להתראיין, והיחידה בחיל האחר מצאה אותו מתאים לעבור אליה. החיל שבו משרת הקצין הבהיר כי הוא זקוק ללוחמים בתפקידו, ולכן לא אושר לו לעבור לחיל האחר. הקצין עמד על בקשתו, ובעקבות זאת התכנסה ועדה חילית בראשות מפקד בדרגת אלוף-משנה (להלן: המפקד) כדי לדון בעניינו. במהלך הוועדה התרשם המפקד כי הקצין נמצא במצוקה, וכי הוא אינו מצליח לזוז מעמדתו הנחרצת שלפיה הוא מעוניין לעבור לחיל אחר. בסיום הוועדה החליט המפקד כי הקצין יפסיק לשרת בתפקידו מייד ויוצב בתפקיד הקרוב לעולם התוכן שבו הוא מעוניין לעסוק מתוך אמונה שיבין את ציפיות החיל ממנו, יתאושש וימשיך בשירות כלוחם בחיל. בהתאם להחלטת המפקד, הוצב הקצין בחודש ינואר 2017 בתפקיד אחר בחיל.

מעיון בסיכום הוועדה החילית בעניינו של הקצין, מתאריך 17 בינואר 2017, צוין בין השאר כי המפקד תומך במעבר הקצין לחיל אחר לא לפני חודש ינואר 2018, והדבר מותנה ביכולת הקליטה של אותו חיל. למחרת, בתאריך 18 בינואר 2017, הודיע ראש המדור הרלוונטי בחיל לקצין, בעקבות בקשתו לשנות את תוכן סיכום הוועדה כדי למנוע אי הבנות, כי אין צורך לשנות את הסיכום מאחר שהכוונה ברורה לכולם – אם יהיה תפקיד שבו ירצו את הקצין ביחידת החיל האחר מחודש ינואר 2018,

החיל שבו משרת הקצין יתמוך במעבר. לדבריו כך גם סוכם עם מחלקת הסגל של החיל האחר.

בחודש דצמבר 2017 התקיים דיון איוש בחיל שבו שירת הקצין, ובמסגרתו עלה הקצין כמועמד והוחלט לא לאפשר לו לעבור ליחידה בחיל האחר ממספר סיבות. ראשית, בעקבות המעבר למודל הקבע החדש היה גידול של 50 אחוזים בפרישות ובקידומים בחיל באופן שיצר פער של עשרות קצינים לוחמים בתפקידים בדרגת סרן. שנית, בשנים האחרונות עברו לוחמים רבים מהחיל לאותה יחידה בחיל האחר ולא חזרו לחיל שבו הוכשרו. בעקבות זאת שונתה המדיניות החילית במהלך שנת 2017, ואין הם מאפשרים עוד לקצינים לצאת לחילות אחרים לפני השלמת תפקיד הצבת חירום ראשון, והשאיפה היא שהמעבר ייעשה רק לאחר סיום ההתחייבות הקשיחה (שבע שנים במקרה של הקצין-הקובל).

לאחר קבלת ההחלטה התקיים שיח עם מפקדי הקצין על הסיבות להחלטה וסוכם עימם שיימצא לו תפקיד בחיל, בעולמות התוכן המעניינים אותו, ובתום ההתחייבות הקשיחה הוא יוכל לעבור לשרת בכל חיל שבו יבחר. המפקד הבהיר כי הוא מזהה בשנים האחרונות תהליך, ההולך ומעצים, שבו הפרט שם סייגים ואילוצים בתהליך האיוש עד כדי היפוך עקרון השיבוץ הראשון בצה"ל: צורכי המערכת קודמים לרצונות הפרט. לדבריו ברור לו כי הוא בעל הסמכות לתת "הבטחה מנהלית", והוא חש אי נוחות רבה לשנות החלטה שקיבל שנה קודם לכן. עם זאת שני התהליכים המשמעותיים שהתרחשו בשנה האחרונה ושעליהם עמד לעיל, גרמו לו לשנות החלטה זו. להערכתו הטיפול בקצין היה תוך התחשבות מלאה ברצונותיו ובשאיפותיו, כולל הפסקת תפקידו הקודם לשם מעבר לתפקיד אחר בחיל בניגוד מוחלט למדיניות החילית, וכעת אף הוסכם להעבירו ליחידה אחרת בחיל. המפקד הדגיש כי הוא מצפה מכל קצין, ולבטח מלוחם, כי יבין גם את שיקולי המערכת וידע להכילם. לדבריו ערוץ ההתפתחות שהוצע לקצין במסגרת החיל, יכול לתת מענה לצרכיו לתקופה של עוד שנתיים וחצי ואז יוכל לעבור לכל יחידה שבה יחפוץ.

הנציב נפגש עם המפקד של הקצין ועם המפקד שקיבל את ההחלטה על מעבר לחיל אחר ושינה אותה בהמשך. המפקדים עמדו על הקשיים האובייקטיביים שעיימם מתמודד החיל, ועל הליקויים בהתנהלות הקצין, שאין בכוונתו לממש את התחייבותו המוקדמת, ועל המסר הבעייתי והפסול ליתר קציני החיל במקרה של היענות לבקשת הקצין לעבור לחיל אחר. בסיכומו של דבר, לגישתם, צורכי החיל גוברים על צורכי הקצין ורצונותיו, ועל כן אין מקום לאפשר לו את המעבר לחיל האחר, הגם שהם מודעים לכך שנעשו טעויות לגביו הן מצד מפקדיו והן מצד המפקד שאישר בוועדה בחודש ינואר 2017 את אפשרות מעברו לחיל האחר לאחר חודש ינואר 2018.

בתגובה לאמור לעיל מסר הקצין כי לטעמו השיקול של מחסור בלוחמים הוא לגיטימי ומובן לו, אך הוא אינו גובר על ההבטחה האישית שנתן לו מפקד בכיר בחיל. מנגד הקצין סבור כי לא נכון להחיל לגביו את השינוי במדיניות שלפיו אין לאפשר מעבר למערכים מקצועיים לפני תום ההתחייבות הראשונה, שכן ההבטחה שניתנה לו התקבלה לפני שינוי המדיניות, ומן הראוי כי שינוי זה יחול מרגע קבלתו ולא בתוקף למפרע. כן הדגיש כי מפקדיו הנוכחיים הודיעו לו כי לאחר שבחנו את הנושא מול הגורמים הרלוונטיים בחיל, יתאפשר מעברו באופן סופי ליחידה בחיל אחר, וכי כל שנותר הוא לסגור את הסוגיה במסגרת הדיון בחיל. בהתאם להודעה זאת ניגש הקצין והתראיין לתפקיד בחיל האחר ואף התקבל אליו. בהקשר זה יצוין כי הקצין צירף לקבילתו מכתב מהמפקד הרלוונטי ביחידה שבה התראיין בחיל האחר, אשר ציין כי הקצין רואיין רק לאחר שהובהר להם ממפקדיו כי קיים סיכום שלפיו יוכל להגיע לחיל האחר בחודש ינואר 2018. לדבריו הקצין נבחר לתפקיד מבין עשרה מתמודדים מעולים מחילות שונים, אשר בינתיים כבר שובצו במקומות אחרים.

מסקנות והמלצות

לאחר שהנציב בחן באופן יסודי ובכובד ראש את מכלול השיקולים במקרה זה, סבר כי אין מקום לקבל את שינוי המדיניות שנעשה בחיל לפני כחצי שנה בנושא אי-מעבר לתפקידים מקצועיים מחוץ לחיל כצידוק לאי-כיבוד ההתחייבות שנתן לקצין לפני שנה מפקד בכיר בחיל. על אף שמדובר בשינוי מדיניות שנתון לסמכות החיל, הרי שאין מקום להחילו בתוקף למפרע על הבטחה מנהלית שניתנה קודם לכן,

ברשות ובסמכות, באופן הפוגע באמינות המערכת כלפי אנשיה והעלול לשדר מסר, שאין להעלותו על הדעת ואין לקבלו, שלפיו המערכת אינה עומדת בהתחייבויותיה.

בנוסף הנציב מצא כי התפקיד שאליו הוצע לקצין לעבור בחיל בו שירת, אינו נכלל ברשימת התפקידים שבהם קיים פער קריטי בלוחמים בדרגת סרן.

יודגש כי הנציב כלל לא הקל ראש בטעמים הערכיים המשמעותיים שעליהם עמדו גורמי החיל במקרה זה. עם זאת נסיבות מקרה זה היו ייחודיות ושוונות וכללן, באופן חריג, התחייבות מוסמכת וברורה של מפקד בכיר בחיל, אשר במועד קבלתה הוא התחשב בשיקולים הערכיים שהוצגו לפני הנציב בעת בירור הקבילה. אי-כיבוד התחייבות מפורשת זו כיום, בחלוף שנה ומבלי שישנם היבטים ערכיים חדשים שלא היו ידועים במועד קבלת ההחלטה, תפגע לא רק בקצין ובחיל אליו ביקש לעבור אלא בעיקר באמון הפרט ומשרתי הקבע בצה"ל בכלל ובחיל שבו שירת בפרט.

נוכח המכלול האמור לעיל, המליץ הנציב לעמוד בהתחייבות שניתנה לקצין שנה קודם לכן ולאפשר את מעברו לחיל האחר לתפקיד אליו התקבל לאחרונה.

329502/9 ו-330082/9 – הסדרת תקינה לנגדים הממלאים תפקיד בכיר

רקע

שני נגדים הלינו על כך שתפקידיהם בגדוד שבו הם משרתים (להלן: הגדוד) טרם הוכרו כמזכים במינוי בכיר, הגם שממלאי תפקידים מקבילים בגדודים דומים מוכרים כזכאים למינוי בכיר, בלי שקיים הבדל ביניהם באופי התפקידים ובעיסוקים במסגרתם.

ממצאים

במסגרת בירור הקבילה עלה כי הגדוד הוקם לפני מספר שנים לשם מתן מענה לגזרה שבה הוא פועל. בפועל הגדוד הוסב לגדוד הכולל פעילות נוספת וקלט כוח-אדם נוסף משמעותי – הן בסדיר והן במילואים. בהשוואה לגדודים דומים באוגדות אחרות קיימים בגדוד פערי תקינה משמעותיים. לאחרונה ניתן שיפוי ומענה לחלק מהפערים, ובין היתר נוספו תקני קבע ראשוני, אך המענה היה חלקי בלבד, ותפקידי הנגדים-הקובלים הוגדרו בתקן מובהק ולא בתקן בכיר.

החיל שאליו שייכים הנגדים אומנם מכיר בצורך למסלול בכיר עבור תפקידיהם, אך הובהר כי כל מענה שייתן החיל מתוך מקורותיו, יוביל בהכרח לפגיעה ביחידה או בגדוד אחר, שכן החיל אינו מנהל סל תקני מינוי בכיר המאפשר לו גמישות. החיל הבהיר כי הוא ממשיך במאמציו למציאת מקורות תקנים בכירים לגדוד שבו משרתים הנגדים, כדי להשוות את מעמדם לגדודים מקבילים. עוד הוסבר כי אם בסופו של דבר יימצאו תקנים בכירים לתפקידיהם של הנגדים, התפקידים ייפתחו להתמודדות, והם מחייבים תהליכי סגל בהתאם להוראות מחלקת הסגל, קרי המסלול הבכיר אינו מובטח לפרטים המשמשים היום בתפקידים.

גורמי חקר המקצועות בצה"ל מסרו כי תפקידיהם הנגדים מזכים בתקנים בכירים לפי המודל המחייב, שכן הם נמצאים ביחידה ובמקצועות מזכים, ולמעשה יש בהם פגיעה על פי פקודות הצבא בנושא זה.

במהלך בירור הקבילה החליט הגורם המוסמך בזרוע כי יש שלוש חלופות שהוא יבחן, על פי סדר העדיפויות הבא: הראשונה, בדיקה מול אגף התכנון באשר לסיבות שבגינן לא נקבעו תקני מינוי בכיר לגדוד, ובמידת הצורך ייערך תקנון בהתאם; השנייה, החיל יציג לגורם המוסמך את כלל פריסת התקנים הבכירים בחיל, ובהתאם לכך יקבל הגורם המוסמך החלטות ותקנים יוסטו בהתאם; השלישית, הסדרה של הגדרת הגדוד. הודגש כי בכל שלוש החלופות הפרט לא ייפגע, והגורם המוסמך יבחן את הנושא ויסדירו.

מסקנות והמלצות

הנציב מצא פגם בכך שעל אף שחל שינוי משמעותי בייעוד הגדוד שבו משרתים הנגדים, באופן שהוביל לגידול משמעותי בכוח-האדם בו, לא הותאמה תקינת הגדוד, במיוחד התקנים למסלול בכיר, לזו של גדודים כדוגמתו במערך זה.

עם זאת במהלך בירור הקבילה הצביעו גורמי הזרוע על חלופות להסדרת הסוגיה באופן שימנע פגיעה נוספת בפרט.

נוכח האמור לעיל, המליץ הנציב לגורם המוסמך בזרוע כי ישלים את בחינת החלופות האמורות בהקדם האפשרי ויעדכן את הנציב בדבר החלטתו הסופית והצעדים שיינקטו להסדרת התקינה בגדוד.

329024/4 – ליקויים בפרסום מכרז לתפקיד נגד בכיר

רקע

נגד בדרגת רב-סמל בכיר הלין על כך שהתמודד על תפקיד סגן מפקד פלוגה (להלן: סמ"פ) ביחידה אחרת, אך זה שזכה בסופו של דבר בתפקיד כלל לא עמד בתנאי המכרז, בעוד שהנגד-הקובל מילא באותה העת תפקיד מקביל ביחידתו ועמד בכל תנאי המכרז. כך למשל הנגד שזכה במכרז אינו ממונה בטיחות, שהוא תנאי משמעותי לתפקיד האמור.

ממצאים

בירור הקבילה העלה כי החיל שבו משרת הנגד פתח את תפקיד הסמ"פ ביחידה המקבילה ליחידתו למכרז, והמכרז הופץ על פי הפקודות לידיעת כלל המפקדים והנגדים בחודש ינואר 2017. הנגד הגיש את מועמדותו לתפקיד האמור, נכנס לאשכול המתמודדים וזומן לריאיון עם המפקד הממונה בדרגת אלוף-משנה (להלן:

המפקד הממונה) בתאריך 4 בינואר 2017, בדומה ליתר המועמדים. לאחר הראיונות נבחר הנגד המתאים בראיית המפקד הממונה ובאישור החיל במסגרת דיון שיבוצים חילי. לדברי המפקד הממונה הנגד שנבחר עמד בכל התנאים הנדרשים לתפקיד.

לאחר בדיקה מול הגורמים המקצועיים בחיל עמדו גורמי הסגל בחיל על כך שמרכיבי תפקיד הסמ"פ, שעליו התמודד הנגד ביחידה המקבילה, אינם מחייבים הכשרת ממונה בטיחות. גם במסגרת דיון השיבוצים החילי לא עלה כי הכשרת ממונה בטיחות היא תנאי מחייב לביצוע התפקיד.

מעיון במכרז שהופץ לגבי תפקיד הסמ"פ ביחידה המקבילה ליחידת הנגד-הקובל עלה כי צוין בו שאחת ההכשרות הצבאיות הנדרשות היא לממונה בטיחות וכי נדרש, בין היתר, ניסיון הכרחי כממונה בטיחות בעבודה. במרכיבי התפקיד צוין, בין השאר, כי הוא כולל אחריות על בטיחות רב-תחומית בפלוגה וממונה בטיחות בעבודה בפלוגה. בהקשר זה מסרו גורמי החיל כי גורמי היחידה הממונה עמדו על כך שמדובר בטעות, וכי על פי מרכיבי התפקיד תנאי זה אינו מחייב.

הגורם האחראי על פיתוח המקצועיות בחיל הבהיר כי התנאים למינויים הבכירים מפורטים בחוברת הקריטריונים והורסטיליות למינויים בכירים הצה"לית, שמנהל אגף כוח-האדם. הקריטריון לתפקיד שעליו התמודד הנגד הוא תפקוד בפועל כעוזר לתפעול בסדנה קדמית עצמאית. מכאן, לדברי האחראי, הקריטריון אינו מחייב הכשרה כלשהי, והוא חל על כל התפקידים מסוג זה בסדנאות השונות. גורמי הסגל בחיל הדגישו כי המשמעות היא שהתפקיד שעליו התמודד הנגד-הקובל, אינו מחייב הכשרת ממונה בטיחות.

גורמי מחלקת הסגל מסרו, לאחר התייעצות עם הגורמים המשפטיים, כי נראה שתנאי הסף שהוגדרו במכרז שעליו התמודד הנגד לתפקיד סמ"פ היו שונים מהנדרש. על כן, לדבריהם, יתכן שנכון לפרסם מכרז חדש, מאחר שייתכן שישנם נגדים נוספים העומדים בתנאי הסף. מצב זה יאפשר מתן הזדמנות שווה לכלל המועמדים, כולל לנגד-הקובל.

בתגובה לכך מסר המפקד הממונה כי המכרז לתפקיד סמ"פ ביחידה המקבילה ליחידת הנגד התנהל כראוי, ניתנה הזדמנות לכלל המועמדים והבחירה נעשתה אל מול יכולות מוכחות ובהתאם לצורכי התפקיד, ובסופו של דבר אישר החיל את המינוי. המפקד הממונה עמד על כך שבחינת מכלול מאפייני האישיות של המועמדים וחוות הדעת לגביהם, התרשמותו במהלך הראיונות והשיח עימם תוך כדי הראיון, תוך התייחסות להמלצות מפקדים, הביאו אותו להחלטה לבחור בנגד הממלא את התפקיד כיום. המפקד הממונה לא שלל את העובדה שבמסמך שהופץ כ"קול קורא" להגשת מועמדים, הופיע נושא ממונה הבטיחות כתנאי להתמודדות. לדבריו פרט טכני זה הובא לידיעתו לאחר בחירת המועמד, אך הוא לא היה שיקול בקבלת ההחלטה. בראייתו אין כל סיבה לבטל את תוצאות המכרז, ובוודאי אין לפגוע בנגד שנבחר בפועל כדת וכדין. המפקד הממונה שלל על הסף כל טענה לחוסר תום לב בהקשר זה. בנוסף, לדבריו, תחום הבטיחות אינו נדרש למילוי תפקיד הסמ"פ בתצורה החדשה של היחידה הממונה, שבו התפקיד מופרד כיום בכל היחידות לשני תפקידים שונים: סמ"פ ותפקיד נוסף של קצין טכני ובטיחות פלוגתי.

בתגובה לכך מסר הנגד כי העובדה, שנגד שלא עמד בתנאי המכרז שפורסמו, נבחר לתפקיד סמ"פ שעליו התמודד, מעידה על אי תקינות בתהליך ההתמודדות והמינוי.

מסקנות והמלצות

הנציב מצא פגם בכך שעל אף שבמכרז לתפקיד עליו התמודד הנגד ביחידה המקבילה ליחידתו, סמ"פ, נקבע תנאי שעל פניו היה הכרחי לצורך מילוי התפקיד – ממונה בטיחות – הרי שהנגד שנבחר לתפקיד זה כלל לא עמד בתנאי זה.

מנגד כל הגורמים המקצועיים בחיל עמדו על כך שהלכה למעשה לא נדרשת הכשרה של ממונה בטיחות לתפקיד זה, מה גם שהמפקד הממונה עמד על כך שהתפקיד בתצורתו החדשה אינו כולל את תחום הבטיחות נוכח הפיצול לשני תפקידים שונים – סמ"פ וקצין טכני ובטיחות פלוגתי.

למרות זאת לא ניתן להתעלם מכך שנפגעו יסודות מרכזיים בהתמודדות על תפקיד במסגרת מכרז כאמור ובראשם עיקרון השוויון, אם כי חשוב לציין כי עיקרון זה לא נפגע ככל שהדברים נוגעים אל הנגד-הקובל, שכן התאפשר לו להתמודד במכרז זה כיתר המועמדים. לכל היותר ניתן לומר כי ההתמודדות השווה על התפקיד נמנעה ממועמדים אחרים, שלא ניגשו כלל להתמודדות בשל אותו תנאי סף לכאורה.

אשר על כן, מאחר שהסוגיה כוללת בחינת מספר היבטים כבדי משקל, מצא הנציב לנכון להמליץ לראשת מנהל הנגדים במחלקת הסגל כי תבחן האם יש מקום, בנסיבות אלו ולנוכח מכלול האמור לעיל, לפרסם מכרז חדש לתפקיד סמ"פ שעליו התמודד הנגד, תוך עדכון החיל בדבר החלטתה ומתן הנחיות בהתאם.

כן מצא הנציב לנכון להעיר למפקד הממונה על האופן שבו נוהל המכרז לתפקיד סמ"פ שעליו התמודד הנגד, אשר כלל תנאי שעל פניו נראה הכרחי וחיוני לתפקיד, אך בדיעבד הסתבר כי אינו מהווה תנאי סף כלל ועיקר. כן המליץ הנציב כי יוקפד להבא על בחינת המכרזים לתפקידים ביחידה הממונה באופן מדוקדק, טרם פרסומם, כדי למנוע הישנות מקרים דומים ועוגמת נפש מיותרת.

332896/0 – העברת מידע שגוי ומסרים סותרים בנוגע למועד פרישה

רקע

רופאה בדרגת רב-סרן הלינה על כך שחרף סיכומי ראיונות קודמים עם מפקדיה לא אושר להוציאה לגמלאות בשנת 2018, ואף נאמר לה כי לא תצא לגמלאות לפני המחצית השנייה של שנת 2019. בנוסף, לדברי הרופאה, לא התאפשר לה למלא תפקיד בחצי משרה, הגם שנוכח מומחיותה אין עבודה בצה"ל תקן למשרה מלאה, והיא אף נדרשה לעבור לתפקיד במשרה מלאה, על אף שאושרה התמודדותה לתפקיד אחד בלבד, שאינו קשור למומחיותה ואשר סיכויי קבלתו עבודה, נוכח גילה המתקדם, הם קלושים.

עוד הלינה הרופאה על הטיפול הלקוי בה לאורך זמן מצד גורמי יחידתה וחיל הרפואה, כעולה מתכתובות שצירפה לקבילתה, המעידות על חוסר תיאום, אי-העברת מידע בזמן ובאופן שיקדם את הטיפול בה ואי-מימוש החלטות מפקדים. בעקבות זאת נותרה הרופאה בחוסר ודאות לתקופה ממושכת, הדיונים לגביה נדחו ללא הצדקה, והבטחות מפקדיה סוכלו ולא מומשו. על כן ובהתחשב במכלול הנסיבות, סברה הרופאה כי יש מקום לגלות בה התחשבות ולאפשר לה לפרוש בהקדם תוך מילוי תפקיד מתאים עד לפרישה.

ממצאים

במסגרת הבירור מסרו גורמי חיל הרפואה כי בקשת הרופאה לפרוש מצה"ל, כפי שהציגה לפני מפקדיה, קיבלה ביטוי במספר סיכומי ראיונות והייתה כרוכה בהמלצת גורמי משאבי האנוש ובאישור עקרוני של קצין הרפואה הראשי (להלן: קרפ"ר) טרם גיבוש המלצה והעברתה למחלקת הסגל לשם קבלת אישור סופי. לדבריהם באף לא אחד מסיכומי הראיונות שהופצו, לא הייתה משום התחייבות לעניין פרישת הרופאה. הובהר כי בכל מקרה הסמכות לאישור פרישה אינה נתונה לדרג היחידה. כן הובהר כי נכון היה שגורמי הסגל ביחידה של הרופאה ינהלו מעקב הדוק אחר המלצות המפקדים, הצגתם באופן מסודר והעלאתם אל סדר היום לפני הגורמים המוסמכים לכך.

עוד נמסר כי במהלך ריאיון עם קרפ"ר הובהר לרופאה כי על אף שהיא עומדת בתנאי הסף המזעריים הנדרשים לפרישה, הרי שלתנאים אלו מתווספים שיקולי סגל ותכנון ברמת החיל, הפיקוד וצה"ל. הוסבר כי לחיל הרפואה אין כל כוונה להותיר אנשים בכוח בשירות, אך יחד עם זאת רצון הפרט חייב להשתלב עם צורכי המערכת, בייחוד נוכח המחסור החמור ברופאים בצה"ל. בתוך כך הציג קרפ"ר לרופאה כי תהיה מועמדת לפרישה בשנת 2019.

בנוגע להיקף המשרה של הרופאה מסרו גורמי החיל כי במסגרת דיון שיבוצים שקיים קרפ"ר דאז בחודש יולי 2017, נבחרה הרופאה לתפקיד בהיקף משרה מלאה. לאחר שפנו אל הרופאה למימוש החלטת דיון השיבוצים וקיום הליכי הסגל (הארכת שירות וכדומה), הסתבר כי היא לא הכירה את ההחלטה לגביה. הובהר כי כל

סיכומי הראיונות שהופצו לעניין מתכונת העסקת הרופאה, נערכו מחוץ למסגרת דיון שיבוצים מסודר בראשות קרפ"ר, ומשכך הם לא קיבלו תוקף ממשי, למעט סיכום הראיון שהתקבל במעמד דיון השיבוצים בחודש יולי 2017, ושאותו סירבה הרופאה לקבל ואף לשתף פעולה עם כל בקשה מצד גורמי הסגל הנדרשת לשם מימושו.

נוכח מצוקת המטפלים בחיל הנחה קרפ"ר כי הרופאה תשוב מייד למשרה מלאה, וייקבע משך התפקיד. גם בשיבוץ הרופאה, ולפנים משורת הדין, היא שובצה סמוך למקום מגוריה, תוך שהיא משלבת בשגרת היומיום את תחום מומחיותה ביחידות המרחב שבו שובצה. הוסבר כי בקשת הרופאה שלפיה עד פרישתה מצה"ל תועסק במתכונת ובהיקף של חצי משרה, אינה בת מימוש, וזאת לאור הצרכים ההולכים והגוברים מהשטח למטפלים במרחב שבו מתגוררת הרופאה והפריפריה.

לצד זאת הערות הרופאה באשר לאי-קבלת סיכומי ראיונות ביחידתה ובמפקדת קרפ"ר נמצאה נכונה. על כן, ממלאות התפקידים הרלוונטיות ביחידה ובמפקדת קרפ"ר הסבו את תשומת הלב של הקצינות הרלוונטיות לכך שיש להפיץ לפרט את סיכומי הראיונות במישרין וללא חריגה מפרקי זמן שנקבעו.

בנוסף גורמי החיל הביעו צער על אי-הדיוקים, כפי שנמסרו לרופאה, לעניין היקף המשרה שבה תועסק ותכנון פרישתה מצה"ל – תחומים המסוכמים בדרג החיל ולא בדרג הפיקודי. על כן קרפ"ר העיר למפקדים ביחידת הרופאה וחידד את הנושא במסגרת כינוס מפקדי הרפואה הפיקודיים בחיל.

גורמי מחלקת הסגל מסרו בהתייחס למקרה זה כי אומנם הרופאה עומדת בתנאי הסף לפרישה – גיל 45 וותק של 15 שנים בשירות הקבע – אולם קיימים שיקולים נוספים ומערכתיים בקבלת ההחלטה על מועד הפרישה, ובכלל זה יכולת החיל לאייש את התפקיד, עמידה ביעדים מטכ"ליים שהוצבו לחיל (גיל ממוצע והיקף מכסות הפורשים) וכדומה. לדבריהם, באופן כללי, בחיל הרפואה ישנם קצינים רבים מאוד בגילאים הדומים לגיל הרופאה לאור העובדה כי המדובר באקדמאים

ובחוזרי שירות. לגישתם, מבחינה עקרונית, יש לשמר את הגמישות החילונית ולאפשר לחיל לקבל את החלטות הפרישה באופן עצמאי, תוך שמירה על מסגרת היעדים הברורה והמדויקת, כאמור לעיל.

יצוין כי ממסמכים ותכתובות שהעבירה הרופאה ניכר כי הטיפול במספר נושאים היה מתמשך, ובשלב מסוים אף הובן כי מרביתם לא טופלו מול חיל הרפואה ואף כלל לא הובאו לידיעת הגורמים המוסמכים בחיל במועד.

הרופאה עמדה על כך שההתנהלות בעניינה פגעה בה ובאפשרותה לתכנן את המשך חייה כאות. כך למשל במעלה הדרך קיבלה הצעת עבודה מקופת-חולים, והיא סירבה לה נוכח מתכונת ההעסקה שנקבעה לה וההבטחה כי תצא לגמלאות בשנה לאחר מכן. לדבריה לו הייתה מודעת לכך שתידרש למלא תפקיד במשרה מלאה, וכי פרישתה לא תתאפשר בעיתוי המבוקש, הייתה שוקלת ברצינות, נוכח גילה המתקדם ועל אף הוותק שצברה בשירות הקבע, את האפשרות להשתחרר מצה"ל ולקבל את הצעת העבודה האמורה, תחת הארכת שירותה שוב ושוב לתקופות קצרות, מתוך הבעת אמון במפקדיה כי יפעלו להסדרת מועד פרישתה כמובטח. הרופאה הוסיפה כי בהסתמך על ההבטחות שניתנו לה, התחייבה לקופת-החולים על העסקה בהיקף של חצי משרה, אך נאלצה להפר התחייבות זו נוכח החלטת קרפ"ר בעניינה כי תועסק במשרה מלאה.

מסקנות והמלצות

הנציב מצא ליקויים חמורים בהתנהלות כלפי הרופאה לאורך השנים מצד גורמי יחידתה. להתרשמותו המפקדים וגורמי הסגל דאז לא פעלו כנדרש ועל פי הנהלים למימוש תוכן סיכומי ראיונות שנערכו בעניין הרופאה, בייחוד לאור העובדה שבחלקם הארי נקבעו נושאים הנתונים לסמכות גורמי מפקדת קרפ"ר בלבד, כדוגמת היקף העסקתה ומועד הוצאתה לגמלאות. ניכר כי בשנים האמורות הקשר בין היחידה ובין חיל הרפואה לקה בחסר, וסיכומי הראיונות וההחלטות לגבי הרופאה לא הועברו כנדרש בין גופים אלו באופן שהוביל לסתירה משמעותית בין החלטות שונות שהתקבלו ברמת המפקדים ובין החלטות החיל לגביה. כתוצאה מכך

מובנת לחלוטין התחושה הקשה של הרופאה כי נהגו בה בחוסר שקיפות ובאי-הגינות, באופן שהוביל לחוסר אמון מצידה במפקדיה.

הנציב מצא כי מפקד היחידה הנוכחי הבהיר לרופאה, במסגרת ראיונותיו עימה, את תמונת המצב לאשורה, תוך הבנת הליקויים בהתנהלות מולה, וקרפ"ר אף העיר למפקדים ביחידה והציג את לקחי המקרה למפקדים הבכירים בחיל. כן התרשם הנציב כי הופקו לקחים ונקטו צעדים מתאימים לשם מניעת ליקויים דומים בתחום הפצת סיכומי ראיונות ביחידה ובחיל.

יחד עם זאת אין להתעלם מכך כי בסופו של דבר הרופאה נפגעה באופן ישיר מההתנהלות הלקויה האמורה, בכך שנאלצה לעבור להיקף העסקה במשרה מלאה בתחום רפואת השגרה, בעוד שמפקדיה הודיעו לה כי תועסק בחצי משרה בתחום מומחיותה, והיא אף התחייבה בהתאם לקופת-חולים לצורך השלמת העסקתה בחצי משרה. כמו כן ציפיית הרופאה להסדרת מועד פרישתה נדחתה שוב ושוב, ללא הסבר מספק מצד מפקדיה, עד לאחרונה, ובסופו של דבר נקבע מועד הפרישה לסוף שנת 2019 – זמן ניכר לאחר המועד שבו מפקדיה הצביעו על הצגת מועמדותה לפרישה.

מעבר לכך הנציב התרשם כי נמנעה מהרופאה האפשרות לכלכל את צעדיה כיאות ולבחור, למשל, להשתחרר מצה"ל בשלב מוקדם יותר. העובדה שהרופאה האריכה את שירותה מעת לעת, ללא תוכנית שירות מסודרת, מעידה על כך שסמכה על מפקדיה כי יפעלו לקידום פרישתה מצה"ל, אך ברבות השנים הסתבר כי עניינה לא קודם כלל, עד לאחרונה.

נוכח האמור לעיל, ולאחר ששקל בכובד ראש את מכלול הנסיבות במקרה זה, מצא הנציב לנכון להמליץ לקרפ"ר כי ישקול מחדש את מועד פרישת הרופאה ויבחן בחיוב את הקדמתו, כבקשתה, תוך איזון מתאים בין הליקויים החמורים והפגיעה המשמעותית שנגרמה לה בעקבותיהם מחד גיסא, ובין הצורך במטפלים בחיל הרפואה מאידך גיסא.

הנציב לא מצא מקום להתערבות מטעמו בהחלטה להעביר את הרופאה לתפקיד במשרה מלאה נוכח הנימוקים כבדי המשקל שהוצגו על ידי חיל הרפואה בנושא זה.

332806/9 – מסירת מידע שגוי ומטעה בנוגע לאפשרות קידום של קצינה

רקע

קצינה בדרגת סרן הלינה על כך שלא התאפשר לה להתמודד על תפקיד רב-סרן (להלן: רס"ן) על אף שעמדה בתנאי "פקודת ועדת מעבר למובהק 2018" (להלן: הפקודה) של החיל, שאותה גילתה רק בדיעבד. זאת בתואנה כי לא מילאה שני תפקידי סרן – תנאי שלא צוין כלל בפקודת ועדת המעבר, מה גם שנבחרו בסבב זה קצינים אחרים שלא מילאו גם הם שני תפקידי סרן.

ממצאים

מפקדת החיל עליו נמנית הקצינה ערכה תחקיר בנוגע לטענות הקצינה, ובעקבותיו נמסר כי ככלל ועדת קידום לקבע מובהק מתקיימת אחת לשנה. בפקודה מצוינים התנאים להעלאת מועמדים לוועדה ובהתאם לכך הוגדרה אוכלוסיית היעד בשנת 2018: קציני החיל בוותק של שנתיים בשירות הקבע (המועד הקובע – 1 בדצמבר 2017). הובהר כי לגבי כל פקודה ניתן להעלות חריגים, אך הם אינם עולים בפוטנציאל המועמדים אלא רק באופן יזום על ידי המפקדים. במקרה דנן פקודה בנושא ועדת קידום למובהק הופצה בתאריך 21 בדצמבר 2017 והשם של הקצינה עלה בדוח הפוטנציאל, שכן היא עמדה בתנאי הסף הבסיסיים. גורמי האגף הממונה על היחידה של הקצינה לא המליצו עליה כמועמדת להתמודד על קבע מובהק בשנת 2018, אלא הומלץ לדון בקידומה שוב בוועדה בשנה הבאה.

בסופו של דבר הוחלט לדחות את הדיון בקידום הקצינה בשנה יחד עם קצינים נוספים, אשר התקבלה לגביהם החלטה דומה – איש איש מסיבותיו. הוסבר כי הסיבות להחלטה זו נעוצות במכלול שיקולים, ובכלל זה המלצות מפקדים, שירות הקצינה עד לאותה העת ונתוני האיכות שלה.

כן הסתבר כי בכל החומרים שהועברו לחיל אין עדות לכך שהומלץ לקדם את הקצינה לקבע מובהק. במסגרת התחקיר בחיל הוצג לקצינה טופס המשוב על הדירוג החילי, אשר מפקדה נתן לה בתאריך 4 במאי 2017. בטופס היא עודכנה כי דורגה כ"אופק פתוח", וצוין בו כי עליה לבצע תפקיד סרן נוסף (ליבה) שיאפשר את המשך קידומה בעתיד. כן הוצג סיכום ריאיון מתאריך 21 במאי 2018 שבו הוחלט כי הקצינה תמלא תפקיד סרן נוסף ("תנועת רוחב") או תמשיך בתפקידה, וגם בסיכום ריאיון זה אין המלצה לאשר את התמודדותה לקידום.

נוסף על כך בתאריך 17 בינואר 2018 נפגשה נציגת החיל באגף שבו משרתת הקצינה עם המפקד של הקצינה, קצין בדרגת סגן-אלוף (להלן: סא"ל), והשניים סיכמו כי הקצינה אינה מומלצת לסיווג לקידום בשנת 2018 וכי היא תתמודד בשנה הבאה. מייד לאחר הפגישה קיבלה נציגת החיל סיכום ריאיון של המפקד, ובו נכתב כי הומלץ לאשר את התמודדות הקצינה על תפקידי רס"ן. מאחר שתוכן סיכום הריאיון היה מנוגד לסיכום ביניהם מאותו היום, שלחה נציגת החיל הודעת דואר אלקטרוני למפקד האמור, למפקד הישיר של הקצינה ואל הקצינה, ובו ציינה כי סיכום הריאיון אינו עולה בקנה אחד עם הדברים שמסר לה המפקד, ועל כן ביקשה לעדכן את סיכום הריאיון לאלתר. בתגובה הגיב המפקד עוד באותו היום כי הקצינה עודכנה על כך שתתמודד בסבב הסרנים הקרוב. כמו כן הוצגו תכתובות מיישומון ה"ווטסאפ" המאשרות כי הקצינה לא תתמודד לקידום, וההתמודדות תידחה לשנת 2019. בנוסף הופץ בתאריך 17 בינואר 2018 תיקון לסיכום הריאיון בחתימת המפקד הישיר של הקצינה, ובו הומלץ כי היא תמלא תפקיד סרן נוסף בחיל.

מפקדי הקצינה אישרו כי סברו שעליה להתמודד על תפקיד סרן ליבה נוסף ולעבור כברת דרך טרם שתתמודד על תפקיד רס"ן, כפי ששוקף בשיחת משוב שנערכה לה. בניסיון להבין כיצד הופץ סיכום הריאיון בחתימת המפקד בדרגת סא"ל, תוחקר המקרה ונמצא כי במערכת הממוכנת שמורה תבנית של סיכום הריאיון תחת חתימת המפקד. הקצינה מסרה למפקד בהקשר זה כי צירפה לקבילתה סיכום ריאיון זה בתום לב, מאחר שחשבה כי הוא פורסם. המפקד הישיר של הקצינה, בדרגת רס"ן, תיאם את הריאיון ואת ההמלצה טלפונית עם מפקדו בדרגת סא"ל. סיכום הריאיון לא נבדק ולא תואם מראש עם הרפרנטית החילית המכירה את התמונה הרחבה יותר בחיל.

המפקד בדרגת סא"ל סבר כי אכן נדרשים שני תפקידי סרן טרם הקידום לדרגת רס"ן, למעט אלו הנמצאים ב"מסלול כוכב" (מסלול למצטיינים). לדבריו הקצינה לא הוגדרה או הומלצה לקידום ב"מסלול כוכב". ללא קשר לכך אישר המפקד כי נדרש ממנו להכיר טוב יותר את הדרישות והשינויים בנהלים בנושא קידומים בחיל עליו נמנתה הקצינה, במיוחד לאור העובדה כי אינו מגיע ממנו או חשוף אליו באופן ישיר. כן אישר המפקד כי היה צריך להבהיר לקצינה בצורה ברורה יותר, כי אי-התמודדותה על תפקיד רס"ן אינה נובעת רק מאי-מילוי שני תפקידי סרן אלא גם נוכח חוסר בשלוחה לקידום באותה נקודת הזמן. המפקד הבהיר כי אינו משתמש במערכת הממוכנת שממנה הופק סיכום הריאיון מתאריך 17 בינואר 2018, ואף אין לו מספר משתמש למערכת זו. כלקח ממקרה זה הסיק כי יש לעבור על המידע הקיים במערכת ולהסיר ממנה טיוטות ותבניות שלא פורסמו או הופצו. המפקד הביע צער על תחושת הפגיעה בקצינה, שכן היא קצינה טובה. לדבריו עצם העובדה שהקצינה פגועה מהמערכת וממפקדיה, מעידה על כך שככל הנראה היה עליו להתנהל בצורה ברורה וישירה יותר ברמה הפיקודית.

מסקנות וסיכום

הנציב מצא פגם באופן התנהלות מפקדי הקצינה, במיוחד באופן ההתנהלות של מפקדה בדרגת סא"ל, אשר העביר לה מסר שגוי בנוגע לאפשרותה להתמודד על תפקיד רס"ן בדיון השיבוצים האחרון, על אף שבשיחותיהם עימה ועם הרפרנטית החילית באגף היה ברור כי בשלב זה הקצינה אינה מועמדת לקידום לקבע מובהק.

מעבר לכך מפקדי הקצינה הפיקו סיכום ריאיון שבו המליצו כאמור על קידומה בסבב הקרוב, ואשר תוקן תוך יום אחד לאחר שהרפרנטית החילית עמדה על הסתירה בין סיכום ריאיון זה לסיכום בינה ובין מפקדי הקצינה מהעת האחרונה.

כן התרשם הנציב כי המפקד הממונה של הקצינה, בדרגת סא"ל, לא היה בקיא בשינויים שחלו בסבב הדיונים הנוכחי בחיל באופן שהוביל לחוסר ודאות ולמידע שגוי ואף מטעה שנמסר לקצינה בהקשר זה. כתוצאה מכך אף סברה הקצינה כי מפקדיה וגורמי החיל נהגו בה בחוסר שקיפות ובחוסר הגינות, הגם שהנציב לא התרשם כי גורמי החיל פעלו במקרה זה באופן בלתי ראוי, כטענתה.

נוכח האמור לעיל, מצא הנציב לנכון להעיר למפקד הקצינה, בדרגת סא"ל, הן ברמה האישית והן כמי שנושא באחריות על הטיפול הפיקודי בה, על אופן ההתנהלות כלפיה כמפורט לעיל, על מנת שיפיק את הלקחים המתבקשים ויימנע מהישנות מקרים דומים.

334308/4 – טיפול לקוי בבקשה לקיצור שירות

רקע

קצינה בדרגת סגן הלינה על כך שבקשתה לקיצור שירות לא טופלה במשך חודשים רבים בפיקוד ובחיל, בניגוד לפרקי הזמן שהוגדרו לשם כך במדיניות הסגל בצה"ל.

פקודות הצבא

הוראת הפיקוד העליון 3.0501, שעניינה "שירות קבע בצה"ל", קובעת כדלקמן:

1. חייל בשירות קבע המשרת בתנאי ההתחייבות הפתוחה, כמפורט בפקודות הצבא, יוכל לבקש להפסיק את שירותו לפני תום תקופת השירות, כמפורט בהוראה.
2. חייל המבקש להפסיק את שירותו, ימסור על כך הודעה בכתב באופן שייקבע בפקודות הצבא. ההודעה תימסר 60 יום לפחות לפני המועד שבו מבקש החייל להפסיק את שירותו (להלן: המועד המבוקש).
3. הודיע חייל שרצונו להפסיק את שירותו – יורו הרמטכ"ל או מי שהוסמך לכך על-ידו (להלן: הרשות המחליטה) על סיום שירותו במועד שייקבע. הרשות המחליטה רשאית לקבוע את מועד סיום השירות למועד מאוחר מן המועד המבוקש, ובלבד שמועד זה יהיה בתוך שנה, לכל המאוחר, מיום קבלת הודעת החייל, אך לא לאחר תום תקופת התחייבותו המקורית.

מדיניות הסגל בצה"ל קובעת כי אם החליטה הרשות המחליטה לאשר את בקשת החייל כאמור לעיל, תעביר את החלטתה לחייל בתוך 30 ימים ממועד הגשת בקשת החייל, והחייל ישוחרר במועד המבוקש. החליטה הרשות המחליטה על מועד אחר, תעביר את החלטתה לחייל בתוך 60 ימים לכל היותר ממועד הגשת בקשת החייל, והחייל ישוחרר במועד שתקבע הרשות המחליטה בהתאם לפקודות הצבא, אך לא במועד מוקדם מ-30 ימים ממועד מסירת ההחלטה.

ממצאים

במסגרת בירור הקבילה עלה כי בחודש ספטמבר 2017 ביקשה הקצינה ממפקד יחידתה לקצר את שירותה לחודש יולי 2018 מסיבות שונות. בתגובה לכך הסביר לה מפקד היחידה את משמעות התחייבותה לתפקיד וניסה לשנות את החלטתה, אך ללא הצלחה. בסיכום הריאיון בכתב ביקש מפקד היחידה לפתוח את התפקיד של הקצינה לאיוש בוועדת הסרנים יולי-אוגוסט 2018, ואף מוקדם יותר, למען שחרורה במועד המבוקש. סיכום הריאיון הופץ לפיקוד שהתבקש לזמנה לריאיון ולהמשך טיפול בבקשתה.

בחודש אוקטובר 2017 זומנה הקצינה לריאיון בפיקוד, ובמסגרתו הובהר לה כי לא נמצא מקום להמליץ על קיצור שירותה, וסוכם כי תקבל חניכה מקצועית מבסיס הדרכה סמוך ותזומן לריאיון המשך כעבור שלושה חודשים.

בהמשך חודש אוקטובר 2017 הגישה הקצינה בקשה לקיצור שירות, אשר עליה חתם מפקד היחידה, והיא הועברה להמשך תהליך בפיקוד. בחודש ינואר 2018 זומנה הקצינה לריאיון שני בפיקוד, בהמשך לסיכום הריאיון הקודם מחודש אוקטובר 2017, ובו היא עמדה על רצונה לקצר את שירותה הצבאי. גורמי הפיקוד הצטרפו להמלצת מפקד היחידה לאשר לך קיצור שירות, תוך התנייתו בסיכום מחליף מוועדת סרנים. סיכום הריאיון של הפיקוד הועבר לחיל בתאריך 1 בפברואר 2018. לדברי גורמי החיל הם לא ראו מייד את סיכום הריאיון, ובתאריך 14 בפברואר 2018 פנו גורמי הפיקוד פעם נוספת לחיל בבקשה לזמן את הקצינה לריאיון בחיל.

בתאריך 20 במרץ 2018 זומנה הקצינה לריאיון בחיל, שבמסגרתו לא אושרה בקשתה לקיצור שירות, והובהר לה כי ראשית תתמודד בוועדת סרנים לאיוש יולי-אוגוסט 2018, ואם היא לא תיבחר במסגרת הוועדה, תיבחן בקשתה בשנית. סיכום ריאיון זה הופץ בתאריך 2 במאי 2018 בשל אילוצים שונים של לוח-זמנים.

הקצינה זומנה לוועדת סרנים ובמסגרת הראיונות החיליים שנערכו בחודש מאי 2018, ציינה כי אינה מעוניינת להתמודד בוועדה אלא להשתחרר. במעמד הריאיון אישרה נציגת החיל את בקשת הקצינה לקיצור שירות לחודש אוקטובר 2018.

בחודש יוני 2018 הגיעה הקצינה למפקדת החיל והגישה בקשה נוספת לקיצור שירות, בצירוף מסמכים נוספים, אך ההחלטה בעניינה לא השתנתה, והוסבר לה בשיחת טלפון כי אין אפשרות לאתר לה מחליף לפני חודש אוקטובר 2018. בנוסף שוחחה נציגת החיל עם מפקד היחידה והסבירה לו את ההתנהלות לגבי הקצינה ואת הקושי בהחלפתה במועד מוקדם יותר. הובהר כי עד לקבלת הריאיון הרשמי בחודש פברואר 2018 לא הכיר החיל את פניית הקצינה לקיצור שירות, כפי שהוגשה בחודש ספטמבר 2018. הודגש כי נושא זה יחודד בקרב סגלי משאבי האנוש.

מסקנות וסיכום

הנציב מצא פגם בכך שמשך הטיפול בבקשת הקצינה לקיצור שירות היה ארוך מהקבוע בפקודות הצבא לשם כך. הנציב התרשם כי המקור לעיכוב נבע מאי-זימון הקצינה לריאיון בפיקוד מייד עם הגשת הבקשה בסוף חודש אוקטובר 2017, ומאי-קביעת מועד לשחרורה על ידי החיל תוך 60 יום ממועד הגשת הבקשה, כקבוע בפקודות הצבא בנושא זה.

הנציב הדגיש כי אף אם נקבע בסיכום ריאיון קודם, מתחילת חודש אוקטובר 2017, כי הקצינה תזומן לריאיון נוסף כעבור שלושה חודשים, הרי שמעצם הגשת בקשה רשמית לקיצור שירות, המחייבת השלמת טיפול וקביעת מועד שחרור תוך 60 ימים מהגשת הבקשה, נדרש היה לזמנה לריאיון בפיקוד ולהעביר את הבקשה בהקדם האפשרי להשלמת הטיפול בה, כנדרש בחיל. עוד הבהיר הנציב כי אחת שהבקשה

הועברה לטיפול החיל, והסתבר כי הוגשה עוד בחודש אוקטובר 2017, נדרש היה מייד לקבוע מועד לשחרור הקצינה תוך שנה, לכל המאוחר, ממועד הגשת הבקשה, וזאת ללא תלות בוועדת הסרנים או צורך להמתין לתוצאותיה.

נוכח האמור לעיל, ומאחר שבסופו של דבר הוחלט לשחרר את הקצינה בחודש אוקטובר 2018, בהתאם לאילוצי כוח-האדם, מצא הנציב לנכון להעיר על הטיפול הממושך בבקשתה לגורמים הרלוונטיים בפקוד ובחיל לשם מניעת הישנות מקרים דומים.

336264/7 – העברת חוות דעת תקופתית באופן שאינו תואם את פקודות הצבא

רקע

קצין בדרגת סרן הלין על כך שמשוב הנוגע לחוות דעת תקופתית בעניינו, אשר מסר לו מפקד בדרגת סגן-אלוף, לא תאם את אופי שירותו. הקצין גם הלין על כך שחוות הדעת התקופתית הוכנה ונמסרה לו בניגוד לפקודות הצבא.

פקודות הצבא

פקודת המטה הכללי 32.0101, שעניינה "חוות דעת תקופתית", קובעת כי מפקד לא ימלא חוות דעת תקופתית בנוגע למי שמצוי תחת פיקודו בפועל תקופה הקצרה משלושה חודשים.

ממצאים

בירור הקבילה העלה כי חוות הדעת התקופתית הוכנה, ומפקד הקצין, שלא שימש כמפקדו במשך תקופה של שלושה חודשים, כנדרש, העביר לגביה משוב. על כן החליטו גורמי מחלקת הסגל באגף כוח-האדם למחוק את חוות הדעת האמורה מרישומי הצבא.

מסקנות והמלצות

נוכח החלטת גורמי מחלקת הסגל החליט הנציב לא להעמיק בבירור בנוגע להליכים שקדמו לעריכת חוות הדעת.

עם זאת החליט הנציב להמליץ לקצינת משאבי האנוש ביחידה שבה שירת הקצין, לנקוט צעדים ארגוניים הולמים לשם מניעת הישנות מקרים דומים, ובכלל זה ריענון פקודות הצבא בנוגע להכנת חוות דעת תקופתיות והעברת משוב בעניינן.

336128/4 – שינוי דירוג חילי של קצין לאחר שכבר נקבע והוצג לו בשיחת משוב

רקע

קצין בדרגת רב-סרן הלין על כך שלמרות שנמסר לו על ידי מפקדיו, במסגרת העברת משוב בנוגע לדירוגו החילי, כי הוא מדורג בדירוג "אופק רחוק", הרי שלאחר שהחליט להשתחרר משירות הקבע, נמסר לו כי הוחלט לשנות את הדירוג לדירוג "אופק פתוח" כדי לאפשר מתן דירוג "אופק רחוק" לקצין אחר בחיל, במגבלות מכסה הקיימת לכך.

הוראות הצבא

מסמך "פעימת הדירוג החילי – פקודת הפעלה לשנת 2018" ונגזרותיו בחילות השונים קובע את המדדים לקביעת דירוג למשרתי הקבע ולהעברת משוב בעניין דירוג זה. בין היתר מתייחס מסמך זה לכך שקביעת הדירוג החילי נסמכת על אופק השירות של המוערך.

ממצאים

במסגרת בירור הקבילה עלה כי נוכח ההערכה הרבה שרחשו כל הגורמים הנוגעים בדבר לקצין, הוא דורג באופן הגבוה ביותר ואף סוכם לתוכנית שירות, אשר הביעה הערכה זו כלפיו וכלפי אפשרות קידומו. עם זאת לאחר שהחלטה על דירוגו החילי נמסרה לקצין, ונוכח החלטתו שלא להישאר בשירות הצבאי וההשפעה שנודעה לכך על אופק שירותו, סברו הגורמים הרלוונטיים כי נכון יהיה לשנות את דירוגו החילי בהתאם להערכתם האמורה.

במהלך בירור הקבילה, ולאחר שגורמי מחלקת הסגל באגף כוח-האדם נוכחו לדעת כי שינוי הדירוג נעשה לאחר שהדירוג המקורי כבר נמסר לקצין במסגרת העברת המשוב על הדירוג, הם החליטו לתקן את הדירוג ולהשיבו לדירוג "אופק רחוק".

מסקנות והמלצות

הנציב מצא כי לא היה מקום לשנות את הדירוג החילי של הקצין, לאחר שכבר הועבר לו משוב בנוגע אליו. בנוסף עיון בפקודת הדירוג החילי העלה כי היא אינה כוללת התייחסות מספקת לכללים הנוגעים לאופן שבו ניתן לשנות את הדירוג החילי של משרת קבע ולמגבלות החלות על כך.

על כן המליץ הנציב לגורמי מחלקת הסגל לעדכן את הפקודה האמורה, באופן אשר ייתן מענה לפער האמור, ולהפיץ את הפקודה המתוקנת לכלל החילות.

336011/2 – ליקויים בהצבת נגד במינוי בכיר ובהליך ההודעה על קבלת המינוי

רקע

נגד בדרגת רב-סמל בכיר, אשר הוחלט לשבצו בתפקיד הנושא מינוי בכיר, הלין על כך שעל אף מאמציו להשלים את הנדרש כדי לעמוד בתנאים לקבלת המינוי הבכיר

הכרוך בתפקיד, וחרף מצג שהוצג לו ושלפיו הוא צפוי לקבל את המינוי הבכיר עם השלמת הנדרש, הוחלט כי יפרוש מצה"ל ולא יקבל את המינוי הבכיר.

ממצאים

בירור הקבילה העלה כי הנגד אכן נבחר לתפקיד המזכה במעמד מינוי בכיר. עם זאת ההחלטה על הבחירה לתפקיד הייתה בגדר המלצה, שכן אישור המינוי הבכיר מצוי בסמכות גורם אחר (גורם חילי בכיר), שאינו הגורם שקיבל את ההחלטה על השיבוץ של הנגד בתפקיד.

לאחר שלילת בקשת גורמי יחידת הנגד להציבו במינוי הבכיר ננקטו צעדים שונים שמטרתם הייתה לאפשר לו לעמוד בתנאים לקבלת המינוי הבכיר. לאחר השלמת העמידה בתנאים פנו גורמי יחידתו בבקשה לבחינה מחודשת של הסוגיה על ידי הגורמים הרלוונטיים, אך נענו בשלילה נוכח ההחלטה שהתקבלה קודם לכן, שלפיה הנגד יפרוש מצה"ל תוך פרק זמן שלא יאפשר לו לקבל את המינוי הבכיר. עוד נמסר כי בראיית גורמי הסגל בחיל שבו הוצב הנגד, הצעדים שנקטו הנגד ומפקדיו נועדו להביא למיטוב זכויות הנגד לקראת פרישתו מצה"ל.

מסקנות והמלצות

הנציב מצא כי נוכח ההערכה שרחשו הגורמים הרלוונטיים לנגד, הוחלט למנותו לתפקיד הנושא במינוי בכיר תוך התניית קבלת המינוי הבכיר בעמידה בתנאים המחייבים לשם כך.

עם זאת הנציב לא מצא כי נאמר לנגד שבנוסף להשלמת התנאים הנדרשים יש צורך לקבל את אישור גורמי הסגל בחיל לשם קבלת המינוי הבכיר, ועד זמן קצר טרם הגשת הקבילה אף לא נאמר לנגד כי מאמציו להשלים את הטעון השלמה לא צפויים לשאת פרי בהיבט קבלת המינוי הבכיר.

נוכח זאת, ועל אף שהנציב לא מצא לנכון להתערב בהחלטה בנוגע למינוי הבכיר של הנגד, המליץ הנציב לגורמי הסגל בחיל לחדד את הנהלים הנוגעים להתקדמות המקצועית של הנגדים ולמיטוב הזכויות הנוגעות לפרישה. כמו כן הסב הנציב את תשומת לב גורמי יחידת הנגד לצורך בהקפדה הנדרשת בעת מתן הודעות הנוגעות למינויים בכירים.

סדרי שירות המילואים

במהלך שנת הדוח טופלו נושאים רבים ומגוונים בענייני סדרי שירות המילואים.

להלן פירוט הקבילות הנבחרות :

- 228 – עדכון מעמד בדבר אי-זימון לשירות מילואים 331247/7
- 229 – אי-קבלת החזרי הוצאות נסיעה בשירות מילואים 333130/3
- 230 – טיפול לקוי בבקשה לקבלת תעודת פטור משירות מילואים 334790/3
- 231 – אי-קבלת תגמולי מילואים לשנים 2015 ו-2017 335132/7
- 231 – אי-רישום יום שירות מילואים פעיל בגין התייצבות לריאיון 335530/2
- 232 – ליקויים בציוד שסופק לאנשי מילואים 337127/5
- 233 – התנהלות בלתי תקינה של גורמי משאבי אנוש 336204/3
- 234 – קידום קצין מילואים בדרגה 337203/4
- 235 – אי קבלת תשלום 'תגמול נוסף' 336828/9

331247/7 – עדכון מעמד בדבר אי-זימון לשירות מילואים

רקע

חייל מילואים הלין על כך שברישומי הצבא עודכן מעמדו, ללא ידיעתו, באופן שבו אין לזמנו ("הקפאה") לשירות מילואים פעיל (להלן: שמ"פ).

ממצאים

מבירור הקבילה עלה כי החייל סיים בחודש מרץ 2017 אימון מילואים, אך גורמי משאבי האנוש ביחידתו לא סגרו את השמ"פ ברישומי הצבא בעניינו. בעקבות כך נמשך שירות המילואים של החייל מעבר למכסה השנתית המותרת על פי פקודות הצבא, ובעקבות מצב זה שינו גורמי אגף כוח-האדם את מעמדו ל"מוקפא משמ"פ". לשם הסדרת המעמד נדרשה היחידה להעביר תחקיר המסביר את המקרה. הובהר כי שינוי המעמד אינו הליך ענישה נגד הפרט, אלא הליך מנהלי נגד הגוף הצבאי שחרג מפקודות הצבא.

לאחר העברת התחקיר כמבוקש, תוקנו רישומי הצבא בעניינו של החייל ובוטל מעמדו כ"מוקפא משמ"פ". לקחי האירוע גם הופצו בקרב כלל גורמי משאבי האנוש ביחידה לשם מניעת הישנות מקרים דומים.

מסקנות וסיכום

הנציב מצא פגם בהתנהלות גורמי משאבי האנוש המעורבים במקרה דנן, אשר לא עדכנו את מועד סיום השמ"פ ברישומי הצבא של החייל, באופן שגרם ל"הקפאת" האפשרות לזמנו לשמ"פ, ללא הצדקה.

מאחר שרישומי הצבא בעניינו של החייל הוסדרו כנדרש, והנציב התרשם כי ננקטו צעדים הולמים לשם מניעת הישנות מקרים מסוג זה בעתיד, לא מצא מקום להתערבות נוספת מטעמו.

333130/3 – אי-קבלת החזרי הוצאות נסיעה בשירות מילואים

רקע

חיילת מילואים הלינה על כך שלא זוכתה במלוא החזרי הוצאות הנסיעה בגין שירות מילואים פעיל שבו השתתפה.

ממצאים

בירור הקבילה העלה כי בשל טעות אנוש של גורמי משאבי האנוש האמונים על יחידת החיילת, לא עודכנה זכאותה להשתתפות בהחזרי הוצאות נסיעה. לפיכך פנו הגורמים הרלוונטיים ביחידה לגורמים המוסמכים בפקוד ובאגף כוח-האדם לשם עדכון הזכאות להחזרים ברישומי הצבא בעניינה של החיילת.

לקחי האירוע גם הופצו בקרב כלל גורמי משאבי האנוש ביחידה כדי למנוע הישנות מקרים דומים.

מסקנות והמלצות

הנציב מצא לנכון לקבל את ממצאי הבירור שערכו גורמי היחידה במקרה זה, ולפיהם נמצא פגם בטיפול בחיילת המילואים מצד גורמי משאבי האנוש ביחידה.

נוכח האמור לעיל, מצא הנציב לנכון להמליץ לראש תחום משאבי האנוש ביחידה לוודא כי הזכאות של חיילת המילואים להחזרי הוצאות נסיעה תעודכן כנדרש ברישומי הצבא בעניינה.

334790/3 – טיפול לקוי בבקשה לקבלת תעודת פטור משירות מילואים

רקע

חייל מילואים הלך על הטיפול הלקוי של גורמי משאבי האנוש האמונים על יחידתו בבקשתו לקבלת תעודת פטור משירות מילואים, בהתאם לזכאותו, אשר בעקבותיו זומן לשירות מילואים פעיל.

ממצאים

בתגובה לטענות חייל המילואים מסרה קצינת משאבי האנוש האוגדתית כי החתימה המופיעה על גבי הצהרת ההתנדבות לשירות מילואים, הקיימת ביחידה, זהה לחתימת חייל המילואים, מה גם שמועד החתימה על ההצהרה תואם את מועד הגיוס של חייל המילואים לתרגיל ביחידה.

עם זאת, בשל הספק, מצאה לנכון קצינת משאבי האנוש האוגדתית להורות על ביטול הזימון של חייל המילואים לשירות מילואים פעיל והחליטה לפעול כדי לבטל את התנדבותו למערך המילואים.

מסקנות והמלצות

מאחר שחייל המילואים הביע את שביעות רצונו מהצעדים שפורטו לעיל, לא מצא הנציב מקום להתערבות מטעמו, מלבד המלצתו לקצינת משאבי האנוש האוגדתית כי תוודא את ביטול הזימון של איש המילואים לשירות המילואים.

מעיון ברישומי הצבא עלה כי ההתנדבות של החייל למערך המילואים אכן בוטלה, והוא פטור כיום משירות ביטחון.

335132/7 – אי-קבלת תגמולי מילואים לשנים 2015 ו-2017

חייל בשירות המילואים הלך על כך שלא שולמו לו תגמולי מילואים עבור שנת 2015 ועבור שנת 2017.

במסגרת בירור הקבילה נמסר ממרכז השירות לחיילי המילואים כי פרטי חשבון הבנק של חייל המילואים עודכנו ברישומים רק לאחר גזירת הנתונים לפעילות התגמולים (המועדים בהם משולמים התגמולים) של השנים 2015 ו-2017. בהתאם לכך החייל עתיד לקבל את התגמולים בפעילות הבאות.

נוכח האמור לעיל, המליץ הנציב כי הגורם הרלוונטי במרכז השירות לחיילי המילואים יוודא שהחייל יקבל את התגמולים להם הוא זכאי בגין השנים 2015 ו-2017.

335530/2 – אי-רישום יום שירות מילואים פעיל בגין התייצבות לריאיון

רקע

קצין מילואים הלך על כך שלא עודכן ברישומי הצבא בעניינו יום שירות מילואים פעיל (להלן: שמ"פ) בגין התייצבותו לריאיון בתאריך 20 באוגוסט 2018.

פקודות הצבא

הוראת קבע אגף כוח-האדם 31-08-01, שעניינה "הוראות הקריאה לשמ"פ", מפרטת, בין היתר, את מטרות הקריאה השונות לזימון אנשי מילואים, ובהן קריאה למטרת איתור, מיון, גיוס, סיווג והערכה של כוח-אדם.

ממצאים

במסגרת בירור הקבילה נמסר כי בתאריך 20 באוגוסט 2018 התקיימו מספר ראיונות לצורך הרחבת יחידת מערכי הקצונה של החיל בו משרת קצין המילואים. המועמדים אותרו לראיונות, בין היתר, באופן יזום מקרב מאגר בוגרי תפקידי הדרכה. למרות זאת הראיונות לא היו כרוכים בתשלום יום מילואים.

מסקנות והמלצות

הנציב מצא פגם בכך שלא עודכן יום שמ"פ ברישומי הצבא של קצין המילואים, למרות שהתייצב לריאיון המוגדר בפקודות הצבא כאחת ממטרות הקריאה לשמ"פ.

נוכח האמור לעיל, המליץ הנציב לעדכן ברישומי הצבא את זכאות הקצין ליום שמ"פ בגין המועד שבו התייצב לריאיון בחודש אוגוסט 2018.

337127/5 – ליקויים בציוד שסופק לאנשי מילואים

רקע

חייל מילואים הלך על תנאי הלינה הלקויים שסופקו לו וליתר אנשי המילואים במתקן שבו נערך שירות המילואים הפעיל שאליו זומנו.

ממצאים

בירור הקבילה העלה כי חייל המילואים השתתף בחודש נובמבר 2018 באימון שהתקיים במסגרת יחידתו. טרם האימון נעשתה ההכנה הנדרשת, ונבחרו אוהלים ללינה. עם זאת, ביום השני למילואים, עקב קרעים שהתגלו באוהלים, הוחלט על העברת חיילי היחידה למאהל אחר.

מפקד היחידה הבהיר כי הוא פועל מול מרכז הציוד להחלפת האוהלים הבלויים באוהלים תקינים.

מסקנות והמלצות

הנציב מצא פגם בתנאי הלינה שסופקו לחייל המילואים ולחבריו, שלנו באוהלים קרועים.

חרף הצעדים שננקטו, מצא הנציב לנכון להסב את תשומת לב מפקד היחידה, כמי שנושא באחריות להתנהלות ביחידה, להיערכות הנדרשת לקראת שירות מילואים לשם מניעת הישנות מקרים דומים. כמו כן המליץ הנציב למפקד היחידה להשלים את תיקון הליקויים והחלפת האוהלים כנדרש.

336204/3 – התנהלות בלתי תקינה של גורמי משאבי אנוש

רקע

קצין מילואים הלין על ההתנהלות של גורמי משאבי האנוש (להלן: משא"ן) ביחידה שבה הוא משרת במילואים, בכך שנקרא לשירות מילואים פעיל (להלן: שמ"פ) ללא צו ובפועל שוחרר בעת התייצבותו לשמ"פ.

ממצאים

במסגרת התגובה של נגדת משא"ן המילואים ביחידת הקצין נמסר כי הקצין התייצב בתאריך 15 באוקטובר 2018 לשמ"פ, שאליו זימנו אותו גורמים מיחידה אחרת שאליה סופת. לאחר שהקצין נקלט ביחידה, ניסו גורמי המשא"ן ביחידתו לעדכן את עובדת גיוסו לשמ"פ ברישומי הצבא, אך מאחר שהסתבר כי "הוקפא" מזימונים לשמ"פ, לא ניתן היה לעדכן דיווח זה.

לאחר בדיקה שערכו גורמי המשא"ן ביחידת הקצין עם גורמי המשא"ן בפקוד הממונה, התברר כי הם אינם יכולים לגייסו לשמ"פ. נגדת המשא"ן הדגישה כי בכוונת גורמי המשא"ן ביחידה לעדכן ברישומי הצבא בעניינו של הקצין את כלל הימים אליהם זומן לשמ"פ.

מסקנות וסיכום

מאחר שגורמי המשא"ן ביחידת קצין המילואים אישרו כי הקצין יזוכה בכל ימי השמ"פ שאליהם זומן, לא מצא הנציב מקום להתערבות מטעמו במקרה זה, מלבד הסבת תשומת הלב של נגדת משא"ן המילואים לכך שהקצין זומן לשמ"פ על אף ש"הוקפא" מזימונים לשמ"פ, על מנת שיופקו הלקחים הנדרשים מהמקרה לשם מניעת הישנותו בעתיד.

337203/4 – קידום קצין מילואים בדרגה

רקע

קצין מילואים הלין על כך שהוא נושא בדרגת-ייצוג סגן חרף זכאותו לקידום לדרגת סרן.

ממצאים

במסגרת בירור הקבילה נמסר כי יש באפשרות גורמי משאבי האנוש ביחידת הקצין להעביר המלצה להעניק לו דרגת-ייצוג סרן.

בהמשך לכך מסרה ראשת תחום סגל מילואים באגף כוח-האדם כי קיימת המלצת מפקד לקידום הקצין לדרגת סרן, וכי בכוונתה להשלים את הליך בחינת קידומו לדרגת-ייצוג סרן מול הגורמים המוסמכים לכך.

מסקנות והמלצות

במצב דברים זה, שבו הגורמים המוסמכים עתידים לבחון את בקשת הקצין, המליץ הנציב לראש תחום סגל מילואים באגף כוח-האדם לוודא את השלמת הטיפול בעניינו של הקצין ולעדכנו בהחלטה שהתקבלה לגביו.

336828/9 – אי קבלת תשלום 'תגמול נוסף'

חייל מילואים הלך על כך שלא קיבל תשלום של 'תגמול נוסף' עבור ימי שירות המילואים הפעיל (להלן: שמ"פ) שבהם השתתף בשנת 2017, חרף זכאותו.

מבירור הקבילה עלה כי החייל מופיע ברשימת הזכאים לתשלום 'תגמול נוסף' ועתיד לקבל את התגמול תוך זמן קצר.

נוכח האמור לעיל, המליץ הנציב לגורם הרלוונטי באגף כוח-האדם כי יודא שחייל המילואים יזוכה ב'תגמול הנוסף' המגיע לו בהקדם האפשרי.

מיועדים לשירות הביטחון (מלש"בים)

במהלך שנת הדוח טופלו נושאים רבים ומגוונים בעניינם של מיועדים לשירות הביטחון.

להלן פירוט הקבילות הנבחרות :

- 330937/4 – פתיחת תפקידים להתמודדות שווה לגברים ולנשים כאחד 238
- 329778/5 – תקלה בהעברת נתונים אישיים לגבי מיועדים לשירות הביטחון שעלו ארצה, באופן
שימנע את עיכוב הליכי גיוסם 239
- 330955/6 – הסדרת לינה לתושבי אילת המגיעים לגיבוש באזור המרכז והוספת הערה בשאלון
רפואי בדבר הצורך בהצגת חוות דעת קרדיולוג 241
- 334641/8 – מסירת מידע שגוי למיועד למסלול האקדמיזציה 243
- 334241/7 – אי העברת מענה מלא לבקשות שונות של מיועד לשירות הביטחון 244
- 331647/8 – טיפול ממושך בחקירת בקשה לפטור משירות ביטחון מטעמי דת 246

330937/4 – פתיחת תפקידים להתמודדות שווה לגברים ולנשים כאחד

רקע

מיועד לשירות הביטחון (להלן: מלש"ב) הלין על כך שבקשתו להתמודד על תפקיד מורה-חייל נשללה בנימוק כי המדובר בתפקיד המיועד לנשים בלבד.

ממצאים

במסגרת בירור הקבילה עלה כי ככלל אין בצבא מקצוע המוגדר כפתוח למגדר מסוים בלבד. עוד נמסר כי ישנם גברים המשובצים במקצוע מורה-חייל, אולם מכסת הגברים למקצוע זה מצומצמת וממצים אותה בעיקר אוכלוסיות שיש להן זיקה לתכני התפקיד, או אוכלוסיות מיוחדות.

בנוסף הובהר כי השיבוץ בצה"ל נקבע בהתאם לצורכי הצבא, ליכולות האישיות והרפואיות של הפרט ולרצונו האישי, ולכן השיבוץ של גברים במקצוע נעשה לפי הצורך שמציגים גורמי תכנון כוח-האדם הצבאיים.

לצד זאת לאורך השנים האחרונות שיבוץ של גברים ביעדים עורפיים נמצא במגמת ירידה נוכח שינויים בצורכי כוח-האדם הצבאיים. לכן בעקבות קיצור שירות החובה של הגברים בשנה הרלוונטית, מרבית התקנים למקצוע מורה-חיילת הם תקני נשים בשירות החובה. יצוין כי מעיון באתר 'מתגייסים' ניתן ללמוד כי התפקיד מוגדר כ"מורה-חיילת".

מסקנות והמלצות

הנציב מצא כי על אף שלא נמצא שהתפקיד המבוקש (מורה-חייל) הוגדר כתפקיד לנשים בלבד, הרי שהלכה למעשה לא הוקצו תקנים לגברים במקצוע זה. על כן מצא הנציב פגם בכך שלא התאפשר למלש"ב להתמודד על שיבוץ בתפקיד זה, בטענה שלפיה תפקיד זה מיועד לנשים בלבד.

עוד למד הנציב, במסגרת בירור הקבילה וקבילות נוספות, כי ישנם תפקידים עורפיים נוספים שלא שובצו בהם בפועל גברים, ואף ישנם תפקידים אשר מלכתחילה נקבע כי ישובצו בהם נשים בלבד.

הנציב לא מצא טעמים מספקים להבחנה שנעשתה בפועל בין גברים לנשים, ולא לעניין עצם מתן האפשרות להתמייין לתפקידים עורפיים שונים. שיקולים תכנוניים, כשלעצמם, אינם מצדיקים פגיעה בעקרון שוויון ההזדמנויות – עיקרון יסוד שעוגן היטב בחקיקה ובפסיקת מדינת ישראל (כדוגמת בג"צ אליס מילר).

בעקבות הקבילה האמורה הוחלט לאפשר שילוב גברים גם במקצועות שבהם עד כה הם לא שובצו בפועל, כדוגמת מורה-חייל.

בהתאם לכך מצא הנציב לנכון להמליץ לגורם המוסמך באגף כוח-האדם כי יוודא השלמת המתווה לשילוב גברים במקצועות, אשר עד כה לא התאפשר שיבוצם בו מסיבות שונות, ושתבוטל ההבחנה בין גברים לנשים במקצועות אלו.

כן המליץ הנציב לממלא התפקיד הרלוונטי ב'מיטב' כי המענה במוקדי השירות של 'מיטב' למלש"בים יותאם לשינוי המדיניות שפורט לעיל.

329778/5 – תקלה בהעברת נתונים אישיים לגבי מיועדים לשירות הביטחון שעלו ארצה, באופן שימנע את עיכוב הליכי גיוסם

רקע

מיועד לשירות הביטחון (להלן: מלש"ב) ביקש לדחות את מועד גיוסו לשם לימודיו במכינה קדם-צבאית, שכן הליכי הצו הראשון לגביו החלו רק בסמוך למועד גיוסו, בשונה מבני גילו.

ממצאים

במסגרת בירור הקבילה עלה כי המכינה שבה ביקש המלש"ב ללמוד, היא מכינה שהאגף הביטחוני-חברתי במשרד הביטחון אינו מכיר בה, ולא היה מקום לדחות את מועד גיוסו לשם לימודיו במכינה זו.

הגורם הרלוונטי בימיטב' הבהיר כי המלש"ב אכן פנה בחודש מרץ 2017 לימיטב' בבקשה לקבלת זימון לצו ראשון, אשר נקבע לתאריך 19 באפריל 2017. מאחר שלא התייצב במועד זה, זומן המלש"ב מחדש לתאריך 17 במאי 2017 – מועד שבו התייצב כנדרש.

לאחר סיום הליכי הצו הראשון פנה המלש"ב בבקשה להתמיין למסלול העתודה, אך בקשתו לא הייתה רלוונטית עקב ציון פסיכומטרי שלא עמד ברף הנדרש. המלש"ב גם לא פנה בבקשה לדחיית גיוס לטובת מכינה קדם-צבאית אלא חודש לפני מועד גיוסו, ולכן בקשתו נדחתה עקב הסמיכות הרבה למועד הגיוס – בנוסף לכך שמדובר, כאמור, במכינה שאינה מוכרת.

עוד הובהר כי קיימת אפשרות להתמיין למסלול העתודה גם בעת שירות המלש"ב כחייל באמצעות פנייה לגורמי השלישות ביחידתו, ולכן לא נמצא מקום לדחות את מועד גיוסו לשם לימודי העתודה.

לצד זאת נמסר לעניין העיכוב בזימון המלש"ב להליכי הצו הראשון, כי עקב תקלה טכנית בהעברת הנתונים האישיים של מלש"בים שהם עולים חדשים, ממשרד הפנים לצה"ל, לא הופק עבור המלש"ב צו ראשון כשאר המלש"בים בשנתון גיוסו.

הודגש כי הנושא יידון בין גורמי הצבא לגורמים המקצועיים הרלוונטיים כדי לנסות לפתור את התקלה בהקדם.

מסקנות וסיכום

הנציב מצא פגם בכך שיש פער בהעברת הנתונים האישיים ממשרד הפנים לצה"ל לגבי מלש"בים שעלו ארצה, אשר בגינו הופק עבור המלש"ב צו ראשון במועד המאוחר מיתר המלש"בים בשנתון גיוסו.

נוכח האמור לעיל, המליץ הנציב לגורם הרלוונטי ב'מיטב' להשלים את הבירור באשר למקור התקלה בהעברת הנתונים של מלש"בים אשר עלו ארצה, לתקן תקלה זו בהקדם האפשרי ולעדכנו בדבר.

לצד זאת הנציב התרשם כי בקשת המלש"ב לדחיית מועד גיוסו נדחתה מטעמים ענייניים, ללא קשר לעיכוב בזימונו להליכי הצו הראשון. לפיכך לא מצא הנציב מקום להתערבות נוספת מטעמו בעניינו של המלש"ב.

330955/6 – הסדרת לינה לתושבי אילת המגיעים לגיבוש באזור המרכז והוספת הערה בשאלון רפואי בדבר הצורך בהצגת חוות דעת קרדיולוג

רקע

אבי מיועד לשירות הביטחון (להלן: מלש"ב) הלין על כך שלמרות מגוריהם בעיר אילת זומן בנו ליום שדה (גיבוש), אשר התקיים באזור המרכז בשעה 08:00 בבוקר. לשם כך נדרשו הורי המלש"ב להסיעו יום קודם לכן לאזור המרכז ולממן עבורו לינה, על מנת שיוכל להגיע במועד בבוקר למחרת.

אבי המלש"ב גם הלין על כך שבנו התייצב ליום השדה עם כל המסמכים כנדרש, אולם נשלח חזרה לביתו בטענה כי לא הציג חוות דעת קרדיולוג, הגם שמסמך זה לא נדרש טרם התייצבותו ותוך התעלמות מהמרחק הרב שעבר כדי להגיע ליום השדה.

ממצאים

במהלך בירור הקבילה מסרו גורמי 'מיטב', לאחר בחינת סוגיית הסדרי ההלנה כי הוחלט שהחל מחודש ינואר 2018 יוכלו מְלֶשֶׁ"בִים הגרים באילת ללון בערב לפני הגיבוש בבית החייל. הובהר גם כי אם מְלֶשֶׁ"ב פונה בבקשת לינה למוקד השירות של 'מיטב', נציגי השירות מציגים לו אפשרות זו.

עוד הובהר כי ככלל מְלֶשֶׁ"ב המגיע ליום שדה או ליום גיבוש, אשר בשאלון הרפואי שלו סומן כי לאחד מבני משפחתו יש בעיה לבבית (הפרעת קצב או תמותה בגיל צעיר ממחלת לב), אכן נדרש להציג אישור קרדיולוג כדי להמשיך את המיון. עם זאת דרישה זו אינה כתובה בשאלון הרפואי, והדבר אכן גרם למְלֶשֶׁ"ב להתייבב לשווא ליום השדה. על כן הוחלט להוסיף לשאלון הרפואי הערה, לצד הסעיף הרלוונטי, כי אם אכן יש למְלֶשֶׁ"ב קרוב משפחה עם רקע של בעיות לבביות, כאמור לעיל, יש להצטייד בחוות דעת קרדיולוג ביום השדה.

מסקנות וסיכום

הנציב מצא פגם בכך שהורי המְלֶשֶׁ"ב נאלצו למצוא עבורו סידור לינה ערב קודם ליום הגיבוש, אשר נערך באזור המרכז בשעות הבוקר נוכח הריחוק ממקום מגוריהם באילת.

כן מצא הנציב פגם בכך שהמְלֶשֶׁ"ב התייבב ליום השדה לחינם, בלי שהובהר לו מראש כי עליו להציג חוות דעת מקרדיולוג, על אף שניתן היה למנוע זאת מבעוד מועד, בייחוד נוכח הריחוק הרב ממקום מגוריו.

עם זאת מאחר שהנציב התרשם כי הופקו הלקחים המתבקשים בעקבות קבילה זו וננקטו צעדי תיקון והסדרה משמעותיים לשם מניעת הישנות מקרים דומים, ולאור בקשת המְלֶשֶׁ"ב לא לזמנו ליום שדה נוסף, לא מצא מקום להתערבות מטעמו.

334641/8 – מסירת מידע שגוי למיועד למסלול האקדמיזציה

רקע

במסגרת בירור קבילה קודמת, שבה ביקש מיועד לשירות הביטחון (להלן : מִלְשָׁ"ב) לזמנו למיונים שונים במסגרת מסלול האקדמיזציה, הודיעו גורמי צה"ל כי המִלְשָׁ"ב נכנס לפוטנציאל המועמדים למסלול האקדמיזציה לשנת 2018, ולכן הוא יזמן למיונים למסלול בהתאם. עם זאת במסגרת הקבילה הנוכחית הלינה אם המִלְשָׁ"ב על כך, שחרף הבטחת גורמי צה"ל בוטל זימונו בסמוך למועד המיון, ומבלי שהוצגה לו הסיבה לכך.

ממצאים

מבירור הקבילה עלה כי אכן הוחלט להכניס את המִלְשָׁ"ב לפוטנציאל המועמדים למסלול האקדמיזציה ולזמנו למיון בהתאם. לצד זאת במהלך שנת 2018 הפיקו גורמי צה"ל דוח הבוחן את כשירות המועמדים למסלול, אך מדוח זה לא עלה כי במסגרת הפרופיל הרפואי נקבע למִלְשָׁ"ב סעיף ליקוי נפשי המונע את הצטרפותו למסלול. לכן המִלְשָׁ"ב זומן בהתאם למיונים למסלול האקדמיזציה. הובהר כי סעיף הליקוי הנפשי לא התגלה במהלך הפקת הדוח, מאחר שלא נרשמה אינדיקציה כלשהי לכך שהמִלְשָׁ"ב אקדמאי, ועל כן נתוניו כלל לא עלו בדוח.

עוד התברר כי לקראת ימי הראיונות בחנו גורמי צה"ל בשנית את הכשירות של כלל המועמדים למסלול האקדמיזציה, ובמהלך הבקרה התגלה כי נרשם למִלְשָׁ"ב סעיף ליקוי נפשי המונע את הצטרפותו למסלול. בעקבות זאת הודיעו לו כי לא יוכל להתמייין למסלול זה בשל אי התאמת נתוניו האישיים. הובהר כי לא נמסר למִלְשָׁ"ב שהסיבה להסרתו מהמסלול היא סעיף הליקוי הנפשי שנקבע לו, מאחר שהגורמים הרלוונטיים סברו כי אינם מוסמכים למסור למִלְשָׁ"ב מידע זה.

מסקנות והמלצות

הנציב מצא פגם חמור בכך שגורמי צה"ל מסרו במסגרת בירור קבילתו הקודמת של המלש"ב מידע לא מבוסס בדבר זימונו למיונים למסלול האקדמיזציה, על אף שכבר באותה העת היה קבוע לו סעיף ליקוי נפשי המונע את צירופו למסלול זה. בעקבות זאת נמסר למלש"ב מידע שגוי, אשר גרם לו לציפייה לקראת המיונים, אך בסופו של דבר, לאחר שמועמדותו למסלול הוסרה, נגרמו לו מפח נפש ותסכול רב.

נוכח האמור לעיל, המליץ הנציב לגורם הרלוונטי בצה"ל כי יזמן אליו את הקצין שמסר את המידע השגוי לגבי המלש"ב ויעיר לו על התנהלותו במקרה זה, על מנת שיפיק את הלקחים הנדרשים ממקרה זה. כן המליץ הנציב כי לקחי האירוע דנו יוצגו לכל ממלאי התפקידים הרלוונטיים לשם למידה ולשם מניעת הישנות מקרים דומים בעתיד.

באשר לעצם ההחלטה שלא לצרף את המלש"ב למסלול האקדמיזציה – מאחר שככלל אין הנציב שם שיקול דעתו תחת שיקול דעת גורמי הצבא המוסמכים, אלא אם שקלו אלו שיקולים זרים או בלתי סבירים – דבר אשר לא עלה בעניינו של המלש"ב – ומשהוצגו נימוקים ענייניים לאי-צירופו של המלש"ב למסלול, לא מצא הנציב מקום להתערבות מטעמו בנושא זה. עם זאת הובהר למלש"ב כי באפשרותו לערער על הפרופיל הרפואי שנקבע לו, תוך צירוף תיעוד רפואי מתאים.

334241/7 – אי העברת מענה מלא לבקשות שונות של מיועד לשירות הביטחון

רקע

אבי מיועד לשירות הביטחון (להלן: מלש"ב) הליון, בין היתר, על אי-קבלת מענה לבקשותיו לדחיית מועד גיוסו ולערעור על תוצאות מיון בחיל המודיעין ובחיל האוויר.

ממצאים

במסגרת בירור הקבילה עלה כי המלש"ב פנה לראשונה בחודש נובמבר 2017 למרכז השירות של 'מיטב' בנוגע לאופן הגשת בקשה לדחיית גיוס, אז נמסר לו כי עליו להעביר בקשה אישית המפרטת את הסיבות לדחייה המבוקשת. רק בחודש אפריל 2018 התקבלה לראשונה מצד המלש"ב פנייה הכוללת בקשה אישית לדחיית מועד גיוסו לשם זימונו למיונים חוזרים בחיל המודיעין, שאותם לא צלח, ולזימונו למיונים אחרים ביחידות נוספות. גורמי 'מיטב' הודו כי הבקשה האמורה של המלש"ב ובקשה נוספת ששלח, מחודש מאי 2018, לא נענו כלל והתנצלו על כך.

עם זאת הובהר כי גם אם פניית המלש"ב מחודש אפריל 2018 הייתה נבחנת במועד, הרי שתשובת גורמי הצבא הייתה עדיין שלילית, מאחר שניתנה לו ההזדמנות להתמין למספר יעדים מבוקשים, במסגרת המכסות המצומצמות למלש"בים עם פרופיל קרבי. על כן לא היה מקום לאשר דחיית גיוס לשם זימון למיונים נוספים.

בתגובה הביע אבי המלש"ב את מורת רוחו מאופן הטיפול של 'מיטב' בבקשות בנו לדחיית גיוס וטען כי העיכוב המשמעותי בקבלת ההחלטות, אשר למעשה עד לאותה העת לא קיבלו אותן באופן רשמי מ'מיטב', פגע ביכולת של בנו לשקול את צעדיו לקראת גיוסו ולבקש להגיע למיונים נוספים או למכינה קדם-צבאית.

מסקנות וסיכום

הנציב מצא פגם בכך שגורמי 'מיטב' לא ענו על בקשות המלש"ב לדחיית מועד גיוסו לשם זימונו למיונים חוזרים, והדבר גרם לו לאי-ודאות ומנע ממנו את האפשרות להגיש בקשות נוספות למיונים לקראת גיוסו.

נוכח האמור לעיל, מצא הנציב לנכון להסב את תשומת לב הגורם הרלוונטי ב'מיטב' לאופן הטיפול הלקוי בעניינו של המלש"ב והמליץ כי יתחקר את הסיבות לאי-העברת המענה לבקשותיו וינקוט צעדים הולמים לשם מניעת הישנות מקרים דומים.

יצוין כי לאחר שהנציב בחן את בקשות המלש"ב, לגופו של עניין ומבלי להקל ראש כלל ועיקר בשיהוי שנגרם במתן המענה לפנייותיו השונות, אשר חלקן נבע מסיבות ענייניות וחלקן מסיבות בלתי מוצדקות, כאמור לעיל, התרשם הנציב כי הוצגו נימוקים ענייניים לשלילת בקשתו לדחיית מועד גיוסו, במיוחד על ייעודו למערך הלחימה של צה"ל והעובדה כי התאפשר לו להתמייין למספר יעדים. על כן לא מצא הנציב מקום להתערבות מטעמו בהחלטה זו.

331647/8 – טיפול ממושך בחקירת בקשה לפטור משירות ביטחון מטעמי דת

רקע

מיועדת לשירות הביטחון (להלן: מלש"ב) הלינה על כך שלמרות שהעבירה עוד בחודש אוקטובר 2017 הצהרה שלפיה טעמים שבהכרה דתית מונעים ממנה לשרת בשירות ביטחון, טרם קיבלה את החלטת גורמי הגיוס בעניינה, על אף שחלפו למעלה מארבעה חודשים ממועד העברת ההצהרה.

ממצאים

גורמי הגיוס מסרו בתגובה לקבילה כי בתאריך 18 באוקטובר 2017 הצהירה המלש"ב בבית הדין הרבני שטעמים שבהכרה דתית מונעים ממנה לשרת בשירות ביטחון. למחרת העבירה לרשויות הצבא בקשה לקבלת פטור משירות ביטחון. כדי לבחון את בקשתה זומנה המלש"ב לריאיון אישי בלשכת הגיוס, ובמסגרתו עלה כי היא לא חונכה או למדה במסגרת דתית ואורח החיים בביתה אינו דתי, אלא שהיא נמצאת בהליכי התחזקות והתקרבות לדת לאחר אירוע משפחתי (מות סבתה). לכן הוחלט לפתוח בחקירה בעניינה כדי לבחון את הצהרתה.

הובהר כי משך הטיפול בבקשת המלש"ב ארך זמן רב מהרגיל בשל שיהוי בעריכת החקירה לגביה. בעקבות זאת ננקטו צעדים לשיפור תהליכי העבודה מול גורמי החקירה וזמני הטיפול בחקירות מסוג זה הצטמצמו.

לאחר שסוכמו ממצאי החקירה בחן הגורם המוסמך ב'מיטב' את בקשת המלש"בית והחליט לא לאשר את בקשתה לפטור מטעמים שבהכרה דתית ולחייבה בגיוס.

מסקנות וסיכום

הנציב מצא פגם בכך שמשך הטיפול בבקשת המלש"בית לפטור משירות ביטחון ארך פרק זמן שאינו סביר, בשל שיהוי מצד גורמי החקירה, באופן שפגע ביכולתה לכלכל את צעדיה כיאות. עם זאת הנציב התרשם כי במהלך בירור הקבילה הופקו הלקחים המתבקשים ממקרה זה וננקטו הצעדים הנדרשים לשם מניעת הישנות מקרים דומים בעתיד. על כן לא מצא מקום להתערבות מטעמו בנושא זה.

לגופו של עניין, ולאחר שהנציב בחן את החלטת הגורם המוסמך בעניינה של המלש"בית ואת כל הממצאים שעל-בסיסם התקבלה החלטה זו, ומאחר שככלל הנציב אינו שם שיקול דעתו תחת שיקול דעתן של רשויות הצבא המוסמכות, אלא אם שקלו אלה שיקולים זרים או בלתי סבירים – דבר שלא עלה בעניינה של המלש"בית – לא מצא הנציב מקום להתערבות מטעמו בהחלטה שלא לאשר את בקשתה לפטור משירות ביטחון.

נספחים

נספחים

נספח א

מבנה יחידת נציב קבילות החיילים ודרכי פעולתה

1. מבנה

יחידת נציב קבילות החיילים (הנציבות) פועלת כיחידה צבאית במסגרת הארגונית של משרד הביטחון. בראשה עומד הנציב שהוא אזרח. הנציבות כוללת את מחלקת הבירור וגופים מקצועיים תומכים. ראשת מחלקת הבירור משמשת גם בתפקיד מפקדת היחידה.

א. לשכת הנציב

בתפקיד עוזרת הנציב משמשת **גברת שירן אלבז**.

ב. מחלקת הבירור

בתפקיד ראשת מחלקת הבירור עומדת **אל"ם** (אלוף-משנה) **אתי מכאני**. במחלקה שישה צוותי בירור. בראש כל צוות עומד קצין בדרגת סא"ל (סגן-אלוף) או אל"ם במילואים, ולצידו מבררים קצינים, רכזי בירור ומשפטן (עורך דין, אזרח או קצין).

תפקידי המבררים הם לברר את הקבילות המגיעות לטיפול צוות הבירור; לסכם את ממצאי הבירור; לגבש הצעות וחוות דעת לתיקון ליקויים שנתגלו ולמתן סעד לקובל; ולגבש המלצות לשם מניעת הישנות הבעיה או התופעה. תפקידי המשפטן בצוות הם למקד את העילות לקבילה; ללוות את עבודת הבירור; להיות שותף לגביית עדויות ולמפגש בירור; לבחון את ההיבט המשפטי; ולסייע בניסוח המשפטי של סיכום ממצאי הבירור.

להלן רשימת שמות העוסקים במלאכה:

אל"ם (במילואים) אליהו הדר – ראש צוות בירור;

סא"ל סלבו בכר – ראש צוות בירור;

סא"ל ברק ברודי – ראש צוות בירור;

סא"ל ד"ר שני ברוש – ראשת צוות בירור ;
 סא"ל עו"ד שגיב ליכטמן – ראש צוות בירור ;
 סא"ל מירי מילמן נהון – ראשת צוות בירור ;
 רס"ן עו"ד אושרית סיבוני – משפטנית מחלקת הבירור ;
 רס"ן עו"ד שירן גור – משפטנית מחלקת הבירור ;
 עו"ד כרמית בר-טל חלפון – משפטנית צוות ;
 עו"ד אהד ולנר – משפטן צוות ;
 עו"ד נורית פולק – משפטנית צוות ;
 עו"ד ליאת חביב פרנקו – משפטנית צוות ;
 סרן עו"ד רויטל זמיר – משפטנית ענף פניות ;
 סרן עו"ד ליטל סאיג – משפטנית צוות ;
 ע"צ עידו לוי – מברר ;
 ע"צ נעה רביב – מבררת ;
 סגן אור אבידן – מבררת ;
 סגן אלון אלירז – מברר ;
 סגן סהר זהר – מבררת ;
 סגן אורן כהן – מברר ;
 סגן אליוט כהן – מברר ;
 סגן מיקה לביא – מבררת ;
 סגן גיא סגל – מברר ;
 סג"ם אופק גינזבורג – מברר ;
 סמ"ר הדר קכל – מברר ;
 סמ"ר עידן קנדיל – מברר ;
 סמל ליאור קאופמן – מברר פניות ;
 סמל יובל שבו – מבררת פניות ;
 רב"ט יובל דרור – מבררת ;
 רב"ט סימון חתוקה – מבררת ;
 רב"ט שי צילר – מבררת ;
 רב"ט ענבל שחם – מבררת .

ג. היועץ המשפטי לנציב

בתפקיד היועץ המשפטי לנציב משמש סא"ל עו"ד דוד אלאשבילי.

בתפקידו הוא מייעץ לנציב ולסגל הנציבות בכל הנוגע ליישום הוראות הדין, החוק ופקודות הצבא, לרבות כללי הצדק הטבעי, בכל שלבי הטיפול בקבילה, מעת קבלתה ומיונה ועד הכנת הצעות להודעות הנציב בסיום הבירור. כמו כן היועץ המשפטי מטפל אישית בקבילות מורכבות ורגישות. נוסף על כך היועץ המשפטי אמון על הכנת חוות דעת משפטיות בסוגיות מהותיות, על ייזום ועל גיבוש והכנה של המלצות והצעות לשינוי פקודות ודינים ועל ייזום של ימי עיון והעשרה. זאת ועוד, כמשפטן הבכיר בנציבות, היועץ המשפטי מדריך ומנחה את משפטני הנציבות ומבררניה. בנוסף היועץ המשפטי מנהל קשרי גומלין עם גורמים משפטיים ואזרחיים במערכת הצבאית ומחוצה לה.

ד. ראש ענף הפניות

בתפקיד רע"ן הפניות משמש עו"ד ירון ויסוסר (אל"ם במילואים). ענף הפניות אמון על קליטת כל הקבילות המתקבלות בנציבות ועל פתיחת תיק הקבילה. הענף אמון על תחום האפיון המשפטי של הקבילות והפניות המתקבלות בנציבות על פי חלק י"א לחוק השיפוט הצבאי; על בחינת הקבילות על פי עקרונות המשפט המנהלי והציבורי, חקיקת הביטחון, משפט העבודה, הדין הכללי ופקודות הצבא; ועל העברה לבירור של קבילות המגלות עילה. הענף נושא באחריות למתן מענה לקבילות, אשר אינן מגלות עילה, או שאין מקום לבררן מסיבות של חוסר סמכות, או שאינן בתחום הטיפול של הנציב.

ה. קצינת הבקרה והמעקב

בתפקיד קצינת הבקרה והמעקב משמשת סרן אריאל ברלינר. המשרד אמון על מעקב אחר יישום המלצות הנציב, על מתן מענה לפונים ולנציגי יחידות בנושא קבילות (לאחר פרסום הודעת הנציב) ועל הפקת דוחות לצרכים שונים.

ו. משרד הניהול

בתפקיד קצין הניהול משמש סגן עידו גינדי. הוא נושא באחריות לטיפול בתחומי השלישות, התחזוקה והאספקה, שגרת היחידה, אחזקה שוטפת של מבני היחידה וביצוע עבודות הדפוס וההוצאה לאור.

- ז. במהלך השנה האחרונה סיימו את תפקידיהם ממלאי התפקידים האלה:
- סא"ל מירי בן שמעון – ראשת צוות בירור;
 - סרן שיר בן אברהם – קצינת הניהול;
 - סרן יקיר יהב – קצין הניהול;
 - סגן אלון בן ארי – מברר;
 - סגן נוי סבג – מבררת;
 - סגן קסם קלרמן – מבררת;
 - סמ"ר יובל מאיר – מברר;
 - סמ"ר מיכאל מילשטיין – מברר פניות;
 - סמל מיכל בן דוד – מבררת פניות;
 - סמל סתיו ברנע – מבררת;
 - סמל שלי חן – מבררת;
 - סמל צדף טדסקי – מבררת;
 - סמל נועה לאופר פרץ – מבררת;
 - סמל איילת לוינקרון – מבררת.

2. הטיפול בקבילות – כללי

- א. הפניות המתקבלות בנציבות עוברות הליכי מיון, הזנה וקליטה למחשב ונפתח תיק קבילה. עם פתיחתה עוברת הקבילה מיון ואפיון משפטי ראשוני בענף הפניות.
- ב. אפיון הקבילות נערך בהתאמה להוראות חלק י"א לחוק השיפוט הצבאי התשט"ו-1955.
- ג. קבילות שהן בסמכות הנציב ומגלות עילה לבירור, מועברות למחלקת הבירור.
- ד. בקבילות, אשר אינן בסמכות הנציב או שאינן מגלות עילה, לא ייפתח בירור, והטיפול מול הפונה ייעשה בענף הפניות.
- ה. בקבילות שבהן לא נפתח בירור, תינתן הודעה מפורטת לפונה.

1. בקבילות שבהן נערך בירור, תינתן הודעה לקובל ולגורמי הצבא כפי שנקבעו בחוק ובפקודות.

2. לאחר סיום הבירור ובקבילות שבהן ניתנו המלצות לביצוע, מתקיים מעקב אחר מימוש ההמלצות, והטיפול בתיק יסתיים לאחר שהתקבלו כלל הדיווחים בדבר אופן מימושו.

3. סוגי הבירור

א. קבילה אשר נמצא כי יש מקום לבררה כאמור לעיל עוברת לטיפול מחלקת הבירור.

ראשת מחלקת הבירור מעבירה את הקבילה לטיפול אחד מצוותי הבירור, בהתאם לעניין, ובצירוף הנחיות מתאימות להליך הבירור.

ראש צוות הבירור בוחן את הקבילה, ממפה את הטענות אשר מעלה הקובל, וקובע (בהתאם לנושא הקבילה ולמידת מורכבותה) אם הוא יבררה, או שיטפל בה מברר מצוות הבירור.

לאחר מכן, המברר או רכז הבירור יוצר קשר עם הקובל, מעדכנו בדרכי התקשורת עם צוות הבירור, משוחח עימו שיחה ראשונית כדי ללמוד לעומק את טענותיו ומקבל את אישורו לבירור הקבילה (אם שלח את הקבילה גורם מוסמך מטעמו של הקובל). לאחר שיחה זו מועברת הקבילה לתגובה מאת ממלאי התפקידים הנוגעים בעניין.

ב. אם הקבילה מעלה נושא, אשר ניתן לבררו בהליך מהיר ובשיחות טלפון ואשר אינו מחייב, מעצם טיבו ומהותו, לערוך בירורים מורכבים וממושכים, יערוך צוות הבירור בירור מהיר כדי לבחון את הטענות ולהביא את הנושא על תיקונו במקרים המתאימים.

ג. ככלל הנציב אינו רואה עצמו כמי שמשמש תחליף למפקדים, ולדידו כל מפקד בצבא, באשר הוא מפקד על חיילים, אחראי לשמירה על זכויותיהם, על כבודם ועל רווחתם.

לפיכך לעיתים קרובות בקבילות, שעניינן בעיקר יחסי מפקד-פקוד, הנציב מעביר את הקבילה למפקד היחידה כדי שיערוך תחקיר בראשותו ויקבל

החלטה בהתאם לממצאיו. המפקד מדווח לנציב על ממצאי התחקיר ועל אופן הטיפול.

לאחר שמתקבל תחקיר המפקד, נבדק אופן הטיפול. במידת הצורך המברר משוחח עם הקובל או עם הנקבל (או עם שניהם), בוחן עדויות, גובה עדויות נוספות או עורך מפגשי בירור.

ד. יש שהליך הבירור מתחילתו מחייב לקבל תגובות מפורטות בכתב, לגבות עדויות ולקיים מפגשי בירור. אם המברר מתקשה להסיק מסקנות לאחר גביית עדויות מכל אחד מהגורמים בנפרד, לרוב נערך מפגש בירור בין הגורמים הנוגעים בדבר כדי לעמוד על הגרסאות הסותרות. מפגש כזה נערך בראשות ראש צוות הבירור ובהשתתפות משפטן הצוות, המברר והנוגעים בדבר. יש שמפגש הבירור נערך בראשות ראש מחלקת הבירור.

ה. בחלק מהקבילות, וכחלק מהליך הבירור, נערך ביקור ביחידת החייל. ביקור ביחידה, בין ביקור פתע ובין ביקור מתואם, מתקיים אם מועלות טענות הדורשות התרשמות בלתי-אמצעית מתנאי השירות ביחידה, כגון תלונות על מבנים רעועים, טענות בדבר גהות (היגינה) לקויה או צורך בהתרשמות ממערכת יחסי מפקדים-פקודים ביחידה ועוד. ביקור ביחידה יתקיים גם אם נדרשת עדות של חיילים או מפקדים מיחידה מסוימת, ואם מטעמי יעילות עדיף שצוות הבירור יגיע לגבות את העדויות ביחידה, ולא במשרדי הנציבות.

4. סיכום הבירור והודעת הנציב

א. משהסתיים הבירור, עורך המברר את סיכום הממצאים ומגבש את המסקנות ואת ההמלצות. המברר מעביר את הצעת הסיכום לבדיקת משפטן הצוות. בתום בדיקה זו מעביר המשפטן את הצעת הסיכום לראש צוות הבירור, וזה לאחר שבחן את הסיכום המוצע ואישרו, מעבירו למשפטני המחלקה ולרמ"ח הבירור.

ב. המסמך מוכן כהצעה להודעת הסיכום של הנציב. הסיכום המוצע יכול גם את ההמלצות הנוגעות לממצאי הבירור, לרבות המלצות בדבר הצורך לתקן את הליקוי שהעלה הבירור, והמלצות על הדרך לתיקון הליקוי לגבי הקובל. אם הטיפול בקבילה חושף בעיה כללית, בעלת השלכות על חיילים נוספים,

ייתכנו המלצות לקיים עבודת מטה, לשנות את הפקודה, את הנוהל או את ההנחיה או דרך פעולה אחרת.

ג. תיק הקבילה, לרבות ההודעות המוצעות, מועבר **לנציב** לבחינה, להחלטה ולאישור.

ד. בגמר הבירור ניתנת הודעת הנציב לקובל ובנוסף מודיע הנציב, בהתאם לסעיף 553 לחש"ץ, התשט"ו-1955, (להלן: החוק), לחייל שקבלו עליו, למפקדיו ולרשויות הצבא המתאימות, כמתחייב מהבירור, בין אם הקבילה נמצאה מוצדקת או בין אם לאו. נמצא ליקוי בעת בירור הקבילה – ממליץ הנציב לנקוט צעדים לתיקון הליקוי.

ה. לפי סעיף 553 לחוק מודיע הנציב לקצין שמינה הרמטכ"ל על כל קבילה מוצדקת. לתפקיד זה מונה ראש מטה אגף כוח-האדם. על פי החוק על ממלא התפקיד לעיל לדווח לנציב בתוך חודשיים על הצעדים אשר ננקטו בעקבות המלצות הנציב.

5. קבילות שלא נערך בעניינן בירור

א. בחלק מהקבילות המתקבלות בנציבות לא נערך בירור, ואלו הן:

(1) קבילות שאינן בתחום סמכות הנציב;

(2) קבילות שאינן מצביעות על עילה לבירור לפי החוק, או שאינן עומדות בדרישות החוק.

ב. **קבילות שאינן בסמכות הן**, בין השאר, אלה:

(1) קבילות שבהן נושא הקבילה אינו מהווה מעשה הפוגע במישרין בחייל הנפגע או מונע ממנו במישרין טובת הנאה (סעיף 547 לחוק), או קבילות אשר אינן מוגשות מטעם מי שאינו "חייל" או בן משפחה (סעיף 542 לחוק);

(2) קבילות שאינן נוגעות לפעולותיהן של רשויות הצבא (סעיף 546 לחוק);

3) קבילות המעלות על פניהן חשד שנעברה עבירה על פי שיקול דעת הנציב (כאמור בסעיף 549 א לחוק);

4) קבילות הנוגעות להליכי שיפוט או להליכי בדיקה (סעיף 548 לחוק);

5) קבילות בעניין שלא פגע בקובל במישרין (סעיף 547 (א)(1) לחוק).

ג. **קבילות שבמהלך הבירור או בסיומו עלה חשד שנעברה עבירה** – מודיע על כך הנציב לפרקליט הצבאי הראשי על פי סעיף 553 (ד') לחוק.

ד. **קבילות הנוגעות להליכי שיפוט או להליכי בדיקה** – הן קבילות הנוגעות לתלונה שהוגשה נגד חייל או הנוגעות לדין משמעותי. בקבילות מסוג זה נשלחת הודעה לקובל, שעניינו אינו בתחום סמכות הנציב, כפי שנקבע בחוק. לקובל ניתן הסבר שלפיו אם הוא סבור שנפל פגם חוקי בהליך, הוא רשאי לפנות למדור הדין המשמעותי בפרקליטות הצבאית. עוד מוסבר שם שהוא רשאי לפנות בבקשה להמתקת העונש. יש שתועבר הקבילה לראש מדור הדין המשמעותי. אם הקבילה נוגעת למעשה עבירה, או אם מונה קצין בודק או שנפתחה חקירת משטרה צבאית חוקרת – מודיע הנציב לקובל כי הוא מנוע על פי החוק לטפל בעניינו.

ה. **קבילות בעניין שלא פגע בקובל במישרין** – יועברו במרבית המקרים לטיפול של הרשויות המוסמכות, תוך הודעה מתאימה לקובל כי על פי החוק תוגש קבילה רק על מעשה שפגע בקובל במישרין. עם סוג פניות אלה נמנות, בין השאר, הצעות ייעול למיניהן שמפנים אזרחים וחיילים לנציב. במקרים אחרים מוצע לקובלים לפנות בעצמם לגורמים הנוגעים בדבר.

ו. **קבילות המוגשות על ידי מי שאינו "חייל" או כמוגדר בחוק** – על פי החוק רשאי הנציב לברר קבילות שמגישים מיועדים לשירות הביטחון, חיילים המשרתים בשירות החובה, הקבע או בשירות המילואים הפעיל בקשר לשירותם במילואים. כן הוא רשאי לטפל בקבילה שמגיש בן משפחה מדרגה ראשונה הפונה בשם החייל הנפגע, ובהיעדר אחד מאלה, מי שהקובל ביקש ממנו לפנות בשמו.

ז. אלה הקבילות של קובלים אחרים שאין הנציב מברר :

1) עובדי צה"ל אינם נכללים בהגדרת חייל הרשאי להגיש קבילה ופניותיהם מועברות אל הממונה על תעסוקת עובדי צה"ל במשרד הביטחון או לראש המרכז לתעסוקת עובדי צה"ל;

2) חיילים המוצבים לשירות במשטרת ישראל (שח"ם), בשירות בתי הסוהר או במשמר הגבול (מג"ב), ומלינים על ממלא תפקיד במשטרה, הטיפול בעניינם מופנה אל נציב קבילות השוטרים והפונה מופנה בהתאם.

ח. **קבילות שאינן נוגעות לפעולות רשויות הצבא** – הן קבילות, כגון תלונות על עניינים שנמצאים בטיפול אגף שיקום הנכים במשרד הביטחון, המוסד לביטוח לאומי או משרדי הממשלה. בקבילות אלו לא נערך בירור, ולקובל נמסרת הודעה על הסיבה לכך בליווי הסבר על דרכי הפעולה הפתוחות לפניו.

ט. **קבילות שאינן מגלות עילה** – הן קבילות שלא עולה מהן טענה המצביעה על פגם בטיפול בקובל או שאינן מגלות עילה על פי החוק. בקבילות אלה לא נפתח בירור. עם קבילות אלה נמנות פניות שמהן עולה כי לא מוצו הליכים מול גורמי הצבא, ובכללן: בקשות העברה ליחידה אחרת, בקשות לקיצור השירות, בקשות לקבלת מידע, בירור זכאות כספית, בקשות לשנות את המקצוע הצבאי וכיוצא באלה. במקרים אלו מדובר בבקשה גרידא, ולא בקבילה. לפונה מוסבר לאיזו רשות צבאית הוא צריך לפנות, ובחלק מן המקרים יועבר מכתבו לרשות. בעניינים מעין אלו יבוררו קבילות רק אם החייל הגיש בקשה על פי נוהלי הצבא או פנה לגורם מוסמך, או אז עניינו נבחן אם נפל פגם בהליך, או אם נטענה טענה כי ההחלטה חורגת ממתחם הסבירות.

י. **נושאים שבעניינם יש הליכי השגה, ערר או ערעור (ואינם מסוג ההליכים המשפטיים) וכן התיישנות** – הם קבילות שבהן לא ייערך בירור אלא אם מצא הנציב שיש סיבה מיוחדת המצדיקה את בירורן. עם קבילות אלה נמנים המקרים האלה:

- 1) בעניין שבו ניתנה החלטת רשות צבאית שעליה אפשר או היה אפשר להגיש על פי דין השגה, ערר או ערעור (ואינם בגדר הליכים משפטיים);
- 2) קבילה שהוגשה לאחר שעברה שנה מיום המעשה שעליו נסבה הקבילה או מיום שנודע לקובל על המעשה;
- 3) לאחר שחלפו 180 ימים מיום שחדל הפונה להיות חייל בשירות פעיל כמשמעו בחוק.

נספח ב

מוסד נציב קבילות החיילים הוקם על פי תיקון מס' 6 לחוק השיפוט הצבאי, התשט"ו – 1955 שנתקבל בכנסת ביום י"ג באב התשל"ב, 24 ביולי 1972 באמצעות הוספת חלק י"א לחוק. פורסם בספר החוקים ב-כ"א באב התשל"ב, 1 באוגוסט 1972 (ס"ח 664), ותחילת תוקפו של החוק נקבע ל-כ"ד במרחשוון התשל"ג, 1 בנובמבר 1972.

חוק השיפוט הצבאי התשט"ו-1955

חלק י"א – בירור קבילות חיילים

- 542.** כל מקום שמדובר בחלק זה על חייל, אין משמעותו אלא חייל כהגדרתו בסעיף 1, לרבות איש מילואים שאינו בשירות, אם הקבילה נוגעת לשירותו במילואים.
- סייג ל"חייל"
(תיקון מס' 23)
תשנ"ג-1993
- 543.** (א) שר הבטחון, בהתייעצות עם שר המשפטים ובאישור ועדת החוץ והבטחון של הכנסת, ימנה נציב קבילות חיילים (בחלק זה – נציב הקבילות); נציב הקבילות יכהן תקופת כהונה אחת בלבד של שבע שנים.
- מינוי נציב קבילות חיילים
(תיקון מס' 6)
תשל"ב-1972
(תיקון מס' 69)
תשע"ו-2016
- (ב) הודעה על מינויו של נציב הקבילות ועל מענו תפורסם ברשומות.
- 543א.** שר הבטחון יגיש לאישור ועדת החוץ והבטחון של הכנסת את שם המועמד לתפקיד נציב הקבילות לא יאוחר מתשעים ימים לפני תום תקופת כהונתו של נציב הקבילות המכהן, והוועדה תדון בהצעתו לא יאוחר משישים ימים לפני תום תקופת כהונתו של נציב הקבילות המכהן.
- מועד הבחירה
(תיקון מס' 23)
תשנ"ג-1993
(תיקון מס' 69)
תשע"ו-2016
- 543ב.** (א) נבצר מנציב הקבילות, דרך ארעי, למלא תפקידיו, ימנה שר הביטחון, בתוך 14 ימים, למנות ממלא מקום לנציב הקבילות לתקופה שלא תעלה על שלושה חדשים או עד שיחזור למלא את תפקידיו, לפי המוקדם; השר רשאי להאריך את המינוי לתקופות נוספות, ובלבד שסך כל תקופות כהונתו של ממלא מקום הנציב לא יעלה על ששה חדשים; הוראות סעיף קטן זה יחולו גם על ממלא מקום נציב הקבילות שמונה לפי סעיף זה.
- ממלא מקום לנציב
(תיקון מס' 23)
תשנ"ג-1993
(תיקון מס' 69)
תשע"ו-2016
- (ב) נבצר מנציב הקבילות למלא תפקידיו במשך תקופה העולה על ששה חדשים רצופים יראו אותו כאילו התפטר מתפקידו.
- (תיקון מס' 69)
תשע"ו-2016
- (ג) נתפנה מקומו של נציב הקבילות לפני תום תקופת כהונתו, ימנה שר הביטחון, בתוך 14 ימים, ממלא מקום לנציב הקבילות עד לכניסתו לתפקיד של נציב קבילות חדש.
- (תיקון מס' 69)
תשע"ו-2016

(ד) נבצר מנציב הקבילות למלא את תפקידיו לפי סעיף קטן (ב) או התפנה מקומו לפי סעיף קטן (ג) לפני תום תקופת כהונתו, יגיש שר הביטחון לאישור ועדת החוץ והביטחון של הכנסת את שם המועמד לתפקיד נציב הקבילות מוקדם ככל האפשר ולא יאוחר משלושים ימים מהיום שבו נבצר ממנו למלא את תפקידיו או התפנה מקומו, לפי העניין; הוועדה תדון בהצעת שר הביטחון כאמור מוקדם ככל האפשר ולא יאוחר משלושים ימים מיום שהגיש לה את שם המועמד.

(תיקון מס' 69)
תשע"ו-2016

(ה) החל הליך מינויו של נציב הקבילות כאמור בסעיף 543א וטרם הושלם ביום סיום כהונתו של נציב הקבילות המכהן, רשאי שר הביטחון להאריך את כהונתו של נציב הקבילות לתקופה אחת שלא תעלה על שלושה חודשים או עד לכניסתו לתפקיד של נציב קבילות חדש, לפי המוקדם; לא היה ניתן להאריך את כהונתו של נציב הקבילות כאמור, יחולו הוראות סעיף 23א לחוק שירות המדינה (מינויים), התשי"ט-1959.

(תיקון מס' 69)
תשע"ו-2016

.544 אלה רשאים להגיש קבילה:

קבילה של מי
(תיקון מס' 6)
תשל"ב-1972

(1) אדם הרואה עצמו נפגע במעשה כאמור בסעיף 547 שנעשה לגביו בזמן היותו חייל או מיועד לשירות ביטחון (להלן – החייל הנפגע);
(2) בנו, בתו, אחיו או אחותו של החייל שנפגע אם מלאו להם 16 שנה, או הוריו או בן-זוגו של אותו חייל, ובאין אחד מאלה – מי שנתבקש מאת החייל הנפגע לעשות כך.

(תיקון מס' 56)
תשס"ז-2007

(א) קבילה תוגש בכתב במישרין לנציב הקבילות, תיחתם ביד הקובל ויצויינו בה שמו, מספר הדואר הצבאי של היחידה שבה משרת החייל הנפגע, מספרו האישי ודרגתו; הגיש את הקבילה מי שחדל מלהיות חייל, מיועד לשירות ביטחון או אדם כאמור בסעיף 544(2), יצויינו בה, בנוסף לפרטים כאמור של החייל, גם שמו ומענו של הקובל.

דרך הגשת קבילה
(תיקון מס' 6)
תשל"ב-1972
(תיקון מס' 56)
תשס"ז-2007

(ב) קבילה של אסיר או עציר תוגש במעטפה סגורה למפקד מיתקן הכליאה הצבאי שבו הוא מוחזק, והמפקד יעביר את המעטפה, בלי שיפתחנה, לנציב הקבילות.

.546 קבילה ניתנת להגשה על מי שבזמן עשיית המעשה כאמור בסעיף 547 היה חייל או עובד בשירות הצבא שחוק זה חל עליו על פי סעיף 8(2) והוא אף אם ביום הגשת הקבילה שוב אינו חייל או עובד כאמור; הקובל יפרש בקבילתו את זהותו של האדם שעליו הוא קובל, ואם אין בידו לתאר זהותו ימסור כל פרט שבידו המסייע לזיהויו.

קבילה על מי
(תיקון מס' 6)
תשל"ב-1972

- 547. (א)** נושא לקבילה הוא מעשה שנתקיימו בו כל אלה:
- (1) הוא פוגע במישרין בחייל הנפגע או מונע ממנו במישרין טובת הנאה;
 - (2) הוא נוגע לסדרי השירות, לתנאי השירות או למשמעת;
 - (3) הוא בניגוד לחיקוק או לפקודות הצבא, או ללא סמכות חוקית, או בניגוד למינהל תקין, או שיש בו משום נוקשות יתירה או אי-צדק בולט.
- (ב)** לענין סעיף זה, "מעשה" - לרבות מחדל ופיגור בעשיה.

קבילה על מה
(תיקון מס' 6)
תשל"ב-1972

548. בקבילות אלה לא יהיה בירור:

- (1) קבילה על החלטת שר הביטחון, הרמטכ"ל או ראש מחוז שיפוטי לפי הוראות סעיף 442;
- (2) קבילה על החלטת הרמטכ"ל לפי סעיפים 167 או 167א;
- (3) (נמחקה);
- (4) קבילה על פעולה שיפוטית של בית דין צבאי או של שופט בית דין צבאי או של בית משפט צבאי אחר או של שופט חוקר;
- (5) קבילה בענין התלוי ועומד בבית דין צבאי או בבית משפט אחר, בפני שופט חוקר או בפני קצין שיפוט, או קבילה בענין שבית דין צבאי או בית משפט אחר או שופט אחר או קצין שיפוט הכריעו בו לגופו;
- (6) קבילה על פעולה שיפוטית של ועדה שכוננה על פי חיקוק או של חבר מחבריה במילוי תפקידו כחבר הועדה;
- (7) קבילה על מעשה שהוא עבירה שעליה הוגשה תלונה לפי סעיף 225 או שבקשר עמה מונה קצין בודק או שופט חוקר;
- (8) קבילה על החלטת הועדה לעיון בעונש לפי הפרק השני של חלק ח';
- (9) קבילה על החלטה בנושא הערכתו, דירוגו או מיונו של מיועד לשירות ביטחון, למעט קבילה לגבי פגם שנפל בהליך ההערכה, הדירוג או המיון.

קבילות שאין לברר
אותן
(תיקון מס' 6)
תשל"ב-1972

(תיקון מס' 42)
תשס"ד-2003

(תיקון מס' 42)
תשס"ד-2003

(תיקון מס' 45)
תשס"ד-2004

(תיקון מס' 23)
תשנ"ג-1993

(תיקון מס' 56)
תשס"ז-2007

549. ואלה קבילות שלא יהיה בהן בירור אלא אם מצא נציב הקבילות שיש סיבה מיוחדת המצדיקה את בירורן:

- (1) קבילה בענין שניתנה בו החלטה שעליה אפשר, או היה אפשר, להגיש על פי דין השגה, ערר או ערעור, והוא אינו מסוג הענינים שסעיף 548(5) דן בהם;
- (2) קבילה שהוגשה לאחר שעברה שנה מיום המעשה שעליו נסבה הקבילה, ואם המעשה נודע לקובל מאוחר יותר - מהיום שבו נודע לו המעשה;
- (3) קבילה שהוגשה לאחר שעברו מאה ושמונים יום מהיום שבו חדל החייל הנפגע להיות חייל.

קבילות שבירורן
מצריך סיבה מיוחדת
(תיקון מס' 6)
תשל"ב-1972

549א. מצא נציב הקבילות שקבילה מעוררת על פניה חשד שנעברה עבירה, רשאי הוא להעביר את הקבילה, כולה או מקצתה, לפרקליט הצבאי הראשי.

העברת קבילה
לפרקליט הצבאי
הראשי
(תיקון מס' 14)
תשמ"ב-1981

550. (א) משהוגשה קבילה, יפתח נציב הקבילות בבירורה, זולת אם ראה שאינה ממלאה אחרי סעיף 544 או שאינה ממלאה בפרט חשוב אחרי סעיף 545 או שאינה בגדר סעיף 546 או בגדר סעיף 547, או שאין לברר אותה מאחת הסיבות המנויות בסעיפים 548 או 549 או שהיא קנטרנית או טרדנית.

פתיחת הבירור
(תיקון מס' 6)
תשל"ב-1972

(ב) במקרים האמורים בסעיף קטן (א), יודיע נציב הקבילות לקובל בכתב, שלא יטפל בקבילה, ויציין את הנימוקים לכך.

551. (א) נציב הקבילות רשאי לברר את הקבילה בכל דרך שיראה ואינו קשור להוראות שבסדר דין או בדיני ראיות.

דרכי הבירור
(תיקון מס' 6)
תשל"ב-1972

(ב) נציב הקבילות יביא את הקבילה לידיעת האדם שקובלים עליו ולידיעת מפקדו ויתן להם הזדמנות נאותה להשיב עליה, והוא רשאי לדרוש מהם כי ישיבו על הקבילה תוך התקופה שיקבע בדרישתו.

(ג) על הבירור בפני נציב הקבילות ובפני מי שהוא הסמיד לכך יחולו הוראות סעיפים 9 עד 11 לחוק ועדות חקירה, תשכ"ט-1968, בשינויים לפי הענין, וכן יחולו הוראות סעיף 27(ב) לחוק האמור על אדם שאינו חייל שהוזמן להתייצב בפניהם.

(ד) ראה נציב הקבילות שאדם אחר עלול להיפגע מעצם הבירור או מתוצאותיו, יודיע לו הנציב על כך ויעמיד לרשותו, בדרך שיראה לנכון, את חומר הראיות הנוגע לאותה פגיעה.

(ה) האמור בסעיפים קטנים (ג) ו-(ד) אינו בא לגרוע מהוראות פרק ג' לפקודת הראיות [נוסח חדש], תשל"א-1971.

552. נציב הקבילות יפסיק את בירור הקבילה אם נוכח שנתקיימה אחת העילות המצדיקות שלא לפתוח בבירורה, ויהיה רשאי להפסיקו כשענין הקבילה בא על תיקונו, או כשהקובל ביטל את קבילתו; במקרה זה יודיע בכתב לקובל, למי שהקבילה עליו ולמפקדו של אותו אדם, שהפסיק את הבירור, ויציין את הנימוקים לכך.

הפסקת הבירור
(תיקון מס' 6)
תשל"ב-1972

553. (א) מצא נציב הקבילות שהקבילה היתה מוצדקת, ימסור על כך בהודעה מנומקת לקובל, לאדם שקובלים עליו, למפקדו של אותו אדם ולקצין שהרמטכ"ל הסמיכו לכך; נציב הקבילות רשאי לפרט בהודעתו את תמצית ממצאיו, ורשאי הוא להצביע על הצורך בתיקון ליקוי שהעלה הבירור, ועל הדרך לתיקונו.

תוצאות הבירור
(תיקון מס' 6)
תשל"ב-1972

(ב) הקצין כאמור בסעיף קטן (א) יודיע לנציב הקבילות בהקדם האפשרי, אך לא יאוחר מחודשיים מיום קבלת ההודעה, על הצעדים שנקטו.

(ג) מצא נציב הקבילות שהקבילה לא היתה מוצדקת, ימסור על כך הודעה מנומקת לקובל, לאדם שעליו קובלים ולמפקדו של אותו אדם, ורשאי הוא לפרט בה את תמצית ממצאיו.

(ד) העלה בירור הקבילה חשד שנעברה עבירה, יודיע נציב הקבילות על כך לפרקליט הצבאי הראשי.

554. (א) הודעה של נציב הקבילות לפי סעיף 553(א) או (ג) לא תכלול ולא תגלה חומר או ידיעה אשר לדעת ראש הממשלה או שר הבטחון הם ענין לבטחון המדינה, או אשר לדעת ראש הממשלה או שר החוץ הם ענין ליחסי החוץ או לקשרי המסחר הבין-לאומיים של המדינה.

סייגים להודעה
(תיקון מס' 6)
תשל"ב-1972

(ב) ראה נציב הקבילות כי הודעתו עלולה לכלול או לגלות חומר או ידיעה כאמור בסעיף קטן (א) ולא הביעו השרים את דעתם כאמור שם, יבקש נציב הקבילות את דעת ראש הממשלה, שר הבטחון או שר החוץ, לפי הענין, לפני שיתן את הודעתו.

(ג) בהודעה על תוצאות הבירור יהיה נציב הקבילות פטור מלהודיע על ממצאיו ונימוקיו –

(1) כשהקבילה היתה בענין מינוי לתפקיד פלוני או בענין העלאה בדרגה, או בענין פיטורים מהשירות; ;
(2) כשגילויים עלול, לדעתו, לפגוע שלא כדין בזכותו של אדם זולת הקובל;

(3) כשיש לדעתו בגילויים משום גילוי סוד מקצועי או ידיעה סודית כמשמעותם לפי כל דין; ;

(4) כשיש לדעתו בגילויים כדי לפגוע בסדר הטוב של הצבא או במשמעתו.

555. (א) החלטותיו וממצאיו של נציב הקבילות בענין קבילה –

(1) אין בהם כדי להעניק לקובל או לאדם אחר זכות או סעד בדיון משמעותי או בבית דין צבאי או בבית משפט אחר שלא היו לו לפני כן; ;

(2) אין בהם כדי למנוע מהקובל או מכל אדם אחר להשתמש בזכות או לבקש סעד שהוא זכאי להם; ; אולם אם נקבע לכך מועד בחיקוק או בפקודות הצבא לא יוארך המועד על ידי הגשת הקבילה או בירורה.

זכויות וסעדים
(תיקון מס' 6)
תשל"ב-1972

(ב) שום בית משפט לא ייזקק לבקשת סעד נגד החלטותיו וממצאיו של נציב הקבילות בענין קבילה.

556. נציב הקבילות וכל אדם אחר שבעזרתו מבצע נציב הקבילות את תפקידיו חייבים לשמור בסוד כל ידיעה שהגיעה אליהם לרגל תפקידם, ולא לגלותה אלא בביצוע המוטל עליהם בחלק זה.

חובת סודיות
(תיקון מס' 6)
תשל"ב-1972

557. (א) נציב הקבילות יגיש לשר הבטחון ולועדת החוץ והבטחון של הכנסת, מדי שנה, דין וחשבון על פעולותיו, שיכיל סקירה כללית ותיאור הטיפול במבחר של קבילות.

דין וחשבון
(תיקון מס' 6)
תשל"ב-1972

(ב) נציב הקבילות רשאי להגיש לשר הבטחון ולועדת החוץ והבטחון של הכנסת דין וחשבון מיוחד קודם להגשת הדין וחשבון השנתי.

558. אין על נציב הקבילות מרות בעניני מילוי תפקידו לפי חלק זה זולת מרותו של הדין.

אי תלותו של הנציב
(תיקון מס' 6)
תשל"ב-1972

נספח ג

פקודת מטכ"ל 33.0336

25 באוק' 1972

פקודת המטכ"ל 33.0336**נציב קבילות החיילים –****נוהל פנייה וסמכויות**

תוקף סעיפים 1-38 מה-5 באוגוסט 2009

תוקף סעיף 1-2 מה-30 באפריל 2015

הגדרות-

1. בפקודה זו-

א. "החוק" – חוק השיפוט הצבאי, התשט"ו-1955 ;

ב. "חייל" –

1) אדם הנמנה עם הכוחות הסדירים של הצבא, על-פי חוק שירות בטחון [נוסח משולב] התשמ"ו-1986 או על-פי התנדבות, בין בדרך של התחייבות לשירות קבע ובין בדרך אחרת.

2) אדם הנמנה עם כוחות המילואים של הצבא, על-פי חוק שירות הבטחון [נוסח משולב] התשמ"ו-1986, או על-פי התנדבות, כשהוא בשירות, או כשהוא אינו בשירות, אם הקבילה נוגעת לשירותו במילואים.

ג. "עובד בשירות הצבא"- כמשמעו בסעיף 8(2) לחוק, לרבות אזרח עובד צה"ל.

ד. "מיועד לשירות בטחון"- כהגדרתו בחוק שירות בטחון [נוסח משולב], התשמ"ו-1986.

כללי:

2. חלק י"א בחוק דן בנושא בירור קבילות חיילים באמצעות נציב קבילות החיילים (להלן: "הנציב").

3. אין על הנציב מרות בענייני מילוי תפקידו לפי חלק י"א לחוק, זולת מרותו של הדין.

4. מטרת פקודה זו להבהיר את מעמדו, את תפקידיו ואת סמכויותיו של הנציב, וכן את אפשרות הפנייה אליו, את היחסים בינו לבין גורמי צה"ל ואת חובות המפקד בכל הנוגע לטיפול בקבילה שהוגשה לנציב.

הרשאים להגיש קבילה לנציב והמועד להגשתה:

5. הרשאים להגיש קבילה אל הנציב הם המפורטים להלן:

- א. אדם הרואה עצמו נפגע במעשה כאמור בסעיף 13 להלן, שנעשה לגביו בזמן היותו חייל או בהיותו מיועד לשירות בטחון (להלן: "החייל הנפגע").
- ב. בנו, בתו, אחיו או אחותו של החייל הנפגע, אם מלאו להם 16 שנה, או הוריו או בן זוגו של אותו חייל. ובאין אחד מאלה - מי שנתבקש מאת החייל הנפגע לעשות כך.

תוקף סעיף 6 מה-30 באפריל 2015

דרך הגשת הקבילה:

6. קבילה תוגש לנציב בכתב באחת מן הדרכים המפורטות להלן:
 - א. בדואר לפי המען: תא דואר 7052 תל אביב, מיקוד 6473424.
 - ב. בדואר אלקטרוני אזרחי, לכתובת: nakhal@mod.gov.il או בדואר אלקטרוני צבאי לכתובת נקח"ל/קבילות ופניות.
 - ג. בפקס 03-6977135 (אזרחי) או 0399-7135 (מטכ"לי).
7. קובל רשאי לצרף לקבילתו מסמכים, שברצונו להביא לידיעת הנציב והשייכים לדעתו לעניין.
8. הקבילה תיחתם בידי הקובל, ויצוינו בה שמו, מספר הדואר הצבאי של היחידה שבה משרת החייל הנפגע, מספרו האישי, דרגתו, כתובתו האזרחית ומספרי הטלפון של החייל.
9. הגיש את הקבילה מי שאינו חייל, יצוינו בקבילה, בנוסף לפרטים האמורים של החייל הנפגע, גם שמו, מענו של הקובל ומספר הטלפון של הקובל.
10. קבילה של אסיר או עציר תוגש במעטפה סגורה למפקד מיתקן הכליאה הצבאי, שבו הוא מוחזק, שיעבירה מייד ומבלי לפתוח אותה לנציב.

11. תוכנה של קבילה, לרבות הנספחים לה, הנשלחים באמצעי תקשורת אזוריים (דואר פקסימיליה או אמצעי דואר אלקטרוני אחר) לא יעלה על סיווג "מוגבל" או על רמת הסיווג המותרת למשלוח לפי פקודות הצבא, לגבי משלוח באמצעי תקשורת צבאיים. קובל המבקש להוסיף לתוכן קבילתו מידע או לצרף מסמך בסיווג גבוה יותר, יציין את בקשתו זאת בקבילה. עם פתיחת בירור בקבילה, יוזמן הקובל למסור את המסמכים המסווגים באופן אישי לנציג מוסמך בנציבות.

קבילה על מי:

12. קבילה ניתנת להגשה, על מי שבזמן עשיית המעשה, שעליו מוגשת הקבילה, היה חייל או אדם העובד בשירות הצבא, גם אם ביום הגשת הקבילה שוב איננו חייל או עובד כאמור. הקובל יפרט בקבילתו את זהותו של האדם שעליו הוא קובל (להלן: "האדם שקובלים עליו"), ואם אין בידו לתאר זהותו ימסור כל פרט שבידו המסייע לזיהויו.

תוקף סעיף משנה א' מה- 13 ביוני 2010

קבילה על מה:

13. ניתן להגיש קבילה על מעשה, לרבות מחדל או פיגור בעשייה, שנתקיימו בו כל היסודות המפורטים להלן:

- א. המעשה פוגע במישרין בחייל הנפגע או מונע ממנו במישרין טובת הנאה.
- ב. המעשה נוגע לסדרי השירות, לתנאי השירות או למשמעת.
- ג. המעשה בניגוד לחיקוק או לפקודות הצבא, או ללא סמכות חוקית, או בניגוד למינהל התקין, או שיש בו משום נוקשות יתירה או אי צדק בולט.

סייגים לגבי המעשים עליהם ניתן לקבול:

14. לא ייערך בירור בקבילה כשהיא אחת מהמפורטות להלן:
 - א. קבילה על החלטות שר הבטחון, הרמטכ"ל או ראש מחוז שיפוטי, לפי הוראת סעיף 442 לחוק.
 - ב. קבילה על החלטת הרמטכ"ל, לפי סעיפים 167 או 167א לחוק.

- ג. קבילה על פעולה שיפוטית של בית דין צבאי או של שופט בית דין צבאי או של בית משפט צבאי אחר או של שופט חוקר.
- ד. קבילה בעניין התלוי ועומד בבית דין צבאי או בבית משפט אחר, בפני שופט חוקר או בפני קצין שיפוט, או קבילה בעניין שבית דין צבאי או בית משפט אחר או שופט אחר או קצין שיפוט הכריעו בו לגופו.
- ה. קבילה על פעולה שיפוטית של ועדה שכוננה על-פי חיקוק או של חבר מחבריה במילוי תפקידו כחבר הוועדה.
- ו. קבילה על מעשה שהוא עבירה שעליה הוגשה תלונה לפי סעיף 225 לחוק או שבקשר עמה מונה קצין בודק או שופט חוקר.
- ז. קבילה על החלטת הוועדה לעיון בעונש, לפי הפרק השני של חלק ח' לחוק.
- ח. קבילה על החלטה בנושא הערכתו, דירוגו או מיונו של מיועד לשירות בטחון, למעט קבילה לגבי פגם שנפל בהליך ההערכה, הדירוג או המיון.
15. לא ייערך בירור בקבילה שהיא אחת מהמפורטות להן, אלא אם מצא הנציב שיש סיבה מיוחדת המצדיקה את הבירור:
- א. קבילה בעניין שניתנה בו החלטה שעליה אפשר, או היה אפשר, להגיש על-פי דין השגה, ערר או ערעור, והוא אינו מסוג העניינים שסעיף 14, בסעיף משנה ד לעיל, דן בהם.
- ב. קבילה שהוגשה לאחר שעברה שנה מיום המעשה, שעליו נסבה הקבילה, ואם המעשה נודע לקובל מאוחר יותר- מהיום שבו נודע לו המעשה.
- ג. קבילה שהוגשה לאחר שעברו 180 יום, מהיום שבו חדל החייל הנפגע להיות חייל.

סמכויות הנציב בעת בירור הקבילה:

16. הנציב רשאי לברר את הקבילה בעצמו או באמצעות כל אדם שהסמיך לכך. הנציב או כל אדם שהסמיך לכך, כאמור, רשאים לברר את הקבילה בכל דרך שתיראה להם, ואין הם קשורים להוראות שבסדר דין או בדיני ראיות.

17. הנציב יביא את הקבילה לידיעת האדם שקובלים עליו, ולידיעת מפקדו, וייתן להם הזדמנות להשיב עליה; הנציב רשאי לדרוש מהם כי ישיבו אישית על הקבילה בתוך פרק זמן שיקבע הנציב.
18. המפקד בהקשר זה, פירושו אחד מהמפורטים להלן:
- א. קצין בדרגת סא"ל או קצין, המכהן כמפקד יחידת רישום, הממונה ישירות בזמן הגשת הקבילה על האדם שקובלים עליו.
- ב. לגבי קבילה על קצין בדרגת רס"ן, לפחות, או על קצין שהוא מפקד יחידת רישום- קצין בדרגה גבוהה יותר הממונה על הקצין שעליו הייתה הקבילה.
- ג. מפקד אחר, שייקבע על-ידי הנציב.
19. במקרים מיוחדים, כפי שימצא הנציב לנכון, יובא תוכן הקבילה אף לידיעת מפקדי הפיקודים והזרועות, מפקדי יחידות מעו"ז, קצין החיל הראשי, ראש אגף רלוונטי במטכ"ל או הרמטכ"ל.
20. חיילים ועובדים בשירות הצבא ומפקדיהם ישיבו על הקבילה, בהתאם לדרישת הנציב.
21. הנציב או מי שהסמיך לברר את הקבילה רשאים להזמין, ולחזור ולהזמין, כל אדם, לבוא לפנייהם ולהעיד או להציג מסמכים או מוצגים אחרים שברשותו, ולחייב כל עד להעיד בשבועה או בהן צדק.
22. חיילי צה"ל והעובדים בשירות הצבא ייענו להזמנה ולדרישה האמורים. מפקד יחידתו של חייל או עובד בשירות בצבא, כהגדרתו בסעיף 18 לעיל, ינקוט בצעדים הדרושים להבטחת היענותם להזמנת הנציב או מי שהוסמך על ידו, להעיד בפניו או להציג מסמכים או מוצגים אחרים שברשותם.
23. אין אדם חייב למסור לנציב ראייה, אם יש בה הודאה בעובדה, שהיא יסוד מיסודותיה של עבירה, שהוא מואשם בה או עשוי להיות מואשם בה.
24. ביקש אדם להימנע ממסירת ראייה, מחמת שהיא עשויה להפילו כאמור בסעיף 23 לעיל והנציב דחה את בקשתו, תימסר הראיה. ראייה שנמסרה כאמור, לא תוגש נגד אותו אדם במשפט שבו הוא מואשם, בשל העבירה שהעובדה המתגלית מן הראיה היא יסוד מיסודותיה, אלא אם הסכים לכך.

הגשת סיוע לנציב:

25. חייל או עובד בשירות הצבא לא יעשה דבר, שיש בו כדי למנוע, לעכב או להפריע בהגשת קבילה לנציב או בהעברתה או בבירורה של קבילה כזו.
26. חייל או עובד בשירות הצבא ייענה לבקשת הנציב להגיש לו חוות- דעת מקצועית ומידע אחר בתחום התמחותו.
27. ביקש הנציב או אדם אחר שהסמיך לכך לבקר ביחידה או להשתמש במתקניה, לשם עריכת בירור בקבילה, יגיש להם מפקד היחידה כל סיוע מבוקש.

קבילה שנמצאה מוצדקת:

28. מצא הנציב, שהקבילה הייתה מוצדקת, ימסור על כך הודעה מנומקת לקובל, לאדם שקובלים עליו ולמפקדו, וכן לרמ"ט אכ"א, אותו הסמיך הרמטכ"ל, לקבל הודעות כאמור מאת הנציב ולרכז את הטיפול בהן.
29. הנציב רשאי לפרט בהודעתו את תמצית ממצאיו, להצביע על הצורך בתיקון הליקוי שהעלה הבירור ועל הדרך לתיקונו.
30. כללה המלצת הנציב הערה לגבי מי שקבלו עליו, יזמנו המפקד שנקבע על-ידי הנציב למשרדו, ויקרא בפניו את הערת הנציב בנדון כלשונה וכרוחה.
31. מפקדי צה"ל יתקנו את הליקוי, עליו הצביע הנציב בהודעתו שנמסרה בעקבות בירור הקבילה.
32. הימנעות מתיקון הליקוי עליו הצביע הנציב, כאמור, מחייבת אישור הרמטכ"ל. ראש אכ"א יעביר להחלטת הרמטכ"ל כל מקרה בו מוצע, שלא לפעול לפי המלצת הנציב, בצירוף חוות דעת הפרקליט הצבאי הראשי לגבי ההימנעות מתיקון הליקוי.
33. רמ"ט אכ"א יודיע לנציב, בהקדם האפשרי, אך לא יאוחר מחודשיים מיום שקיבל את ההודעה מן הנציב, כאמור בסעיף 28 לעיל, על הצעדים שנקטו בעקבות הודעתו.

קבילה שנמצאה לא מוצדקת:

34. מצא הנציב, שהקבילה לא הייתה מוצדקת, ימסור על כך הודעה מנומקת לקובל, לאדם שקובלים עליו ולמפקדו. הנציב רשאי לפרט בהודעה זו את תמצית ממצאיו.

סייג להודעה:

35. על אף האמור בסעיפים 28 ו-34 לעיל, בהודעה על תוצאות הבירור יהיה הנציב פטור מלהודיע את ממצאיו ונימוקיו במקרים המפורטים להלן:
- א. כשהקבילה הייתה בעניין מינוי לתפקיד פלוני, או בעניין העלאה בדרגה, או בעניין פיטורים מהשירות.
- ב. כשגילויים עלול, לדעתו, לפגוע שלא כדין בזכותו של אדם זולת הקובל.
- ג. כשיש, לדעתו, בגילויים משום גילוי סוד מקצועי או ידיעה סודית כמשמעותם לפי כל דין.
- ד. כשיש, לדעתו, בגילויים כדי לפגוע בסדר הטוב של הצבא או במשמעתו.

תוצאות הגשת קבילה:

36. מפקד לא יפעל, במעשה או במחדל, באופן שיש בו כדי לפגוע בחייל, בשל הגשת קבילה.
37. תוכנם של דברים שרשם קובל בקבילה או דברים שמסר, תוך כדי בירור בנוגע אליה, וכן קבילה שנמצאה לא-מוצדקת, לא יהוו עילה לצעדים פיקודיים או משפטיים נגד הקובל, אלא אם מצא הנציב, כי הקבילה הייתה כוזבת בזדון והודיע על כך לפרקליט הצבאי הראשי שאישר צעדים אלו.

קבילה המעלה חשד לביצוע עבירה:

38. על אף האמור בסעיף 37, מצא הנציב שקבילה מעוררת על פניה חשד שנעברה עבירה רשאי הוא להעביר את הקבילה, כולה או מקצתה, לפרקליט הצבאי הראשי. העלה בירור הקבילה חשד שנעברה עבירה, יודיע הנציב על כך לפרקליט הצבאי הראשי.